

Руската кампания

Варен СС на Източния фронт

Леон Дегрел

Руската кампания

Вафен СС на Източния фронт

Превод от руски -
bo_alexandrov@yahoo.com

Леон Дегрел

(15.06.1906 Буйон, Белгия - 31.03.1994 г. Малага, Испания)

Съдържание

Предговор	5
I. Прехвърлянето в Украйна	10
II. Зима в Донец	28
III. Битката под Харков	69
IV. Пеша по Кавказ	95
V. Към Днепър	149
VI. Обкръжени в Черкаси	188
VII. Естонската епопея	267
VIII. В защита на Ардените	304
IX. Смъртоносна битка в Померания	322
X. Агонията на Балтика	363
XI. Жребият е хвърлен	402

Предговор

През 1936 г. бях най-младият политически лидер в Европа.

Когато бях на двадесет и девет години, докоснах с трепет най-интимните дълбочини на моята страна. С голяма вяра и страст ме последваха стотици хиляди мъже, жени, момчета и момичета. Нашето движение изпрати в белгийския парламент десетки депутати и сенатори. Бих могъл да стана министър: трябваше просто кажа една дума и да вляза в политическата игра.

Предпочитах да съм извън официалната политическа каша и да избира тежката борба за ред, справедливост, чистота, защото бях обсебен от идеал, който не позволяваше никакъв компромис, никакво колебание.

Исках да освободя страната си от диктаторското господство на парите, които корумпират властта, корозират държавните институции, замърсяват съвестта на хората, водят до разпадането на икономиката и труда. Исках с легални средства да се противопоставя на анархичния режим на старите партии, засегнати от проказата на политическо-финансовите скандали и да създам силна и свободна държава, организирана, отговорна, изразяваща истинската енергия на народа.

Това не беше нито тирания, нито диктатура. Ставаше дума за здрав разум. Една страна не може да живее в безредие, некомпетентност, безотговорност, несигурност и гнила корупция.

Аз изисквах авторитет на държавата, компетентност в обществените дела, последователност в националните отношения, реален и жив контакт между масите и властта, интелигентно и продуктивно съгласие между гражданите, които биваха разделяни и противопоставяни единствено чрез изкуствени разпри - борбата между класови, религиозни и езикови различия, внимателно хранени и подклаждани, така както си представляват самия живот противопоставящите се партии, които с театрално лицемерие оспорват или разделят помежду си привилегиите на властта.

Спуснах се с метла в ръката сред тези корумпирани банди, изцеждащи енергията на моята страна. Разблъсках ги и ги разбутах. Пред лицето на народа разруших олтарите, зад които криха мерзостите си, грабежите си, тяхната престъпна конспирация. Като вятър на младостта и идеализма летящ над моята страна възродих духовните сили, съживих

паметта за борбата и славата на народа - трудолюбив, жизнерадостен, живеещ в достойно изобилие и красота.

Рексисткото движение бе реакция срещу корупцията и продажността на тази епоха. То беше движение на политическо обновление и социална справедливост. Беше особено страстен порив към величието, поет от хиляди хора, които искаха да дишат, да блеснат, да се издигнат над низостта на режима и времето.

Такава бе борбата ми до май 1940 г.

Втората световна война - която аз проклех - промени всичко в Белгия, както и в други страни. Старите обществени институции и старите доктрини се срутواха като замъци от отдавна мухлясало гнило дърво.

Рексисткото движение по никакъв начин не бе свързано с триумфалния Трети райх, нито с лидера му, нито с неговата партия, с никой от неговите ръководители или пропагандатори. То беше изключително национално и абсолютно независимо движение. В заловените архиви на Третия райх не е открита и най-малката следа от някаква връзка - пряка или непряка, между рексизма и Хитлер, която датира отпреди инвазията през 1940 г. Ръцете ни бяха чисти, сърцата ни бяха чисти, любовта ни към родината - гореща и ясна, чиста от всякакви компромиси.

Германското нападение изтощи страната ни. Според 99% от белгийците и французите, войната беше свършила през юли 1940. Доминацията на Райха обаче беше реалност, с която стария демократичен и финансов режим изгаряше от желание да се адаптира колкото е възможно по-бързо.

Имаше някакъв вид състезание - кой от хулителите на Хитлер отпреди 1939 г. най-бързо от всички ще се хвърли в краката на победителя от 1940 г. - лидерите на големите леви партии, финансови магнати, собствениците на най-влиятелните вестници, държавните министри - масони, бившето правителство - всички търсеха и молеха за благосклонност, за възможност за сътрудничество.

Нима може да се дадат позиции на дискредитираните призраци на старите партии, на верните единствено на златото финансови гангстери или на тъмните корумпирани бандити - разбойници без талант, без достойнство, готови на най-гнусната работа на слуга, само за да задоволят алчността си и своите амбиции?

Проблемът беше не само патетичен - беше спешен и изискваше бързо решение. Германците изглеждаха крайните победители почти на всички. Беше необходимо да се реши - можеше ли заради страха от отговорността да оставим страната си да се носи по течението?

Обмислях проблема със седмици. И чак след като попитах и получих одобрение от Кралския дворец, реших да възобнова публикуването на вестник *Le Pays réel* (Истинската страна) и вестникът на рексисктото движение се появи отново.

Белгийското сътрудничество с германците, започнало в края на 1940 г., протичаше в угнетяваща атмосфера. По всички сметки германските окупационни власти се интересуваха повече от силите на капитала, а не от идеалистките сили. Никой не можеше точно да разбере какво замисля Германия. Белгийският крал Леополд III изрази много смело желание да изясни ситуацията и да получи уточнение. Той помоли Хитлер за аудиенция, която беше получена. Но въпреки добрата му воля, крал Леополд III се върна от Берхтесгаден, без да успее да научи нещо ново.

Ясно беше, че нашата страна трябваше да изчака мира. Но мирът можеше да дойде твърде късно. До края на военните действия трябваше да си спечелим правото за ефективни преговори и с достойнство да говорим от името на древен и горд народ. Как можеше да постигнем това?

Колаборационизмът вътре в страната беше доста бавно вложение на сили, своеобразен вид изтощение в борбата за влияние - борбата ежедневна и досадна, водена от неясни „дребни риби“. Това не само, че не дава престиж на този, който го прави, но също така може и да го дискредитира.

Това беше капан, в който не исках да попадна. Гледах и изчаквах за възможността да направя нещо друго. Внезапно през юни 1941г се откри такъв шанс – Германия нападна Съветския съюз.

Това беше уникална възможност да спечелим уважението на Райха чрез сражения, страдания и слава. През 1940 г. бяхме победени, а нашият крал беше пленен крал.

Изведнъж през 1941 г. получихме възможността да станем другари и застанем наравно с победителите. Всичко зависеше от смелостта ни. Най-накрая ни се удаде възможност да спечелим достойна позиция, която би ни позволила в деня на реорганизацията на Европа да говорим с високо

вдигната глава от името на нашите герои, от името на нашите загинали, които са пролели кръвта си.

Хвърляйки се в битките в източните степи, определено искахме да изпълним дълга си на европейци и християни и ние го казахме открито, заявихме го пряко и ясно от първия ден, и преди да жертваме нашата младост я дадохме като гаранция за бъдещето на нашия народ в средата на спасената Европа. Преди всичко затова загинаха хиляди наши другари. За това се сражаваха хиляди мъже, воюваха и страдаха в продължение на четири години - подкрепени от тази надежда и поддържани от тази воля, подсилена от увереността, че ще постигнат целта си.

Райхът загуби войната. Но той със сигурност можеше и да я спечели. До 1945 г. победата на Хитлер изглеждаше възможна. Победителят Хитлер - аз съм сигурен в това - би признал правото на нашия народ да живее и да бъде велик – право, за чието постигане дадоха кръвта си хиляди наши доброволци.

Тези мъже издържаха две години епични сражения преди да привлекат вниманието на Райха. През 1941 г. белгийският доброволен легион „Валония“ оставаше незабелязан. Нашите войници трябваше да извършат много подвизи, стотици пъти да рискуват живота си, за да издигнат името на страната си на нивото на легендата. През 1943 година чрез своята идеология и смелост доброволческият ни легион стана известен по целия Източен фронт. Достигна върха на славата си през 1944 г. – по времето на одисеята в Черкаси. Германският народ повече от всеки друг е възприемчив към военната слава. В Райха нашият морал бе уникален - много по-висок от този на всеки друг от окупираните страни.

Видях Хитлер два пъти. През тази година това беше посещение на войник, но посещението ясно ми показва, че сме спечелили признание. Стискайки силно с две ръце ръката ми на сбогуване, с треперещ от възбуда глас Хитлер ми каза - „Ако имах син, бих искал той да бъде като вас.“ Как след всички наши битки можеше да откаже правото на родината ми да бъде на почит? Мечтата на нашите доброволци беше постигната - в случай на германска победа, те блестящо бяха осигурили възраждането и величието на своя народ.

Победата на съюзниците направи тези ужасни усилия през четирите години борба, жертвата на нашите загинали, голготата на оцелелите ненужни. След поражението светът работеше непрестанно да се подиграе с победените. Нашите войници, нашите ранени, нашите осакатени бяха осъдени на смърт или лишаване от свобода в отвратителните лагери и

затвори. Без уважение към нищо - нито към честта на войника, нито към нашите родители, нито към нашите семейства.

Но величието никога не е напразно. Ценностите, спечелени с болка и жертви, са по-силни от омразата и смъртта. Подобно на слънцето, извиращо от дълбоката нощ, рано или късно тези ценности ще засияят.

Бъдещето ще измине пътя до тази реабилитация. То не само ще възроди честта и героизма на войниците от Източния фронт по време на Втората световна война – то ще покаже, че те са били прави, тъй като болшевизмът е краят всички ценности; че те са били прави в позициите си, тъй като обединената Европа, за която се бориха, беше единствената възможност тя да оцелее тъй като болшевизмът е краят на всички ценности. Може би последната възможност за стария прекрасен континент да се запази като гнездо на човешката радост и жар, но осакатено, разкъсано и разчленено до смърт. Може би ще дойде ден, когато хората горчиво ще съжаляват за поражението на защитниците и строителите на Европа от 1945 г.

Докато чакаме този ден, нека да кажем с искрени думи каква беше тяхната епопея, как се сражаваха, как телата им страдаха, как самоотвержено биеха сърцата им. Чрез тази епопея на белгийските доброволци – един процент от целият Руски фронт ще се появи още веднъж със слънчевите дни на великите победи, отново ще се появи пред очите ни с още по-вълнуващите дни на големи поражения, поражения физически, но които волята ни не прие.

Там, в безкрайните степи живяха мъже.

Вие, читателю - приятел или враг - наблюдавайте как те възкръсват, защото ние живеехме в период, когато трябваше много да се търси, за да се намерят истински мъже, а те бяха такива до мозъка на костите си - както ще видите.

L.D.

I. Прехвърлянето в Украйна

22 юни 1941 г. започна като всички други хубави летни недели.

Разсеяно завъртях копчето на радиоапарата. Внезапно и силно бях заинтересован от думите - войските на Третия райх прекосиха европейската граница на СССР!

Полската кампания от 1939 г., норвежката кампания, холандската, белгийската и френската през 1940 г., военните операции в Югославия и Гърция до пролетта на 1941 г. бяха само предварителни или разсейващи. Истинската война - тази, в която ще се решава бъдещето на Европа и на света едва сега започна. Това беше повече от война за граници и интереси. Това беше религиозна война и като всички религиозни войни би била безмилостна.

Преди да хвърли танковете си в степите, Райхът дълго дебнеше - като котка на лов. От 1939 г. националсоциалистическа Германия преживя безпрецедентно напрежение, но се изправи сред такива гръмотевици и в ослепителна светлина на такава мощна буря и катаклизми, че цяла Европа, и целия свят усетиха треперенето. Ако всичките западни врагове бяха нападнали

Райнската област и Рур, ако в същото време съветската маса се беше хвърлила в Източна Пруссия и Берлин, тогава за Хитлер щеше да има голям риск да бъде задушен. Той охотно повтаряше, че Вилхелм II е загубил войната от 1914-1918г. поради факта, че не успява да избегне война на два фронта. При Хитлер щеше да се получи два пъти по-зле. Щяхме да видим как върху руините на райхсканцеларията в Берлин, ще се разхождат не само шотландци и селяни, но и негрите от Харлем и киргизите от азиатските пустини.

В навечерието на нахлуването в Полша през август 1939г., в последния миг Хитлер избегна такова задушаване. Сталин имаше стари сметки с националсоциализма и сътрудничеството му със съюзниците и щеше да е предварително утвърдено и гарантирано. Лондон и Париж изпращаха военни мисии при съветския лидер, които получаваха широка, ярка и блестяща публичност. По това време и в пълна тайна Хитлер успя да разхлаби въжето.

Сталин, точно като него, игра много умело. Той беше силно заинтересован плутократичната демокрация и националсоциализма да се отслабят един-друг. Беше враг и на едните и на другите. Колкото повече отслабват, толкова по-лесна ще бъде задачата на комунистите в крайна сметка. Сталин водеше играта си като хитър азиатец и като уверен в своите хора главатар на международна банда,. Той успя открито се примири като съюзник на Третия райх - в целия свят комунистическата дисциплина беше абсолютна.

Резултатите от тази необичайна солидарност веднага се почувстваха. Световната война беше официално отприщана от Великобритания и Франция когато Хитлер нападна Полша. Когато две седмици по-късно Сталин направи същото, никой в канцелариите на съюзниците не посмя да реагира.

Така съветският лидер заби нож в гърба на олюляващата се Полша.

Успя да го направи безнаказано и анексира над една трета от територията на тази нещастна страна.

Великобритания и Франция – толкова загрижени за териториалната цялост на Полша преди, не посмяха да обявят война на СССР.

Тази морална и военна абдикация даде на комунистическите банди, разпръснати из цяла Европа непоклатима увереност. Демокрациите се уплашиха се от Сталин! Отстъпиха пред него! Това, което беше недопустимо по отношение на Хитлер, беше толерирано по отношение на съветите!

Като змии, жаби и скорпиони съюзниците потъпкваха морала и принципите си от страх да не укрепят съюза между Сталин и Третия райх. Страхуваха се и от внимателно приготвени или подготвящи се саботажи от комунистическите партии в цяла Европа. Интересът и изгодата както винаги надделяха над всички други съображения.

В действителност „справедливата“ война продължи не повече от две седмици. От септември 1939 г. съюзниците имаха само една мисъл и цел - да не разсърдят СССР и да се помирят със Сталин въпреки агресията му срещу техните полски съюзници.

Сталин успя да умножи исканията си и да сложи край на независимостта на Естония, Латвия и Литва, да завземе Бесарабия от румънците.

За съюзниците важно беше само едно - да се направи възможно да се промени позицията на руснаците.

По-малко от две години по-късно това беше направено.

През 1939 и 1940 г. Германия спечели битките за Полша, Норвегия и на Западния фронт. Но воюва повече от петстотин дни, без да стигне до главната цел - да стъпи победоносно на английска земя. На свой ред през 1941 г., Англия също не успя да стъпи на европейския континент - Чърчил говореше за многогодишна подготовка.

По този начин Сталин получи ясна пътечка по посока на Райха. Особено ясна към Балканите.

Играта ставаше все по-напрегната.

Германците умело придвижиха пехотата си в посока Букурещ, София и Белград. Необмислената постъпка на Югославия, която през май 1941 г. развали сключения пакт с Райха седмица по-рано, доведе до решаващо събитие - съветниците и тайните подстрекатели на операцията и виждащи по-далеч от играчката на британския шпионаж - младия крал Петър, публично обявиха съпричастността си към югославското правителство.

Разбира се, две седмици по-късно бронираната машина на германците помете Белград, Сараево, Солун и Атина, парашутистите на маршал Гьоринг окупираха остров Крит. Но разрывът в германо-съветските отношения беше очевиден. Съюзът с Райха свърши своята работа. Той донесе на съветите всичко, което Сталин можеше да очаква - свежо кърваво парче от Полша, три балтийски страни, важни позиции във Финландия, прекрасната Бесарабия.

„Лимонът“ на Хитлер беше напълно изстискан. Време беше да се изстиска и втория „лимон“ -демократическия. Известно е какъв сок в крайна сметка даде светия лимон през 1945 г. - окупация на територии, населени с двеста милиона европейци и азиатци, Червената армия се разположи в Тюрингия, на Елба, пред Любек, в Петсамо, в Манджурия, в Корея, на Курилите!

Югославският обрат, претенциите на Молотов към Балканите и военните приготовления на руснаците през пролетта на 1941 г., не оставиха никакво съмнение пред Хитлер относно амбициите на СССР. Колкото повече изчаква, толкова би бил по-неспособен да поеме удара. За

да концентрира силите си на изток, той временно се отказа от плана си за нахлуване в Англия. Опитваше по различни начини да намери мирно разрешаване на конфликта между Германия и Обединеното кралство. Но беше твърде късно. Англичаните не бяха склонни да анулират мача – веднъж започнал нямаше спиране.

В продължение на две години всяка страна хладнокръвно пресмяташе всичко и си правеше сметката според хилядолетния закон за националния егоизъм и изгода. В крайна сметка всички стигнаха до едни и същи заключения - руснаците, умело подстрекавани от британците и стимулирани с нови примамки рано или късно ще нападнат. За Германците, които смятаха, че играта е започнала не са остана нищо друго освен да изпреварят. На 22 юни 1941 г. започна смъртоносната битка между националсоциалистическия Райх и съветска Русия - два империализма, две религии, два свята се сблъскаха в скърцащите пясъци на Изтока.

Англия - изолирана от Европа чрез море и с основно богатство, разпръснато по далечни земи не можеше да почувства значението на дуела.

Тя реагира, мислейки повече за непосредствения си интерес - свободата на острова, отколкото за съдбата на Европа, ако Съветите победят. Но за нас - народите на европейския континент, тази битка беше решаваща. Ако националсоциализмът на Германия победи, ще разполага с богати земи на Изток, свързани с железопътни линии, реки, канали и отворени за организаторския и производствен гений. Напълно възроден великият германски Райх, имащ забележителна социална арматура и обогатен с тези страхотни земи - простиращи се в огромен блок от Северно и Черно море до Волга, ще постигне такава мощ, ще има такава притегателна сила, че ще даде на двадесетте нации, такива възможности за просперитет и развитие, че тези територии ще бъдат начална база за неизбежната европейска федерация, за която говореше Наполеон, за която мислеше Ренан и която възпяваше Виктор Юго.

Ако напротив – спечелеха съветите - кой в Европа би могъл да им се противопостави щом бъде разрушен огромния германски бастион?

Обезкървената Полша? Прогнилите, хаотични, окупирани и опитомени Балкани? Една обезлюдена Франция, нямаща никакъв глас да се противопостави пред лицето на двеста милиона азиатци и болшевишката идеология, рездута от победата? Гърция, Италия – приказливи и очарователни с техните бедни хора, застинали на слънцето

като гущери? Мозайката от малки европейски държави, остатъци от хилядолетни граждански войни, неспособни да купят и сто танка? Ако руснаците победят Райха, тогава Сталин ще легне върху тялото на Европа – изчерпана и неспособна да се съпротивлява и готова за насилие.

Разбира се, накрая ще опитат да спасят три четвърти от съветизираната Европа. Довчерашните съюзници се изплашиха, че СССР няма да бъде доволен от тази лесна плячка, защото неговите алчни ръце веднага след края на ВСВ ще бъдат протегнати към Тихия океан, към Китай, към Персийския залив, към Средиземно море, към Суецкия канал, разорявайки колонии, суровинни ресурси, големи международни компании.

Но дори тогава англо-американците не се опитваха да спасят Европа - просто се опитаха да запазят на Запад трамплин, който позволява да спасят своя империализъм и да могат да реагират на съветския империализъм - дори и да е необходимо да превърнат този трамплин в огромно поле в развалини от ядрени удари.

Ние, синовете на Европа, мислехме за живота на Европа. Каквито и да бяха нашите преценки за начина, по който войната се отприщи, без значение колко съжالياваме за миналото, без значение колко горчива е чуждестранната окупация на нашите страни - всеки от нас разбра нещо много по-важно от удовлетворението или неприятностите на различните европейски страни от 1939-1941 г. - съдбата на цяла Европа беше заложена на карта.

Това обяснява необичайно спонтанния подем на безброй млади хора от Осло до Севиля, от Антверпен до Будапеща. Те напуснаха семейните си огнища в Ютланд и Боса, в Ардените, Паст, Лимбург и Андалусия, не за да служат на частните интереси на Германия. Те отидоха на война, за да защитят най-развитата двеставековна цивилизация. Вдъхновяваха ги баптисерията на Флоренция и катедралата в Реймс, за замъка Алкасар в Толедо и камбанарията в Брюж. Хиляди загинаха без да мислят за високи постове в Берлин, а за своите древни страни - позлатени от вековете и за общата им родина Европа – Европа на Вергилий и Ронсар, Европа на Еразъм и Ницше, на Рафаел и Дюрер, Европа на Св. Игнатий и Св. Тереза, Европа на Фридрих Велики и Наполеон Бонапарт.

Изборът между тази хилядолетна Европа и страшната съветска лавина, уравниловка и гъмжащ поток от националности беше направен. Ново поколение в цяла Европа зае позиция. Гигантските блондини от скандинавските и балтийските държави, мечтателни унгарци с дълги

мустаци, мургави румънци с черни коси, огромни хървати с виолетови шинели, причудливи и сантиментални италианци, чернооки испанци, французи, датчани, холандци, швейцарци – всички бързаха да се хвърлят в битката. Всички народи бяха там. Имаше и няколко английски доброволци - малко, но ги имаше.

Хиляди белгийци се събраха по езиков принцип в редиците на фламандския и валонския легион. Първоначално се формираха два батальона, после през 1943г. две бригади, а накрая през 1944 г. две дивизии: - дивизия „Валония“ и фламандската дивизия „Фландрия“.

В продължение на четиридесет и шест месеца аз бях един от тези доброволци на Европа и със своите другари преживях най-грандиозната и ужасна епопея - в продължение на две години отидох пеша до прага на Азия, после безкрайно отстъпвах от Кавказ до Норвегия. Препминах от опиянението при офанзивата от 1941 и 1942г. до горчивата слава на поражението и изгнанието, докато върху половината от обезкървената Европа се разпростря жълтата вълна от съветските завоеватели.

Завладяната Украйна

През октомври 1941 г. ни трябваша две-три седмици, за да стигнем от границите на Райха до руския фронт.

Минахме през Лемберг¹, където трамваите развяваха във въздуха украински знамена - жълто и синьо. Едва влязохме в селата на югозапад, когато вече можехме да съдим за размера на военното бедствие, причинено на руснаците - стотици бронирани машини бяха разпръснати в канавките край пътя, всяко кръстовище беше гробище за метал.

Грандиозното зрелище продължи половин час, след което повечето следи от битките изчезнаха. Бяхме пристигнали в сърцето на Украйна – недокоснатата Украйна, където в огромните кални равнини стояха стотици огромни купи слама- огромни като дирижабли.

Къщите в мирните села бяха бели или бледосини с дебели сламени покриви. Стените бяха от кал, но местните художници бяха изрязали с любов нежни дървени фигурки на птици, цветя, стрели, гирлянди, които оформяха малките прозорци. Тези дърворезби бяха боядисани както и капациите - с ярки цветове. Прозорците бяха двойни, плътно затворени и

---

¹ Лемберг е германското име на украинския град Львов – бел. ред.

разделени с широка колкото длан дъска, върху която в памучна вата лежаха стъклени играчки, портокали или домати от цветен цимент.

Големи момичета с високи скули се суетяха пред малките ферми.

Русите им коси бяха вързани в сини или червени шалове. Те бяха облечени в рокли от груб плат, с които приличаха на лапландки. Бяха обути във високи ботуши като казаци и които весело шляпаха в мръсотията сред квичащите прасета.

В продължение на няколко часа влакът стоя сред полето пред къщите. Купувахме пилета, които варяхме във врящата вода от локомотива. Украински момчета гордо ни показаха домашните си на немски език. На първите страници се четеше „Сталин е най-великият човек на света“ а на последните страници фразата, вече проверена и коригирана от разумния учител – „Хитлер е най-великият човек на света“. Децата изглежда не се притесняваха много от това.

Някои срещи ни дадоха представа за мащаба на победите през септември и октомври 1941 г. - това бяха влаковете, транспортиращи до Райха фантастични орди от военнопленници.

На всяка спирка бяхме да гледаме вагоните. С учудване стояхме пред тези космати, жълтеникави гиганти, с малки и блестящи котешки очи. Много от тях бяха азиатци. Те пътуваха прави – по осемдесет, дори сто души във всеки вагон.

Една нощ бяхме събудени от ужасни викове. Стояхме на някаква гара. Спуснахме се и отворихме вратите на вагона със затворниците. Азиатците, лакоми като пирани се биеха, измъквайки парчета месо един от друг. Тези ценни парчета месо бяха човешка плът! Затворниците се биеха над останките на мъртъв монгол, разкъсван на парчета с помощта на консервни кутии от храна. Някои затворници се чувстваха измамани - оттук и тази кавга. Оглозганите кости бяха изхвърляни през решетките. Окървавени, те бяха разпръснати върху калната земя около вагона.

По-късно научихме, че така натъпкани във вагоните стотици хиляди хора понякога са стояли в продължение на три седмици и са били хранени само когато е имало храна близо по пътя им. Много от тези азиатци - вдигнати от дивите им степи предпочитаха да дъвчат ребрата на някой калмик или татар, отколкото да рискуват да умрат от глад.

На една гара видях някои от тях да ровят в земята. Те вадеха червени дъждовни червеи с дължина 5-6см. Те ги поглъщаха като яйца. Адамовите ябълки на тези червеяди се издигаха и падаха с удоволствие.

Една сутрин стигнахме до река Буг. Големия железен мост в долината беше разрушен и лежеше в реката. Разтоварихме багажа си и се разположихме в град Первомайск.

Успяхме да стигнем в 11 ч. и да чуем новините. Нашата офанзива не беше така блестяща, както ни казваха свидетелите около железопътната линия. Напротив – немската офанзива се забавяше. Москва не беше паднала. Ленинград също. Около Ростов положението също беше неясно. Оптимизмът беше все още беше голям, но вече се наблюдаваше известна сдържаност. Германците в Первомайск намекваха за трудностите пред дивизията, хвърлена на хиляда километра от границите на Райха.

Погледнахме калта под краката си и си помислихме за това море от кал, разделящо нашите предни бази от фронтовата линия. През Первомайск минаваше пътят към Днепър. Камионите затъваха в калта до осите. Калта беше черна и гъста като катран. Безсилни да я преодолеят, спираха и най-мощните двигатели.

Железопътните линии едва ли бяха по-приемливи. Очевидно не бяха докосвани от царските времена. Влаковете напредваха с мъчително бавна скорост - релсите се надигнаха и спускаха като люлка. Трафикът беше слаб, въпреки че разширяването на пътищата беше направено с изключителна бързина. В крайна сметка това се отразяваше на придвижването на личния състав. Когато стигнахме до Буг, трябваше пеша да се спуснем до дъното на долината и после да се изкачим по склоновете по кален обиколен път в продължение на много километри. Този път беше истинска река - ходехме до коляно във водата. Ето в такива условия през разрушените мостове трябваше да се транспортират подкрепления за армиите от група „Юг“.

Германските армии рисковано бяха хвърлени дълбоко на Изток. Въпреки това тази дръзка операция със сигурност щеше да е успешна, ако войната бе приключила за кратко време. С германският организаторски гений по някакъв начин проблемите биха се разрешили на място. Инженерните войски на свежа глава щяха да организират комуникациите с тила, щяха да укрепят и устроят пътищата и мостове за няколко месеца - това не би било драма.

За съжаление на Райха, войната не завърши в определената от командването времева рамка. Дивизиите все още се опитваха да продължат напред, но есенните наводнения направиха степите непроходими. Униформи, оборудване, гориво и необходими подкрепления се влачеха през Русия със седмици, разпръснати от есенната кал.

Запазването на армията е отговорност. А зимата наближаваше. През 1812 г. - точно в същото време на годината Наполеон с болка в душата си е трябвало да реши да напусне Москва.

Но армията на Райха ще остане в Русия. Само, че в случая не ставаше дума за един пробив, не за отделен офанзивен клин, а за целия фронт, простиращ се на 3 000 километра - от Бяло до Черно море!

Докато гледахме празните гари, разрушените мостове и удавените в калта камиони, не можехме да отблъснем мислите си за стотиците хиляди хора, хвърлени във вътрешността на Русия и които трябваше да опитат да направят това, което Наполеон не бе дръзнал да опита - да издържи, независимо от това, че е сред голата степ, отпред има враг, а зад него пустиня от сняг, падащ от небето и студа, който разяжда и тялото и духа.

И все пак имяхме такава вяра в непогрешимостта и мъдростта на германското върховно главно командване, че не се отдадохме твърде дълго на излишни съмнения и размишления. Войната все още можеше да свърши преди началото на големите студове. Ако не - тогава всичко беше предвидено - както винаги.

След като пресякохме наводнената долина на Буг се прехвърлихме в друг влак. През деня беше спокойно, но през нощта влаковете бяха обстреляни. На сутринта покрай пътя забелязахме труповете на съветски войници. Бяха опитали самостоятелна и неорганизирана атака. Сега техните изкривени тела лежах в дълги виолетови шинели.

Започна силно да застудява. Сутрин при спирането на влака трябваше да разбиваме леда в канавките, за да се измием.

Бяхме натоварени по четирийсет души във вагон вече седемнадесет дни. Много рано на 2 февруари прекосихме големи противотанкови окопи, прерязващи червеникаво-кафявите хълмове.

Влакът се спускаше покрай безкрайните овъглени стени на фабриките. Внезапно пред очите ни изникна великолепната, прекрасна

синя лента от измит от слънцето пенлив тюркоаз. Това беше широкият повече от километър Днепър.

Днепропетровск

Между Галиция и Днепър почти нямаше битки. Но след превземането на Лемберг, трябваше да се водят битки с обкръженото противниковото съединение в Балта, за да се реши съдбата на великолепната украинска равнина - осеяна с царевица и пшеница, с големите бели и сини села, украсени с хиляди черешови градини. Без особени инциденти бронираните сили на Райха се придвижиха до Днепропетровск.

Боевете в покрайнините на града бяха ожесточени. В едно гробище близо до гарата останаха повече от шестстотин германски гроба. Горяха цели улици, но градът все още запазваше своя красив външен вид. Проспектът Карл Маркс , който като Шанз-Елизе се простираше безкрайно в далечината веднага бе преименуван на авеню Адолф Хитлер.

Сега войната вече беше прекосила реката. Впечатлението при влизането на частите ни в жилищните райони беше повече комично, отколкото ужасяващо - дълги редици мъже лежах смъртно пияни около канавките, по които от взривените от болшевиките цистерни, течаха потоци от водка. Пияните лочеха алкохола директно от калта, след което легнали по корем и потопени в блаженство чакаха влизането на победителите в града.

Сталинският режим беше положил големи усилия в строителството на града. Приближавайки се до предградията на пръв поглед бяхме много впечатлени, виждайки издигнатите от руснаците големи пролетарски жилищни блокове. Те имаха модерни линии. Сградите бяха огромни и многобройни. Безспорно комунистическата система бе направила нещо за хората. И ако бедността на селяните беше огромна, то най-малкото работникът изглежда се бе възползвал от новото време.

Все пак трябваше да се посетят и огледат тези сгради. В продължение на шест месеца живеехме във въгледобивния басейн на Донец и имахме достатъчно време да проверим предположенията си от при пристигането ни в Днепропетровск. Сградите, толкова впечатляващи от разстояние бяха само гигантска измама – фалшива и предназначена за заблуда на чуждестранните туристи и зрителите на новините.

Доближавайки се до тези сгради, ние се отвращавахме от мрачната миризма на кал и екскременти, излъчвани от блатистото обкръжение на всяка от тези сгради. Около тях нямаше нито тротоари, нито каменна настилка, нито чакъл. Както навсякъде другаде, руската кал царуваше и там. Отвеждането на дъждовната вода ставаше по разрушените улици, които висяха и изхвърляха дъждовната вода направо на земята. Стените бяха обелени и напукани във всички посоки. Качеството на използваните материали беше най-лошото. Балконите също навсякъде бяха напукани. Циментовите стълби бяха нацърбени и износени. А тези сгради бяха само на по няколко години.

На всеки етаж имаше няколко апартамента, боядисани с вар и с малка обща кухня за няколко семейства. Електрическите проводници висяха надолу като гирлянди. Стените бяха от кал и беше невъзможно да забие пирон, тъй като се разпадаха.

Като правило нямаше и течаща вода. На пролетарското население не можеше да построи санитарни възли и задоволяваше естествените си нужди навсякъде около сградите, което бе превърнало квартала в огромна тоалетна. Студът втвърдяваше тези „хранилища“, които при всяко затопляне се размразяваха и разнасяха ужасна воня. В крайна сметка тези апартаменти се оказаха по-неприятни и от най-жалките колиби – там където на най-богатата и плодородна земя в Европа живеяха милиони руски селяни в мрачна нищета, облечени в парцали, хранещи се от общи купи с лъжици изрязани от парчета дърво.

Седемдесет и пет процента от нашите войници бяха работници. Много от тях някога се бяха подавали на съветската пропаганда. Сега отваряха уста от изумление при вида на състоянието на разруха и провал, в което се намираше руския пролетариат. Те поклащаха глава поглеждайки отново зрелището преди да повярват.

Хитлер предприе опасен експеримент. Стотици хиляди мобилизирани и изпратени на Източния фронт немски работници биха могли да направят за себе си опасни сравнения, ако съветите действително бяха направили нещо значимо за работническата си класа.

Напротив - вече всеки германец си мислеше за удобните къщи за работещите в Райха, за техния комфорт, за семейната градина, за обществените клиники и родилните домове, за свободното време, платените отпуски с прекрасните круизи в Скандинавия или Средиземно море. Спомняше си жена си, децата си - радостни, здрави, добре облечени. Виждайки руския народ в дрехите му, гледайки мизерните

къщи, мрачните и ненадеждни квартири на работниците той си направи абсолютно ясен извод.

Никога досега работническата група не бе правила такова образователно пътуване.

Четири години по-късно сравнението работеше в обратната посока - след като е грабил ръчни часовници, бижута и дрехи из цяла Източна Европа, съветският войник ще се завърне в СССР - шокиран от комфорта в некомунистическите държави и отвратен от „рая“ на дървената лъжица, износените дрехи и екскрементите около къщата му - казарма.

Три дни по-късно получихме новите си заповеди - в последните нощни часове трябваше да се преминем на левия бряг на Днепър и по този начин да влезем в зоната на боевете.

В шест часа вечерта нашият легион се събра на дигата с изглед към реката. Шумът на водата достигаше до нас. Излязох пред строя, за да напомня отново на другарите си за техния дълг към европейците, патриотите и революционерите. Обзе ни странно вълнение. Кой от нас ще пресекат обратно реката?

В полунощ се подредихме в колони. Форсирането на Днепър се осъществяваше чрез еднопосочно придвижване по дълъг дървен мост от километър и триста метра. Много пъти беше разбиван от ударите на съветската артилерия и авиация. Мощна зенитна батерия на защитаваеше този тесен проход - единствената връзка с Южния фронт. Тъмната маса на водата беше нашарена със стотици огромни късове лед, приличащи на приказни лотоси. От водата стърчаха разрушени скелети на лодки.

Ускорихме темпото. Преманахме мълчаливо, притеснени за предстоящата си среща с войната.

Калният фронт

Този, който не си е изяснил важността на калта в руския проблем, не би могъл да разбере нищо от случвалото се в продължение на четири години на Източния фронт. Руската кал е не само богатството, чрез което степта се връща към живот - тя също така е защита на територията - защита, дори по - ефективна от снега и студа.

Студа все пак е възможно да бъде преодолян и да се движиш напред при четиридесет градуса под нулата. Но руската кал е уверена в своето превъзходство. Нищо не е способно да я победи - нито човек, нито машина. Пролетта и есента принадлежат на калта и тя царува в степите в продължение на месеци. И дори през няколкото летни месеци – когато огненото слънце изгаря напуканите полета, на всеки три седмици гърмят урагани бури и заливат всичко. Тази кал е изключително лепкава, тъй като в почвата има маслени остатъци. Цялата земя е пропита с мазут. Водата не изтича, не попива - тя застоява. Земята се залепва за краката и на човек и на животно.

Когато през октомври стигнахме река Буг бяхме поразени от картината на камионите, погълнати в тази черна каша. Но наистина разбрахме ситуацията едва когато сами влязохме в това украинско блато.

От Днепропетровск влакове не тръгваха - мостовете и релсите бяха взривени и прекъснати.

През октомври 1941г. германските войски като с пълна скорост и навлязоха дълбоко в Донецкия басейн, оставяйки зад себе си огромна територия. С началото на дъждовете на практика тя се превърна в практически непреодолима мъртва зона. Частите трябваше в течение на седмици да се сражават с това тристакилометрово блато.

Сталин избегна катастрофата само с две седмици. Още две седмици слънце и можеха да минат всички доставки на напредващите. Сталин беше спасен на ръба на смъртта - безпристрастната кал постигна това, което нито войските, нито техниката му не можаха да постигнат.

Хитлер смаза милиони съветски войници, унищожи самолетите им, артилерията и танковете им, но не можа да направи нищо срещу този ад, който се изсипа отгоре му, срещу тази огромна мазна гъба, която всмуква краката на войниците, колелата на цистерните с гориво, веригите на танковете му. Най-грандиозната и бърза победа за всички времена бе спряна в последния си етап от калта - нищо повече от кал, обикновена кал – стара като света, безстрастна, по-силна от която и да е стратегия, по-силна от злато, от ума, от човешката гордост.

Нашия легион пристигна в Украйна като че ли да се бори или по-скоро да отбягва този враг.

Безславна, изтощителна борба. Борба така отегчителна и отворатителна, но борба, която връщаше смелостта на хилядите съветски

войници, разпръснати във всички посоки от германските танкове две или три седмици по-рано.

Подобно на французите през юни 1940 г. първоначално си помислиха, че това ще е края. Всичко сочеше в тази посока. Скриха се, защото се страхуваха. След това започнаха дъждовете. От покрайнините на тополовите горички и от сламените колиби, където се криеха те забелязваха, че тези прекрасни войски на Райха и които бяха произвели върху тях такова силно впечатление не бяха вече неуязвими - камионите им бяха победени, танковете им бяха победени. Чуваха как безпомощните водачи ругаеха около колите си. Мотоциклетистите плачеха от ярост, неспособни да измъкнат машините си от калта. Малко по малко съветските бегълци отново почувстваха увереност.

Така възникна съпротивата - от спирането, което калта осигури и от картината на уязвимостта на силите на Райха - неудържими до преди няколко седмици, когато техните дълги бронирани колони блестяха на слънцето. Калта беше оръжие. Снегът ще бъде следващото. Сталин можеше да разчита на тези неочаквани съюзници. Нищо решаващо, нищо значимо няма да се случи в продължение на шест месеца. Половин година почивка, докато врагът е притиснат към земята. Достатъчно е войските на Райха да бъдат задържани до май - да изкарат зимата и да бъдат изтощени от стихииите. Зад гърба на германските дивизии партизаните вече се организираха и им досаждаха като блатни комари, бързо долитат и отлитат веднага след ухапването.

Бяхме мечтали за ослепителни битки, а сега трябваше да разберем какво е истинска война - войната срещу умората и изтощението, войната срещу тези зловонни блатата, в които тялото пропада, безкрайните походи, в дъждовните нощи и сред воя на вятъра.

Пристигнахме на фронта, когато лятната офанзива беше свършила. Армиите на Хитлер се сражаваха в чудовищните блатата, където зад всеки храст партизаните устройваха засада.

При пристигането си в Днепропетровск ние бяхме изпратени срещу тях. Теоретично фронтът се намираще на двеста километра от Днепър, но на практика той беше на петдесет метра от пътя. Само на няколко километра от Днепър хиляди партизани се бяха заселили в горичките от елхи по двата бряга на река Самара. През нощта мостове бяха взривявани, изчезваха войници, мистериозно избухваха пожари. Вечерта на пристигането ни в голямото работническо селище Новомосковск, гаражът с четиридесет камиона на Вермахта гореше, осветявайки цялата околност.

Тези хитри нападатели трябваше да бъдат уловени и унищожени. Легионът ни получи заповед да се придвижи на запад - югозапад от гората – бърлога на врага.

Пресичането на полосата от кал, отделяща ни от гората, беше дяволско изпитание - всеки метър от блатото беше препятствие, изискващо усилия и страдания.

Цялата местност беше черна, и потопена във вода. Никаква светлинка от някаква ферма. Попадахме в кални дупки, изпускахме оръжията си и трябваше да ги търсим с опипване. Водата стигаше до средата на бедрата. Ямите бяха толкова опасни, че трябваше да вървим на групи, за да успеем навреме да удържим някого, ако внезапно попадне в някоя такава.

Отне ни около двадесет часа, за да преодолеем тези сатанински километри. Падахме и ставахме - мокри от главата до петите. Вещи и оборудване останаха във водата. Накрая рухнахме на пода в някаква празна хижа. Запалихме огън от слама и дъски от стените- трябваше да свалим всичките си дрехи. До един бяхме хлъзгави, лепкави от гнилата кал, която ни покриваше целите. Телата ни бяха сиви – като на тюлени. Дълго се търкахме със сено и сред отвратителна воня. Голи като джуджета чакахме сутринта сред вълните от мрачния дим на огъня.

Така стотици хиляди земноводни войници се опитваха да воюват на този три хиляди километров фронт от мръсотия и слуз.

Трябваше да се изправим срещу врага пред нас, зад нас, по фланговете, напрягайки духа и изтощените си тела. Тази кал ни отравяше душите. Най-слабите падаха от изтощение.

Ние бяхме едва в началото на всичко това, когато един от нашите другари падна назад в блатото с простреляна глава. След като бе изгубил цялата си смелост, той се застреля.

Очевидно земята също има своите оръжия. Старата руска земя, тъпкана от чужденци, използваше вечното си оръжие - тя се защитаваше, тя си отмъщаваше.

Гледайки тази локва от лилава кръв в черната кал, гладка и непроницаема в тази дъждовна есен на 1941 г. разбрахме, че това беше първото ѝ отмъщение.

Селото

Село Карабиновска, където прекарахме три месеца, държейки партизаните под контрол, както и всички руски села се пресичаше от безкраен селски път, широк петдесет метра, от двете страни, на който стояха колиби с дъсчени огради и с черешови и овощни градини.

Тези дървени колиби, приклекли под дебелите покриви от тръстика бяха почти еднакви - с изключение на цвета на боята. От тъмен малък коридор влизаме направо в общата стая. Поздравяваше ни слабото усещане на миризма на кал, домати, човешки дъх, дим и урината на младите домашни животни, през спящи при хората на пода.

През цялата зима руснаците почти не ставаха от малките пейки и дървените столчета в къщите. Възрастните излизаха само да се погрижат за добитъка в другия край на къщата - прасето, кравата или вола. Те се връщаха с парчета стъбла от царевица и слънчоглед за да ги хвърлят в печката.

Тази печка изпълняваше всички функции - кухненска, централно отопление и легло за цялото семейство. Представляваше внушителен варосан куб от тухли и кал. Заемаше една трета или половината от стаята и беше повдигната от две колони на половин метър от тавана. Два или три пъти на ден някой хвърляше вътре куп тръстики или малки сухи цепеници. Вечерта семейството в пълен състав се изкачваше на печката. Баща, майка, деца - заспиваха върху топлата глина, покрити с парцали от които се подаваше линия от плоски и почернели крака.

Подобно на фигурките в горната част на латерна, децата изкарваха на печката шест или седем месеца. Цялото им облекло се състоеше от риза, която покриваше половината тяло. Те бяха мръсни и пискливи, със сополиви носове. В Русия детската смъртност беше огромна - безмилостната селекция ставаше още в самото начало на живота.

Целият ъгъл на къщата беше запазен за иконите. Някои от тях, особено красиви, бяха от XV-XVI век. Фонът на тези миниатюри беше възхитителен - зелени и бели замъци, грациозно стъпващи животни. Най-често представляваха Свети Георги - убиващ змея, Свети Николай - добродушен с брада, или Св. Богородица с малкия Исус в ръцете .

Тези икони стояха сред зелени или розови хартиени гирлянди. Минавайки пред тях селяните се кръстеха по двадесет пъти на ден.

Понякога можеше да се види как вечер на треперещата светлинка на маслената лампа вдъхновено четяха един стар опърпан молитвеник.

Тези хора никога не спореха помежду си, гледаха разсеяно в далечината със сини или тъмнозелени очи. Къщата беше пълна с зимни растения и цветя. Широките им маслени листа се издигаха на височина два метра - почти до тавана и придаваха на вонящите колиби вид на джунгла.

Към хижата имаше обор за говеда. Богатите селяни - кулаците отдавна бяха заминали за Сибир да се научат да презират земните блага. Тези, които бяха успели да избегнат депортацията се задоволяваха с една кравичка, една или две прасета, десетина кокошки и няколко гълъба.

Това беше всичко, което имаха и ревниво го пазеха. Ето защо в началото на студеното време телетата и прасетата бяха преместени на топло в единствената стая на семейството.

Колхозът, където всички трябваше да служат на режима, притежаваше почти изцяло цялата посевна площ на културите от пшеница, царевича и маслодайни растения в региона. Благодарение на това тотално ограбване на селяните, Сталин можеше да прави бронирани машини за да подготвя световната революция. За селянина не оставаше друго освен тъжно да поглъща от тигана вечерята си от картофи с лук и да се моли пред своите икони с чисти очи и празна воля.

Есента отминаваше. Въздухът загуби мекотата и влажността си, вечерите станаха сухи. След няколко дни калта се втвърди и започна да вали сняг. Той замръзна. Така започна голямата руска зима. Дърветата блестяха с хиляди кристалчета. Небето се оцветяваше в синьо, бяло и златно при залез. Слънцето все още светеше меко над върбите, които ограждаха езерата. Една сутрин цялото население на селото се спусна към близките езера.

Езерата бяха покрити с много тръстики, подобно на ограда от копия с кафяви и розови пискюли на върха и с височина от три метра. Ледът бе сковал тези сивите стебла. Селяните опитаха здравината на покрития със сняг тъмен лед. Беше здрав. Всички отидоха да търсят коси и сърпове.

Това беше странна реколта. Под студеното ноемврийско слънце селяните косяха високата тръстика с която щяха да покрият белосаните си къщички.

Реколтата падаше на великолепни вълни. Хиляди врабчета скачаха и чуруликаха покрай брега. За три дни тръстиките бяха окосени. Селото се прибра в къщите си и затвори врати за зимата.

Дойде времето да се затварят за зимата. Понякога куршуми пробиваха глинените стени и чупеха клоните на черешите.

II. Зима в Донец

Съветските „партизани“ са специален вид войски. Те не бяха никъде. И все пак бяха навсякъде. Скрити в храст, в купа сено или зад прозореца на някаква къща – техните наблюдатели през деня мълчаливо следяха всяка крачка на врага.

Те отбелязваха позициите и оборудването, местата за придвижване, следяха напредъка на инженери и сапъори.

Следващата вечер мостът бе миниран и взривен, горяха камиони, прелитаха картечни откоси. Ние се втурнахме натам, но беше твърде късно. На мястото намерихме само стара кожена шапка и следи от ботуши - нищо повече. Гората безмълвно поглъщаше бегълците.

Само с една рота трябваше да прикриваме няколко километра от пътя Днепропетровск – Сталино и да следим цял километър от крайнината на гората, отделена от селото с два километра хълмист терен и където на вятъра се поклащаха няколко букета храсталак.

Постовете ни бяха на триста метра зад къщите. Поставихме часови с побелели носове и премръзнали ръце. Студът стана зловещ, а нямахме зимни униформи.

Но и да оставим часови при тези условия не беше достатъчно. През нощта руснаците като котки можеха да минават между нашите постове и след това спокойно да вършат злото си дело. Следователно половината от нашия персонал трябваше непрекъснато да патрулира откритите пространства на пасищата между селото и гората.

Влизахме да се прикриваме в снежните дупки и ями, взирайки се за най-малките признаци на живот. Стискахме зъби, изтормозени от тези безкрайни часове на игра на котка и мишка. Връщахме се премръзнали до кости, заледеното ни оръжие дълго време изпускаше пара до огъня от слънчогледови пръчки.

От ден на ден пръстенът около боровата гора се свиваше все повече и повече.

Два пъти направихме дълбоки нападения в гората. Снегът скърцаше изпод краката. Навсякъде откривахме следи от ботуши, но нито един клон

не помръдваше, нито един куршум не ни изсвирваше над главите. Партизанската война бе война на лукави удари и избягваше обикновените директни сблъсъци.

Една вечер около единадесет часа червените ни нападнаха. Лежейки в снега изстреляхме почти всички боеприпаси на картечните си. Трасиращите куршуми се втурваха в далечината като букети цветя. В течение на един час степта се пресичаше от тези горящи стрели. Чувствайки, че позициите ни са силни, руснаците се върнаха в тайните си леговища.

На десния бряг на Самара в северозападния край на гората червените бяха построили солидни бункери.

Нашите хора получиха заповед да атакуват и превземат вражеските позиции през скованата от лед река. Щом приближихме до реката бяхме посрещнати от яростна огнена буря. При тези условия ротата трябваше бързо да пресече открит терен от двадесет и пет метра гладък лед. През този ден имаме големи загуби, но бункерите бяха превзети, а руснаците бяха паднали в снега или обърнати в бягство.

Руската земя получи нашите мъртви. Колко други още ще умрат в студа, в калта или под златното слънце на Донец на Дон, в Кавказ и в Естония? Но тези първи розови петна, разпръснати като венчелистчета върху снега на Самара, бяха изпълнени с незабравимата чистота на първите жертви, първите цветя и първите сълзи ...

Трябваше да оставим тези гробове да се придвижим за да се присъединим с врязалата се на дълбоко в Донецкия въглищен басейн дивизия. Без ръкавици, вълнени шапки, без кожуси, в пронизвани от студения вятър тънки военни униформи, в края на ноември започнахме двеста километров преход.

Ледените пътища

Студа през есента на 1941 г. напълно преобрази пътищата на Донец.

Реката от кал сега беше река от неравна лава. Студът я втвърди и стотиците камиони продължиха да я удрят и раздробяват. Тя се бе втвърдила като камък в мрежа от скалисти хребети с височина от по половин метър. Тези блестящи коловози като от черен мрамор от по

двадесет-тридесет метра широки бяха огънати в нарязани дълги полоси. Всякакви опити да се хвърлят обикновени моторни превозни средства в тези канавки бяха безсмислени. Резервоарите за гориво на автомобилите още от първите километри ще бъдат пробити. Само тежките машини и всъдеходите на изключително високите им оси смееха да се движат по този лед и да карат между тези гнезда и ями.

За пехотата придвижването беше истинско бедствие. Едва се осмелявахме да повдигнем крака - само ги плъзгахме. Паданията бяха болезнени, защото ледът беше твърд като желязо.

Трябваше да държим оръжията си готови за битка и при най-малкия сигнал за тревога. Снаряжението на един войник тежеше повече от тридесет килограма - да не говорим за тридневната дажба храна и всички обичайни боеприпаси. Напрежението ни изгаряше сухожилията. Бяхме принудени с ножовете да режем гърбовете на нашите тежки и твърди ботуши, за да им придадем малко еластичност. Всеки понасяше страданията стискайки зъби. Понякога някой падаше изтощен по лице в леда. Качвахме го в първия камион върху купчини хляб или каси с боеприпаси. Колоната продължаваше напред по черното стъкло.

Въпреки това околността беше приятна на вид. По широката степ стърчаха стотици хиляди сиви стебла слънчоглед. Като малки пухкави топки летяха облаци врабчета. Небето беше особено възхитително - бледосиньо, кристално чисто и толкова прозрачно, че се виждаха отделните клонки на всяко дърво на хоризонта.

Понякога селяните ни показаха някаква алея или ред стари брези - последните следи от имотите на помещиците. Но от сградите на миналото не беше останало нито дъска, нито камък, нито дори следи от основите. Всичко беше разрушено, изравнено и изоставено на волята на природата.

Така беше и с повечето църкви. Някои от тях бяха останали и отдавна бяха превърнати в плевни, складове, клубове, конюшни или електроцентрали. Красивия зелен или златен купол винаги блестеше над белите стени. Понякога под сводовете откривахме фрагменти от дървени олтари или стенописи, които мазачите и бояджиите не са могли да достигнат. Останалото - оборски тор и царевичен силаж, с които подовете на тези църкви-конюшни. Тези църкви за техника, слънчоглед или съветски събрания бяха изключително редки. В продължение на две години преодоляхме повече от две хиляди километра - от Днепропетровск

до границите на Азия и бихме могли да преброим на пръсти църквите, които срещнахме по пътя - всички осквернени до неузнаваемост.

В началото на декември прекосихме Павлоград, а след това останахме в някакви празни ферми. Бурята бушуваше. Тръгнахме на път в четири или пет часа сутринта. Снежните вихрушки виеха около главите ни и ни ослепяваха. Изгубихме цели часове, опитвайки се да доберем до тежките железопътни вагони, натоварени с оборудване. Конете падаха на леда и си чупеха краката. Нещастните животни безуспешно цвилеха в свистящата буря, надигаха се наполовина и отново обезумели падаха на снега.

Снегът беше толкова гъст, че пътищата и степите не се различаваха. Потеглихме по пътя по които руснаците бяха маркирали за времето когато зимата смесва тези пустини и безгранични разстояния. Но указателните табелки, бяха покрити със сняг и нашите части се лутаха изгубени.

За да стане още по-трудно, населените места, които търсехме, обикновено два или три пъти през последните двадесет и пет години бяха променяли имената си. Старите карти посочваха имената от царските времена. Картите от 1925 г. бяха с тъмните червени имена от революционното време, картите от 1935 г. - с името на някакъв съветски лидер - по примера на Сталинград и Сталино. Но понякога гореспоменатият лидер междувременно е получил куршум в тила в подземията на НКВД - оттук и новото - четвърто кръщение! Но петдесет, сто села в степта бяха запазили старите си имена - имената на съпругите или дъщерите на царе, чиито имена бяха оставени от мързел.

По време на прехода ни към Гришино цял ден се въртахме във виелицата и стигнахме селището, като направихме кука от петдесет и три километра - и все пак това Гришино не беше нашето Гришино. Не само селището бе получило три различни имена за двадесет и пет години, но също така имаше две Гришино - Гришино-гара и Гришино-село, на седем километра едно от друго! Всички типични руски усложнения! Чак на сутринта пристигнахме в нужното ни Гришино, потъвайки в снега почти до кръста.

Нашата рота пристигна първа. Трябваше да изчакаме четиридесет и осем часа докато пристигнат и другите роти - освен една, останала да блуждае още петнадесет дни, замразявайки всичките си коне до смърт и която ни настигна на фронта чак по Коледа и ескортирана от средновековна колона от здрави бели говеда, впрегнати в камионите им.

За съжаление, одисеята не винаги се ограничаваше с ежедневните проблеми с транспорта. Местността, в която бяхме като играчки за снежните бури беше пълна и със съветски мини. Снегът ги бе покрил и не се виждаха.

Заблудена сред тези снежни вихри, въртящи се на височина от три метра, една рота влезе в минно поле. Командирът вървеше напред, на кон. Беше млад капитан от белгийската армия и се казваше Дюпре. Коня му се натъкна на едно от тези ужасни устройства. Конят излетя два метра във въздуха и падна, червата му се разпръснаха, а ездачът му лежеше на земята с разкъсани крака.

Степта виеше, свиреше и се радваше на победата си. С помощта на две парчета дърво войниците закрепиха осакатените крайници и понесоха на носилка от смърчови клони своя нещастен капитан. След няколко километра стигнахме до някаква празна колиба.

На санитарния въсход му трябваша двацет и шест часа да стигне при умиращия капитан. Имаше единадесет фрактури и разкъсвания. Пушеше на малки къси всмуквания. Каза сбогом на момчетата си. Големи мъниста пот се стичаха по лицето му - страдаше толкова много. Пушейки последната си цигара умря без нито една дума за съжаление...

След Гришино дойде село Александровское. В СССР има сто или двеста от тези Александровски. Лутахме се между всички Александровски в Донбас.

Накрая достигнахме индустриалната зона. Приближихме целта. Рязко затопляне и размразяване ни струваше последния „кален“ етап. В края на калните полета видяхме блясъка на мокрия лед на Шчербиновка - районен миньорски център с четиридесет хиляди жители. Те стояха мълчаливо и неподвижно до стените на къщите си. Мнозина ни погледнаха с омраза е очите.

Болшевишките войски се прегрупираха, като се оттеглиха на три километра източно. Но чувствахме как зад гърбовете ни комунистите бяха в засада и готови да нападнат.

Коледа в Шчербиновка

През декември 1941г. Източният фронт непрекъснато се изместваше като очертанията на плаж. Всяка армия на Райха се носеше на собствената си вълна до максимума на нейните възможности. В края на октомври всяка една част беше заседнала в коварни села, имайки празни зони отляво и отдясно и знаейки само приблизително за намеренията и местонахождението на врага, който нападаше от всички страни, в безпорядък – ситуация, напомнящ водевил.

Използвайки повсеместната кал червените успяха в някои военни операции. Завладяха Ростов тъй като поради недостига на гориво германците трябваше да го напуснат, запалвайки стотици останали камиони.

Окрилени от този местен успех ,съветите се надигнаха и на Изток от Донец - в левия фланг на нашия участък. От Славянск до Артемовск атаките им бяха изключително ожесточени. Съветският натиск бе на двадесет километра североизточно от нашите бункери. Пред позициите ни в Шчербиновка отначало врага не атакуваше активно, защото бяха попаднали в същия капан - бяха удавени в разтопения терен.

На нашето тилово снабдяване му трябваша над петдесет часа да преодолее двадесетте километра, които ни отделяха от складовете в село Константиновска. Дори един мотоциклетист не можеше да мине. На края на силите си конете умираха, падайки с муцуните в калта на пътя.

Шчербиновка стана абсолютно непоносима, отвратителна. Навсякъде размразени екскременти отравяха въздуха. Занемареността и бедността на града трагично свидетелстваше за неспособността на съветския режим в големите пролетарски центрове. Използваното оборудване за добив на въглища беше от 1900 или от 1905 г., придобито през добрите времена на лесните френски заеми за внос. Взривените от отстъпващите болшевики мини бяха непригодни за използване.

Така беше с цялото промишлено оборудване на окупираната Русия. Систематично, с дяволски професионализъм съветските специалисти по разрушаване унищожаваша фабрики, взривяваха мини и складове във всеки промишлен район, във всеки град, във всяко предградие.

Изпепелена земя! Изгорени недра!

Дори конете бяха убити и хвърлени в шахтите. Отвратителната миризма на тези гниеци животни се разпространяваше в целия район, тъй като вентилационните отвори на мините излизаха направо на улиците. Тези ями едва се покриваха от полуизгнили дъски. От тях непрекъснато се отделяше въглероден диоксид и задушаващи изпарения.

Съветите бяха евакуирали или унищожили цялото снабдяване на града. Хората се хранеха с всичко каквото намерят. Най-изтънчените ястия бяха парчетата от мъртвите коне, лежащи в калта. Хората яростно ги дърпаха един от друг.

Трябваше да убием един неизлечимо болен кон, покрит с отвратителни гнойници. Дори не успяхме да отидем до колата за да транспортираме трупа до града. Двадесет души се втурнаха към него, като режиха и дърпаха все още димящото месо.

Накрая останаха само стомахът и червата - по-отвратителни от всичко друго. Две стари жени ги задърпаха, теглеха в противоположни посоки. Стомахът се спуска, обливайки двете жени с жълто-зелено пюре. Тази, която откъсна по-голямото парче избяга без дори да избърше лицето си - диво натискайки плячката към гърдите си.

Местата ни за дислокация бяха при такива чудеса. Завръщайки се към нашите позиции, бяхме настанени в сградата на училището - наскоро построено от държавата. Представляваше три дълги сгради, наречени модерни – в абсолютно същия стил, който бяхме видели в Днепропетровск. Първия войник, който опита да забие пирон в стената за да окачи оръжието си я проби още с първия удар с чука. Подът представляваше разкривени дъски, между които въздуха свободно преминаваше. Под този импровизиран под нямаше нищо, тъй като подовите се крепяха само на няколко греди.

Между тези три сгради имаше открито пространство - толкова мръсно, че трябваше да подредим сандъци и да с тях да направим пътеки от една сграда до друга. Миризмата на въглероден диоксид се чувстваше навсякъде около училището, предизвиквайки главоболие и гадене.

Към 20 декември снегът и студа се върнаха. Изведнъж усетихме двадесетте градуса под нулата. Сгущени под едно одеяло треперехме върху неплътни прилепналите с прорези дъски.

Дойдоха празниците – но празници за други хора. Помолихме се в черква, на която върнахме предишния статус. Хорът на руските певци

пееше пронизително, разкъсваше душата с псалми. На улицата на големи парцали падаше сняг. Лежейки зад картечниците си, нашите войници охраняваха четирите ъгъла на сградата.

Но душите ни бяха заледени през тези седмици скитане в безцветна тишина в средата, на която мечтите ни се носеха безцелно.

Европейските легиони бяха посрещнати на фронта през 1941г. изключително скептично. Някои германски генерали се страхуваха от петна върху името на елитните си дивизии, изпратени на Изток вс цел пропаганда. Те не винаги успяваха да си представят целия ентузиазъм, външение и добра воля на нашите доброволчески части. Това недоразумение беше в наша тежест.

С нетърпение чакахме момента, когато някакво събитие или случай ще ги накара да оценят силата на нашите убеждения. Но такъв моментът от дълго време не настъпваше. А дотогава - неизвестни и непризнати, харчехме таланта си в дребни задължения - сред всякакви придирияния и упреци.

Без много радост отпразнувахме Коледа и Нова година в нашите опушени стаи. Малката печка, оградена от пръстен под за съхранение на дърва и въглища ни напомняше за нашите домашни коледни празници. Затъмнените лампи димяха. Настанихме се върху сламата и гледахме в пустотата. На върха на хълма върху върховете на дървените кръстове, стоманените каски на нашите другари бяха покрити със снежни шапки, подобни на хризантеми, паднали от небето.

Италианците в Донец

На съветския фронт негерманските части бяха много. На юг бяха разположени легионите от Централна Европа и Балканите - по някакъв начин своеобразни, но разкъсвани от всякакви съперничества. Унгарците и румънците винаги бяха готови да си издерат очите заради някаква букова горичка в Карпатите или десет метра поле с люцерна нейде в пущинака. Хърватите - повече славяни и от украинците бяха разделени на мюсюлмани и католици.

През 1941 г. италианците бяха най-многобройната единица чужденци на целия Източен фронт. Дойдоха шестдесет хиляди и бяха разделени на три дивизии и многочислени отряди военни специалисти.

Те се виждаха навсякъде - от Днепър до Донец. Ниски, мургави, смешни в своите двуостри фуражки или приличащи на райски птици под техните каски, върху които степните вихрушки развяваха внушителни снопове перушина! Пушките им бяха като играчки и ги използваха с голямо умение да ловуват и убиват всички кокошки в квартала.

С тях се запознахме при пристигането ни в Днепропетровск. Незабавно оценихме техния инициативен дух и хитрост. Бяха наобиколили голяма бъчва, лежаща на железопътна платформа. Това беше бъчва с вино Кианти. Отстрани бяха направили едва забележима дупка, бяха вмъкнали в нея сламка, през която виното изтичаше. Изобретението се радваше на огромен успех сред нашите любители, приближаващи и връщайки се от този прекрасен фонтан, достоен за славата на бургундската сватба на Шарл Дръзкия или Филип Добрия.

Италианците бяха уверени в бъдещето - това беше бъчва от две хиляди литра и любезно ни отстъпваха място. От този момент валонските доброволци бяха изключително очаровани от Италия и бяха щастливи от помощта, предоставена им от нея на Източния фронт.

Фронтът не се състоеше от една непрекъсната линия, а от опорни укрепени точки. Нито вляво, нито вдясно на нашите постове в Шчербиновка имаше нещо друго освен сняг. За да се стигне до италианците, чийто участък беше разположен на Юг от Сталино трябваша два часа път по степта. По време на затишие ходехме при тях, за да разговаряме. Очевидно не и без интерес към техните лимони и Кианти, но ни привлече и техния чар.

Сложността беше в това, че мразеха германците. Последните на свой ред не можеха да ги понесат заради тяхното плячкосване, недостоен разврат в разрушените къщи, тяхната униформа, тяхната цветиста латинска небрежност, пълна с арогантност и горделивост, учтивост и радостното весело бърборене – толкова далеч от пруската скованост.

От друга страна италианците изпитват болка в шията и спазми в гърлото щом видеха някой немец, изправен в стойка „мирно“ и викайки някои команди. Това не се връзваше по никакъв начин с техните ръце в джобовете и гаврошовски навици.

Техните понятия за национализъм също не съвпадаха. Италианците обичаха Мусолини и при всеки случай викаха „Ду-че! Ду-че!“, но тези излияния на чувства бяха само сантиментални. Имперските мечти на Мусолини не ги вълнуваха. Те бяха горди като пауни, но без амбиции.

Веднъж, когато отстояваха желанието си за мир на всяка цена им възразих:

- Ако не се биете до края, ще загубите колониите си!

- Бах! - отговориха ми, - защо да воюваме за колонии? Ние и така сме щастливи у дома. Не ни трябва нищо. Имаме слънце. Имаме плодове. Имаме любов ...

Това беше друга философия. Същото бе казал и Хораций, но не толкова открито.

Те смятаха, че е абсолютно ненужно и безполезно да се работи прекалено усърдно. Нашето разбиране, нашето понятие за труд изобщо не ги развълнува.

- Защо да работим толкова много? И отново започваха - бавно, омагьосващо и мелодично да припяват: слънцето, плодовете, любовта ...

- В крайна сметка - продължих изненадан - работата е радост! Вие не обичате ли да работите?

Тогава един италианец от юг с княжеска елегантност, естествено и тържествено ми отговори:

- Но сеньор, какво и е хубавото на работата?

Каква е ползата от работата? Когато германците чуваха такива отговори, те се задущаваха от възмущение и по цяла седмица бяха на ръба да получат апоплектичен удар.

За нещастие италианците също така се изтощаваха от денонощните караули, както и неблагодарната служба в снега в студа. Често някои часови напускаха постовете си, като си говореха, шегуваха, забавляваха и отблизо изучаваха очарованието на местните красавици.

В крайна сметка руснаците научиха за това и подготвиха сериозен удар. Нашите задалпийски приятели платиха скъпо за романтичната си небрежност.

Една нощ в южната част на участъка подсилени части на казаците се вклиниха с бързите си коне през гъстия сняг. На сутринта те успяха лесно да обградят три села обитавани от италианците, но неохраняеми от

италианските часови, заети да спят или правят любов. Превзеха селата напълно изненадващо.

Съветите изпитваха специална омраза към италианците. Мразеха ги повече от германците и по целия Източен фронт се отнасяха с тях с особена жестокост. С един удар те завладяха трите села - никой не можа да реагира. Пленниците бяха заведени напълно голи до един кладенец, където започнаха изтезанията. Казаците носеха пълни кофи с ледена вода и ги изливаха върху телата на своите жертви. Беше тридесет - тридесет и пет градуса под нулата.

Всичките нещастници от трите села замръзнаха живи. Никой не избяга, дори лекарите. Дори полевия свещеник - оголен като римски мрамор също беше подложен на ужасната ледена екзекуция.

Два дни по-късно, тези три селата бяха превзети обратно. Навсякъде по снега лежаха сгърчени голи тела, сякаш изгорени в пламъци. От този ден италианските войски в Донбас бяха подсилени от бронирани части на Райха. Покрай техните позиции в гъстия сняг бяха разположени тежки немски танкове, които изцяло боядисани в бяло проблясваха в дълбокия сняг.

Това беше наложително - червените ставаха все по-активни.

Вдясно и вляво течаха ожесточени боеве - от канонадата степта трепереше ден и нощ. Изведнъж се появиха и съветски самолети. Около нас бомбите им правеха големи сиви кратери.

Студът ставаше по-пронизващ, по-рязък. Температурите в средата на януари падаха до тридесет и осем градуса под нулата.

Всички муцуни на конете бяха напълно побелели от студа. От ноздрите им, влажни от кръв, падаха върху следите от шейни капка по капка стотици розови петна, подобни на карамфили ...

Воюваща степ...

Животът ни под Шчербиновка стана непоносим. Някак си затворихме със слама прозорците, половината от които отстъпващите съветски групи бяха разбили. Но студеният вятър се втурваше и ожесточено духаше между дъските на пода. Преди да легнем за сън обличахме цялото наше жалко имущество, слагахме краката си в ръкавите на шинелите. Но какво беше шинелът, лекото одеяло и малко слама

срещу вятъра, който прониквайки тези бараки, хвърлян върху нас проклетата степ? С брадва разрязвахме маргарина, колбасите и хляба - твърди като скала. Няколкото яйца които изпращаше службата по снабдяване идваха до нас замразени, почти сиви.

Това бяха часовете ни на очакване.

Предните ни позиции бяха на три километра източно от Шчербиновка.

Отправяхме се натам на групи в снега - достигащ обикновено четиридесет-петдесет сантиметра. Студът варираше от двајсет и пет до тридесет и пет градуса под нулата. Някои от ротите бяха изкопали малките си блиндажи на склоновете на шлагата от въглищните мини. Други бяха направо сред голата степ.

Но снегът не беше нищо в сравнение с жестоката снежна буря. Тя виеше по котешки, стенеше с дълги писъци и хвърляше по нас хиляди малки остри стрели – които ни разкъсваха като поток от камъчета.

Накрая получихме вълнени шапки и много тънки плетени ръкавици, които почти не ни пазеха. Но както и преди все още няхахме нито кожени дрехи, нито ботуши.

На този, който свалеше ръкавиците, пръстите замръзваха веднага. Издърпвахме вълнените шапки до самия нос и дъхът ни през тях се превръщаше във висулки и дълги бели мустаци по веждите. Дори сълзите ни замръзваха в големи, болезнено сковаващи миглите перли. Отваряхме очи с голяма трудност. Във всеки момент носа или бузата на някой можеше да станат бледожълти - като кожата на барабан. За да се избегне замръзване, трябваше кожата да се разтрива със сняг. Но често беше твърде късно.

Тези снежни вихрушки даваха очевидно преимущество на ударните съветски части. Руснаците бяха свикнали с този невероятен климат. Помагаха им ските, техните кучета, шейни и бързи коне. Бяха облечени по начин да устояват на студеното време - в подплатени ватенки, във валенки, които не залепваха за снега - сух като кристален прах. Те естествено се възползваха от мъките на хилядите европейски войници, хвърлени в смел удар по тези степи, в този студен вятър, в този студ и без подходяща подготовка и оборудване.

Наблюдаваха отвсякъде. Техните шпиони, преоблечени с цивилни дрехи проникваха покрай нашите постове, стигаха до работническите села и там намираха съучастници. По-голямата част от селското население не знаеше друго за комунизма, освен за неговите крайности и репресии, но сред младите работници в индустриалните центрове съветската пропаганда бе постигнала своята цел. Точно към тях се обръщаха шпионите от червената армия - дръзки идеологически комисари – размирници.

Веднъж бях в състава на взвод за екзекуция на двама такива шпиони, чиито признания пред военния съд бяха напълно достатъчни за това.

Когато излязохме в откритата степ се построихме. Двамата осъдени бяха с ръце в джобовете си и не казаха нито дума. Нашия залп ги повали. Следваше някакъв необичаен момент на мълчание, в който се разнасяше ехото от екзекуцията. Единият от комунистите потръпна сякаш искаше да събере последните си остатъци от сила. Той извади дясната си ръка от джоба си и я удари в снега със стиснат юмрук. И чухме неговия вик, последния вик, който извика на немски, за да го разберем:

- „Хайл Сталин!“

Стиснатия юмрук на мъртвеца падна настрани.

Тези хора също имаха своите идеалисти ...

Обикновено осъдените на смърт руснаци приемаха участието си с фанатично тъп вид, с отпуснати ръце.

За да не се безпокоят войниците и да се работи върху човешката психика германците започнаха бесят заловените шпиони. Осъдените руснаци приближаваха с пречупена походка и с празен поглед, после се качваха на стола, поставен върху масата. Чакаха така - без да искат нищо, без да се съпротивляват. Над тях висеше въжето, което им слагаха на вратовете.

Така беше ... това беше всичко ... Не се съпротивлявах. Ударът с крак избутваше стола и слагаше край на трагедията.

Веднъж германците трябваше наведнъж да приведат в изпълнение смъртната присъда на петима осъдени. На единия от мъжете въжето се скъса и той падна на земята. Стана, без да каже нито дума и сам сложи

стола пак на масата, застана върху него и съвсем невъзмутимо зачака докато му надянат на шията друго въже.

В дълбините на тези сърца имаше някакъв ориенталски фатализъм, детинска невинност, безпомощност, както и дългия навик да получава удари и да страда. Те не се бунтуваха срещу смъртта, не протестираха, не се опитваха да обясняват. Приемаха своя край като задължение, тъй както приемаха всичко останало - мрачна къща, камшикът на помещчиците и робството на комунизма.

Втората половина на януари 1942 г. беше много по-неспокойна. Много части на червените промениха дислокацията си. Съветските самолети ни атакуваха по три-четири пъти ден.

Все още не знаехме какво се е случило.

Докарани от Сибир елитни съветски части бяха преминали до Донец по леда северно от „нашия“ промишлен район. Те заобиколиха защитните линии на германците и достигнаха най-важните железопътни линии - в частност Киев - Полтава - Славянск. Заловиха големи складове за боеприпаси и се оттеглиха на запад. След това руснаците и сибиряците успяха да направят дълбок пробив по посока на Днепър и заплашваха да отрежат цялата южна група - те вече бяха прекосили река Самара. Патрули от казаки достигнаха само на дванадесет километра от Днепропетровск.

Германското командване бързо събра наличните сили за контранастъпление. Контранастъпление, докато термометърът показваше тридесет и пет - четиридесет градуса под нулата.

Когато специалната заповед ни вдигна под тревога няхаме никакво съмнение какво ни очаква.

Тръгнахме през нощта. В четири сутринта вече отивахме към вагоните си по средата на красивата степ, снегът на която ни заслепяваше.

Не знаехме къде отиваме. Но часът за кръв и слава наближаваше.

Казаки

Това се случи, ако не ме лъже паметта на 26 януари 1942 година.

Не знаехме на каква дълбочина точно са пробили сибирските войски, плъзгащи се на кучешки шейни и казаците на техните ниски, много издръжливи и бързи коне.

Врагът трябваше да е някъде наблизо. Това бе всичко, което можехме да разберем. Като обикновени пехотинци, знаехме малко. Дори наивно помислихме, че отстъпваме. Като обикновен войник не знаех нищо повече от другарите си, животът ми беше сред тях и нямах връзка с по-висшето командване.

Доколкото знаехме, нашата цел беше отново районът около село Гришино, разположено на шестдесет километра северозападно от Шчербиновка. По време на прехода без съмнение щяхме да бъдем много близо до редиците на врага. За първия етап от марша имахме заповед да използваме преки пътища, които позволиха да се намали разстоянието.

Трябваша ни четири часа за да излезем във виелица. Не виждахме нищо на повече от десет метра пред нас. Когато излязохме на открито, бурята ни връхлетя от всички страни. Пътят се издигаше нагоре-надолу по ниските и стръмни хълмове. С нас теглехме *щалвагени* – тежащи стотици килограми стоманени вагонетки - чудесни транспортни средства за павираните или асфалтирани пътища на Европа, но абсолютно неподходящи в условията на снеговалеж и лед из степите. Руските селяни използваха само дървени шейни или леки каруци с тънки и много високи колела. При спускане нашите огромни катафалки се понасяха с луда скорост въпреки факта, че имаха спирачки. Конете падаха, въргаляха се в снега, каруците се преобръщаха. При изкачване трябваше да ги бутаме по двадесет души всяка. След няколко часа много такива фургони бяха заседнали или затрупани в снежните ями по стръмните пътеки.

Нашият марш беше само дванадесет километра, но ни отне цялата нощ. А чак в шест часа вечерта на следващия ден успяхме да доставим цялото снаряжение и боеприпаси.

В селото вече бяха дошли на разузнаване четирима сибиряци и бяха убити в кратка схватка.

В пет часа сутринта продължихме придвижването. Снежните вихрушки спряха, но студът стана още по-зъл. Пътят по склона замръзна и стана като пързалка под снега. Конете не можеха да се движат напред и няколко си счупиха краката. До обяд покрихме едва малко над километър. Пред нас лежеше уединена долина. Снежната буря я беше засипала със сняг. Целият ни батальон трябваше да започне да копае коридор дълъг

петдесет метра и широк три. Изкачването беше тежко. Операцията по изтегляне на нашите щалвагени беше ужасна. С първия фургон стигнахме върха в девет часа вечерта. За шестнадесет часа преодоляхме точно три километра!

Стигнахме някакъв навес. Само няколко души можеха да влязат и да останат там. Един селянин ни показва пътя към някакво селце на около четири километра от едната страна на малката долина. Връщаме се обратно на светлината на луната. Снегът понякога стигаше до кръста. Накрая стигнахме до мястото и открихме няколко хижи с такъв нещастен вид, какъвто не бяхме виждали никога и никъде другаде.

Настанахме се десет души на пръстения под в една стая на една от хижите, пълна с цивилни – очевидно скрили се да чакат пристигането на сибирците. Едно бременно момиче – червено като омар, обикаляше от един руснак на друг, осветявайки пътя си с маслена лампа. Носеше само една наполовина закриваща тялото тънка фланелена риза, кискаше се безсрамно и продължаваше неуморно обиколката си докато не обиколи всички. След това се качи на печката, отпускатки мръсните си крака. Но мъжете бяха свършили работата си и вече хъркаха.

В малката стая можеше да чуеш дъха и движението на говедата, чиято смрад беше непоносима. В шест часа сутринта отново се потопихме в снега и се върнахме при нашите фургони. От върха на платото видяхме как ротата, останала вчера долу, изтощено тласка стоманените каруци. Изкачването със сигурност щеше да продължи до вечерта.

Бях изпратен да търся място за лагер по посока на един совхоз на четири - пет километра източно. Тръгнахме в три часа на една шейна, намерена в плевнята. *Софхозът* още съществуваше и много руснаци са суетяха наоколо. Заради студа в пригодената за обитаване стая при семейното огнище бяха вкарали и телета, които непрекъснато напояваха пръстения под и ароматът си стоеше постоянно.

Един от спътниците ми тръгна със ски, за да покаже пътя на останалите. С мен остана един войник - миньор от Боряняж, с плътен мелодичен глас и епохално фамилно име и фамилия - Ахил Роланд. Хората в хижата бяха неприветливи, мрачни. Съветските самолети, летящи над софхоза разпръсваха листовки, в които пишеше за пристигането на Червената армия и нашите аборигени се взираха в билото и небето.

Около два часа следобед се появиха силуетите на няколко конника. Селяните се спогледаха съзаклятнически и ни поглеждаха тайно изпод косматите си вежди.

До четири следобед не пристигна никой от нашите.

Чакахме появата на казаци. Разположих картечницата в коридора. С нашето въоръжение можехме здраво да се бием. На коланите имахме завързани гранати в случай, че потрѣбва осигурим тѣла си ако мужиците от софхоза ни атакуват.

Но очевидно впечатлени те мълчаха. Една привлекателна млада украинка, която знаеше няколко думи на немски застана на наша страна. Тя беше на шестнадесет години, имаше красива кафява коса с кафяви и златни блясъци. Наблюдаваше поведението на мъжете и тайно хвърляше към нас погледи пълни с разбиране и одобрение. Щедро ни прие и ни даваше от гъстото мляко.

Отвън бурята виеше отново. От време на време излизах с граната в ръката си да огледам наоколо. Снежният вихър беше свиреп. Както изглеждаше, в такова време нашите братя по оръжие трудно щяха да стигнат до нас. Но къде ли можеше да бъдат те? Дали докато теглеха железните си фургони по платото не са разбити след нападение на казаци или сибирци?

Нощта падна. Седем часа. Осем часа. Никой не дойде. Селяните все още чакаха. Ясно беше, че много от тях искаха да ни прережат гърлата, но ги възпираше вида на лентата на нашата картечница. В крайна сметка легнаха сред говедата на пръстения под.

* * * * *

Вятърът виеше и шумно отвори вехтата врата на коридора, като хвърли шепа сняг върху нас. Мислихме си какво ще стане сутринта. Другарят ми реши на разсъмване да отиде да разузнае положението на нашата рота. Това беше последният шанс. Струваше ми се, че часовникът показва пет сутринта. Смелият Ахил се втурна в снежната буря.

Един час по-късно се върна, приличайки на Дядо Коледа - по него имаше цял кубик сняг. Беше затънал във вилицата. Попитах го сигурен ли е за времето, защото все още е още тъмно. Погледнахме часовника. Беше два и половина часа сутринта. Очевидно бяхме объркали 5:00 с 1:25

ч. Бедният Ахил се заклати и тръгна да се стрее на глинената печка. Лежащи до картечницата, чакахме истинската зора.

Тя дойде. Нищо повече освен разсъмване. Снежната буря беше такава, че бе невъзможно да си представим, че някой от пехотинците може да стигне до нас. Ще минат ден-два и когато степната вихрушка престане, казаците ще отрежат пътя.

Внезапно в единайсет сутринта някаква шейна рязко спря пред вратата, вдигайки снежна колона към покрива на хижата. Беше един валонски подофицер - стар познат градинар от Брюксел. Той беше пробил през снежната буря, изтощавайки до смърт четири коня. Единият кон умря малко след като се озова в двора.

Оправихме сбруята. Въпреки пронизващия снежен вятър, руснаците се събраха на прага. Очите им хвърляха мълнии. Но красивата млада украинка зад гърбовете на тези нечестиви селяни, се изчерви и ни изпрати очарователна целувка, която си струваше за десетки такива наши приключения.

След час стигнахме до частта, все още блокирана на върха на платото. Щом някой се осмелеше да тръгне по този горен гребен, ураганът го повалише в снега. Всички се натъпкаха заедно с конете в плевнята, всички бяха вкочанени от студа. Но нямаше какво да се направи, трябваше да чакаме. Степта беше по-силна от нас.

Чакахме.

На следващата сутрин вятърът намаля. Поставихме патрули на пътя, върху който лежеше цял метър сняг. Въпреки това не трябваше да оставаме там. Колоната вече беше готова за тръгване, когато изведнъж на хоризонта се появиха сиви точки. След половин час срещнахме необичаен кортеж – идвайки да ни посрещне, нашия командир караше пред себе си 180 руснаци, и с помощта на лопати бяха прорязали проход в огромния океан на степта. В резултат на това успяхме да преодолеем двадесет километра, като непрекъснато чистехме с щикове леда нашите ботушите си.

До вечерта стигнахме селището Економическое. Почти нямаше почивка - в полунощ стана известно за възможна атака от триста казаци. Трябваше да заемем бойна позиция в снега около една красива мелница, разпростираща големите си черни ръце в светлината на луната. Бяло-синята степ искряща с всичките си кристали. Нощта беше осветена от

милиони звезди, които през небето приличаха на леко треперееща блестяща скъпоценности. Беше толкова красиво, че забравихме за студа, който със своите игли пронизваше телата ни.

На обяд, след като преодоляхме петнадесет километра влязохме в Гришино. Няколко дни градът е бил подложен на такава бомбардировка, каквато руснаците досега никога не бяха виждали. Всички прозорци бяха разбити. Казаците и сибиряците вече бяха на портите на града. Ако го бяха превзели, един от най - големите пътни и железопътни възли на Донец щеше да бъде загубен.

Трябваше да се готвим за предстоящата битка. Разположихме се в сградата на училището, в което беше останало здраво само едно стъкло. Имахме само по две леки одеяла, осигуряващи слаба защита от 40 градусовия студ.

Невъзможно е да си представиш какво е да почиваш в такъв студ, в напълно отворена сграда. Не можехме да заспим и за секунда. Не беше възможно дори да се седне.

Оставаше ни малко време да философстваме за нашата мизерия. В един часа сутринта бяхме строени по роти - започвахме контраатака.

Роза Люксембург

Зимата на 1941-1942 г. е най-ужасната, която руснаците преживяваха от сто и петдесет години.

Някои от германските части, разположени в относително спокойни участъци, горе-долу се адаптираха към тези ужасни студове и този недостиг на кожени дрехи. Други части понасяха тежките удари на противника, противодействайки на пробивите му. Те преживяха необикновена одисея. В продължение на седмици скитаха през степите, от малките си бойни острови противодействаха на честите атаки на врага и провеждаха героични контраатаки.

Донецкият сектор на фронта беше един от най-неспокойните. Съветите хвърлиха там подбрани войски и направиха дълбок пробив, който бе спрял с цената на нечувани усилия и жертви. Но в самия Донецк все още имаше значителна съветска групировка. Тя беше разбита едва към края на май 1942 г. - по време на битката при Харков.

Върхът на кризата беше в началото на февруари 1942г. Руснаците бяха стигнали на няколко километра от Днепър. Немците предприеха яростна контраатака. Наистина яростна. Върховното главнокомандване хвърли войската в атака с всичките средства, с които разполагаше, но те не бяха много.

Така на 3 февруари се отправихме на бой в няколко вагона, влачени от локомотив - снегорин. Снегът беше толкова дълбок, че щеше да ни забави ако ходехме пеша. Железопътната линия не беше разрушена и ние пътувахме към врага във вагони за добитък!

За храна разполагахме с кръгъл хляб, който по някакъв начин привързвахме на гърдите или слагахме в мешката. Трябваше да носим на гърба си всичките си вещи, оръжия и боеприпаси. Конете и каруците не можеха да ни съпровождат. Също и походните кухни. Нямахме нищо повече от това, което можехме да носим със себе си. За един картечар като мен това беше повече от четиридесет килограма, от които тридесет бяха оръжия и кутии с боеприпаси.

Четиринадесет часа снегорина се подготвяше да тръгне, за да покрие двадесет километра. Разбира се, вагоните не бяха отоплени. Подът им беше гол като скала. Студ се засили - тази сутрин беше четиридесет и два градуса под нулата. Четиридесет и две градуса! За да не загинем от студа трябваше постоянно да бягаме във вагона.

След часове на това нелепо тичане, от което между другото зависеше живота ни, бяхме на края на силите си,. Един от нашите другари в изтощението си отказа да тича и легна в ъгъла. Мислехме, че е заспал. Разтърсихме го - беше леден. На следващата спирка можахме да съберем сняг. В продължение на около петдесет минути го разтривахме от главата до петите. После дойде малко себе си. После изпусна ужасен стон - като заклана крава. Прекара една година и половина в болница, загубил всичките си зъби.

Локомотивът разриваше и хвърляше снега с дълбочина повече от два метра. Но накрая трябваше да се спре пред истинска непреодолима ледена стена. Освен това болшевиките бяха само на три километра.

Когато се спуснахме от насипа до степта, мислехме, че всички ще умрем. Снежните вихри ни режиха по бузите и поваляха на земята. Офицери и войници падаха на снега.

Лицата на някои бяха ужасни - с червени ивици, виолетови, с кървави петна около очите. Не можех да разкривам лицето си тъй като ръцете ми бяха заети с картчницата и кутии със стотици патрони и скоро едната ми буза замръзна. На други бяха измръзнали стъпалата, които след това се разлагаха на дълги ивици черна плът. На други измръзнаха ушите, които бързо се превръщаха в големи кайсии, от която течеше оранжева гной.

Но най-нещастните сред нас бяха онези, на които бяха измръзнали половите органи. Страданието на тези бедни момчета бе неописуемо. По време на цялата война ги прехвърляха от болница в болница. Безрезултатно. В този отвратителен ден хората замръзнаха до самите дълбини на ужасно подутата си плът.

Селото, което трябваше да превземем беше пред нас. То носеше името на известната еврейска революционерка от Берлин - Роза Люксембург. На руснаците сигурно им е било също толкова студено, тъй като с нашето приближаване те се изплъзнаха. Ние загубихме само един - най-младият ни доброволец - на шестнадесет години, който получи автоматичен откос точно в стомаха. Завзехме първата къща когато в пет часа великолепното яркочервено слънце на запад се показва и веднага потъна в снежния прах на степите.

Доколкото бе възможно трябваше да се установим. Моят взвод зае две къщи, приличащи на бараки. В една от тях живееха две жени и седем деца, които ходеха по нужда направо в средата на стаята - на пода. Майка им безгрижно хвърляше екскрементите към кирпичената стена, а после отново взимаше от печката шепи слънчоглед, които непрекъснато и неуморно дъвчеха и плюеха.

Втората половина на нощта прекарахме в степите на пост, отчитайки възможността руснаците да се завърнат. И какво можехме да направим? Моята картчница беше напълно скована от студа, който се държеше на нивото от четиридесет градуса. Не можеше да се приведе в действие никакво оръжие. Единствено възможната борба беше с ножове и гранати.

В шест сутринта се появи ослепителна зора, която обхвана цялото небе: златно, оранжево, лилаво, манганово-малиново с меки люлякови нюанси в светло сребърна дантела. Гледах небето възхитен, в пълен екстаз от тези разливи на цветове с лилав контур, блещукащи и струящи над голата степ. Пред радостта от това, което се разкриваше пред очите ми забравих за страданията си. Прекрасното е преди всичко и на каквато и да е цена! Видях над себе си най-красивите светлини на света! Преди това съм виждал небето над Атина, но моето възхищение и възбуда бяха по-големи

пред великолепието и яснотата на руското небе. Носът ми беше замръзнал, картечницата ми беше парче лед, но цялата ми чувствена възприемчивост гореше. В този многоцветен изгрев над село Роза Люксембург, бях по-щастлив от Алкивиад, гледащ виолетовото море от върховете на терасите на Акропола.

Два дни по-късно започнахме ново придвижване на изток.

Студът вече не беше толкова силен. По петнистите ни от студа лица се стичаше червеникава гной.

Нашата част се разгърна по маниера на армията на Луи XV, като се движеше напред по два доста отдалечени един от друг хълма. Беше красиво зрелище - пред нас танковете мачкаха съветските позиции. Напредъкът ни беше лесен.

Спряхме в също толкова мръсно село както и всички останали, но населено с циганския табор. Жените, седнали по турски с кръстосани крака до огъня, мълчаливо пушеха от дебели лули. Имаха черна, почти тъмносиня коса, бяха облечени в поли, подобни на парцали и злобно плюеха по пода.

На следващия ден стигнахме до село Благодат, където тъкмо беше завършила яростната битка на нашия авангард. Пред нас съветски запас амуниции беше получил пряко попадение. Едно голо тяло лежеше без глава. На мястото на шията зееше огромна черна разкъсана дупка. Подкожната мастна тъкан на бедрата беше разтопена, разкриваща дълги бели ивици от тялото. Потърсих главата на този артилерист и изведнъж видях на стоманения щит необичайна човешка маска. Експлозията беше скалпирала нещастника, съдирайки кожата на лицето, очите и косата през предната част на черепа. Ужасния студ веднага беше замразил тази кървава маска, която беше запазила точната си форма и цвят - отворените сини очи гледаха право напред. На вятъра леко се вееше кичур руса коса. От ужас пред този реализъм почти щях да изкрещя.

Няколко германци с тежка картечница успяха да се влязат в селото. Руснаците се върнаха и се хвърлиха в атака от три страни - като деца. От едната страна нападаха казаците - облечени в прекрасни сини панталони и въоръжени със саби с дръжка във формата на глава на орел. Те галопираха бързите си коне със седла от върба и алуминий. Всички бяха пометени безмилостно. Конете падаха на земята, предните им крака се огъваха, красивите казаци падаха в снега във всички посоки и замръзваха от студа на седлата си - свързани с конете и в смъртта си.

От други два хълма сибирската пехота се втурна в атака през голата степ също толкова наивно, както и казаците. Никой от нападателите не успя да приближи къщите на повече от тридесет метра. Телата на стотици казаци покриха снега. Всички бяха добре оборудвани, облечени отдолу в дебели фланели - американско производство, отгоре дебели ватенки и страхотни бели палта-пелерини. В такива дрехи не можеха да се страхуват от тежките студове.

Почти всички бяха азиатци със стърчаща по тялото четина - твърда като свинската. Студът ги беше мумифицирал в момента на падането. Окото на един от тях беше изскочило от орбитата вследствие от пряко попадение на куршум в главата и незабавно замръзнало. То висеше на един пръст разстояние под челото и приличаше на ужасен оптичен инструмент. Зеницата се беше втреничила в нас, като че ли монголският ѝ собственик беше още жив. В такива четиридесет градусови студове очите на убитите съхраняваха необикновена яснота.

Селото се намираше в ужасно състояние. Прекарахме нощта сред младите говеда, които бяха избегнали клането. В малката ни стая освен едно малко теле и кокошките имаше дузина гълъби, които тихо гукаха, безчувствени към човешката ярост.

Когато се събудихме ни очакваше нова изненада - размразяването! Пълно размразяване! Селото плуваше в двадесет сантиметра вода.

Но войниците се сражават във всяко време. Тръгнахме да срещнем врага сред трупове, плаващи в коловозите като изоставени на течението лодки.

Размразяване и замръзване

Руското размразяване се развива с изключителна скорост. В началото на февруари 1942 г. беше четиридесет и два градуса под нулата. Четири дни по-късно, пътищата бяха реки с дълбочина тридесет сантиметра.

Трудно се спуснахме по покрития с трупове склон на изток от Благодат. Впрегнахме няколкото скитащи се в снега коня в намерените в хижите шейни. Не разполагахме със сбруи, колани или юзди – завързахме конете с червени телефонни проводници, които сто пъти бяха късани и неуморно възстановявани.

Видяхме една съветска шейна, чийто водач и коне бяха убити. Войникът - коренен монгол, орехово-кафяв и целия вкочанен, гледаше пътя с опулени очи. До него лежеше зелена бутилка с 10 литра доматен сок. Конете бяха убити, монголът беше убит, но бутилката беше останала цяла.

От самото начало на слизането се озовахме в пълно наводнение. Снегът в полетата се топеше, водата течеше на хиляди потоци, които се оттичаха в пътя. Ледът не се топеше и водата се вдигаше все повече. Вървахме в тези ледени реки до колене във водата.

Спряхме да прекараме нощта в едно селце, състояща се от точно две къщи. В единствената стая на всяка, притиснати един в друг се бяха настанили по осемдесет хърватски доброволци. Беше невъзможно да влезе още някой. И две малки прасенца бяха вмъкнати сред масата изтощени войници, които не можеха да изсъхнат.

Нямахме друг избор освен да качим в пространството между тавана и сламения покрив. Скосената част на тази „стая“ беше висока един метър. Също трябваше да пълзим от гредата на гредата под заплахата да се сринем върху гърбовете на осемдесет хървати. Повече от сто човека се промъкнахме по покривните греди и се устроихме, притиснати в тези черни дупки един към друг. Можехме само да се свием. Тази ситуация беше изтощителна. В големите обувки, пълни с ледена вода краката ни се вцепениха. От сутринта не бяхме яли нищо освен парче стар армейски хляб, а мнозина нямаха дори коричка.

В девет вечерта някъде от капака в горния край на малката стълба ни удари светлината на електрическо фенерче. Ставай, тръгваме!

Тръгнахме! Посред нощ, по тези залети с вода пътища! Трябваше да следваме точно стъпките на отстъпващия враг и до сутринта да завземем големия колхоз, намиращ се източно от нас.

По време на марша никой не разпознаваше дори и съседа си. Движихме се на сляпо във водата. Необичайното време бе направило пътя истински капан. Под размразената вода имаше ужасна ледена пързалка и хората ни постоянно се подхлъзваха и падаха. На свой ред както и другите аз също паднах по лице на напълно погълнатия от водата път заедно с картечницата си. После се плъзнах на пети и паднах назад, понасяйки ударите от пътя. Бяхме мокри до кости. Блъскахме се в такъв поток и тъмнина, че прекосихме Самара, минавайки по леда, простиращ се на ширина от двайсет и пет метра, като нито един войник не забеляза, че

прекосява реката! Към 1:30 през нощта най-накрая стигнахме колхоза. Десетина големи мъртви коня лежаха върху преспите на топящия се сняг. Нямаше нито едно обитавано място, с изключение на три много малки конюшни, задръстени от тор.

Четиридесет души влязохме в една от тях. С остатъци от трици запалихме огън. Когато той се разгоря, побързах да закача на пръчка до пламъка панталоните и ризата си. С обичайната си неловкост го направих толкова добре, че бельото ми внезапно избухна в пламъци и великолепно освети конюшните. До края на зимната офанзива трябваше да се бия само с куртка и в стари овлажнени панталони.

Миризмата на тор беше нашата единствена храна до следващата вечер. Колхозът беше доста мрачен. Разглеждайки хълма по който се спускахме към Самара, видях тяло върху топящия се сняг. Спуснах се и ме обхвана ужас, когато видях млад германец, на когото червените с особен садизъм бяха отрязали и двата крака на нивото на коленете. Операцията безспорно беше извършена от професионалист с помощта на трион. Този нещастен германец беше част от разузнавателната група, изчезнала преди два дни. Беше ясно, че след саморазправата той беше пълзял още петнадесет метра с онази отчаяна воля на младите, които не искат да умрат ...

Студът удари отново толкова внезапно, както и размразяването. За една нощ температурата падна до двадесет градуса под нулата. На следващия ден Самара отново замръзна. Пътят по долината се превърна в ужасна ледена пързалка. Трупозете на руснаците, плавали преди два дни във водата сега бяха замръзнали в леда, от който стърчаха ту нечия ръка, ту ботуш, ту глава ...

Минаващите шейни постепенно изравняваха тези препятствия, изстъргвайки носове и бузи, стърчащи от леда като дървени стърготини. След няколко дни всичко беше изравнено - само полуръце и полуглави гледаха от нивото на леда като чудовищни риби от стъклото на аквариум.

Веднага щом ледът стана достатъчно здрав, продължихме пътуването си.

Руската авиация тежко ни обстрелваше. След два километра вече бяхме близо до Самара. Преминаването минаваше бавно. Междувременно върху нас яростно се бе нахвърлила ескадрила съветски самолети.

Те пикираха, обръщаха и се връщаха. С няколко момчета се втурнахме напред, за да преместим един фургон с амуниции от пътя и представляващ отлична мишена, която всеки момент можеше да излети във въздуха. Бутахме го с всички сили, за да го вкараме на защитено място. Самолетите отново пикираха над нас. Фургонът се разтърси и ме удари. Всичко стана челно. Събудих се след половин час в някаква колиба. Очите ми виждаха само вихрушката на някакви люлякови кръгове, приличащи на орхидеи. Левият ми крак беше счупен на две места.

Разбрах, че искат да ме изпратят в болница. Това ме събуди напълно. Санитарите, които ме измъкнаха от бойното поле, имаха кон и тясна шейна. Поставиха ме отгоре и през инкрустираните в леда мъртвци, подкараха коня на изток.

Един час по-късно стигнахме при ротата ми. Върху носилка от три дъски ме внесоха в Ново-Андреевская. Руските самолети продължаваха да ни преследват. Имахме един мъртъв и много ранени. Но до вечерта легионът вече се беше разположил в селото.

Трябваше да продължим. Крака ми изглеждаше като главата на черно теле. Един от моите другари намери в снега огромна валенка, която танкистите обуват върху обичайните си обувки. Това беше само левия ботуш. Вкара в него крака ми, който перфектно се намести и сложен отново в моята шейна, с моята рота продължихме пътя си.

Трябваше за трети път да преминем по леда на Самара.

Съветските самолети вече ни бяха набелязали и ловът започна. Докато пресичахме замръзналата река, ни обстреляха, а после хвърлиха три големи бомби. Те бяха хвърлени от толкова ниско, че не успяха да се стабилизират вертикално и се изтъркаляха пред краката ни като три огромни сиви кучета.

Изкачихме стръмния бряг, губейки няколко валонци.

Имахме заповед да завземем стратегическите височини над долината, които продължаваха покрай линията на водните пътища в региона. Този, който контролираше платото - контролираше и течението на Самара.

Достигнахме тези височини в единадесет сутринта на седемнадесети февруари. Имаше село, чиито къщи бяха разположени от двете страни на

дълги ледени езера. Когато минавахме покрай тях, руснаците откриха срещу нас яростен артилерийски огън.

Отрядът ни все пак успя да стигне до първите хижи и да се скрие. Лежейки в моята шейна и неспособен да направя и една стъпка, чувах как осколките от снаряди рикошираха от двете страни и удряха по дъските на шейната. Един хърватин, който тичаше с протегнати напред ръце падна върху мен - вместо очи той имаше две ужасни червени дупки, всяка с размерите на юмрук.

Ето така влязохме в село Громовая Балка, където щяхме да загубим като убити и ранени половината наши легионери.

Дни в ада

Както навсякъде и при Громовая балка нямаше непрекъсната фронтова линия. Вляво от нас имаше седем километрова открито пространство. На три километра вдясно, в малко селце се бяха установили приятелските войски от дивизия на Вафен СС „Викинг“.

Руснаците бяха събрали повечето си сили на няколко километра източно, но техните предни постове бяха много близо до нас - в копите сено, които вдигнаха белите си върхове над степта.

Тъй като село Громовая балка е разположено в малка падина, заехме позиция на върха, на гребена. Земята беше твърда като гранит и беше невъзможно да се окопаем, но се заобиколихме с огромни блокове замръзнал сняг, като го нарязвахме с брадва.

В случай на евентуално отстъпление, в близост до къщите имаше подсигурени запасни позиции. Нашите доброволци основно ги правеха от купища тор и слама, което беше по-лесно. Неочаквано приятна изненада беше, когато нашите войници изкопаха две каси френски коняк, зарити от руснаците при бързото им отстъпление.

Уви, това беше единствената ни утеха, тъй като на нашите войници беше съдено да прекарат в Громовая балка дни на истински ад.

За настаняване разполагахме само с по две или три колиби на рота. Почти всички прозорци на къщите бяха избити от артилерията още преди да пристигнем в селото. По своя обичай болшевиките бяха заклали

целия добитък. Трупите на животните лежаха вътре или на прага на хижите. Умирайки една млада кобила беше паднала направо пред един от двата прозореца, блокирайки го на три-четвърти. Два други коня лежаха мъртви в конюшните.

Врагът ни дебнеше ден и нощ и половината от личния състав трябваше непрекъснато да стои на пост в снега. Поради студа ротите сменяха половината от състава си на всеки два часа. Така през тези десет дни войниците ни не можеха да спят по повече от час и половина. Трябваше да се будят четвърт час преди застъпване на пост. При завръщането си те губиха още четвърт час да се настанят и да легнат да спят.

Ако обаче повече от половината от войниците имаха време да почиват едновременно, то пък не беше възможно да ги натъпчем в единствената стая на тези сламени къщички. Толкова бяха тесни. Двадесетте и пет души, които след караул се прибираха за почивка, дори не можеха да легнат на пода. Трябваше да останат прави или да клечат. Студът постоянно пробиваше в помещенията през счупените прозорци - те не можеха да бъдат затворени напълно.

Със счупения си крак можех да почивам и да лежа само на някаква работна маса до стената на около метър височина. И оттук ден и нощ, замръзнал и безпомощен наблюдавах събуждането и връщането на нещастните ми другари.

Снабдяването беше изключително оскъдно. Шейните достигаха до нас за четиридесет - петдесет часа. Ако рискувах да пътуват през деня, вражеската артилерия непрестанно обстрелваше техните черни точки на белия фон на пътя през последните километри. А ако се опитвах да стигнат до нас през нощта се лутаха из степите и се натъкваха на някоя група или патрул на врага.

Получавахме само това, което бе необходимо, за да не рухнем – хляб, който режехме с щиковите и консерви с месо, замразявано във фабриките и отново замразено на шейните, които ни ги докарвах.

Недостигът на сън имаше смъртоносен ефект върху войниците. Студът беше ужасно уморителен, включвайки в борбата цялото тяло. Нашите роти трябваше да стоят в снежните ями по дванадесет часа без да мръднат и метър. Стъпалата на хората стояха на леда. Ако пипнеха или се облегнеха на нещо - то беше лед. През цялото време температурата беше 20-25 градуса под нулата. Краткия интервал за почивка в хижата не им

позволяваше да се стоплят, тъй като там беше толкова студено, колкото и от другата страна на вратата. Така те не можеха да си възстановят силите си - без да могат да легнат на пода, нито да се отпуснат, тъй като непрекъснато избухваха вражески снаряди, които пробиваха стените и понякога от тях падаха огромни парчета.

За няколко дни съветската артилерия изстреля по нас хиляди снаряди. Къщите горяха. След попадение, покривите разпръсваха горяща слама в радиус от двадесет метра. Загубите ни бяха тежки.

След пряко попадение една от нашите картечници излетя на четири метра във въздуха заедно с картечаря - той падна на земята невредим, все още държейки приклада. Другите двама бяха загинали.

Един снаряд влетя директно в прозореца на хижата, където почиваха десетки от нашите бойци. Това беше сцена на истинска касапница. След като извадиха куп мъртви и ранени от пробитата дупка в стената, единият от войниците не беше намерен.. Намериха го на следващия ден под формата на някакви остатъци от кости и месо, които бяха размазани по мазилката като овесена каша. Това беше всичко останало от нашия боец. Снарядът се беше взривил в гърдите му.

Телефонната ни връзка непрекъснато се разпадаше. Четиридесетте момчета, които трябваше да осигуряват комуникацията между ротите и командния пункт на батальона, а след това между батальона и дивизията още от началото на офанзивата, преживяваха невероятна агония. По време на нашето придвижване всяка нощ, при четиридесет градуса под нулата или в размразените води на реките, те трябваше издърпват километри телефонен кабел. Връщаха се от степите с ужасни измръзвания на ръцете, бузите, носовете и ушите. В Громова балка те прекараха десет дни и десет нощи, пълзящи по снега и леда, под обстрел, покрай дяволските кабели, повредени по три - четири пъти на час.

Но нямаше какво да се направи - комуникацията беше необходима. Тези кабели бяха артериите на батальона. Много от нашите телефонисти загинаха заради тези кабели. Сред тях имаше стар баща - съвсем сивокос, но винаги първи на дело. Той едва събра сили да измъкне Библията от джоба си и да прочете преди смъртта си два - три реда от псалма.

Изключително ужасната мизерия, в която се намирахме, беше утежнена и от други, по-интимни проблеми. Повечето бяхме покрити с мистериозни рани, които войниците на Източния фронт наричаха „Руската чума“.

Болестта започваше с невероятен сърбеж по краката и прасците. Почти невъзможно беше да не се чешеш. Но ако започнехме, веднага следваше усложнение. Образуваха се синкави рани - изключително дразнещи - сякаш са посипани със сол или пипер. Те кървяха и загнояваха. Беше отвратително да се гледа. Разбира се, че не трябваше да се чешем, но нервите ни не издържаха напрежението. Ако през деня имахме достатъчно воля да се съпротивяваме на тази гадост, то през нощта в съня ръцете несъзнателно се протягаха към краката и прасците, ноктите се впираха в тези ерозирали петна, като копаеха в окървавената плът. Преди сън не трябваше да се събуваме, за да не бъдем във властта на този ужасен сърбеж.

Хиляди, десетки хиляди войници от Източния фронт бяха евакуирани, защото тези течащи рани бяха прекалено упорити. В Громова балка някои от войниците бяха поразени до самата кост. Но въпреки бинтовете и превръзките, лилавите дупки на тези рани, прояждани от тайните им киселини, изкушаваха пръстите и примамаха ноктите - независимо през нощта или през деня ...

Бяхме погълнати и от въшки.

Бяхме провели цялата отбрана в Донец, без да си сменяме бельото. Всяка от хижите, където се настаняхме преди това е била убежище на орди от монголи, татари и сибиряци, носещи тази гад. Съвместното разквартируване на четиридесет - петдесет души, натъпкани в тази мръсотия ни предаваше във властта на тези алчни, безмилостни и гъмжащи паразити.

Редица войници, на края на силите си, не искаха да губят още час от своя толкова кратък сън, за да се отдават на безполезния лов на тези зверове. Дори да сте унищожили вашите, съседът ви не го е направил. До момента на ставане половината от неприятния персонал вече е мигрирал на ваша територия. И как да се организира универсална чистка сред такава тъпа от приборани тела, неспособни даже да се протегнат или да мръднат?

Достатъчно беше да протегнеш ръка под мишниците или между бедрата, за да почувстваш в ръката си шепи от хищните въшки. Сред тях имаше малки, светли, белезникави, дълги като кинжалчета или игли, кръгли. Техните червени коремчета бяха с размер на глава на карфица. Оцветяването им беше изненадващо адаптирано към цвета на дрехите. Тези въшки се чувстваха страхотно в съприкосновение с раните. Масово те проникнаха под превръзките. Чувствах непрекъснатото им шаване по

протегнатия ми крак. Нямаше какво да се прави, освен стискайки зъби да се търпи, позволявайки им да те ядат жив.

Със всеки ден съветите ставаха по-агресивни.

От седмица почти не бяхме спали. Дори когато хората слизаха от позицията си за двата часа почивка в колибата, гранатите и снарядите летяха толкова често, че всички се хвърляха в бъркотията на пода, очаквайки всеки момент да получат снаряд в средата на стаята.

Нямахме никакво друго укритие. Привечер на 25 февруари съветските танкове настъпиха. Приближиха се на няколко метра, стреляха по няколко пъти и изчезнаха в полумрака. Нашите патрули имаха постоянни кървави схватки с предните руски отряди. Съветският план за действие беше елементарно прост - те се опитваха да премахват препятствията по пътя си едно по едно. Първо те хвърлиха всички сили върху заемано от войските на СС село, на три километра на югоизток от нас. Ако това укрепление паднеше, то ние щяхме да останем сами да защитаваме спускането към река Самара. Това беше целта, за която съветите бяха решили да хвърлят всичките си сили.

Есесовците бяха около двеста. Това бяха бойни момчета. Нашите бойци, поддържащи контакт с командния пункт не преставаха да се чудят на тяхното спокойствие под огъня. Руснаците бяха на тридесет метра от тях, те ги обстрелваха с картечници от къщите. На ден издържаха до десет вражески атаки от двадесетократно превъзхождаща ги сила. Те се съпротивляваха непохватими и невъзмутимо играещи карти във всеки момент на затишие.

Но към края на седмицата държаха в западно направление само малък коридор от сто метра. Три четвърти от тези герои загинаха.

На 27 февруари 1942 г. в пет часа сутринта няколко хиляди руснаци се хвърлиха в атака срещу останалите петдесетина оцелели. В течение на час е течало взаимно клане. Само няколко германци бяха излезли от тази касапница. Видяхме как избягаха при нас по снега, плътно преследвани от болшевиките.

Те дойдоха да станат свидетели на собствените ни нещастия, защото не само тяхното село беше завзето, но в същото време и масата съветски войски се концентрираше в близост до Громова балка и се придвижваше в нашата посока.

В шест сутринта върху нашите войници бяха хвърлени два полка от четири хиляди войници, подкрепяни от четиринадесет танка.

Бяхме едва петстотин. И имахме само един танк.

Громова балка

През цялата нощ нашият батальон беше в бойна тревога. Нашите патрули отбелязаха голямото прегрупиране на врага за атаката. Чувствахме, че ударът няма да закъснее.

Падането на селото, заемано от СС ни остави изолирани по средата на петнадесеткилометрова степ. Така, че руснаците бяха нетърпеливи да си отмъстят и копнееха отново да се изсипят в долината на Самара , откъдето бяха изхвърлени преди две седмици.

Във всеки случай те не биха пожалили нищо, та успехът им да бъде окончателен. Артилерията им доминираше и контролираше всякакво наше движение в селото, което представляваше купчина развалини.

Нашите войници приличаха на призраци.

В полунощ прозвуча първата тревога. В шест сутринта нов сигнал хвърли нашите бойци на бойните позиции. Почти веднага навсякъде започна да се сипе градушка от картечен огън.

Бях прострян на две дъски в колибата - на четиридесет метра зад нашите обърнати на изток ледени укрепления и с тревога се вслушвах в гръмотевиците на битката. Покривът се разтърси и сламата избухна в пламъци.

Скочих на един крак и стигнах до прозореца - в плътни редове се движеше внушителна маса от руснаци. Отначало си помислих, че това са хърватски доброволци - имаха един и същ лилав нюанс на шинелите. Но не!

Снарядите валяха върху тях - германската артилерия, която ни подкрепяше, ги обстрелваше почти от упор.

Излязоха от дерето и тръгнаха направо към центъра на селото, като ни заобикаляха. Можеше да се помисли, че отиват на учения – толкова бяха спокойни и неемоционални.

Когато се приближиха на сто метра от хижата ми - първата от североизточната страна се развърнаха. Тогава забелязах четиринадесет съветски танка, движещи се право към мен.

Моята рота, отрязана от тази атака, се групира около втората колиба.

Вече нямах и минута. Моите кости трябваше да са се пооправили за две седмици. Счупих рамката от шини около крака си, облегнах се на пушката и куцайки, прекосих голото парче земя, за да се присъединя към моя отбор..

Забравих болката си и заех позицията си на картечар, пускайки към врага дълги снопове розови куршуми. Бяхме дванадесет души, хванати в капан на двадесет метра от втората къща. Заех позиция между два големи и твърди като скала паднали коня, по които куршумите странно шляпаха.

Врагът се развърна от изток на североизток пред двата реда къщи. Нападناха ни, като едновременно атакуваха при къщите от другата страна на езерото, които нашите другари от втора рота защитаваха.

Те извършиха чудеса от смелост, задържайки врага. Но издадените им напред позиции бяха залети от лавина нападатели. В тази кланица бойците и офицерите бяха убивани на място, но забавиха атаката на нападателите. След това ужасно клане в ръкопашен бой, руснаците и азиатците преодоляха линията на първите къщи от североизток.

И тогава във въздуха полетя една от нашите стари рексистки военни песни. В това военно време, ние все още имахме навиците на друго поколение, а нашите войници бяха вдъхновени от песента. Оцелелите от втора рота контраатакуваха и разпръснаха руските редици. Техният командир - лейтенант Бюидс, индустриалец от Брюксел, се втурна напред с автомат в ръцете си. Ротата му се изправи и стигна до къщите, където бяха доскорошните им позиции.

Но срещу всеки от нашите бойци се противопоставяха няколко от червените. Съветските танкове подавяха всички огнища на съпротива. Лейтенант Бюидс не изпускаше автомата си. Той стреля докато руснаците го приближиха на няколко крачки. Получи куршум в гърдите и умря, като отпусна глава върху оръжието си.

Червените завзеха първите къщи на северозапад. Видяхме как танковете им гонеха нашите ранени, поваляха ги и ги мачкаха с веригите си.

Нашето положение не беше по-добро. Болшевиките вече завладяваха димящите останки от първата ни колиба и можеха да заемат прекрасна позиция за стрелба. От северозапад ни заливаха с огън от многобройните си картечници Максим. Между тях и нас имаше един хангар - два реда тухли и плочки бяха разнесени от стрелбата и лежаха като разпръсната колода карти.

Войниците ни падаха, ударени от разривни куршуми, правещи огромни дупки. Един от другарите ми се срина пронизан – главата му беше като един погребален обръч - очите, носа, бузите, устата бяха изчезнали, отнесени от разрива. Червените вече не бяха само пред нас. Те не само заеха къщите ни по левия ни фланг, но също така бяха достигнали нашите бивши позиции в снега по източния хребет. Оттам с цялата си маса се хвърлиха върху селото. Нашите войници се придържаха към своята зона на малки групи и се биеха ожесточено, отказвайки да отстъпят.

Биехме се предимно с огъня от пушките си и пестеливо използвахме боеприпасите си – с всеки изстрел падаше по един болшевик. Тези хора продължиха с някаква магарешка упоритост. Зад гърба на атакуващите ни над снега се бе издигнало красиво златно слънце. По този начин руснаците, заели нашите укрепления в леда бяха перфектната цел. Всяка глава, която рискуваше и за секунда да се подаде над ледения блок, получаваше куршум. Но самите ние също имахме големи загуби.

Един час по-късно от моя малък отряд бях останал сам - между труповете на двата замръзнали коня - истински защитни скали. Навсякъде летяха куршуми.

Един от тях направи на приклада на пушката до бузата ми бразда, дълга един пръст. Руснаците ме бяха заобиколиха отляво. Бяха около тридесет - на десет метра от мен. И тогава почувствах как някой ме дръпна назад за здравия ми крак. Това беше един млад ефрейтор от моя взвод на име Анри Беркманс. Виждайки, че бях изгубен бе пропъзлял до мен, грабна ме върху себе си и ме затегли както се теглят планински шейни.

В резултат от това непредвидено придвижване, след дванадесет метра бях на прага на къщата, откъдето стреляха останките от ротата ни.

Уви, моят герой-спасител имаше по-малко щастие от мен - осколка от граната го преряза дълбоко в горната част на краката - той умря в ужасна агония.

Беше около девет сутринта. Съветските танкове, завзели северозападния сектор, сега бяха на няколкостотин метри зад нас. Бяха си устроили истински лов на хора, обикаляйки около къщите и забавлявайки се като мачкаха нашите другари един след друг - било то здрави, ранени или мъртви.

Бяхме наясно, че по същия начин ще бъдем премачкани от тези чудовища, особено след като югоизточния участък пое удара на съветските войски, излизащи от селото, където унищожиха последните гнезда на съпротива на СС.

Бяхме цел на яростна стрелба. Ледът около нас летеше на стотици малки танцуващи цветя. Всеки се криеше зад селските шейни или прозоречни первази.

Един възрастен ветеран от Първата световна война на име Щенбрюген беше особено увлечен в боя. Ударен от куршум в задната част на главата той рухна и повдигна дясната ръка с вик – Сбогом, другари! Рекс ще победи! Мислехме, че е мъртъв. След петнадесет минути един труп се изправи отново – Но в името на Бога не съм мъртъв! Старият ни войн се върна обратно към живота! Той беше жив, въпреки куршума в главата си! Той успя да стигне и до пункта за първа помощ - явно бе роден с късмет.

Нашия късмет беше кратък.

Един съветски танк, ясно решил да се разправи с нас обърна в нашата посока, прекоси леденото езеро и се отправи право към нашата колиба.

Танкът насочи оръдието си. Успяхме само да се хвърлим на пода на къщата. Три снаряда, изпратени с перфектна точност напълно разрушиха предната стена. Бяхме погребани в развалините и мазилката. Сламата гореше. Хората се обливаха а кръв – на един от тях беше откъсната лявата ръка. За щастие един от трите снаряда проби дупка в задната стена на къщата на височина един метър. Успяхме да измъкнем нашите ранени през нея и сами да изпълим.

За да се доберем до следващата къща, трябваше да преодолеем около тридесет метра открито пространство. Хората бягащи без да спират, биваха безмилостно покосявани. За да объркаме прицела на врага

трябваше на всеки пет метра да се хвърляме на земята, после да пробягаме други четири или пет метра и отново да падаме. Раздразвани всеки път от тези прибежки, стрелците на врага започнаха да търсят по-малко подвижна цел.

Един от нашите млади войници се скри зад някакъв убит, но обезумял от уплаха не виждаше нищо. Но изведнъж видя гледащите го неподвижни сиво-сини очи на мъртвеца. Това беше баща му - смел брюкселски шивач.

Прикрихме се в съседната къща. Тя също затрепери и покривът пламна над главите ни. Застанахме до прага на къщата върху ледена пързалка, жълта от замръзналата урина.

Танковете ни преследваха. Стотици руски войници стреляха по нас почти от упор. Зад нас, като огромна факла рухна сламения покрив. Съветските танкове почти затвориха кръга зад нас. Стреляхме само с пушки, знаейки цената на всеки куршум. Краят приближаваше. Командирът на нашата рота сложи ръка на моята:

- Ако загинеш, няма да си сам - каза ми спокойно – и аз няма да оцелея.

Но никой от нас нямаше да умре. Не разбрахме точно какво стана. Ревящ грохот ни удари в ушите- танковете избухваха! Къщите излитаха във въздуха! Цели групи руснаци бяха вдигани във въздуха!

Щуките бяха пристигнали!

С невероятна точност, те удряха съветските танкове, разпръсваха

групите нападатели, глупаво събрани накуп. Вражеските танкове бързо се оттеглиха, за да избегнат огнените оръдия на пикиращите бомбардировачи. След тях се изнесе цялата пехота.

Командирът на нашия батальон незабавно хвърли последните си останали сили в контраатака. Тяхната вълна мина покрай нас. Към обяд Валонският легион напълно беше овладял Громовая балка, връщайки си дори първите дървени къщи от двете страни на езерото. Навсякъде лежаха трупове на руснаци. Заловихме много пленници. Уродливи като маймуни монголи, киргизци, сибиряци. Бяха изумени от толкова яростна атака. Те неуморно повтаряха: „Белгиски карош“ –(Изключително, белгийци)“ И мигаха с малките си жълти очи.

За съжаление всички наши ранени бяха загинали, смазани от танковете или доубити с щикове.

Както бяха изпратени като от провидението, така Щуките отлетяха. Руснаците се прегрупираха, танковете им отново тръгнаха напред. Всичко започна отначало.

Срещу тези танкове бяхме безпомощни. По това време нямаше панцерфаусти. Нямахме противотанкови оръдия. Нямахме дори противотанкови мини.

От самото начало на тази обречена за нас борба, 100-та немска дивизия, към която бяхме прикрепени, обеща да ни помогне. Една танкова колона бе тръгнала към Громовая балка, но беше прихваната от група руски танкове, които я принудиха да се бие няколко часа. Подкреплението с пехота също беше спряно.

Нашите хора отново трябваше да поемат отбранителни битки, защитавайки къща след къща, плевня след плевня, склон след склон. В три следобед бяхме притиснати към последните къщи и към някаква черешова градина в югозападната част на селото. Ако бяхме изкарани от тези последни убежища, щяхме да излезем на голата степ - без нито един храст и със сняг на много километри.

Трябваше да направим нещо, за да не бъдем тласнати към тази фатална крайност. Командирът ни капитан Паули събра остатъците от ротата си и първи с граната в ръка се втурна в контраатака с нашия древен боен вик. Всички, които бяха останали, целият батальон се втурна след него - включително оръжейниците, готвачите, свързочниците, шофьорите. Това беше Вълнуващо нападение.

Поради недостиг на снаряди руските танкове се нахвърлиха, като се опитваха да смачкат нашите войници. Но те прибягваха от къща в къща. Съветската пехота - изтощена и разтърсена се поколеба и започна да отстъпва. В самия разгар на ръкопашния бой в снега от запад се появиха германските подкрепления. Разгромът на врага беше пълен. За трети път селото мина в ръцете ни.

Танковете на червените преследваха войниците още известно време. Но тук на склона се появиха нашите танкове - победители в степната битка. За половин час бронетехниката и пехотата на врага изчезнаха в сините снегове на североизток.

Беше вечер.

Спечелихме.

На снега лежаха седемстотин трупа на червени и осемстотин на леда на езерото до руините на къщите. Но и двеста и петдесет наши другари също загинаха или бяха ранени в тези дванадесетчасова лудост.

Час по-късно германските танкове потеглиха към друга опасна зона. От Громова балка остана само купчина сива пепел в ледената вечер.

Леденият фронт

Вечерта на 28 февруари димящите останки на Громова балка бяха в нашите ръце. Но междувременно беше необходимо да се изправим пред истината - позицията беше невъзможно да се задържи. Селото беше разрушено. Но най-важното беше, че е разположено в дълбока долина. От източния склон врагът следеше всеки наш ход.

В продължение на десет дни бяхме непрекъснато обстрелвани. Удържахме селото, въпреки атаката от четири хиляди съветски войника и четиринайсет танка, само защото на карта беше поставена честта на нашия народ. Всички ние предпочетохме да загинем, но не и да се опозорим.

Горещият патриотизъм вдъхновяваше нашите войници - те представляваха нашата страна и заради нея половината от нашите другари лежаха на земята, замръзнали в смъртта си или са облени в кръвта си. Единствено националната гордост позволи чудото на тези три контраатаки и тази победа.

Но нямаше смисъл да се повтаря тази борба и на следващия ден. Мъдростта ни подсказваше да напуснем тази долина и да подготвим защитата на западния склон, който беше над нея. Там не бихме били под лесен обстрел.

Командирът на 100-а дивизия - генерал Сан нареди под прикритието на нощта нашия батальон да заеме позиция на гребена. Предните ни позиции останаха на място до последната минута. Руснаците не забелязаха нищо. На сутринта с адски огън разнесоха руините на Громова балка. После тръгнаха на атака срещу празното пространство.

Сега беше ред на нашата артилерия да им направи живота невъзможен в падината на селото. И те не можаха да удържат силите си там. Разбити, те отстъпиха на няколкостотин метра на източния склон. От този момент ние се гледахме и обстрелвахме един с друг от върховете на склоновете. Селото стана ничия земя, където от белотата на снега стърчаха само останките от къщите.

Нашите нови окопи бяха изкопани направо в снега и леда при тридесет градуса под нулата.

Върнаха се няколко тежки германски танка, като стреляха от движение. Те браздяха по склона земята, подобно на средновековни бастиони, а в това време германската артилерия позиционираше батареите си на дълбочина в долината на запад.

Не разполагахме и с най-малка колиба, нито и с най-малкото огнище - нищо освен нашите бели дупки, където нашите двеста оцелели, без никаква екипировка трябваше да се противопоставят на съветските войници.

Снарядите избухваха навсякъде. Складът с боеприпаси излетя във въздуха. Нашите бойци тракаха зъбите си като кастанети - студения въздух ги пронизваше до самите кости. Лицата на някои от тях направо позеленяха. Студът от предната вечер надделяваше над тези двеста незащитени войници. След това последва друга, още по-тежка нощ. Нашето положение стана крайно критично. Трудно беше да се повярва, че в средата на една огромна степ, в такъв студ, изтощени хора, изтощени от месеци битки, все още могат да живеят, без да се движат с десетки часове, измъчвани от ужасния студ.

Хората от нашия батальон се групираха в каре и се заклеха да се държат до край. Евакуирахме само мъртвите. В зората на следващия ден легион Валония отново беше на бойния си пост. Нито руснаците, нито студа преодоляха силата му.

За да преодолеем страданията си, ние сравнявахме нашите несгоди с тези, които понасяха нашите сто и петдесет ранени, които се движеха с десетки шейни по степта.

В Громова балка трябваше да се чака нощта, за да се евакуират повечето от ранените, защото много от тях бяха убити от съветските картечници, които яростно обстрелваха санитарните обози, ясно отчетливи на лъскавия сняг.

Обозните ни шейни можеха наведнъж да преодолеят седемте километра от нашите позиции до село Ново-Андреевская. Там бързо разтоварваха окървавения си товар и се връщаха. За първите такива превози използвахме малкото одеяла, оцелели от пожарите в къщите. После трябваше да се задоволяваме със сухо сено или слама от последните къщи на селото. В ледената нощ нещастните ранени се тресяха в шейните в снега, покрити само с парцали, слама или сено. Тяхното страдание беше неопишуемо.

В Ново-Андреевская дежурните лекари вече не знаеха къде да ги поставят. Десетки лежаха на голата земя на къщата. Това село беше само превързочен пункт. Нещастниците трябваше да бъдат евакуирани на повече от четиридесет километра до Гришино. Освен това се възобнови лошото време, снежните бури вдигаха цялата бяла степ.

До ротната болница „Гришино“ се пътуваше два или три дни. Ранените, превързани с бинтове или със сложени шини, умираха предимно от студ. С останали осколки от снаряди или куршуми в телата им бяха подложени на ужасни мъки.

Натрупването на рани в Гришино беше невероятно. За пет седмици докараха единадесет хиляди. Някои от нашите тежко ранени трябваше да изчакат още пет дни, докато свалят временните бинтове - почернели и твърди. Те едва говореха. Повечето от тях не знаеха немски и следователно никой от тях не можеше да чуе дума на насърчаване или подкрепа в бедственото си положение. Те стигнаха до дълбините на физическото и психическото страдание.

Много не можеха да оцелеят в тези лазарети и завършваха своята Голгота в дългите редици военни гробища, където под стоманената каска бяха нарисувани кръстове с черно-жълто-червения цвят на знамето на родината им, за която са се борили толкова смело и понесли толкова много .

Сутринта на 2 март 1942 г.. Валонският легион беше намалал до една трета от своите войници. От двадесет и двама офицери бяха останали двама, единия от които малко след това беше евакуиран поради нервно изтощение.

Германските части, които трябваше да ни заместят бяха на път. За тях сапърорите копаеха подземни укрития, които трябваше да им позволят да се противопоставят на противника с по-малък дискомфорт от снежните бури. Въпреки това, въпреки изграждането на тези укрития,

батальонът след нас загуби на това плато само за март повече от тридесет процента от личния си състав.

Смяната стана по обяд. Нашите момчета - брадясали, с див, но горд поглед се спуснаха надолу. Целия Донецки фронт вече беше наясно с героизма, с който се сражаваха.

Генералът на 100-на дивизия им връчи трийсет и три железни кръста. По това време за един батальон това беше фантастична цифра. Още по-гръмка слава им донесе това, че бяха отбелязани в специално комюнике на генералния щаб на Вермахта.

Бяхме разквартирувани на втора линия в Благодат.

Снежното поле беше изчистено от стотиците сини трупове на казаци и монголи в бели овчи кожи, които преодоляхме по време на настъплението.

Отново бяхме настанени в къщи – бедни да, жалки - но в къщи! Пред нас нямаше повече азиатски орди с тесни блестящи очи, скачащи като котки в страшни ръкопашни битки.

Но все пак гледахме, търсехме ... Нашите нещастни убити другари, братя, витаеха около нас в сънищата ни, обхванали бяха нашите мисли... Всеки от нас беше загубил много скъпи приятели. Нашият легион беше братска група. Всичко ни свързваше. Сърцата ни страдаха, ненавиждайки тази пустота...

И вкусахме славата като плод - леден и горчив.

III. Битката под Харков

Битките в района на Громовая балка бележеха последната значима военна операцията на съветите в Донбас през зимата на 1941-1942 г.

Нашият легион се намираше в село Благодат и беше държан в резерв, готов да влезе в битка при първата тревога. Но на фронта нямаше сериозни сътресения.

Само нощем злобно трещяха картечници. От прага на къщите гледахме пламъците от изстрелите, които изригваха и гаснеха в степите. На 28 февруари болшевиките получиха своя последен, довършващ удар. Зимната им офанзива окончателно беше спряна.

Оставаше само да чакаме пролетта.

Благодат все още беше погребано под дебел слой сняг. Снеговалежите се редуваха със студове. Можеше да си помислиш, че зимата ще остане вечно. Вече половин година бяхме в снеговете. Бяхме преследвани от тази белота. Бяла степ, бели покриви на къщи, бяло небе, плуващо над главите ни ...

* * * * *

Селото, опустошено от битките, се намираше в крайно бедствено положение. Спяхме на няколко дъски или на слама на пода на сламените колиби. Нещастните жители живееха само на картофи със сол. Кравите бяха убити. Убитите коне бяха хвърлени от населението заедно с петстотин трупа на съветски войници в дълбоката кариера, откъдето стърчаха глави на хора и копита на коне.

Пиехме вода от селския кладенец. Веднъж кофата падна и потъна. Един войник пусна дебело въже с кука и задраска по дъното. Куката хвана нещо. Мислехме, че е кофата. Но това беше нещо много по-тежко и беше трудно да се вдигне. Трябваше помощта на няколко силни ръце и гърбове. Накрая от кладенеца се появи закачен за колана полуразложен монгол - огромен, ужасен, космат... Ние го пиехме от няколко седмици.

Хижите бяха гнезда на въшки. В нашата имаше запас зърна за посев и това зърно непрекъснато мърдаше от толкова много паразити.

Много от нас страдаха от т.нар. „въшлива“ или войнишка треска. Тя ни докарваше до тежка безпомощност. Вечер температурата се вдигаше

до тридесет и девет. Но на сутринта тя падаше на трийсет и пет, тридесет и пет и половина най-много. Без апетит едва се хранехме и постоянно отслабвахме. Всичко плаваше и се въртеше пред очите ни. Не можехме да излезем на улицата или да работим. Тази криза в най-острата и форма продължаваше три до четири седмици, в края, на които вече можехме болезнено да се надигаме.

Рядко се удаваше да се възстановим докрай. Въшливата треска отново се появяваше - от време на време, като малария. Лекарите ни нямаха друго лекарство за борба с това локално заболяване освен вечния аспириин - единственото лекарство за всички армии на света.

Опитвахме се да се върнем към нормалните навици на личната хигиена. Взимавме за един час ваната от къщата, която представляваше плоско корито, издълбано с брадва от ствол на дърво. Разтопявахме в него половин кубик сняг, след това сядахме в тази малка комична лодка. При първото невнимателно движение се обръщавме заедно с ваната. Руснаците не се къпеха през цялата зима. Имаха живописен начин да си мият лицето - напълваха устата си с вода, пръскаха по четири - пет пъти в дланите на ръцете си и ги прокарваха по бузите си. По същия начин пръскаха лицата на своите плачещи деца.

Сцените по убиване на въшки бяха истинска церемония. Идваше съседка. Тя сядаше на пода и разперваше косата на приятелката на коленете си. В течение на един-два часа тя измъкваше стотици малки насекоми с помощта на голям дървен гребен. После идваше нейния ред да седне на пода, а другата ѝ връщаше услугата.

През лятото тази операция се извършваша на прага. Беше забавно да се гледа. Един на друг убиваха въшките си. Това беше някакъв честен, прост комунизъм.

Тъй като нашите леко ранени вече се възстановяваха, реорганизирахме нашата рота, но вече с намален наполовина личен състав.

От ефрейтор по време на контранастъпленията в разгара на битките при Громовая балка, бях произведен в подофицер. Контролирах разглобяването на картечниците и качественото им сглобяване със същата грижа, както бях ръководил петдесет хиляди партийни членове. Обичах живота на войника, прав като пръчка - без светска ревност, амбиции и интереси.

В продължение на няколко месеца няхах най-малките новини от перипетиите на партията. Бях отвратен от гмежта политически опоненти, амбициозни и безразсъдни играчи на политическата арена. Пред двореца на министрите и задушавания комфорт на посредствената буржоазия предпочитам моята мрачна колиба и износената ми войскова куртка. Гледах чистите очи на моите войници, измити от страданията. Чувствах как в мен се надига здравия дух на техния идеал. В замяна им давах всичко, което изгаряше сърцето ми.

Често бяхме посещавани от немските ни другари, както и ние ходехме при тях. В продължение на часове спорехме за следвоенни проблеми. Какво ще последва след смъртта? Не се интересувахме от въпроси за граници и материални въпроси. Живеейки непрекъснато пред лицето на смъртта, ние най-силно чувствахме значението на духовните сили. Фронтът се държеше само защото имаше души, които вярваха и които излъчваха вяра и които се топяха като свещи. Победите ни бяха спечелени не само с оръжия, но и с добродетели, духовни стойности.

Проблемите след войната ще бъдат общи. Икономическите победи не са достатъчни. Политическата реорганизация не би била достатъчна. Трябваше велико морално изкупление, което да измие мръсотията на нашето време, да върне в душите жаждата за чист въздух и безусловна, безкористна служба.

Национална революция – да!

Социална революция – да!

Европейска революция -да!

Но преди всичко – духовна революция, хиляди пъти по-необходима, отколкото външния ред, отколкото външното правосъдие, отколкото братството на думи.

На света, излязъл от клането и омразата на войната ще бъде необходими най-вече чисти сърца, вярващи в своята съдба и мисия, отдаващи всичките си сили, на които масите ще повярват и биха ги последвали.

Нашите спорове избухваха живи като огън. Малка газена лампа осветяваше чертите на лицата. Тези лица блестяха. Принесохме тази зима на страдание на пречистването на нашите мечти. Никога не бяхме

чувствали в сърцата си толкова много сила, толкова много яснота, лекота и вдъхновение.

Преди можехме да сме имали банален живот, замърсен с всякакви банални потребности. Фронтът ни даде страст и вкус към лишения. Бяхме пречистени. Всяка омраза или порочна страст ни бяха чужди. Обуздахме телата си, убихме амбициите си, изчистихме и напрегнахме нашите вродени способности и предложихме нашата жертва. Смъртта вече не ни плашеше.

Снегът остана дълго време.

На Велики четвъртък той все още падаше на огромни снежинки. След това въздухът омекна. Гледахме бялата степ, където черните стъбла на слънчогледите ставаха все по-високи. По хълмовете се появи сивите ивици предвещаващи края на зимата. Земята се появи. Врабчетата в сламата полудяха. В долината слънцето грееше всеки ден. Потеккоха ручеи. Селяните разбиваха с брадви дебелия тридесет- четиридесет сантиметра лед около къщите. Няколко дни по-късно освободеното от леда село се превърна в огромен язовир. Полетата бяха кални - като лепкава меласа. От единия край на селото до другия можехме да се придвижваме само като заобиколяхме отдалеч по хребетите.

Някои, по-предприемчиви си направиха акваплани - те се движеха из селото на групи, влачени от мулета. От къща до къща поставихме преходни мостове, хвърлени в метър кал. Водата, подхранвана от хиляди потоци се стичаше от хълмовете като истински реки с ширина от четиридесет - петдесет метра и образуваше гигантски водопади.

Първата селска каруца, която се опита да тръгне, беше отвлечена от потока и жената, която водеше коня, изчезна, замъкната от течението.

След две седмици слънце вече можехме да стигнем до върха на гребена. Весело се разположихме със свалени ризи, отваряйки телата си за топлата жива пролет.

Ледът по езерата изчезна - по язовира плуваха стотици големи замръзнали шарани.

Веднъж отидох да яздя далеч на запад. Реката завиваше. В далечината забелязах малка горичка. Започваше да зеленее с мека жълта зеленина. Стоях на стремената, вдъхвах с пълни гърди тази нова пролет. Чувствах се толкова добре!

Слънцето победи зимата!

Пътищата изсъхнаха. Вятърната мелница размаха крилата си в синьото небе. Дойде месец май. На десетия ден получихме тайна заповед. Отивахме в друга част на фронта и трябваше да тръгнем още същата вечер.

Назряваха големи военни събития. Тръгнахме замаяни от щастие.

Плачът на кукувицата

По време на ужасната зима на 1941-1942г., никога не се усъмних в духа на нито един немски войник или европейски доброволец на Източния фронт. Страданията бяха нечувани. Но ние знаехме, че вихреният студен вятър, студът от четиридесет и два градуса под нулата и липсата на оборудване беше единствената причината за нашите провали. Сталин няма нищо общо. Сега железопътната връзка беше възстановена, бяха възстановени мостовете, доставяха бързо и пощата. Имаше дори кожени облекла – меки женски кожуси или старите кози кожуси на баварските пастири. Получихме ги в самия разгар на размразяването. Едва имаме време да им се порадваме и ги върнахме.

През пролетта не ни притесняваха никакви тревожни новини. Америка официално влезе във войната през декември 1941г., но през зимата имаха само неуспехи. Англичаните - преди това безспорен световен шампион по евакуация с кораби, при евакуацията си от Хонконг и Сингапур, счупиха рекорда по бързина на всякакви гепарди, пантери и други котки при бягството си от джунглите на Бирма. Армията на Източния фронт твърдо вярваше, че британците и американците - дълбоко ангажирани в Азия, не представляваха повече опасност за Райха. Докато продължаваха посредствените си военни операции в последните си притежания в Тихия океан, Германия можеше спокойно да приключи със СССР.

Отговори ли Сталин? Спечели ли позиции през зимата? Да - това беше така. Миналата есен армията на Райха проби на Изток и спря. Понякога секторите, които заемаха не можеха да се защитят. Разбира се имаше критични моменти. Но въпреки неточностите при пробивите, въпреки студа, въпреки препятствията, силите ни бяха възстановени.

През 1941 г. руснаците претърпяха огромни загуби. Тяхната зимна офанзива се провали. Без съмнение се провали. Сега ние трябваше да се

втурнем след тях в последен рунд. За всички европейски бойци на Източния фронт, резултатът беше предрешен.

Никога не сме имали толкова силна германска армия.

Райхът беше положил невероятни усилия да излекува получените рани от зимата и да вкара всичките си войници в битка. Всички части бяха напълно окомплектовани. Освен това дивизиите - всяка до петнадесет хиляди войници, получиха в резерв батальони за компенсация на загубите по време на офанзивата в степите.

Във всяка част имаше изобилие от оборудване и свършено оръжие. Храната беше отлична. Беше истинско удоволствие да видиш тези дивизии, съставени от петнадесет до седемнадесет хиляди чудесни момчета, прави и силни като дървета, водени от офицери и подофицери, каквито нямаше никоя друга армия в света.

Зимата бе забравена. За нея говореха само за забавление. Колкото повече страдате в някакъв момент в живота, толкова по-сладка и по-силна е страстта да разказваш нещастията от миналото. За това кой е имал най-тежко измръзналия нос, за най-мрачната колиба, най-плесенясалия хляб, за най-канибализираната въшка. Това стана нещо като наслада. И след като започнеха, тези разговори ставаха безкрайни.

Един ден избухва истински военен спектакъл, даващ възможност на германските командири отново да демонстрират своето майсторство и военно превъзходство.

Висшите германски офицери притежаваха несравнимо хладнокръвие и спокойствие. Генералите заставаха пред щабните карти като шахматисти пред своите фигури. Те не бързаха и реагираха само на сигурно.

На 10 и 11 май 1942г. германското командване прегрупира всички свои части от Донец за да нападне на Изток. В средата на това прегрупиране съветския маршал Тимошенко със силен порив се втурна в офанзива срещу северния сектор на нашия фронт. Той излезе под Харков и хвърли стотици хиляди войници в посока на Полтава и Днепър.

Пропастта, която се отвори, беше дълбока. Сталин публикува доклади за брилянтни победи. Радио Лондон и Москва съобщиха за предстоящ руски пробив до Днепър. Тези мрачни слухове се разпространяваха и достигаха до нас.

Жалко, но руснаците изпревариха германското командване. То възприе настоящата ситуация хладнокръвно и без излишни думи. И още нещо трябва да се отбележи, че не се отказаха от собствения си план за атака. Всички военни приготовления невъзмутимо следваха своя ход, както бе предвидено. На руснаците беше позволено да напредват в рамките на пет дни и те създадоха огромна изпъкналост към Полтава. През това време всеки германски батальон заемаше позициите си в пълно спокойствие.

Никоя военна операция не беше ускорена и с един час.

Нашият легион не получи попълнения. Обаче получихме доста широк участък точно в най-тесния проход на фронта на Донец.

Блиндажите и окопите бяха в отлично състояние. Те се изкачваха до върха на висок склон, спускаха се в долината, покрай реката и населения пункт с името Яблинская. Селото затваряше прохода през долината и руснаците бяха създали силна бариера - артилерията им контролираше цялата долина. Техните снаряди като топки за боулинг летяха към нашите позиции.

През нощта, подвижни като невестулки, доброволците от легиона минаха през минното поле на нашия сектор. Отидоха на разузнаване. Тяхната задача беше да се замаскират в позиция за наблюдение и цял ден внимателно да следят движенията на руснаците, тяхното местоположение, картечни гнезда и артилерия.

На сутринта гледахме през бинокъла възвишенията на руските позиции. Зад някакви копи сено се показваше и махаше по нечия ръка. Появяваше за момент, понякога с кърпичка. Това бяха местата, където се криеха нашите хора. Картечниците ни държаха на прицел зоната около тях, така че в случай на опасност да можем да прикрием нашите смелчаги.

Всяка вечер по двама души се отправяха на подобни рейдове. Следващата нощ улавяхме лек шум на определеното място за преминаване. Запълзявахме по края на минното ни поле за да си приберем разузнавачите. Те се връщаха живи и невредими с точна информация и за разказваха на другарите си своите приключения.

На 16 май беше издадена заповед за настъпление. Знаехме какво ще ни донесе атаката. Както и трябваше, целите ни бяха определени в същия ден. В армията не трябва да си блъскаш главата, опитвайки се да гледаш

отвъд настоящия момент. За нас на 16 май 1942г. войната беше прохода към Яблинская.

В 2.55 сутринта настъплението започна. Отляво на североизточния склон на реката немската бронетехника нападна масирано и се устреми към долината.

Трябваше да хвърлим в битка само част от нашите доброволци. Те трябваше да предизвикат руснаците от селото да предприемат фронтална атака.

Нашата атака щеше да бъде само маневра, уловка. Докато съветските части ще бъдат ангажирани с нас, от североизток германските танкове щяха да нанесат основния удар. Останалата част от нашите сили трябваше да стоят на бойните си позиции на гребена, чакайки развитието на събитията.

Нощта на 16-17 май течеше бавно, в необикновена тишина.

В 2:30 сутринта в гората се чуха първите шумове. Хиляди мъже, готови за атака, задържаха дъха си. Нито един звук на дрънчане на пушка не наруши тишината, съпровождаща раждането на деня.

Зелени и сребърни ивици бавно се появяваха по хълмовете над долината. Изведнъж дойде неочаквана песен на кукувица - радостна, страстна! Ку-ку! Ку-ку! Песента се понесе над тази долина, където всеки един момент оръдията щяха да загърмят и ще се появи ужасното лице на Смъртта!

„Ку-ку!“ „Ку-ку!“

И песента спря. Трясъкът на танковете отекна до ръба на небето. 17 май 1942 г. 2:55 сутринта. Офанзивата Донец-Харков беше започнала.

Яблинская

Началото на всяка офанзива веднага рязко хвърля хиляди хора, като да са ударени от ураган.

В три часа сутринта на 17 май 1942 г. съветските войски в басейна на Донец, очевидно не очакваха нищо. Те бяха радостни от офанзивата си в

посока Харков-Полтава и не биха могли да си представят, че колкото повече напредват на запад, толкова по-бързо се втурват към смъртта си.

От село Яблинская, намиращо се в дълбока долина, дълго време не се чу нито един изстрел. Това беше обичаен край на нощта, подобна на всички други. Но щом мощният рев на германските танкове отекна в полето, видяхме как в окопите и укрепленията врага трескаво се размърда. Грохотът на танковете се спусна от платото. За десетина минути в свежото утро на оранжева и зелена заря се чуваше само драматичния тътен на железни чудовища. После със стотици оръдия наведнъж загърмя и артилерията.

От позициите си на склона бяхме смаяни свидетели на взривовете от снарядите. Селото беше взривено, обърнато с главата надолу и смазано, сякаш върху него се беше нахвърлил някой гигант с огромна лопата.

В този момент нашите хора се втурнаха към долината.

Склоновете бяха стръмни и голи. Реката течеше до фланга на врага, преминавайки покрай полетата, осеяни със стари, изоставени копи сено. Гърловината на прохода, този котел, беше тесен, след това полетата се разширяваха по реката в продължение на километър и половина до първите къщи на Яблинская.

Според одобрения план нашите доброволци трябваше единствено да не разрешават на врага да се оттегли, да сдържа силите му, докато танковете минат платото. Но нашите момчетата бяха буйни. Веднага щом се втурнаха към долината, вместо навреме да спрат, да се закрепят в окопи и канавки, откъдето от разстояние да обстрелват руснаците, те продължиха атаката с ускорена стъпка и преодоляха повече от километър.

Бяхме изумени от смелостта им, но знаейки значението на позицията на врага, ние почувствахме неизбежността на бедствието.

И то не се забави. Малката равнина, по която тичаха нашите хора в един миг изригна от експлозиите на снаряди. Нашите забавиха атаката - бяха се заплели в мрежа от бодлива тел, но продължаваха към селото. Видяхме момента, в който малка част от тях вече щеше да стигне до първите къщи.

Тогава взривовете около тях станаха просто невероятни. Земята полетя навсякъде в дебели стълбове. Нашите хора падаха във всички

посоки. Виждахме ги унищожени. Почти всички тела лежаха неподвижно. Само няколко ранени се размърдаха. През бинокъла гледахме как се свиха в малка стъпка на терена, опитвайки се да разопаковат бинтовете.

Беше невъзможно да им се помогне. Входът на прохода беше блокиран от експлозии на снаряди с такава интензивност, че да се втурнем натам би било неппростима грешка.

Нашите войници се готвеха да се измъкнат от мястото с чест.

Не разбрахме веднага намеренията им. Биноклите ни обикаляха долината от една копа сено до друга. Струваше ни се, че някои от тях не са на мястото си, когато очите ни отново ги срещнаха. Вгледахме се в една копа. Несъмнено тя се движеше. Почти неусетно, но се движеше. В железния потоп някои от нашите хора се бяха хвърлили в сеното. Пролазили под тях и подобно на костенурки, се приближаваха до врага с леки движения.

Това беше забавна и завладяваща гледка. При всяка пауза купчинките се придвижиха напред с по няколко метра. Това движение беше толкова тайнствено, че можехме да преценяваме резултата само чрез определяне с някакви ориентири.

Нашите войници - костенурки определено приказваха тихо с другарите си на открито да се преструват на убити. Някои от тях в продължение на час стояха неподвижни като каменен блок. Но когато копата се приближи, леко приплъзване вкарваше предполагаемия „труп“ под сеното при неговите другари!

Имаше много такива копи - за руснаците беше практически невъзможно да се досетят как пред очите им скриха и защитиха нашите хитри момчета. След около два часа тази маневра бе успешно завършена. Под този успешен камуфлаж повечето от нашите другари успяха да стигнат до подножието на малка височинка на сто метра от врага. Картечниците им започнаха да косят руските позиции.

Цялата сутрин те изпълняваха задачата си свръх всички очаквания. Обстрелвайки непрекъснато руснаците, те ги принуждаваха да държат силите си в тази гърловина, докато по наклона нашите танкове вече изминаваха километри.

Танковете бяха следвани от пехотата на Райха. Видяхме как минаха по североизточния склон с възхитителната предпазливост, така различна от неочакваната неудържимост на нашите валонци - непредсказуеми, като деца.

Няколко часа по-късно зелените вериги на Вермахта се разгърнаха далеч в района.

Положението на руснаците под Яблинская изглеждаше отчайващо.

Между другото те се защитаваха с изключително мъжество. Нашите картечници ги обстрелваха, германската артилерия изливаше върху тях стотици снаряди с невероятна точност - попадаха директно в укрепленията на врага. Виждаше се как тези укрепления излитаха във въздуха, къщите рухваха. Но руснаците непрекъснато се връщаха, хвърляха се в руините и продължаваха да стрелят. Съветските конни теглици с оръдия бързо се придвижиха на три километра от селото. Немската артилерия взе на мушка тези каруци с оръдия и боеприпаси и започна да ги унищожава в движение. Но въпреки тези разрушения, постоянно идваха руски подкрепления.

Тогава се включиха немските Шуки.

По време на зимните битки авиацията на Райха рядко ни помагаше - само в екстремни ситуации и само с по няколко самолета. Но този път над нашите глави кръжаха над шестдесет святкаци в небето Шуки. Да бъдем точни - шестдесет четири само на нашия участък! Това беше грандиозно. Цялото небе пееше със силата, създадена от човека. Самолетите се плъзгаха един след друг, после се спускаха надолу като оловна маса с виещи сирени. В последната секунда те изравняваха и на височина десет метра изригваше огромен стълб от земя, хора и разбити покриви. Самолетите се връщаха в същия безупречен строй, изпълнявайки перфектни виражи и отново се гмуркаха надолу.

Веднага щом Шуките се издигнеха в небето, с героично упорство руснаците излизаха от руините. Приведени скачаха в нова яма и отново започваха да стрелят.

Тази невероятна съпротива приключи в три следобед.

Танковете, последвани от пехотата се спускаха от склоновете зад Яблинская. Нашите войници изскочиха от укрытията си, не искайки да оставят на друг честта първи да влезе в горящото село. Те се втурнаха през

реката, преодоляха малко изкачване и се хвърлиха срещу предните позиции на руснаците.

В същото време една от ротите ни, изскачайки от окопите завзе от другата страна на реката селото срещу Яблинская. Долината беше отворена.

Не трябваше да оставяме победения враг да поеме дъх. Съдбата на Яблинская трябваше да всее ужас в съветския тил. Германското командване смяташе незабавно да се възползва от ситуацията и в осем часа вечерта започна втората атака, втория скок напред.

Горящите копи сено осветяваха хълмовете. Промъкнахме се през минното поле на руснаците. Хиляди войници се движеха по този начин – повече с пълзене, тъй като илюминациите очертаваха всеки силует. От време на време някой войник попадеше на мина и излиташе разкъсан на парчета. В долината артилерията на конна тяга политаеше във въздуха с по четири или шест коня, заедно с оръдието. Но трябваше да вървим напред и преди зазоряване да достигнем нова линия височини на осем километра на изток.

В четири сутринта стигнахме. Бяхме изумени и очаровани от една неочаквана изненада. Горещините бяха скочили до четиридесет градуса и за една нощ на плодородните склонове на долината цъфтяха стотици черешови овощни градини.

И през това прекрасно море от бели и свежи цветове, многохилядната ни армия се хвърли да срещне врага.

Петдесет градуса

Битката при Яблинская била един от компонентите на битката за Харков. В целия Донецки чувал, съветските части бяха размазани точно както и на нашия участък. В сравнение с началото на март, цялата фронтова линия беше разкъсана от танкове и Шуки. Съветските укрепления бяха преодоляни с вълни от атаки. Къде и как, с какво сега руснаците ще се закрепят?

Те отстъпваха по целия донецки басейн. На 18 май 1942 г. по време на сутрешната ни атака в долината, ние смачкахме само остатъци на ариергарда и някои закъснели. Трябваше да преследваме врага по петите. Бяхме хвърлени в прашната степ.

Слънцето беше палещо, още по-горещо от предния ден.

Весело ходехме в облак прах висок три - четири метра. Изпреварихме стотици бежанци - жени и деца, селянки в сини или червени забрадки, боси деца, крави с телета - здраво завързани, за да не се блъскат по пътя. Тези хора бяха хвърлили оскъдните си притежания върху каруците – малко брашно, тесто в дървени корита, кофа за вода. Хвърляхме погледи на красивите момичета. Тълпата набързо разбра, че не сме канибали и спря. Ние ги върнахме обратно към завоюваните селища. Малките телета смешно подскачаха, завързани зад опашките на майките си...

Така преодоляхме марша от двадесетте километра, покрит с прах път, облизвайки устни, които блестяха с розоват цвят на фона нашите черни лица.

По пътя се издигна по-голям облак прах от нашия. Това беше кавалерията – точно като в старите времена! Съветите имаха много части от великолепни казаци. Преследвайки врага, немската кавалерия ни изпревари и продължи напред в галоп!

Това бяха трепетни пролетни дни. Спирахме в пропитите с пролетен мирис села. Полковият свещеник раздаваше причастие под милиони черешови цветове, блестящи от лъчите на слънцето. Температурата се повиши до петдесет градуса. Бяхме запознати и с четирийсет и двата градуса под нулата през февруари в същия този Донец. Почти сто градуса разлика! А ние бяхме в същата униформа!

Селските къщи блестяха под листата. Всичко беше красиво – сламата в сиво и жълто, сините капаци на прозорците, зелени, червени, с издълбани дървени фигурки под формата на гълъби или диви цветя. Черни и розови прасета се търкаляха в прахта. Очите на жените блестяха, щастливи от факта, че вече не се страхуват, доволни, че могат да виждат толкова много млади мъже ...

След пристигането си в селото се съблякохме само по шорти, пускайки слънцето до нашите бледи тела. Водата в реката беше ледена, но ние се втурнахме в нея с удоволствие да усетим живота си по-силен от победената зима! После легнахме на земята, разпънахме ръце и крака, попивайки топлината, затопляща телата ни, изпълнени с нова жизнена сила! Почти голи скочихме на конете си с пламнали очи, пияни от разсичания въздух, от младостта, от силата - господарите на степите!

В низините и многобройните долини все още имаше няколко петна сняг. Но слънцето жареше синевата. Крилата на вятърните мелници кръжаха. Чуруликаше коприварче. Дъвчехме венчелистчета от череши. А врагът както и преди отстъпваше.

Достигнахме гората. По пътеките имаше много гниещи трупове на червени. По краищата на тези гори в силната отбранителна зона битките бяха сурови. Части от монголи и татари лежах на земята, от всички дупки на разложената плът мърдаха жълтеникави червеи. Продължихме напред и се натъкнахме на изоставен съветски лагер. Той беше скрит под дърветата, добре оборудван, разделен на два реда кръгли и заострени бараки - като в Лапландия. Входът в тези убежища беше много малък. Червените спяха там на купчини опадали сухи листа. Тук зимата трябваше да е била далеч по-поносима, отколкото в нашите разрушени от снаряжите къщи без прозорци. Конюшните бяха оборудвани просто и умно.

Това беше истински лагер на сибиряци. Но тази първобитна орда по-добре от нас е знаела как успешно да устои на смъртоносната зима.

Войната в Русия е война между варварите и цивилизованите хора. Варваринът ще легне навсякъде и ще яде всичко. Цивилизованият човек беше във властта на навиците си, желанието за комфорт, на своите зависимости и на невежеството си по отношение на природата. На татарина, самоеда или монгола му трябваша само купчина листа, но ние не можехме без четките за зъби, които достигаха до нас за два месеца!

Сложното оборудване, излишният багаж, всички боклуци на цивилизацията ни обричаха на сигурен провал. Всичко ще завърши с това, че след хиляди километри, без да е имал всякакви потребности и печелейки битката между дивите и културните, човекът от купчината листа - космат и весел ще премине в параден марш под величествената квадрига на улица Унтер ден Линден.

Вдигнахме маскировъчните си палатки в частта от гората, където имаше по-малко трупове. Времето отново стана хладно и дъждовно. Треперихме в намокрените си платнища. Поради войната гората бе започнала да прилича на джунгла. Много коне, прогонени от превратностите на войната се бяха върнали към първобитно съществуване. Живееха далеч от хората, далеч от конюшни, в сенчести гъсталаци, както дойде.

Ние ги проследявахме до бреговете на черните езера за водопой. Момчетата ни се превърнаха се в каубои - научиха се успешно да хвърлят ласо и с триумф водеха конете, които биеха с копита и святкаха с горди и изпълнени с ярост очи.

Понякога хващаха кобила. От палатките през листата виждахме малка трепереща муцунка. Красиво жребче, което търси майка си и трепери на дългите си крака.

Взехме няколко такива. Не трябваше да ги връзваме - те се дърпаха и се блъскаха в другите, като нервно тръскаха главите си с упорити погледи. В почивките протягаха тънките си дълги вратове под корема на майките си, дълго сучеха, а после поглеждаха лукаво на нас и облизваха устни сякаш казваха: „Беше дяволски вкусно!”

Но тази каубойска работа беше опасна. Конската ни гора беше пълна със съветски войници, които се криеха в гъсталаците. Гледаха какво правим и разположиха снайперисти край езерата. Няколко момчета бяха ранени или убити и ние трябваше да се откажем от новооткритата си професия на укротители на диви коне.

Нашата работа бе да укротим съветите.

През нощта отново бяхме на поход по варовитите пътища -бели и мокри. Менгемето се затягаше. Дивизиите на болшевиките, притиснати под Полтава, се оттегляха на изток и се бореха, неуспешно опитвайки да счупят желязната стена на Вермахта.

Германското командване се опасяваше от възможен отчаян опит да пробият по посока Изюма, разположена на река Донец и ни нареди да се разположим на прогнозираната линия на съветската атака. Имахме камиони, за да можем да се придвижим бързо до участъка.

Съветските части бяха здраво заключени в чувал. Само няколко човека се опитаха да пробият и бяха унищожени. Почти разбитите дивизии на маршал Тимошенко една след друга се предадоха.

Пред нас имаше две руски кавалерийски дивизии. Казаците обичат конете си - ниски, бързи, с бърз поглед, полудиви, с постоянно ловящи миризмата на сухата степ ноздри. Казаците не искаха конете им да станат плячка на победителя. Закараха хиляди в долината, където всеки застреля своя боен спътник - повече от дванадесет хиляди конски трупа лежаха един върху друг на ужасни купчини.

Едва след това казаците се предадоха.

Зловонието от тези дванадесет хиляди гниеци трупа скоро стана такава, че не трябваше да се приближаваме на по-малко от три километра от тази скотобойна.

Битката свърши.

Селяните се завръщаха на полето - красиви, съвсем топли полета чернозем. Садяха царицата на ръка - засяваха в земята зърно след зърно. Понякога спираха и пееха хорово страстни и тъжни песни.

От Белгия пристигнаха и новобранците ни - стотици много млади момчета, чиито любопитни и весели очи гледаха тези залети от слънце села, къщите, боядисани в ярки цветове, тези здрави и прости жени и плачещи деца.

Цялата мръсотия на Русия беше пребоядисана от пролетта.

Завършихме прочистването и на последната брезова горичка, където се криеха руски войници, а вечерта под проливния дъжд се изкачихме на залесените брегове на Донец.

Бреговете на Донец

В руските гръмотевични бури има нещо апокалиптично.

Дните през май и юни са горещи. Цялата земя се задушава от топлината. Но след три дни цялото небе се разтърсва, отваря се и за четири часа превръща полетата и пътищата в езера и черни блатата.

В такова време не може да се предприема настъпление. През юли, август и септември гръмотевичните бури са по-редки и с паузи от три седмици. Тогава може да се атакува, като в случай на гръмотевична буря незабавно се спира.

При сражението за Харков през май 1942 г. врагът беше изтласкан към долината на Донец, от Харков до Изюма. На новата линия чакаме сухите месеци.

Наближихме реката в края на май. Половината нощ се измъквахме от калта на черния път, който водеше към хълмовете по десния бряг. Объркани подразделенията се лутаха в тези гори, запълнени с вода. Нито едно превозно средство не можеше да мине. Краката на конете затъваха в калта, като в лепило.

Около един часа сутринта стигнахме върха на хълмовете. Оттам трябваше пак да се спуснем до бреговете на Донец. За да достигнем своите позиции, всяка рота трябваше да следва малка горска пътека, която се спускаше и се издигаше на зигзаг в продължение на три километра. Никой не виждаше нищо – следвахме пътя покрай телефонния кабел - истинска нишка на Ариадна, дълга три километра и към която в мрака всички внимателно протягаха ръка.

Нашите позиции се простираха на седем километра от град Изюма - виждахме неговите блестящи куполи в подножието на високи белезникави скали. Левия фланг на нашия участък беше прикрит от залесени хълмове, достатъчно стръмни и прорязани от противопожарни просеки с широчина петдесет метра. Да се прекосят през деня тези голи площи - обстрелвани от руснаците, беше почти невъзможно.

Ние се спуснахме към сиво-зелената река, безгрижно течаща между белите пясъчни плажове. Гората и брега, водещи до нея, бяха обсипани с обърнати автомобили, пропаганден материал и чанти с поща. Почти всички писма - сгънати в триъгълник и написани с химически молив, завършваха с благочестиви съвети и призоваваха за Божията защита.

Писмата на войниците ни показаха - всичко в европейска Русия говореше, че селячеството е пострадало от комунизма, но идеологически то не беше победено от него по никакъв начин. Тези прости и безпристрастни земеделци пишеха точно същите писма, както по времето на свещениците и царете, благославяйки своите семейства, говореха за своите села, за домовете си. Никой от авторите на писмата не споменаваха името на Сталин.

Тези нещастници, притиснати от политкомисарите, дори не знаеха защо се бият и само чакаха възможността да се завърнат у дома. Само безмилостното господство на полицейската мафия и зверския терор, който практикуваха агентите им на фронта, държаха селяните в редиците, удавяйки ги във вълните на полудиви азиатци, хвърляха на смърт милиони - мамейки и политически отравяйки оцелелите.

Въпреки това през 1942 г. руските селяни са все още селяните от 1912 г.

Крайбрежният пясък беше осеян с трупове на хора и коне, които се разлагаха на слънцето. Сивите ребра на конете стърчаха. В коремите на мъртвите войници пълзяха вонящи гризачи. Почернелите тела понякога мърдаха като живи. През нощта цялата тази твар представляваше мрачна вихрушка.

Руснаците бяха нащрек - на хвърлей от нас, но от другата страна на реката. Левият бряг на Донец беше плосък, но обрасъл с буйна растителност.

Главите на руснаците се появяваха и изчезваха. Най-малкото безразсъдство от тяхна или наша страна можеше да струва живот. Един изстрел хвърли дългия си пламък през зелените листа и един човек падна по лице на земята. Разкопчяхме му куртката, но беше твърде късно.

Реката величествено течеше между клоните, висящи от дърветата от двете страни. Тя се лееше, искреше, – възхитително ярко и тържествено течение на живота.

Гората гъмжеше от лакоми насекоми. Получихме малки мрежи против комари, покриващи лицето. Но въпреки това насекомите хапеха треперейки от алчност. Всяка сутрин се събуждахме с десетки ухапвания.

Милиони бели красиви цветове на диви ягоди украсяваха земята. Във високите треви по краищата дремеха безброй пеперуди – сини и много нежни. Така пролетта сееше любовта и поезията си - докато в краката ни алчни горски мишки се вмъкваха в гниещите трупове на съветски войници.

Имахме шумни съседи - румънци. Понякога офицерите им идваха при нас в каски, приличащи на торти. Почти всички говореха с напевен и съскащ френски.

Войниците им създаваха големи неприятности. Отляво имаше около двадесет хиляди души, които непрекъснато стреляха. Но ние не бяхме нападнати. Тази непрекъсната стрелба ни дразнеше и предизвикваше руснаците, причинявайки безполезен шум. Само за една нощ румънците харчеха толкова боеприпаси, колкото останалата част от сектора за две седмици. Вече не беше война, а нощна шумотевица.

Европейските легиони трябваше да се състоят изключително от доброволци. Независимо дали бяха норвежци, шведи, датчани, холандци, швейцарци, фламандци, валонци, французи или испанци – всички се сражаваха отлично до последния ден. И обратното - тези, които бяха мобилизирани, търпяха чувствителни поражения.

Хиляди румънски войници бяха заразени с комунистическата пропаганда. Видяхме това добре под Сталинград. През ноември 1942 г. Сталин много умело насочи атаката си срещу тях и италианците (и те бяха дошли да се бият без ентусиазъм) Размаза ги като на шега.

Безспорно румънските войници извършиха много подвизи от юни 1941 г. - освободиха Бесарабия, превзеха Одеса, воюваха героично в Крим и Донец. Но имаха дива природа, разстрелваха пленниците, като по този начин довеждаха до ответни репресии, от които страдаха всички.

Тези разстрели бяха не само диващина, но и глупост.

Много руснаци само чакаха да се предадат, непонасяйки комунизма и деморализирани от годината на поражения. През нощта от нашия малък пост чувахме как шумолят клоните от другата страна на Донец. Слушахме, затаили дъх. Чувахме шума на тяло, потопено във вода. Човекът плуваше. Казвахме му шепнешком: „Сюда, сюда”

Руснакът ще излезе от водата почти гол. Ще го заведем да се стопли, ще му дадем цигара. Очите му ще блестят с щастието на едно успокоено животно. След час той ще ни разкаже точно какво се случва от другата страна. Ще му дадем провизии, ще го изпратим в тила и той ще се радва, че е сложил край на войната и приключил с болшевизма.

Една вечер хванахме един млад човек. За да стигне по-лесно при нас се беше съблякъл по долни гащи. В зъбите имаше един от тези пропуски, много от които германската авиация в хвърляше върху съветския сектор. Тези малки пропуски гарантираха живота на избягалия, привличайки мъжете и провокиращи дезертирането на хиляди войници.

Дезертьорът от онази нощ имаше живо лице и горящи очи, но не можехме да го разбираме. Всеки от нас използваше четирите руски думи, които знаеше. Нямахме какво да се направи. В крайна сметка един от нас, губейки търпение изпусна едно силно „Merde!”.

- Вие французи ли сте? - възкликна руснакът с неподражаемия парижки акцент.

Оказа се, че е бил преводач в агенция „Интурист“ и в продължение на много години той е живял в Монмартр. Възгласът „Merde“ моментално го постави в състояние на еуфория и безгранично възхищение. Беше му омръзнало от съветската мизерия. Той ни каза много безценна информация за нашите противници. Дадохме му риза и чифт обувки. Свирукайки си, той на свой ред се насочи към щаба да занесе празните ни кухненски съдове.

За съжаление и въпреки исканията ни, румънците продължиха да избиват всички руснаци, които стигаха и попадаха на постове им. Бедните хорица, които се бореха във водата с вдигнати ръце, бяха разстрелвани още преди да стъпят на брега или ако успееха да избегнат куршумите, бяха застрелвани на сутринта сред всеобщ смях. Дунавските палачи отново хвърляха във водата надупчените от куршуми тела, които мрачно плаваха по течението на Донец.

Седналите в крайбрежните храсти руснаци виждаха тези мрачни плаващи кървани. Няколко дни по-късно напълно изгубиха желание да прекосяват реката. Те се ядосаха, озлобиха се и станаха жадни за отмъщение. Предстояха ни неспокойни седмици.

Капани и кръв

Бойните ни позиции, които заехме в гората през юни 1942 г. бяха сравнително добре прикрити. Ако се внимаваше беше възможно да се движиш под прикритието на дърветата. И все пак изсвирваха случайни куршуми, впиваха се в някой в дъб или пробиваха тялото на някой нещастен войник, седнал да си почива под някое дърво.

Но колкото повече нашите позиции се приближаваха до град Изюма, толкова теренът ставаше по-гол. Фронтът се разшири до километър, минавайки през блатата, напукани от слънцето. Само снопове от мръсна тръстика и бързи насекоми обитаваха тези тъжни места.

Инженерният ни взвод се разположи в центъра на тази кална лагуна, като образуваше линия огневи точки, от които картечниците ни държаха течението на Донец под контрол. Тези момчета, овъргалани в кал и изпечени от жегата станаха черни като къртици. Милиардите комари и мушици ги изяждаха.

На практика беше невъзможно да се приближат укрепленията им през деня. Само за да дадем увереност на нашите куриери веднъж го

направих -просто се втурнах под носовете на руснаците. Но огънят беше толкова яростен, че повече никой не опита да рискува. Връзката трябваше да се ограничи само през нощта. Тогава няколко доброволци, натоварени с чували хляб, се осмеляваха да се промъкнат до тези блатни позиции. Околността постоянно беше осветявана с ракети и се обстрелваше.

Хората падаха на колене. Често сухият хляб беше мокър от кръвта на някой от снабдяващите, който бе връщан обратно, пребледнял, с объркани очи и държащ се за корема ...

На юг от тази ивица блата, тръстика и дървета имаше неизползвани пасища, а след тях култивирани селски полета. През нощта нашите разузнавачи трябваше да отидат до края на горичката, до самата река. Малко преди изгрев слънце трябваше да се върнат - в противен случай петнадесет часа трябваше да се преструват, че са мъртви. Да минеш двадесетте метра от една къща до друга неизбежно означаваше да рискуваш главата си.

Разузнавачите стигнаха до града по дълъг склон - напълно гол.

Въпреки боевете, селяните продължаваха да обработват земята. Между Донец и селото - т.е. между врага и нас се простираше двеста метра ивица от богата плодородна земя. Украинците не искаха да загубят своята реколта. Позволявахме им да отидат на полето и на сенокос. Руснаците, както и ние не се намесвахме в тази проста селска работа.

Между двете линии картечници петдесет жени работеха по черноземните поля или събираха сено. За нас беше забавно. Винаги е очарователна гледка, когато красиво, високо момиче се навежда и се изправя. Наблюдавахме движенията на тези бедра, чувахме пеещите гласове, бяхме вътрешно възхитени, но с пръсти на спуська.

Вечерта тъмнината се спуска около девет часа. Но трябваше да се пазим от последните лъчи, които очертаваха силуетите ни на склона. В десет часа нашите войници потегляха към реката. Трасето минаваше през навеси и се извиваше сред плодородните земи.

Руснаците използваха различни техники за осветяване на терена. Пускаха в небето ракети. Това бяха красиви фойерверки, но не можеха да си позволят ракета на всеки тридесет секунди над целия сектор. После приложиха много по-проста система - стреляха със запалителни куршуми по една или две колиби, докато се запалеха. Тогава до сутринта селото блестеше като огледало на слънце.

Тези факли напълно осветяваха топлите и ярки нощи. За да се придвижваме напред трябваше бавно да пълзим покрай живите плетове, докато над главите ни куршумите цепеха дъски или хвърляха в лицата ни бучки пръст.

Нашите войници бяха разположени до насипа по двама-трима души на сто метра от горящите колиби. Те всички зависеха от нашата помощ и се държаха здраво. Проправях си път към от окоп до окоп, за да им давам морална подкрепа. После пропълзявах до водата и слушах за най-малкия шум от другата страна. Често чувах руснаците как си шептят на двайсетина метра, без да осъзнават, че лежейки на пясъка някой ги слуша...

Една вечер на командния пункт дойде полковия свещеник за да отслужи молебен.

Беше страхотно. Телефонисти, готвачи и свързочници бяха щастливи. Но не те най-много се нуждаеха от духовна утеха. Предложих на отеца да ме последва до предната линия.

Той прекара нощта пълзейки в окопите. Куршумите, които шляпаха около нас, му направиха ужасно впечатление. Той се опита да се скрие в окопа и аз трябваше да се връщам за него.

- Господин свещеник, вярвате ли в рая, или не?

- Да ...

- Тогава защо толкова се страхувате да отидете там?

Добрият човек каза, че не е бил особено запален по небесните пътешествия и отново започна да пълзи след мен.

Ракетите танцуваха над главите ни. Трябваше буквално да се слеем със земята. Накрая стигнахме до малките укрития на наблюдателите. Поех картеницата от другарите, които се изповядваха и причастяваха зад гърба ми. Опитвах се да не чувам нищо, когато се разкриваха тежки грехове. Тогава отново тръгнахме по пътя към друго гнездо, към друг изкоп, към някоя мръсна главата, преобразена и маскирана с коприва на няколко десетки метра от болшевиките.

Нещастният свещеник беше в края на силите си от умора и емоции. На десет пъти едва не бяхме убити. В два часа сутринта отново го заведох

на върха на склона. И точно навреме -вече съмваше. Свещеникът се бе пречистил и изливаше към небето своите чувства и благодарност, като непрекъснато повтаряше:

-„Слава Тебе, Господи! Слава Тебе, Господи!”

Може би светците, които са били на служба тази нощ са се усмихвали там, горе – от наблюдателните постове на рая.

Два пъти патрули доброволци напуснаха през нощта окопите, форсираха

Донец и натоварени с експлозиви, изминаваха много километри зад руската отбрана и минираха железопътната линия, по която им доставяха боеприпаси. Предполагаме, че руснаците също организират подобни екскурзии зад гърба ни.

Напразно нашите постове се опитваха да ги следят. Те бяха твърде далеч един от друг и беше лесно да се пропълзи между тях. Една нощ се убедих.

Бях назначен за ординарец и трябваше да поддържам връзка между постовете. Беше един през нощта. С един от моите хора се опитвахме да стигнем до най-южната точка на нашия сектор. Трябваше да пресечем около два километра изсечен участък и голи хълмове, разделени от малка долина и ивица гора. Руснаците без почивка изстрелваха ракети. Когато една от тях изгоря, казах на спътника си:

- Чакай тук. Аз ще тичам до дърветата. Ако стане, ще ме последваш на бегом.

Втурнах се напред и като вихрушка влетях в края на гората. Тридесет метра се спузнах до дъното на друг хълм. Физически усетих присъствието на хора в тъмната сянка. Бях съвсем близо до нечийи тела. Усещах ги с всяка частица от тялото си. След дълга обиколка се върнах при приятеля си. Казах за този случай в щаба, но те не ми повярваха. Въпреки това бях сигурен - с всичките си наелектризиранни клетки усетих тези хора в засада - по-уверен, отколкото, ако ги бях видял или ги докоснал. След два дни по трагичен начин се убедих, че съм бил прав.

През онази нощ патрул от четирима войника от първа рота извърши такъв рейд, но в друга посока. Нашите хора трябваше неминуемо да минат през такава горичка.

В момента, в който стигнаха до нея, дузина руснаци с одеяла, наметала и плащ-палатки се нахвърлиха върху тях. Един от нашите войници, които руснаците бяха хванали за косата успя да избяга от капана, но той с такава сила се бе дръпнал от хваналите го ръце, че беше ужасно скалпиран. Като луд се втурна към нас и с окървавен череп и лице рухна без сила до един от нашите постове. Останалите хванати в капана напразно се опитваха да се съпротивляват. Руснаците ги влачеха към Донец. Чувахме виковете им. Във водата се опитаха да се освободят и силно кресяха. Но болшевиките бяха три - четири пъти повече и се добраха до другия бряг.

В плен от другата страна на реката, нашите нещастни хора все още кресяха. Сигурно ги биеха зле, но не спираха да викат за помощ. После гласовете се отдалечиха, утихнаха ...

Малка трагедия, сред хиляди други в една фронтова нощ ... Скоро смълчаният Донец отново спокойно носеше своите само за миг развълнувани, проблясващи на луната води ...

И една бяла ракета - богинята на смъртта, излетя в черното, гладко небе...

Към Азия

През май 1942 г. започнаха сраженията на линията Донец-Харков и унищожаването на силите на Тимошенко приключи. През юни 1942г. втори мощен удар преряза руския фронт на две. Германските армии се движеха към Воронеж и след като превзеха града, форсираха Дон и създадоха плацдарм на левия бряг на реката. Близко до нас беше форсиран и Донец, като войските стигнаха Купянск. Нашият фронт стигна до другата страна на реката. Пробивайки през гъстите огнени пясъци за два дни бе заобиколен Изюма. Така беше подготвена базата за общата есенна офанзива.

Дивизиите, които щяха да бъдат хвърлени в степите, бяха изтеглени в тила за няколко дни почивка (единствената седмица почивка, която някога сме имали на Източния фронт). След кратък преход стигнахме до селата, определени за почивка, на тридесет километра на северозападно от Славянск.

Това беше пълно отпускане.

Имахме официална церемония за връчване на железните кръстове на героите от битката за Донец. Самият генерал Руп пристигна да връчи скъпоценните награди. Той командваше знаменитата дивизия на егерите, съставена от тиролци - 97-ма дивизия, с която щяхме да прекараме незабравими месеци.

Беше ни дадена прекрасна и изобилна дажба. Дивизионният оркестър ни свиреше своите серенади. Всеки ден великолепни автобуси караха бойците на кино.

Селото беше богато. Мирни селяни, златно небе. Степта блестеше с ослепителни цветове. На разсъмване жените слагаха хляба да се пече. Във въздуха звънтеше трудовата песен на милиони пчели. Над полетата пееха чучулиги.

Потръпвахме от мисълта за идващата офанзива. Вдъхвахме дълбоко в ноздрите си миризмата на степта - като казашките коне. Получих огромен кафяво-бял кон, почти недосегаем. Убеден в бъдещето го нарекох Кавказ. Той щеше смело да се бие до мен и щеше да умре убит от двадесет куршума в битката при Джержаков.

Военните новини окончателно ни наелектризираха.

Маршал Ромел бе хванал в чувал двадесет хиляди англичани в африканското пристанище Тобрук. Танковете му изораха бреговете на Либия, стигнаха до Египет и приближиха Ел Аламейн. Прилепени до радиото, чакахме специалното комюнике, което би ни информирало за падането на Александрия.

До нас немската офанзива задушаваше Севастопол. Тежката артилерия и авиацията на Райха с мощни удари разрушаваха едно по едно укрепленията на последното съветско пристанище в Крим.

Накрая градът падна. Същата вечер небето се освети от стотици светлини, цялата околност трепереше от рева на двигателите – славният въздушен флот се връщаше от Севастопол и пристигаше на наше разположение. Това бяха Щуките на Гьоринг. Атаката нямаше да се забави.

Секретните заповеди на командването ни информираха, че офанзивата ще започне на 9 юли.

Не дочакахме този ден, защото една изненада ускори операцията. В нощта на 6 - 7 юли немските до зори в сектора, който беше близо до

Славянск и пълзейки близо до съветските позиции бяха изненадани от спокойствието, което царува там.

Те рискували да продължат напред. Навсякъде царяло странно мълчание. Един от нашите се промъкнал в някакъв блиндаж – бил празен. Цялата линия укрепления беше празна. Руснаците без най-малкия бой бяха избягали, изчезнали. Трябваше на всяка цена да се преследва врагът, да му попречим да се скрие, да го принудим да се бие, да изчерпи живата си сила и техника. В противен случай имаше опасност да попаднем в капан.

Веднага на всички подразделения бе дадена заповед за настъпление. Вечерта на 7 юли 1942г. легион „Валония“ с цялата армия на югоизточния фронт настъпи към врага. Спряхме чак на прага на Азия, пред планината Елбрус.

IV. Пеша по Кавказ

Месеците на лятната офанзива в Русия през 1942г. бяха най-ярките в антисъветската война.

Югът! Ярките му плодове, неговата полутропическа растителност, неговото африканско слънце, неговите големи блестящи реки!

Всеки вярваше, че в края на тази невероятно състезание е победата! Съветите дори не приеха предизвикателството и побягнаха. С ускорен поход стотици хиляди войници се втурнаха да ги преследват.

На сутринта на 8 юли нашият легион заобиколи Славянск и стигна до източната част на града, до парка, където гигантски равнинни дървета засенчваха големи къщи - някога великолепни, величествени, бивши императорски дворци, в салоните, на които имаше кубически метри тор от убитите от болшевиките коне.

В югоизточната част на Славянск достигнахме Донец, където немските инженерни войски правеха понтони и опъваха въжета. На другата сутрин се изкачихме по гребените на десния бряг на реката - там руснаците успяха да спрат нашето минаване през реката. Техните укрепления бяха вбити в планините, чиято белотата заслепяваше очите. Позициите бяха добре оборудвани и доминирана над всички подходи, заобиколени от мрежа от бодлива тел.

Руснаците дори не ги махнаха, дори не взривиха и едно укрытие. Изчезнаха в пълна мистерия. Вечерта се спуснахме до брега на Донец. Но трябваше да спазваме реда, така че чакахме два дни и две нощи. Първо преминаха обозите с боеприпаси и снаряжение за бронетанковите части.

Фериботът бе направен от половин дузина каучукови лодки с поставени отгоре дъски. От единия бряг до другия бяха опънати въжета и лодките се дърпаха на ръце. Беше забавно да се гледа. Уплашени коне или мулета постоянно падаха между две лодки. Бедните животни ни хвърляха луди погледи и трябваше да ги измъкваме с въжета. Конете, изоставени на милостта на течението плуваха до брега и изпръхтяваха с победен поглед!

От другата страна на Донец разтоварването бе тежко затруднено от скалите. До върха машините бяха теглени с трактори.

Опъгнахме нашите палатки на тревата и докато философски чакахме да ни дойде реда, ловяхме сребристи рибки, които неразумно се хвърляха на мухите.

След два дни започнахме да се притесняваме, защото нашата дивизия успя да достигне до главния път на няколко километра нагоре по течението на Донец и вече се движеше много бързо. Отидох да подготвя място за лагер на другия бряг - на седем километра от ферибота. Ужасих се. Пътят бе напълно изчезнал. Стотици танкове, коли, камиони и каруци бяха изровили огнения пясък на половин – един метър дълбочина и затънали. Танкът на който бях изгуби много часове, за да прекоси това кратко разстояние - спираше, освобождаваше се от пясъка и продължаваше напред. Пясъкът беше изключително ситен. Дори пеша краката затъваха до коленете. Ние влачехме тежко натоварени каруци и много малки железни колички с много ниски колела, върху които бяха поставени кутии с картечници и боеприпаси.

Отбелязах мястото на лагера и зачаках в началото на селото - близо до разклона на пътя. Останах там в продължение на петдесет и един часа, изтощен от недоспиване. Накрая помислих, че батальонът се е загубил по пътя или е тръгнал в друга посока. Но не- след петдесет и един часа се появиха първите коли. Повече от два дни и две нощи бе отнело да мъкнат колите по пясъка, носейки на ръка километър след километър всички кутии с амуниции.

Накрая стигнахме до главния път. Покрихме двадесетте километра във фантастичен облак от прах, промъквайки се между хиляди камиони, цистерни с бензин, понтони и всякакви видове коли и каруци. Когато хлъзгави от пот и изтощени спряхме за обяд се оказа, че сме закъснели с три дни!

В шест часа вечерта тръгнахме отново.

В продължение на две седмици ние като че ли бяхме на лов за дивизията.

Ходехме през нощта, по неравната бяла степ, под луната. Минавахме през реки с взривени мостове, отстрани на които имаше разрушени къщи. Трябваше да минем на марш километри долини, влажни от гръмотевичните бури, където коне и хора танцуваха изтощаващи валсове.

После отново се попаднахме на пясък. Главния път често бе блокиран. Трябваше да се насочваме направо по едва обозначени пътища,

предназначени само за високите много леки каруци, каквито използваха руските селяни.

Не влизахме в задушните колиби, пълни с мухи. Спяхме около огради те или на малки тераси с пръстен под, стъгнати под одеялото.

Скоро се наложи да вървим по цяла нощ, като спирахме само в средата на деня, докато слънцето напичаше до петдесет и пет градуса. Разполагахме се някъде - под клоните на дърво или на входа на някоя ферма и заобиколени от пищящи пилета, слагахме мрежите против комари и вкарвахме ръце в джобовете.

Минавахме през дълги работнически селища, мрачни с бараките си - казарми, с техните партийни домове, обсипани с документи и строшени бюстове на грандовете на режима.

С любимата си тактика болшевиките разрушаваха или демонтираха всички промишлени инсталации. И това, което особено ни изненада – вандалите бяха унищожили всичко преди време. Релсите на железопътните линии бяха взривени през всеки осем - десет метра. Очевидно съветите бяха започнали този колосален разгром дълго преди германците да нападнат Воронеж.

Най-зрелищните разрушения беше изгарянето на запасите от въглища. Огромните складове за едрогабаритни въглища и купчини на височина от тридесет-четиридесет метри в продължение на дни горяха с тъмночервен огън с тъмно синьо-черни отражения. Под слънцето пожарите допълнително изсипваха непоносима жегата. Не можах да бъда избегнат, тъй като всички заобиколни пътища бяха минирани - многобройните разкъсани каруци и ужасни синьозелени и гъмжащи от червеи трупове на коне показваха, че и най-малкото невнимание може да ти струва живота. Нашите коне - до колена в пясъка, се препъваха, дърпаха се настрана, изхлузваха се. Някои, безполезно бити от водачите с изскочили очи издъхваха прави.

Ненапразно леехме кръв и пот. Почти не спяхме, пресичахме степта под луната, като вихър минавахме през огнените промишлени райони, каменисти реки и бродове! Минахме стотици километри, напуснахме Украйна и влязохме в огромния завой на Дон точно срещу Сталинград. Нашата дивизия егери препускаше по-бързо от нас! Сега бяха пет дни пред нас.

Получихме едновременно две съобщения - първо, дивизията беше отклонена на югозапад, за да участва в последната офанзива срещу Ростов и второ - ако в близко бъдеще не ги настигнем, то главния щаб ще поиска да се отърве от нас като от мъртъв баласт!

Ние се придържахме към тази дивизия, защото беше знаменита и искахме слава. С един луд бяг отново стигнахме до Донец, но вече величествен Донец - почти при вливането му в Дон, близо до Каменка. Все още имахме седемдесет километра да настигнем 97-ма дивизия. Преодоляхме ги на един етап.

Но Ростов току-що беше паднал. Егерите получиха заповед незабавно да се изкачат нагоре по течението на Дон. Едва имахме време да се обръснем. И отново на път в лапите на огнената степ.

Форсирането на Дон

Триумфалния марш на армиите на Райха към Сталинград и Кавказ се проведе с цената на свръчовешки усилия, със страст и с оптимизъм до небето.

Земите между Донец и Дон представяха на взора такива очарования, че сутрин със самото разсъмване душите ни пееха пред зелено-оранжевия изгрев. Преодолявахме по тридесет до тридесет и пет километра през нощта. Тези преходи бяха изтощителни, тъй като се движехме в сипкави пясъци или криволичещи пътища в две или три колони, които винаги можеха да се блъснат една в друга. Придвижването ни беше по хронометър – като при колоездачен шампионат. Но тъмнината не можеше да предотврати хиляди хора да се струпат на тесен, набързо направен мост. Падахме в дупки, каруците се обръщаха. Понякога камион или танк премазваше някой кон, който поглеждаше отчаяно.

Но зората ни се изплащаше за всичко в пълен размер.

На изток първо се зараждаха няколко бледозелени облачета, крехки като коприна. Изкачваха се в небето обгръщаха го и разцъфтяваха като приказно огромно, прекрасно покривало в живи и прекрасно деликатни зелени, оранжеви и розови цветове.

Присъствахме и на пробуждането на фантастичните полета със слънчогледи. Тези гигантски маргаритки от по два метра височина имаха

цветове с дължина на пръст и кафяво ядро - пълно с хиляди семена. Едно поле се простираше на цели километри - милиони слънчогледови глави се издигаха и обръщаха към изгряващото слънце, следвайки го и поглъщайки силата му. Чувствахме как телата ни бяха обгръщани от някаква стихийна енергия, свързваща ни със земята, небето и гигантската растителност. Цялото небе беше едно златно поле. Земята също беше непрекъснато златно поле. Във всичко се чувстваше живот, сила, блясък, великолепие, величие. С пълни гърди вдишвахме тази миризма на земя, обръщахме се към слънцето с песните на нашата младост, изпълнена с мечти!

Понякога огромни площи с магарешки тръни заемаха полетата на слънчогледите - безкрайно поле от тръни, но не такива малки и смешни като у нас, а огромни, високи колкото степните коне, с венец от розови или розово-сини цветове, които с милиони се простираха до хоризонта.

През слънчогледи тръни и царевица - прави и силни като копия, в девет сутринта пристигнахме в едно село, което отдавна ни беше пред очите и където смазаните ни от слънцето пехотинци се разпръснаха.

Селата покрай Дон бяха богати. Къщите бяха оформени по-добре, отколкото в Донец. Състояха се от три или четири стаи с лоша мебелировка, но това се компенсираше от красиво изработени шкафове за съдове, старинни скринове и сандъци.

Във всяка ферма имаше пилета, няколко говеда, голям запас от жито - откраднато от колхоза, чиято деспотична сграда на управление беше заобиколена от сенообръщачки, рала, веялки и сеялки. Селяните си отмъщаваха на режима, опустошавайки хамбарите и плевните. Прасетата от държавния свинарник бяха пуснати на свобода. Наслаждавайки се на непредвидената почивка навсякъде се крякаха гъски, пицяха пуйки.

Местните хора ни посрещнаха с явна радост. Често ние бяхме първите войници, влезли в тяхното село. Добрите хора веднага се завтичваха към своите запаси, вадеха от тайни кътчета иконите и със сълзи отново ги окачаха на сухите си кални стени със сълзи, стичащи се по лицата им.

Най-голямо удоволствие за тях беше да получат портрет на Хитлер. Често го окачаха до иконите или го слагаха между снимките на синовете им, облечени в съветски военни униформи с червена звезда на шапката.

Тези фото-срещи изглеждаха напълно естествени за тях. Те много обичаха своите синове, но обичаха и Хитлер, който освободи селото им - така че те ги слагаха заедно.

Бяха издадени строги заповеди войските да са приятелски настроени към населението. През 1941 г. германците вярваха, че всеки руснак е болшевик. Опитът обаче им показва, че селяните - ограбени и смазани от съветите, не бяха заразени с болшевишката пропаганда.

Те бяха най-мирните хора в света - приветливи, сговорчиви, желаещи просто работят, да живеят със семейството си и да си помагат. В крайна сметка, на най-високо ниво в Германия ясно видяха разликата между селските маси на европейска Русия - толкова прости и наивни и болшевишката и чекистка мафия на Москва.

Безсмислено беше да искаме нещо от селяните – те сами ни водеха в кокошарниците, предлагаха ни щедри количества царевични питки, картофи, техните тлъсти гъски. Имаха сочен мед със силния и див аромат на огромните цветя на близката степ. Прекарвахме часове в хранене сред черешовите овощни градини, където имаше изобилни сочни череша и вишни, от които бликаше червен сок.

Спахме само няколко часа. Слънцето ни възвърна изгубените сили. Една стара жена ни донесе в голям съд свежо като изворна прясно мляко. Заведе ни до прага на нейното богатство - на 10 метра от къщата и имаше квадратна дупка. Тя вдигна капака и през дупката се спуснахме по стълбите в мазе-истински кладенец, където царуваше прекрасният студ, запазвайки всичко като хладилник.

В непосредствена близост до вратата на къщата имаше малка кухненска печка и затворените прозорци и ниския покрив поддържаха въздуха хладен. На чист въздух, под сянката на тополи и акации се хранехме до насита насърчавани от селянката, която няколко пъти се върна при нас с натоварени ръце и ни даде няколко кафяви кокошки.

Нашите войници бързо възстановяваха силите си след изнурителните нощни походи. Можеха да абсорбират и смилат нечувано количество храна. Знаех един, който след пристигането си в някое село редовно изяждаше килограм пържен бекон за закуска. Други двама за три дни погълнаха двадесет и една кокошки. Мнозина успяваха да погълнат цяла гъска, за всеки случай, в девет сутринта! Един от нашите млади офицери една сутрин пред очите ми се натъпка с тридесет яйца.

Отгоре поливах с чаша мляко и после заспиваха - сити, с отворена уста и разкопчани, както в старите фламандски картини. Привечер преди да тръгнем ядях много картофи, репички и зеленина. Селяните ни придружаваха до покрайнините на селото, впечатлени както от апетита ни, така и от нашата доброта.

По време на цялата офанзива няхаме нито един неприятен инцидент.

Приемаха ни като част от семейството. Не знаейки как да се сбогуват с нас, тези славни хората често ни благославяха. Защитени от благословенията на тези чисти сърца, щастливи се отправяхме на път сред огромните полета слънчоглед.

Бързайки по време на похода се случваше да се сблъскахме с някои отстъпващи съветски подразделения. Битките бяха кратки, а придвижването трябваше да се осъществява в такъв ритъм, че след такъв сблъсък беше физически невъзможно да погребем останките на мъртвите врагове. Така пътищата бяха покрити с гнусни трупове. При 50 градусовата жег телата на убитите пред нас се разлагаха - за три дни се втечняваха, а след това слънцето ги мумифицираше. Мъртвите коне издаваха ужасна миризма - от сто метра трябваше да си запушваме носовете. Коремите им представляваха чудовищни балони, които често избухваха. Потоци зелени червеи сновяха напред-назад. Преди да се разпаднат, убитите болшевики бяха по-черни и от негри.

Хиляди, десетки хиляди съветски войници се предадоха. Вече не можеха да бягат. Истината е, че извършихме офанзивата повече с краката, отколкото с пушките си. Много от нашите изоставаха по пътя, но това почти нямаше значение. Те щяха да ни настигнат по-късно. Съветските войници просто чакаха да бъдат заловени. Те седяха с хиляди с голи и кървящи пръсти на краката.

Повечето от тях бяха азиатци. Имаха големи канибалски глави и бяха радостни, че не са изядени на свой ред. Непрекъснато повтаряха – „Сталин капут! Сталин капут!“, спирайки монолога си само за да прокарат подутите пръсти пред устата си.

Няхаме време да охраняваме или да конвоираме такъв керван. Избрахме две от най-пъргавите момчета от колоната, дадохме им пушки и ги назначихме за охрана на техните другари. Незабавно издуха гърди. Казвахме им името на града на много километри на запад. Нашите пазачи се отправиха на път. Повече проблеми нямаше.

Те сами се насочиха към Германия!

Бяхме приближили мястото за пресичане на Дон. Трябваше да минем реката преди два дни, но последните два километра от пътя към реката бяха толкова затрупани от купчини техника и съветски трупове, помлени от авиацията, че преминаването на дивизията през тях беше невъзможно. Много дни вървахме на изток, докато една нощ приближихме до легендарната река.

В два часа сутринта стигнахме на хълма на десния бряг. Тогава над сиво-зеленото водно огледало се надигна зората.

Изправил се на стремената, поглъщах тази грандиозна картина с цялата и мощ. Пътят беше осеян със стотици съветски и американски танкове, камиони, разкъсани конски каруци, безброй военен инвентар. Но аз виждах само Дон - огромен, обвит в брегова зеленина, гладък, осветен от златни, оранжеви, розови и сребърни завеси, изсипвани от небето...

Дон, както и всички големи реки в южната част на Русия, имаше стръмен десен бряг. Левият беше равен, почти на нивото на водата. Червените бяха отстъпили към тази равнина, но тъй като беше невъзможно да се съпротивляват отдолу от другия бряг, на практика и левия бряг на Дон беше под нашата власт.

Руската авиация хвърляше бомби по червено-зеления склон, по който се спускахме, но ни нанесе малко щети. Между развалините на къщите блестяха листата на първите лозя. Нашият генерал се съблече и преди всички прекоси Дон с автомат на гърба. Мостът от понтонни лодки беше направен бързо и ние минахме по него.

Сега приближавахме земята на калмиците. Самотна камила ревеше в непосредствена близост до пътя - смешна, с любопитен и влажен нос, проскубана като кожата на старо кресло. Взехме я с нас. Тя вече миришеше на Азия, към която приближавахме.

Кубан

През първата седмица на август 1942 г. армията на Райха се спускаше от Дон към Кавказ. Ослепителното слънце блестеше. Селата на много километри бяха маркирани с гигантски сиви факли – можеше да се

помисли, че цялата местност беше в огън. Но това бяха само стълбовете прах, издигнати от вълните напредващи танкове.

Лицата ни бяха изцяло сиво-черни. Върху тях необичайно се открояваха бялото на очите и възпалените розови устни. Беше невъзможно да се избяга от този грим, тъй като прахът се издигаше на много метри над главите ни. От облаците, като във филмите излизаха мотоциклетисти с напълно преобядисани лица и донасяха нови карти. Нови карти трябваша всеки ден - толкова бързо напредвахме. Пропорционално на нашето настъпление бяха отпечатвани в специални машини, които бяха сред колоните.

Заповедите бяха разпоредени до най-малките подробности. Всяко отделение имаше определена задача - през кои села да мине, къде да почине, къде да се установи. Градове и селища падаха, а никъде в тила нямаше огнище на съпротива. Само прекосяхахме селището - претърсването беше извършено методично и нищо не бе забравено или пропуснато.

Загубите ни бяха незначителни. Бяхме изпреварили хиляди съветски войници - изтощени, изминали хиляди километри и погълнали толкова много прах, че за чаша вода, те доброволно биха предали Сталин, Калинин, Молотов и десетина други господа от същия висок ранг.

Всъщност най-сериозният проблем беше с водата. Минавахме десет, двадесет километра, без да намерим и литър питейна вода. Няколко зеленияли езера пресъхваха от слънцето. Нашите хора лягаха по корем за да лочат тази миризлива кал. Трябваше грубо да вдигаме пиещите. Конете ходеха с ниско висящи треперещи езици. Само нашата колона се състоеше от повече от двадесет хиляди души. От време на време пътят минаваше през някое село, където имаше кладенец за нуждите на местните жители и добитъка от няколкото десетки къщи. Авангардът на колоната опустошаваше кладенеца. Скоро хората спореха за „питейната“ кал. Зад тези хиляди пехотинци и стотици коне кладенците оставаха абсолютно сухи.

Тук-там вятърните мелници извличаха вода в изобилие. Но всеки трябваше да изчака своя ред - около пет часа, или дори осем - десет, с подут в гърлото език. Животните пиеха невероятно количество вода. Моят кон сам, без прекъсване изпи пет големи кофи с вода - т.е. четиридесет литра! Хората се пълнеха с вода като мехове, изливаха върху врата, ръцете и гърба, които бяха изгорели от слънцето.

Това не помагаше. Най-добре беше да прием по малко и да се задоволяваме с някоя и друга черешова овощна градина. Търсенето на вода отнемаше повече време, отколкото покриването на километри път.

Една нощ пристигнахме в Манич, близо до границата с Калмикия. Тук имаше река, която течеше през красиви езера - на половината път от Азовско до Каспийско море. Пътят ни минаваше по гребена на голяма дига, задържаща водата на едно от тези езера. Червените я бяха заредили с динамит и взривили.

Водната маса се изливаше през пролука от около двадесет метра широка и през нея германските инженери бяха приготвили за пехотата и конете дървен мост. Тежките товари бяха транспортирани до другия бряг с малък параход. Трябваше да чакаме много часове пред язовира, чакайки на опашка да ни дойде реда. Езерото беше осеяно с колония от зашеметяващи водни лилии. Съветските самолети се опитаха да унищожат нашия импровизиран мост, но бомбите им само запалиха близките къщи, които вдигнаха нагоре червени и оранжеви огнени снопове, добавяйки патетика в поезията на цъфтящото езеро и звездната нощ.

Сутринта се възхищавахме на изгрева на слънцето. Зеленото небе се отразяваше в наводнената околност. Тази вода беше цветът на измита зора, с бледозелена свежест, пресичана от светлинки със златни, почти прозрачни проблясъци.

Кой би могъл пред тази фантазия да мисли за умората от нощния марш, от потискащата жегата на деня? Колоните се движеха с песни в безупречен строй. Давайки пример, напред тръгнаха офицерите. Зад тях ординарците водеха конете. Конете служеха само за комуникация, което често беше сурово изпитание. За да стигна до командния пункт на дивизията, веднъж минах сто километра на кон през огнената степ. Но обичайните преходи бяха правени пеша, където офицери и войници бяха братски обединени както в умората, така и в битката.

Комарите ставаха все по-многобройни. Вечер обикаляха в звънтящи облаци и около най-малката светлинка. И други дребни зверове обикаляха нашите войници - зловни въшки, които копаеха в долната част на корема. Те се „вкопчваха по тези нежни места, като копия, забити в земята. Виждаше се само гърба на тези ненаситни кръвопийци - дебели като глава на карфица и напълно черни. Тези, които страдаха от това нещастие, бяха подложени на истинска болка. А, трябваше и да издържат на шегите на цялата колона, когато на границата на търпението си

спираха отстрани и пред очите на всички да опитат да се изчистят от тези недискретни паразити!

На 7 август 1942г. приближихме Кубан. Оставаше да преодолеем още двадесет километра. Ходехме бързо като вятър и в един часа следобяд десният бряг разгърна пред очите ни стръмни скали в средата на напълно плосък терен. Зелената вода на реката се виждаше в цялата си прелест.

Съветската артилерия се опита да се съпротивлява, но не за дълго.

Бяхме в сърцето на Кавказ! Последната голяма равнина пред планинските ледници, блеснали в жегата в разгара на лятото!

В три часа сутринта пак тръгнахме напред - нагоре по течението на Кубан към Армавир. Движихме се по ръбовете, падащи вертикално надолу от височина двеста метра до зелената река. С хиляди се промъквахме по ръба на тези скали, подбутвани от стотици големи кафяви крави, които словашки пастири със сурови загорели лица караха напред.

Така вървахме около тридесет часа и накрая стъпихме на моста, направен от инженерите през бурната река. Реката кипеше, хвърляйки зелени и бели пръски пред всяко препятствие.

От другата страна на реката имаше малко село. Там намерихме само едно седемнадесетгодишно момиче, скрито в мазето с продоволствия. Тя беше решила да защити дома на родителите си. До нея трябваше да е паднала граната и осколка беше прерязала едната и гърда. Тя лежеше с горящи очи и в ужасна треска. Разкъсаната ѝ гърда беше почерняла. Направихме и невъзможното да ѝ помогнем. По червените и от горещината бузи се стичаха сълзи. Бедното малко момиче - то искаше да живее ... Но гледайки разкъсаните ѝ гърди, знаехме, че скоро ще умре ...

Да умреш, когато над ароматната степ се простира божествено чисто небе, без една драскотина, синьо до безкрайност и окъпано в сребърно-златни вълни...

Майкоп

Долината Кубан е раят на Русия. Земеделска земя от десет хиляди хектара царевица безкрайно се простира под слънчевата топлина.

Милиони растения с височина от два метра в прави редове, обвити в лъскави мембрани и шумолящи, сякаш са под електрически разряди.

В сянката на тези гори от позлатени пръчки, зрееха огромни дини. Ние ги нарязвахме с ножовете си и пиехме пресния сок с удоволствие. Вътрешността на тези дини беше осеяна със зелени, червени и оранжеви ивици, сходни по цвят с процъфтяващата зора над степите. Ние вървахме, забили глави в огромни парчета от тези прекрасни плодове. От невероятно прозрачното небе слънцето печеше. То ни изпълваше със своята сила и поезия. Бяхме свързани с приказна обмяна на сили. Природна топлина и свежест, цветове и краски, които се издигаха от земята и се спускаха от небето. Всичко беше ново, сурово и грандиозно – царевичните стволоче като копия, като фонтани, изгарящи и металически облаци, златна земя, огнено небе и дъгата на разрязаните дини!

Потоците също ни даваха неописуема наслада. Стигнахме до река Лаба, бурно спускаща се от склоновете на Елбрус. Все още не бяхме стигнали до линията на гората, но тя вече ни изпращаше като първи подарък големите си зелени и ледени знаци, блестящи с милиони червени и оранжеви камъчета.

Чакайки да минем по импровизираните мостове се втурнахме в кипящите от непреодолими сили вълни. Бяхме носени между полирани камъни, потокът ни обливаше с милиони изумрудени пръски. Телата ни харесваха грубите ухапвания на кристалните води. Те ни привличаха, съживяваха ни, очистваха ни, раздвижваха кръвта! После като диви коне, бягахме под слънцето.

Ах! Живот, каква прелест! Ние се хвърляхме към неговата светлина, топлина, в безупречните му цветове, като потапяне в първите дни на Вселената, когато ниските и корумпирани души все още не са засенчвали никаква стихия, никакъв порив или устрем!

Отстъплението на съветските войски беше толкова бързо, че едва хващаме пленници. Степта беше празна, оставена на триумфалното лято и нашия победен поход.

Един ден по обяд доближихме железопътната линия до Майкоп. В продължение на двадесет километра стояха стотици ешелони, изоставени от руснаците – вагон до вагон на двете линии - Щуките безвъзвратно бяха отрязали пътя им, като бяха направили невъзможно преминаването нито назад, нито напред и влаковете бяха затворени в този чувал.

В хиляди от тези вагони, от които руснаците безуспешно се бяха опитали неуспешно да разтоварят своето богатство, имаше натрупани много и най-невероятни товари. Това бяха не само авиационни двигатели, резервни части, недовършени танкове, автомобили, всички видове горива и суровини. Безкрайни редове цистерни, червени от огън или омаслени от хиляди литри гориво, разлети по пътищата. Но като цяло тази фантастична плячка беше непокътната, с изключение на някои тук-там направени дупки. Червените дори са нямали време да запалят вагоните.

Всяко отделение, достигнало железопътната линия, веднага слагаше етикетите, потвърждаващи собствеността му върху това имущество. Вагоните с алкохол бяха обект на специално внимание! Намерихме дори бъчви с хайвер. Седейки на насипа, всеки намаза по половин килограм хайвер на хляба! На водката беше отредена роля за улесняване на храносмилането - заловихме тридесет хиляди бутилки, красиво направени като малки бутилки за минерална вода.

Но нямаше време да останем по дълго време на пира. Заповедта беше възможно най-бързо да стигнем до планините. Пак ни оставаха няколко часа сън направо на земята и в три или четири часа сутринта бяхме събудени от петлите в околността, заинтригувани в най-висока степен от случилото се.

Достигнахме първите много стръмни хълмове, където от другата страна каруците се понасяха надолу заедно с конете. Тръгнахме на път на хладно - в един часа сутринта. На разсъмване ни се струваше, че сме сънували. На юг тъмно синя нишка украсяваше небето. Това беше Кавказ!

До планинските редици имаше още петдесет километра, но техните върхове ясно се открояваха. Бяхме обхванати от трогателна радост! Те бяха там, тези върхове, които в продължение на много седмици живееха в нашите представи.

Ускорихме ход по едрия пясък.

Колони германски танкове се връщаха в нашата посока – те си бяха свършили работата, като вкараха врага в гората. Сега беше нашия ред - пехотата да завърши започнатото. В девет сутринта влязохме в дългите прави приличащи си улици - Майкоп!

Нашите танкове бяха превзели града, така че руснаците не бяха успели да взривят моста, замръзнал в прекрасен скок над дълбоката долина. В дълбините и кипеше със зелените си води река Белая. Къщите по кавалерийски бяха оседлали горната част на гората. Бързо преминахме

от другата страна, за да заемем планината, която доминираше в района. Оттам бихме могли да разстроим всяка възможна съпротива на победения враг.

Склонът беше стръмен и силно обрасъл с гори. Най-накрая отново видяхме дървета! Установихме картечниците си по билото.. От юг пред очите ни се разгръщаше грандиозна панорама от потоци, малки водопади и сини планински цветя. Веригата на Кавказ като гирлянд минаваше по целия хоризонт.

Гората около нас беше гъста. Там все още е криеха много съветски войници, очаквайки възможност да се предадат.

Имахме случай в игривия дух на Рабле. Един от нашите подофицери се шмугна под сенчестата корона встрани от подигравателни погледи. С лист хартия в ръката вършеше работата си, възхищавайки се на растителността. Не беше опасен, тъй като за оръжие имаше само парче стар вестник. Точно този момент чакаха руснаците. Листата се отдръпнаха и нашият приятел видя как приближава дълга верига съветски войници с вдигнати ръце, за да се предадат при по-добри условия. На нашия подофицер не му останало друго освен бързо да си приведе в ред униформата, престижът на която можеше да бъде сериозно компрометиран! След няколко минути той се приближи до нас, сдържайки смеха си и придружен от цял керван mužiци - сериозни като римския папа, въпреки комичния характер при предаването им.

Така хванахме последните руснаци от дъбовата горичка близо до Майкоп. Не беше много поетично, но така гората беше прочистена от един подофицер. Отначало малко сконфузен, но скоро вече горд - като Артабан с неговите приключения!

Междувременно нашите основни сили превзеха Майкоп. Всеки вярваше, че войната е накрая. Всичко беше пометено. Ние трябваше да прекосим кавказкия хребет.

Дойдоха заповедите за дивизията. Целта беше Адлер, после Сухуми - недалеч от азиатска Турция. Залагахме: за Коледа - Тифлис, през пролетта - Вавилон! Ще бъдем на брега на свещените реки Тигър и Ефрат, където ще се съединим с африканския корпус на генерал Ромел, който се движеше от Суец.

Войната ще свърши в люлката на цивилизацията!

На 15 август командването разпреди да ни дадат за Успение Богородично нещо, приличащо на вино в дажба по четири литра на човек. С пълно с доверие към питието пихме много. Това беше алкохол от местен плод, който имаше ужасна миризма. Нашите глътки веднага ни доведоха в състояние на нечувана еуфория, партито продължи до сутринта.

На 16 август 1942 г. 97-ма дивизия Егери и легион Валония, тръгнаха като леко се олюляваха. Кавказките планини ни гледаха отначало тъмносини, после бели и розови, много високо в небето ... Сухуми, неговото крайбрежие и палмови дървета! Тифлис и неговите къщи, прилепнали към скалите на Транскавказкия пъти! Лунните езера на Азербайджан! Голямото спускане към кристалния пясък на Персийския залив! Очите ни блестяха, когато си мислехме за предстоящия апогей!

Приближихме се до голяма зелена река, която се провираше през развалините на взривен мост. Един войник тръгна да я преминава. От дърветата от другата страна се чу изстрел и войникът падна в потока. Втори войник също се опита, после трети. Те също паднаха в реката. Планините бяха още на двадесет километра, но Кавказ вече ни изпрати предупреждението си.

Бяхме минали хиляда сто и петдесет километра на юг. Струваше ни се, че сме спечелили пълна победа. Но трите трупа, които плаваха в потока изведнъж ни показаха, че може би войната на юг не е свършила, а сега започва.

Капанът

Според информацията от Върховното командване войските, хвърлени в на шурм срещу Кавказ, не би трябвало да срещат много препятствия. Всяка дивизия получи фантастична област на действие. 97-ма дивизия Егери към които бяхме причислени, трябваше с два полка пехота и нашия легион да пресече огромна територия - два пъти по-голяма от Белгия! Но планините, които трябваше да преодолеем, се издигаха над три хиляди и двеста метра! И горите бяха дълги двеста километра.

Единия от двата полка веднага се отправи на запад в посока към Туапсе. Другия полк – на Ото, към който бяхме причислени, тръгнахме през гората с цел да достигнем до Адлер на Черно море. Командирът на дивизията съвсем смело пусна двете стрели, които все повече и повече се раздалечаваха една от друга. При него остана само ротата на главния щаб,

където имаше повече специалисти по писалките и попивателните, отколкото по картечниците и гранатите.

Батальоните се сменяха един с друг. При превземането на Майкоп бяхме напред и в първите дни на планинската кампания трябваше да осигуряваме ариергарда. Имахме няколко схватки с болшевиките, които се бяха върнали до границите на града. Селяните веднага се втурнаха да ни предупреждават и червените бързо бяха отблъснати.

На 18 август трябваше с шум да превземем едно село на петстотин метра над нашето и където вражеските части се бяха барикадирали, заобиколени от полка на Ото. Две от ротите ни тайно се вдигнаха и влязоха в ръкопашен бой. Руснаците се съпротивляваха малко и избягаха, като оставиха цялото си въоръжение.

Всичко вървеше добре. Полкът на Ото с невероятна смелост за три дни проби проход от сто и петдесет километра през гора, дерета и скали. Новината беше отлична. Челните части бяха на три километра от пътя, слизащ към Черно море. Това беше чудо!

Страховете от първите дни се разсеяха. Дойде нашия ред да сме напред. След седмица ще сме на прага на Грузия!

Същата вечер всичко се промени. Нашият полк наистина влезе много дълбоко в планините и приближаваше до целта си. Но зад нас оставаха десетки километри и съветските части отрязаха всички пътища!

Скривайки се в сянката на горите, руснаците пропуснаха две хиляди войника и стегнаха примката. Те чакаха плячката във всяка долина. Опитвайки се да отстъпва, полкът попадеше ту на един ловец, ту на друг. Заплашваше ни бедствие.

В центъра ротата на главния щаб около генерал Руп, която се бе придвижила самостоятелно на десетки километри от двата пехотни полка също беше отрязана. Генералът от много часове беше обкръжен в село Ширванская. Възрастните, ветеринарните лекари, секретарите, сержантите - всички се биеха както могат. Но подходите към селото вече бяха в ръцете на болшевиките. Пътят, свързващ Ширванская с тила също беше под контрола на червените – мощно укрепени на най-високата точка.

Спешно ни извикаха с радиograma, заповядваща нашия легион през същата нощ да преодолее двадесет километра планински терен, да се

хвърли върху врага, да го извади от позицията му и да се свърже с командния пункт в Ширванская.

Нощта беше тъмна, като покривало на мъртвец. Нямаше нито една звездичка. След един час вече беше невъзможно да се да ходи. Един от нашите хора вече си беше счупил таза, а много коне паднаха в пропасти, дълбоки стотици метри.

Продължихме в два часа сутринта. Зората разхождаше над планините застрашаващи бели облаци. Ориентирахме се много добре - минахме покрай живописните каньони, после влязохме в гората сред гигантски дъбове. По пътя се виждаха прясно изсечени дървета. Врагът беше навсякъде. Напредвахме без да сваляме пръсти от спусъците.

Топлината ни задушаваше. В небето загърмя буря. Към десет сутринта на голия склон отсреща забелязахме белите колиби на село Пруская – последното място за почивка преди срещата с врага.

И тогава от небето се изсипа потоп, като река, като твърда маса. За един миг бяхме напоени до кости, сякаш бяхме хвърлени в реката. Когато стигнахме до първите къщи, глинестата кал вече беше дебела петнадесет сантиметра и направи придвижването на колоната невъзможно.

Независимо от това, трябваше да продължим напред. При нас пеша дойдоха двама германски офицери. Преди бурята колите им бяха попаднали на позиции на руснаците, откъдето бяха успели да се измъкнат чак след ожесточена ръкопашна схватка.

Дъждът спря, долините вдигаха пара, която бавно се издигаше по хребетите, където слънцето тук – там позлатяваше измитата трева.

Минахме още два километра, вдигайки огромни буци кал с ботушите си. След това трябваше да се прикрием, защото стигнахме до едно място срещу планината, окупирана от руснаците. Видяхме как пътят се издигаше, завиваше и потъваше в гората. Целият връх беше обрасъл с дървета. Дъбовете слизаха на югоизток и се издигаха до върха на внушителната планина.

Командирът даде бойните заповеди на трите колони, които трябваше да атакуват врага, за който знаехме само, че имат два батальона пехота, един кавалерийски ескадрон, артилерия, самоходни оръдия и танкови разрушители. Врагът беше абсолютно безшумен и очевидно мислеше, че не познаваме ситуацията и също ще попаднем в капана.

Чак когато видяха, че ротите ни се разгръщат в боен ред, осъзнаха намеренията ни.

Успяхме да преодолеем склона без проблеми. Нито един изстрел не наруши странния покой на долините. Само на върха на планината имаше две горящи коли.

Опитахме се да стигнем до гъсталака на малък връх. Там поне за малко щяхме да имаме укритие. Пълзях из храстите, като се опирах на левия лакът и с пистолета дясната ръка. Зад мен, на двайсетина метра, ме чакаха хората.

Стигнах до върха на хълма. На разстояние от един скок един руски офицер се движеше точно като мен! Стреляхме едновременно. Куршумът му изсвистя покрай ухото ми. Моят куршум улучи противникът-неудачник директно в средата на лицето. Битката за Пруская започна.

Пруская

Подходът към кръстопътя между Пруская и Ширванская, който на 19 август 1942г. трябваше да овладеем, представляваше леко обрасли дерета. Хвърлихме се в посока на главните сили на врага, спуснахме по склона хвърляйки се на земята през 15-20 метра всеки път, когато теренът предлагаше някакви гънки или някакво укритие.

Срещу нас склонът се издигаше почти гол. Виждайки, че стигнахме дъното на долината, руснаците дяволски се вдъхновиха! Те бяха овладели няколко камиона с германски боеприпаси, запалиха ги и ги пуснаха към нас. Спуснаха се по склона с луда скорост, докато запасите с боеприпаси се разлетяха във всички посоки. Забихме носове в земята, сред градушка от хиляди осколки.

Фронталната атака обещавахе да бъде смъртоносна. Взех трима доброволци - експерти по тежки схватки. Докато ротата с мъка се движеше напред, пропълзяхме по десния фланг, стигнахме до храстите, после в гората и успяхме да пропълзим до предните позиции на руснаците. Трите ми момчета ме следваха на десет метра. Искях да заобикаля врага. Излязох им в гръб и сред клоните видях лагера на руснаците.

Точно в този момент нашите хора се заизкачваха по склона и нападаха руснаците. Това беше! Изскочих в тила на болшевиките и на

зигзаг преодолях терена, заливайки врага с автоматични откоси и ужасни викове. Другарите ми направиха същото и със същия шум.

Това беше луда паника. Руснаците помислиха, че са заобиколени. Първо се изненадаха, после, в безпорядък се втурнаха на югозапад. Бяха напълно обезумели. Само четиримата успяхме да ги изкараме от укрепленията им. Всичките им камиони станаха наши - красиви Фордофе с ключове на таблото и построени в квадрат! Също успяхме да овладеем и оръдейна батарея и десетина картечници! Оръжия, боеприпаси, материална част, каски пълни с плодове - нищо не липсваше! Нашите откоси и викове, които изведнъж избухнаха зад гърба им бяха достатъчни стотици руснаци да повярват в бедствието и да се оттеглят на другата страна на склона!

С викове се втурнахме по техните следи, опустошавайки всичките си боеприпаси, всичките пълнители. Малко по-късно на кръстопътя пристигна една от ротите ни и се обедини с нас.

Но не трябваше да ги оставяме на мира. Получихме заповед да ги преследваме и да ги унищожим. В началото се съпротивляваха сериозно и дори убиха един от нашите най-добри другари - млад доктор по филология, който получи пет куршума в гърдите. Но нашия порив беше неустоим. Хвърляйки граната пленихме и последното противотанково оръдие, което руснаците опитваха да влачат по кална пътечка през гората. Достигнахме дъното на долината – истинска екваториална джунгла, наводнена от утринната гръмотевична буря, прорязана от отвесни дерета дълбоки от по десет - петнадесет метра и с толкова високи дървета.

Трябваше да се плъзнем надолу на пети и да се изкачим по другия склон, като се хващаме за пънове и корени. Плътната растителност изпускаше опияняващи аромати. Стотици пчели, чиито пчелни кошери бяха разрушени от битката, яростно се въртяха във въздуха.

Бях изразходвал всичките си боеприпаси и за ръкопашен бой имах само пистолета си с десет-двадесет патрона. Прибягвахме от дърво до дърво и атакувахме врага иззад изпъкнали корени и глина. Ние избутахме голяма част от силите им на другата страна на планината – напълно открита, разсечена от широка ивица кален път. В суматоката руснаците се втурнаха натам.

Междувременно немската артилерия, която трябваше да ни подкрепя, достигна завоювания кръстопът. Тя веднага разположи оръдията си точно срещу пътя на червените. Руската кавалерия не

можеше да се съпротивлява в гората и храсталака. Руснаците се опитваха да спасят конете, но те се подхлъзваха и падаха върху тази мръсна, вертикална като стълб стена.

За по-ясна цел не можеше и да се мечтае. Немските снаряди се изсипваха отгоре им, като разкъсваха живата сила и падналите коне. Сред стотиците разриви от снаряди болшевиките бягаха във всички посоки,.

Включиха се и минохвъргачките. Съветската колона на практика беше унищожена. Но много руснаци, които бяхме изпреварили, останаха в гъсталака и в мрачните локви в долината. Обхванати от възбудата от преследването се бяхме втурнали твърде далеч и почти бяхме изстреляли боеприпасите си. Въпреки, че виждахме унищожените, сломени и отстъпващи бегълци, решихме да се върнем на началните си позиции заради почти изстреляните боеприпаси.

Но се бяхме озовали в най-гъстата част на джунглата. Бяхме се втурнали след врага, без да обърнем особено внимание на посоката на атаката. Едва преминали стотина метра, когато картечен огън ни отрязва пътя - в храстите имаше болшевики! Постоянно се натъквахме на тях. Те стреляха, мислейки, че са заобиколени. Всеки път нашите войници се разпръсваха в гъсталака и се забиваха в рохкавата мокра земя.

Дрехите ми бяха в дрипи. От моите кавалерийски панталони, разпрани по средата бяха останали само два кални парцала. Това обаче бе единственият елемент на хумор в ситуацията. Тъй като мракът се сгъсти, не можехме да различаваме нищо в тъмното. Пресичането на деретата беше ужасяваща операция. Нощем, в лабиринт от хълмове, заобиколени от руски засади.

Предполагаше се, че се намираме на два километра от основните сили на батальона. Събрах всички и всичко, което ни беше останало и с риск да привлече върху нас разпръснатия в гората неприятел, извиках силно в гората, пълна с тъмнина и вода. Ослушвахме се със скрита тревога. Чухме гласове, който едва отговориха, далечни, едва забележими. Тръгнахме към тях.

Руснаците не бяха в по-добро положение от нас. Те също бяха загубили свои хора. От време на време спирахме да вървим и отново викахме. Отговоряха ни все по-ясно. Явно посоката беше правилна. От цепнатина до цепнатина, от хълм на хълм се приближихме до нашите. Някакви гласове ни посрещнаха - беше нашия патрул. Бяхме спасени. В тъмнината се присъединихме към своите.

Врагът вече не се опитваше да оказва и най-малка съпротива. Несъмнено разпръснатите части в гората се оттегляха по калната долина на югозапад, опитвайки се да намерят частите си, разпръснати от нашата атака.

Ходейки в мръсната вода, се придвижвахме на юг. В един сутринта авангарда на колоната ни безпрепятствено влезе в Ширванская.

На следващия ден погребяхме убитите. На гробовете им оставяхме златни глави слънчоглед - цветя на величие и слава.

Калта беше такава, че никой не можеше да се движи по друг начин освен на кон. В продължение на два дни яздех почти гол, докато опитвах да поправят изчистят и закърпят униформата ми, разкъсана в ръкопашната схватка. Нашите войници стояха на пост боси и потопени във двадесет сантиметра вода. Никакъв мотоциклет не можеше да се движи.

На 20 август следобяд слънцето припече. Здрачът запали чудесни виолетови и златни пожари. Хубавото време означаваше битка. Новите боеве бяха близо.

Джержаков

Походът ни през Кавказ се възобнови в ранната утрин на 21 август 1942г., Прекосихме бурната река по малкия мост, направен от инженерите и влязохме в гората. След няколко километра изкачване видяхме върха и някакви къщи. Няколко съветски войника избягаха без да дадат и един изстрел. Селището бе наречено Папоротники. Красиви лози, ябълкови и овощни градини се простираха до хоризонта.

Трябваше да продължим придвижването още десетина километра до село Джержаков. В Папоротники радиограма обрисова на командира положението – Джержаков е заето от врага. Оставихме нашето самоходно оръдие и тежката артилерия на височината и предпазливо се придвижихме през гигантски дъбове и храсти. От един хълм вдясно видяхме дългото село, държано от руснаците. Преминахме през просека, осеяна с трева и плевели. Според нашите карти Джержаков не би трябвало да е далеч. Излязохме от пътя и по компас продължихме през гората още двадесет минути.

Скоро чухме кукуригане на петел. Това беше Джержаков.

Изпратихме разузнавателен патрул, който се провираше под дървета и между големи кафяви скали и достигна ръба на гората. На широк хълм между планините блестеше Джержаков. Селото беше доста дълго и напълно удавено

в царевицата, чиито полета с височина два - три метра достигаха до къщите. На високото бе кацнала бяла сграда - явно училище. Долу в края на гората се намираше управлението на колхоза.

Нашите патрули не изпускаха от поглед и най-малката подробност. На двадесет метра пред тях трима руснаци бяха заети около походната кухня. Те се смееха шумно, разказваха си вицове, напълно неподозиращи това, което ги очаква. Нашите хора пропъзяха до оградата, скрито се приближиха и изведнъж натикаха пистолетите си пред носовете на готвачите!

Никой от тримата не посмя да издаде звук или да помръдне. Патрулът ни веднага ги избута до гората и ги поведе без нито един изстрел.

Единият от руснаците имаше списък на войниците за вечерната супа - триста и четирима души. По-точно не можеш да бъдеш информиран. Също научихме, че врага има противотанково оръдие и артилерия. Докато завършвахме разпита на тримата сталински войни, на тридесет метра от нас прозвучаха изстрели. Руснаците отвърщаха на учтивостта ни.

Несъмнено някой от техните хора е отишъл при готвачите и намерил кухнята изоставена. Бяха вдигнали тревога. Руснаците тихо тръгнали по следите ни до края на гората, за да ни изненадат. Точно навреме бяха забелязани от един от нашите подофицери, който изпразни автомата си. Той беше на решето от съветските куршуми. С простреляни бели дробове и с течаща от устата кръв, все още продължаваше да стреля. Бяхме се паникьосали, но героизмът на този унтер² позволи да възстановим бойния ред на хората си. Раненият рухна едва тогава, когато се втурнахме покрай него в ръкопашна схватка.

Двете роти, които трябваше да завладеят селото, бяха хвърлени в битката незабавно. След като ни бяха открили трябваше бързо да завършим започнатото. Като офицер за особени поръчки трябваше да насърчавам бойците там, където е напечено или където хората се колебаят.

---

² унтер – от унтерофицер – подофицер – бел. ред.

Една част от нашите войници трябваше да атакуват селото от страната на колхоза, докато другата с обходна маневра трябваше да завземе Джержаков през височината. Хората ни се страхуваха. За много новобранци това беше кръщение чрез огън. Очевидно бе, че се колебаят да напуснат прикритието си зад скалите и дърветата.

Шест от най-решителните войници, въоръжени с автомати достигнаха ъгъла на колхозния хамбар. С автомат в ръката си се втурнах към тях. За няколко минути, редуващи се в стрелбата се придвижихме на сто метра в селото. За съжаление нашата минохвъргачка не покриваше успешно врага.

Червените се укрепиха в една къща и държаха на прицел цялата улица.

Докато другарите ми стреляха, аз скочих в царевицата и обиколих къщата от западната страна. Скочих до страничния прозорец, разбих го и подадох автомата си през него. Откосът ми в средата на стаята произведе зашеметяващ ефект и оцелелите се предадоха. Една жена, която беше с руснаците истерично се търкаляше на пода.

Стреляйки се втурнах на улицата, за да преследвам руските войници. Скоро около мен имаше тълпа пленници. Не знаейки какво да правя с тях, им раздадох по едно парче от брюкселски вестник - листове подготвени прозаично за други нужди, а не за духовни дела.

- „Документ! Документ!“ - казвах на всеки от пленниците.

Тези тъпоглави магаретата вярваха в магията на документа. С вдигнати ръце и размахвайки хартийката си, всички побягнаха по посока тила ни. Тиловаците отначало бяха много изненадани да видят толкова много монголски читатели на белгийската преса, но след това осъзнаха, че това е работа на изобретателните валонци.

Основното нещо в ръкопашния бой е да се движиш с кратки и бързи движения. Изтичах до края на селото, пускайки къси откоси във всеки прозорец. Спрях чак в края на селото, докато моите шест момчета вадеха скритите в къщи и конюшни болшевики. Други в огромни количества напускаха през царевичните полета.

Имах добра огнева позиция. Двадесет минути по-късно цялата валонска рота успя да се добере до мен. Нашите момчета, слизащи от височините, също се присъединиха към нас.

Не само успяхме да съберем безкрайна верига от пленници, но също така заловихме оръжията и противотанковите оръдия на руснаците в отлично състояние и с изобилие от боеприпаси.

С весело настроение огледахме колхоза. Походните кухни на червените с напълно готова прекрасна супа и с огромен казан с пшеничена каша бяха все още тук. Следваше каруца със стотици големи парчета хляб. Върнахме готвачите до печките им. Те отново бяха щастливи да се върнат на работа. Никога преди не го бяха правили при подобни обстоятелства! Ту болшевики, ту изведнъж военнопленници, ту обслужващи валонците! И всичко това за по-малко от час! Супата им дори нямаше време да кипне!

Зъбите им на гризачи блестяха с удоволствие от широките им и с шафранен цвят лица. Колко е комичен животът понякога!

Бяхме радостни. Селото бе превзето бързо, весело, с максимален успех. Вкусвахме супата и кашата, подправени с миризмата на нашите подвизи. Ние самите бяхме изненадани, че всичко мина толкова бързо и добре.

Твърде бързо! И прекалено добре! Защото куршумите започнаха да свистят. Отначало малко, а после със стотици. Нямахме време да паднем на земята и да се скрием зад купчините дървета около обърнатите баки. Какво стана? Объркано се гледахме един - друг.

Здрачът се стъпяваше. Над долината разперили крила се виеха големи черни орли. Сега огънят се водеше по цялата линия на гората до царевичните полета на Джержаков.

Кървавото дефиле

При настъпване на тъмнината на 22 август 1942 г. да се окажем с двеста войници в долната част на дефиле, притиснати от всички страни от високите кавказки планини – тъмно-лилави на изток и червено-златни на запад - толкова нечовешки и коварни и бивайки обстрелвани от хиляди врагове скрити в храстите в осем часа вечерта изобщо не ни вдъхновяваше.

За щастие, веднага след като завзехме Джержаков, направихме солидни укрепления в покрайнините на царевичните ниви. Те храбро поеха първия удар.

Набързо организирахме отбрана. Но врагът беше силен. Обстрелваха ни от удобните доминиращи височини. Бързо вдигнахме оръдията си и в упор започнахме да обстрелваме руснаците в гората на петдесет метра от нас. Снарядите ни избухваха като яркочервени огнени топки. Пленените от нас вражески оръдия също се присъединиха. Под този дъжд от желязо руснаците спряха. В течение на пет часа постоянно бушуваха ръкопашни боеве. Само един от нашите постове беше пометен и другарите ни убити. Всички останали се съпротивляваха.

Най-накрая, около полунощ вражеският огън утихна и спря. Изпратихме патрули в гората, където видяха много трупове. Но врагът отстъпи, изчезна.

В един часа сутринта избухна нова схватка. Този път на север, в гората зад колхоза, под чието прикритие приближихме Держаков. В покрайнините при разбития горски път идващ от Папоротники се разрази жестока битка.

Преживявахме смъртна тревога. Останалата част от легиона беше получила заповед да се присъедини към нас. Без съмнение точно тази част водеше битката. Няколко куриери дойдоха при нас с ококорени очи. Колоната им изведнъж получила в гърба удар от стотици руснаци, които се опитали да прекъснат дългата линия на транспорта. Стрелбата вървяла от разстояние един метър. Но като цяло нашите хора се държали твърдо. Хвърлихме към тази бъркотия всичко, което имаме под ръка. Към три часа битката свърши, нашите мъже и каруци пристигнаха в дълъг керван.

Това беше сюжет за най-невероятните подвизи. Ранените бяха най-приказливи. Лягайки върху почервенялата от кръв слама, добавяха хиляди сочни детайли към историите за битката на тяхната част. Но никой не разбираше какво се е случило, откъде са дошли руснаците, защо толкова отчаяно се втурват върху нашия конвой.

За да се изясни ситуацията трябваше да разпитахме пленниците. Те бяха част от състава на подсиления полк, който беше в отстъпление. Держаков е бил определен като място за дислокацията му. В здрача и без много проблеми, те приближили до селото, но пет часа опитвали да пробият без резултат. Те имали големи загуби, командният пункт на полка бил взривен след пряко попадение от наша минохвъргачка. В крайна сметка, с оглед на невъзможността за пробив, те се опитали да обиколят селото от север. Пренебрегвайки опасността, те се врязали точно в средата на колоната ни от подкрепления и багаж.

Отначало ги поставили пред голяма опасност, но яростта на нашите хора блокирали пътя им. Без да знаят нашата задача, разпръснати и изтощени, те се оттеглили за втори път в голямо объркване.

През останалата част от нощта слушахме как някаква колона се движеше на юг. Това бяха останките от съветския полк, оттеглящи се с каруците си по горските пътища.

На сутринта тръгнахме да освобождаваме онези каруци, чиито коне бяха убити. Сцената подсказваше за дивото меле. Двама руски офицери, убити от дузина куршуми бяха паднали върху конете ни, като в пожълтелите си ръце все още държаха своите автомати. Погребахме убитите си до училището. Земята беше покрита с обичайните ослепителни слънчогледи. Нито един изстрел не наруши мълчанието на долината.

Беше неделя. Планинският пейзаж беше величествен. Прекарахме деня наслаждавайки се на слънцето и цветовете на деня. Загадъчен сумрак с дълги червени отблясъци със златни и виолетови нюанси, пресечен от розови облаци, бавно разпростиращи се над хребетите. В дълбините на пролома се потопихме в кадифено-сините вечерни сенки.

Нощта не трая дълго.

Вероятно беше около три и половина сутринта. Нищо не се чуваше никакво шумолене, дори и на клонка. Но въпреки това – плъзгайки се на леките си сандали от свинска кожа, стотици болшевики се бяха приближили до края на царевичните полета. Ужасен вик ни измъкна от полусъня ни: -"Ура! Победа! - крещяха два съветски батальона, хвърляйки се върху нашите постове. Стотици крещящи врагове тичаха в царевичната, приближавайки къщите. Ужасна атака, светещи откоси прелитаха и от нападателите и от нашите войници. Дори в конюшните се биеха с автоматични оръжия. Ударените коне падаха върху окървавените си ездачи.

Какъв ужасен час! Кога млечната заря на изгрева ще помогне да разберем положението и да се прегрупираме? Ще ни погълне ли вълната преди това?

Без да спираме да стреляме, гледахме към тези проклети редици. Най-сетне започнаха да се виждат като бледи сенки в долината. Враговете бяха навсякъде, но нито една важна позиция не беше отстъпила. Дори и на границата на гората нашите постове яростно се съпротивляваха.

Силите на червените се опитаха да обкръжат германските звена. Влезли дълбоко в кавказките гори, те се състояха от ударни батальони, сформирани от фанатичните болшевики, оттеглили се от Донбас в Кавказ и бяха подсилени от стотици главорези, криминални престъпници и наказателни подразделения. Зад тях имаше вълна от полудиваци, събрани от съветските власти из Азербайджан и Киргизстан. Тези два батальона, които ни атакуваха в края на нощта, трябваше да ни разбият. Но успяха да завземат само няколко къщи. Ако искаха да завземат първаз на който бяхме, трябваше да се изкачат още петдесет метра. Нашите картечници отблъскваха всяка тяхна атака.

Към обяд трети съветски батальон се закрепил върху склона на изток от дъбовите гори, като напълно доминираха над селото и над нашите позиции. Този батальон имаше много специфично въоръжение – само минохвъргачки! На размер не по-големи от женски чадър. Но тези миномети бяха истинска катастрофа за тези, които бяха под тяхната милост.

През целия понеделник руснаците умножаваха атаките си. Противопоставяхме им се с голяма трудност. Десетки наши войници ни напуснаха, тъй като бяха откарани в лазарета. Бяхме заобиколени от труповете на наши другари, обезобразени от отвратителните взривни куршуми на съветите, отнасящи половината глава или я пръсваха напълно.

Бяхме почти напълно обкръжени. В малката долина ни оставаше само колхоза и ждрелото на север, през което в кратките моменти на затишие можехме да измъкнем ранените в тила.

Червените превзеха долната част на селото. Заемаха и всички гори на юг, изток и запад от нас. За да ни смажат окончателно, трябваше само да превземат колхоза и ждрелото на север. Към пет вечерта няколкостотин души се втурнаха към селскостопанските сгради на четиридесет метра от нашите позиции. Като обезумели опустошавахме магазините на нашите автомати. Но не можахме да попречим на руснаците, които като торнадо нахлуха в сградата на колхоза. Вечерта настъпваше. Ако колхоза бъде завзет от руснаците, то тогава през нощта наказателните части и киргизките орди ще завършат обкръжението.

На всяка цена трябваше да ги изблъскаме оттам преди смрачаване.

Издърпахме две оръдия до самия ръб на перваза и въпреки градушката от куршуми и мини на руснаците, открихме стрелба почти

право надолу по покривите на колхоза. Десет, двадесет, петдесет снаряда отлетяха и събориха покрива, вдигайки огромни колони от прах и пламъци.

Червените избягаха, оттегляйки се в царевицата или гората. Колхозът отново беше в наши ръце. Хората ни отново се разположиха там сред купчини трупове на болшевики, осакатени коне и рухнали греди.

Сто двадесет и шест часа

Нашата битка за Держаков продължи сто и два и шест часа. Сто двадесет и шест часа, през които почти не спираха ръкопашните битки, прекъсвани само за по няколко часа, когато нощта висваше над планините с необичайно оранжева луна. Червената ѝ светлина оживяваше небето с очарователна феерия. Облаците бяха изпълнени с благодатта на цветята и мекотата на копринени драперии. Тази светлина се носеше между върховете и едва достигаше нашия склон, скрит в дълбочината на долината. Използвахме това кратко затишие, за да копаем гробове във варовитата почва. Там поставихме вкочанените тела на десетки наши другари, кръстосвайки ръцете им като на надгробните камъни на старите катедрали. Сърцата ни се късаха от скръб, когато хвърляхме с лопати земята, която най-напред покриваше краката, после гърдите, а накрая изчезваше и лицето. Правехме го бързо, защото в края на краищата, всеки от тези убити беше брат, стар спътник и другар в страдание, слава и вяра.

През останалата част от нощта косяхме царевицата, простираща се между нашите позиции и гората. Тежките стъбла се издигаха половин метър над главата на изправен човек. Благодарение на това руснаците можеха да стигнат до нас незабелязано и по всяко време да ни изненадат. Плъзяхме в тъмнината въоръжени със сърпове и коси. За няколко нощи, метър след метър, разчистихме целия участък.

Това беше неприятна работа, защото руснаците също ходеха там. Понякога всичко наоколо се огласяваше от звука на изстрелите от схватките с тях. Но от четири сутринта трябваше да се крием в малките бункери. Първите зелени проблясъци се плъзваха между планините и погалваха главите на слънчогледите върху новите гробове от предишната нощ.

В този час обикновено започваха битките.

Съпротивата при Держаков ставаше все по-ожесточена. Бяхме ужасно мачкани от врага без никаква възможност за отстъпление. Трябваше да предприемем драстични мерки, за да се измъкнем от обятията им. Решихме да проведем главната битка в югозападна посока, надолу, където врагът беше най-агресивен. Колхозът все още беше обект на атаки и рискувахме всяка нощ да бъдем пометени и унищожени. Да контраатакуваме руснаците, като се втурнем отгоре, означаваше да се съгласим със загубата на половината батальон. И резултатът би бил минимален, като се има предвид, че на сто на метра от къщите, в края на царевичното поле тече река, отвъд която се издигаше гората. По никакъв начин не можехме да прекосим реката и най-важното - не можехме да прочистим височината с фронтална атака.

Обърнахме се към нашите доброволци, отличаващи се с комбинация от хитрост на лисица с храбростта на лъв. Командирът на легиона и аз представихме много смело решение - проникваме през северния проход, дълбоко се вклиняваме на запад през гората, да се излезем в тил на руснаците, да ги нападнем и да ги изгласкаме срещу позициите ни под Держаков.

Невъзможните атаки са винаги успешни, тъй като никой не мисли да се пази от такива. Момчета от младежката рота рексисти се спуснаха в дефилето, прониквайки в сектора на червените под прикритието на дърветата. Минаха два часа в очакване на атаката им.

Това не се случи. До обяд нашите бойци изглеждаха смазани – теренът беше силно пресечен и в гората нахлуваха съветски патрули. Офицерът сметна планът ни за невъзможен и разпореди оттегляне.

Обаче беше абсолютно необходимо да проведем тази операция.

Врагът имаше все повече пространство за маневриране. Ако не му нанесем решителен удар, той ще го нанесе върху нас. Трябваше да изберем - да рискуваме всичко или да загубим всичко. Аз отново разговарях с доброволците и в пълен състав отново изпратихме хората напред. Убедил се в необходимостта от ефективен удар, офицерът пое командването. С приглушен глас ги поведе към дефилето.

Очите на тези момчета блестяха с въодушевление. Някои от тях сутринта бяха получили Железни кръстове и горяха от желание да оправдаят честта. Те настъпиха. За известно време виждахме ги през бинокъла. Отново минаха два часа. Беше пет вечерта. С цел за втори път

да овладеят колхоза, червените се втурнаха в атака с обичайния си боен вик.

Отговори им друг вик, по-висок и пронизителен. Червените едва се бяха показали, когато нашите млади момчета, които чакаха момента скрити зад гърба им, се втурнаха в атака! Те се хвърлиха във водата и полетяха като истински лъвове!

Болшевиките мислеха, че са заобиколени. Без да знаят какво да правят, повечето се завтекоха директно към нашите картечници или се хвърляха на земята покрай оградите. Много от тях се предадоха - истински гиганти с наклонени очи, подобни на горили. Те бяха смазвали с приклади гърдите на момчетата ни.

Уви! Половината от тези момчета-гладиатори бяха убити на излизане от гъсталака или докато пресичаха реката. Техните крехки тела се носеха по бързеите. Победихме, но цената на тази победа беше най-чистата, най-свежата кръв.

Всеки от нашите млади герои струваше повече от купчината космати пленници с жълти и плоски глави и с твърда четина, които трепереха клекнали в мазето на училището. Точно този брутален контраст показва значението и значимостта на дуела - или Европа, рафинирана след двадесет века цивилизация или тези диви азиатски орди със звероподобни гримаси под своите червени съветски звезди.

Нашите млади доброволци направиха своя избор - те загинаха толкова героично както и старите воини - за същия идеал, който блестеше и в техните очи.

Отслабени от тази операция, червените отстъпиха в гората на запад и югозапад. Вече не са се осмеляваха да влязат в ръкопашна схватка в този сектор, осеян с труповете на сънародниците им.

Пред съветските позиции патрулираха няколко отвратителни прасета и безцеремонно разкъсваха и поглъщаха бързо разлагащите се под слънцето тела. Руснаците гледаха лакомо тези прасета-некрофили, заврени в зелените черва на събратята им на двадесет на метра от тях. Беше ясно, че горяха от желание да привлекат тези отвратителни същества. Накрая успяха да хванат едно. Чухме радостните им викове.

Така беше в Джержаков – съветска антропофагия³, практикувана чрез посредничеството на животно.

Получихме всички липсващи детайли относно положението на тези изтънчени любители на свинското.

Един от нашите санитарни - Броу, попадна в плен, опитвайки се да изтегли един паднал на брега на реката ранен. Червените го поведоха от пост на пост. Както много от нашите войници той беше понаучил руски. Беше изключително находчив - само дрънкар и дрънкар като шут. Накрая го отведоха в тила. Той успя да установи позицията на врага и неговата численост. По време на придвижването настъпила тъмнината. Пътят минавал покрай дълбоко дърво. Нашият парамедик скочил и се спуснал в пропастта. Червените напразно стреляли - Броу избягал!

Той се губил десет пъти. При първите лъчи на зората видяхме на петдесет метра пред нас от блатото да се подава глава. Това беше нашият човек! Той пропъзля до нас - целия в кал, позеленял като нигерийски хипопотам. Благодарение на това руснаците получиха атака от запад, ударени от оръдията ни в горските им скривалища.

Оставаха дъбовите горички, разположени над нас от югоизток и откъдето съветският батальон силно ни обстрелваше с миномети. Трябваше от зори до здрач да се крием в окопите в замаята или в къщите. Опитвайки се да направи кратко разузнаване командирът ни получи три шрапнела от мина. Тези височини трябваше да се прочистят и както казваха в отряда - да се свалят оттам тези дяволи. Една наша рота отлично изпълни задачата, изтласквайки руския батальон с всичкото му въоръжение.

Но платихме скъпо за тази контраатака. Един снаряд уби националиста - ръководител на младежката рексистка организация Джон Хагеманс, бивш комунист, ректор в университета в Брюксел, който се обърна към нашата вяра и стана вестителят на величието на нашата страна и епичен водач, страстно обичан от новото поколение.

Джержаков беше освободен само частично. Всеки ден нашите нападения изтласкваха врага. Но веднага щом войниците ни се приближеха до къщите, на сто метра зад тях огънят се възобновяваше. Те едва имаха време да се скрият в укрытията. Врагът се оттегляше, после се връщаше - като някакъв акордеон на смъртта. Съветските снайперисти се

---

³ Антропофагията е форма на канибализъм, но се отнася само за и до *homo sapiens* – бел. ред.

настаниха по дърветата като ягуари. Понякога ги откривахме, внимателно се прицелвахме и тялото падаше на земята, разчупвайки клоните.

Но по-голямата част от тези болшевишки катерачи бяха неуловими. Десетина от тях можеха да възпрепятстват всякакво наше движение. Беше невъзможно да се направят и десет стъпки в полуоткритата зона. Держаков беше заобиколен от тези стрелци - необичайно ловки и много ценящи куршумите си.

Но това неприятно обстоятелство не променяше основното - Держаков беше спасен, руснаците не можеха да завземат прохода, необходим за техните контраатаки.

Ние бяхме единствените, които запазиха напреднала позиция в кавказкия регион и Сианските гори на югозапад. Навсякъде другаде имаше отстъпление. Держаков остана като забит в съветския сектор като таран. Точно оттук през октомври бе предприета последната офанзива в Западен Кавказ.

Нашата дивизия се придвижи на юг. Участвахме в това придвижване след като бяхме подсилени от звена на СС дивизия „Викинг“. В края на август в един слънчев следобед оставихме гробовете на нашите мъртви и в отделни отряди предпазливо се придвижихме през дъбовите гори на запад, където все още скиташе врагът. Нашата група се натъкна на дълга верига съветски войници. Бяха седем-осем пъти повече от нас. Те минаваха по гребена на няколко метра над главите ни, без да подозират за нашето присъствие в храстите.

След два часа марш стигнахме до малко селище, което се простираше като златно петно между две големи сини планини - село Кубано-Армянск, разположено върху разчистената и облагородена от още през царско време земя в кавказката джунгла и заето от бегълци от Армения.

Армения

Септември 1942 г. беше месец на затишие за бойните дивизии в Западен Кавказ. Германската офанзива през втората половина на август се провали поради недостатъчно количество войски, необходими да се гарантира отварянето на проход и да се осигури необходимия контрол на завладените зони в горите - това беше настъпление в пустотата. Но този лесен марш приключи. Врагът търпеливо чакаше да минем хиляда и

двеста километра и да се заплетем в джунглата, за да нанесе ответния удар. Когато вече бяхме в капан сред проломите и долините и отдалечени с километри мрачни гори от тила, дойде времето на жестоката, дръзката, често невидима и винаги смъртоносна партизанска война.

Трябваше да се отстъпваме на много места. След това трябваше да изчакаме идването на подкрепленията, без които не можехме да се движим напред. Така че чакахме.

Арменското село Кубано-Армянск беше завзето от една от ротите ни в същия ден, в който превзехме Джержаков. Врагът не бе оказал съпротива и се бе изтеглил на границата на гората.

Никога не бяхме виждали такова село. Къщите не бяха залепени за земята както в степите. Те бяха повдигнати на здрави подпори заради страха от дивите животни, излизаци зимата от гората, за да обикалят и се хранят в долината. От височината на тези подпори, сградите бяха в безопасност. Къщите бяха на височина четири-пет метра. Предпазните мерки към домашните животни бяха по-големи от тези за жените и децата. С голяма трудност качваха добитъка до тези ясли, където прекарваха в спокойствие снежните месеци, а глутниците гладни вълци вилнееха под тях.

Жителите бяха запазили обичаите на народите в Мала Азия. Жените бяха с черни като въглища големи очи, опънати като бадеми като очите на тези, които могат да се видят по критската керамика. Те живеяха сред милиони мухи. В продължение на часове разбъркваха висящи на въже от тавана удължени бъчви, пълни с мляко. След половин ден такава дейност вадеха от съда полуготово масло. Това беше мляко от биволици - бавните спътнички на огромни черни биволи, чиито вратове висяха до земята.

В селото растеше неизбежната царевица, чиито блестящи кочани селяните сушаха на земята, преди да ги освободят от меката листно-влакнеста обвивка. Пейзажът беше още по-впечатляващ, отколкото в Джержаков. Когато слизахме от наблюдателна обиколка в края на деня, бяхме принуждавани да спираме по двадесет пъти, тъй като блясъкът на небето и планините ни изумяваше. Планините се издигаха нагоре и всяка от тях имаше свой цвят, променящ се от златно към червено и от червено до лилаво. Големите грамади скали срещу светлината вече бяха черни, но някакво меко черно - като кадифе.

В дълбините на долината Кубано-Армянск се потапяше в синкав полумрак. Белите шлейфове на няколко вечерни огъня все още плаваха над комините.

Спускахме се бавно, без да преставаме да гледаме заслепяващите цветове, които ограждат скалите и селото, потъващо в синята сянка.

За да стигнем до командния пункт на 97-ма дивизия трябваше да преодолеем петнадесет километра по върховете на планините. Яздех нисък руски кон, който прилепваше като планина коза и за най-тесните хребети над бездната. И накрая завършващата панорама – гигантска долина от скали с височина хиляда метра. В дълбините блестеше квадрат жълта светлина. Там беше селото. За да стигнеш дотам, трябваше да ходиш цял час. Конят забиваше копитата си в скалите като куки. После се приближихме бледо зелен поток, бурен и с ледена свежест.

Скоро комуникацията стана невъзможна. Виждайки, че нашият натиск е отслабнал, червените преминаха от отбрана в настъпление, но не хвърляха срещу нас цели батальони както в Джержаков, а се промъкваха на малки групи през дивите гори, където вековните дъбове преплитаха почернелите си стволове и където в тъмните им гъсталаци бяха готови за засада.

Нашите патрули трудно се придвижваха в тази гъста гора, чиито тайни не бяха нанесени на картите.

За щастие местното население беше изключително анти-болшевишки настроено. Някои от нашите арменски селяни се отдалечаваха на петнадесет - двадесет километра от селото и два дни по-късно се връщаха, като ни водеха дълга верига войници на Червената армия. Омразата, която тези селяни изпитваха към съветския режим ни изумяваше – толкова бедни, нещастни и жалки, те би трябвало да бъдат изкушени от болшеvizма. Но напротив - ужасяваха се от него и рискуваха живота си всеки ден, за да ни помогнат да се борим с него. Един стар, доста посивял селянин, който бе осъждан от червените на много години принудителен труд, ни показва особено фанатична преданост – с леките си сандали от свинска кожа той пълзеше и придружаваше навсякъде нашите патрули. Много от нашите арменски водачи паднаха в ръцете на болшевиките и бяха избити. Но бойният дух на селото не падаше.

Въпреки това нашето положение ставаше все по несигурно. Врагът не беше никъде и беше навсякъде. Извършвахме многодневни разузнавателни рейдове. Прониквахме дълбоко в сектора на

разположението на врага, но не забелязвахме нито един силует. Но на следващия ден на подходите към селото картечните им ще покосят много хора.

В крайна сметка бяхме напълно заобиколени от невидими врагове, които като диви прасета се криеха в дънерите и се хранеха с диви ябълки и грабежи.

Връзката с дивизията сега беше само по радиото. Транспортната комуникация изискваше истински организирани експедиции, за които всеки път се отделяше половината батальон.

Бяхме на път на собствения си гръб да изпитаме какво е партизанската война по азиатски маниер.

В патрул

Броят на войниците нямаше особено значение във войната с капани и засади в дълбочината на кавказките гори. За няколко секунди трима ловци, скрити в горския гъсталак изстребваше целия патрул. Веднага след нападението, те се скриваха, за да поставят на следващия ден нов капан и на друго място.

Снабдяването ни трябваше да идва от село Ширванская на дванадесет километра от нашите позиции в Кубано-Армянск. Два пъти седмично няколко волски каруци се придвижваха от село Папоротники, после минаваха пет - шест километра през гъста дъбова гора. Пътят беше тесен и обрасъл. Минаваше през затворена между скалите рекичка. Дървения мост през нея беше разрушен. Обозът се спускаше до каменистото русло на потока, следваше го стотина метра и отново потъваше в сред величествените дъбове и гъсталаци.

Веднъж руснаците, които бяха в засада, оставиха воловете да приближат на два метра от храстите, в които се криеха. Откосите им убиха животните и хората ни. Само двама от нашите войници успяха да се втурнат в гъсталака - останалата част от ескорта беше убит без ни най-малка възможност за съпротива.

От този момент нататък трябваше да изпращаме два пъти седмично половината от хората си да посрещат обоза от Папоротники. Нашите хора прочистваха методично и двете страни на пътя. Чакахме неспокойно. Конвойт се предполагаше да пристигне както обикновено към шест часа

вечерта. Ние не откъсвахме очи от просеката в гората, през която идваше горския път.

Внезапно ще прозвучи стрелба - по долината ще се разнесат автоматични откоси и разриви от гранати. Отначало една кола, а след нея и другите ще се спуснат в галоп по склона. Санитарите ще докарат ранените в болницата.

На другия ден пак ще трябва да тръгнем патрул към Папоротники. Да се откажеш от този път означаваше да се предадеш. Хората вече мразеха тази част от гората. Заставах начело на патрула. Ходех двадесет метра пред войниците за да избегнем риска всички да попаднат в капан. Когато най-сетне стигнахме овощните градини в границите на изобилието и спокойствието на Папоротники въздъхнахме успокоени.

На няколко десетки метра от къщите ни болшевиките стояха с часове като котки, чакащи плячката си. Можехме да си почиваме само облечени и с автомати до тялото. Пушачите, без значение колко им се пушеше, не бързаха се отправят към плантациите с арменски тютюн. Веднъж един от нашите готвачи искаше да изкопае няколко картофа от полето до гората, където червените се бяха скрили. Чу се изстрел и той падна с прострелян крак. Чухме писъците на нещастния ранен човек. С двама бойци се втурнахме да го спасяваме. Тези палачи го влачеха през корените и каменистата почва. Когато почти ги настигнахме им се наложи да го оставят. Когато се наведох над нещастния ни другар, той ме погледна с красивите си очи, пълни със сълзи – от устата му бълбукаше поток кървави мехурчета. Преди да го остави, съветският патрул бе пронизал гърдите му с дузина удари с нож. Той агонизираше. Раните му потрепваха и се отваряха като живи.

Половин час се съпротивляваше на смъртта. Трябваше да покрием лицето му с мрежа против комари, тъй като мухите кръжаха около окървавената му уста. Последен път избликна кървава пяна, той трепна и каза - Мамо, мамо... - с детския глас, с който обикновено хората умират.

Погребяхме го както и другите - на върха на хълма. Това малко гробище беше заобиколено със здрави колове, за да го предпазим от дивите животни. Но кои бяха повече животни - горските животни или болшевиките, които се отказват от открита битка и криеци се като убийци в проследяване на жертвите си?

Подготовката за нова германска офанзива приключваше.

Всеки ден малко преди свечеряване, винаги по тройки прелитаха съветски разузнавателни самолети. Появяването им не траеше повече от няколко минути - понякога сваляхме един или два и те падаха в огнени зигзаги, а парашутите увисаха над гората.

Една сутрин в началото на октомври минаха десетки Шуки, прелетяха над главите ни и пикираха над Джержаков. Те се връщаха през час. Планините трепереха от взривовете. Есенната офанзива започна.

В края на деня на 8 октомври 1942г. и ние тръгнахме. В синьото на първите сенки на приближаващата вечер за последен път в дълбините на долината видяхме село Кубано-Армянск,. Нашите загинали останаха там, между здравите черни колове около които през идващата зима ще обикалят гладните муцуни и нервните лапи на вълците. По зелените планини тук и там се бяха показали червени и кафяви вълни - есенни знамена, проблясващи в златния огън на здрача.

След това дойде нощта. До сутринта тихо се промъквахме под покрива на величествени дъбове, обиколени от сребристите танцуващи светлинки на милиони звезди.

Планини и джунгли

Офанзивата от октомври 1942 г. на кавказкия фронт беше дълго очакване. Започна в нездравословна атмосфера.

През август върховното главнокомандване реши да атакува средния масив на два фланга: от югоизток по река Терек в посока нефтените полета на Баку и на югозапад от нашия участък - по посока Батуми и турската граница.

Битката при река Терек беше жестока, но не донесе осезаеми резултати.

Бронирани дивизии на Райха бяха спрени край Грозни. През октомври не напреднаха много. Нашата офанзива срещу Адлер също се провали. Настъплението не целеше да стигне до Грузия и транскавказката магистрала - то бе насочено към Туапсе на Черно море и контрол над тръбопровода към неговото пристанище.

Този нефтопровод не беше по-дебел от тялото на дете, а за тази черна тръба трябваше да се бием седмици.

Единствените неподпалени кладенци, завладени от Райха бяха при Майкоп. Нефтените слоеве бяха при Нефтегорск - между Майкоп и Туапсе. Червените бяха взривили съоръженията. Нефтът продължаваше да тече в плътен поток, обхващащ всички реки, покривайки кафявите тръстики и тревата. Германците с техния организационен гений се втурнаха да възстановят производството на петрол. Това бяха много богати пластове и отговаряха на нуждите на авиацията. Когато сутринта на 9 октомври пристигнахме в Нефтегорск бяхме абсолютно изумени, виждайки какво са свършили германските инженери за месец и половина. Просторните тухлени конструкции бяха напълно завършени. Но работата трябваше да се довърши като се улови петролопровода към Туапсе и милионите литри ценна течност да могат редовно да се изпомпват на танкерите в Черно море. Това беше работата на войниците. Есенната офанзива трябваше да бъде операция и от военно и от икономическо значение. Това не беше първия и със сигурност не беше и последният път, когато хиляди войници загиват за нефтени находища.

Главния път и железопътната линия от Майкоп до Туапсе се намираха под мощната защита на червените - те също като нас разбираха важноста на тръбопровода. В началото на октомври бронирани части на Райха бяха хвърлени върху съветските укрепления, но не успяха да ги преодолеят. След това върховното главнокомандване хвърли най-добрите дивизии, като бяха включени в една много умно замислена операция - през залесените планини високи хиляда метра и повече, от изток и юг десетки хиляди пехотинци ще пробият просека с брадви, постепенно ще заобикалят врага и ще се съединят зад гърба му на пътя към Туапсе, на двадесет, след това на четиридесет и петдесет километра зад Нефтегорск.

Нашата дивизия Егери, специализирана в планинските операции ни увлече със себе си. Оставихме нефтения басейн в дъжда. След двучасов марш в калното блато приближихме до големите планини, прясно позлатени от слънцето.

Фантастично заплетените гори се състояха от величествени дъбове, които никой никога не бе рязал и от милиони диви ябълкови дървета, от които се разнасяше прекрасен кисел аромат.

Изкачихме се на върха. Там червените бяха имали голям лагер, все още покрит с трупове. През пролуки видяхме впечатляваща панорама от дъбови гори, все още зелени, осеяни с петната златиста зеленина на ябълковите дървета, победени от есента.

Спуснахме се по склона. Конете се плъзгаха на копитата си по десет – петнадесет метра. Ние се хващахме за корените. Разположихме се на почивка в палатки около миниатюрно селце със смешното име на Травалера.

Повече от сто войници бяха загинали в атаката на тези няколко изгубени колиби. Това беше последното село. След нея гората се издигаше на много десетки километри - дива като джунглите на Конго.

Армията воюваше най-вече с брадви, триони и лопати. Предните отряди преследваха и километър след километър изтласкваха врага. Зад тях стотици сапъори пробиваха път в планината и преодоляваха най-трудните препятствия. Това беше невероятно. Този път беше настлан с десетки хиляди кръгли дървени трупи, закрепени към скалните корнизи над главозамайващи пропасти. И най-мощните гъсенични машини можеха да използват пътя в продължение на много километри, чак до върховете. На всеки двеста-триста метра на терасите пътя правеше завой, за да може да продължи нагоре.

Тъй като с напредването използването на машините ставаше все по-трудно се отказахме от тях. Заменихме тракторите с хиляди военнопленници. Всичко - включително водата, се товареше на гърба на хората. Всеки слагаше на гърба си дървен контейнер, към който се прикрепяха товарите. Вериги носачи сновяха ден и нощ.

Нашата дивизия доведе със себе си огромно количество мулета – прекрасни и издръжливи животни. Валонците запазихме само няколко коня. Но на тези височини нямаше никакво пасище. Нямахме нито стръкче фураж, нито зърно овес. Без да могат да хранят животните, водачите им даваха брезови клонки. Брадвите непрекъснато удряха по стволите. Стотици красиви дървета паднаха, само за да отсекаят клоните им. Животните нетърпеливо поглъщаха тези снопове зелени съчки. Но всеки ден хълбоците им хлътваха все повече и повече.

Докато сапъорите пробиваха пътя към Туапсе, хиляди егери и водачи на мулета чакаха в самоделни колиби. Раждаха се истински горски градове. Всеки германец има в сърцето си планинска хижа. Някои от тези малки сгради бяха истински шедьоври - изящество, комфорт и издръжливост. Всяка от тях имаше име. И най-жалката постройка беше кръстена с хумор – „Дом на германското изкуство“.

Есента беше прекрасна. Хранехме се пред горските си хижи сред скалната растителност. Също така си бяхме направили дървени маси и

пейки. Само слънцето проникваше през листата. Напразно вражеските самолети търсеха нашето местоположение. Вечер в далечината, в дълбините на долините, виждахме горящите светлини на железопътните гари по железопътната линия Майкоп-Туапсе. Влаковете блестяха в огън от петнадесет километра! През бинокъла лесно се различаваха черните рамки и яркочервените квадратчета на всяко купе. Нашите Щуки направиха непоносим живота на вражеските сили.

На ръба на гората предните групи и сапъори най-накрая стигнаха до горски път, който след три километра се свързваше с големия път към Черно море. Червените отчаяно се съпротивляваха. Най-големите височини бяха превзети едва след тежки ръкопашни битки - на ръждивата земя лежаха много полуовъглени от горските пожари трупове.

Цялата ни дивизия тръгна да нанесе първия удар. Препреминахме през импровизиран път, прокаран от гении. На всеки завой много талантливо бяха нарисувани шеговити табели, указващи опасностите, които бяха очевидни и без тях - мулета, натоварени с кутии боеприпаси или кухненски котли се търкаляха надолу по склона в адска бъркотия и се разбиваха в скалите на сто метра под краката ни.

Излязохме в долината по пътя на дървосекачите. Той вървеше в права линия между два скалисти хълма. Вече седмица червените заливаха с огън този проход.

Немските отряди, опитващи се да приближат до вражеските позиции бяха унищожени. Непрекъснато Щуките атакуваха руските укрепления. Този ден пораженията бяха толкова големи, че успяхме да стигнем до вражеските окопи, превърнали се в ужасна месомелачка.

Вечерта с един от нашите офицери отидохме до купищата останки от трупове, събрани през седмицата. Те бяха в състояние на чудовищно разложение. Един ред руснаци особено ме впечатли. Те бяха един върху друг - като къща от карти. В разложените си изгниващи пръсти всеки все още държеше пушката си.

В шест сутринта поисках да снимам тази мрачна картина. В момента, в който погледнах във визъора на апарата ми се стори, че едно от телата леко помръдна. Разбира се - хиляди отвратителни жълти червеи го покриваха. Искях да се уверя в подозренията си. Трупът, който ми се стори жив, беше със закрито от качулка лице. Отидох с пистолет в ръка и рязко дръпнах качулката. Погледнах ме две разтревожени очи.

Това беше някакъв болшевишки лидер. Беше лежал в тази гнилоост от предишния ден и червеите го бяха покрили. При него имаше завещание, в която пишеше, че като евреин е бил готов да направи всичко, за да отмъсти за евреите.

Човешкият фанатизъм няма граници.

Щуките напълно унищожиха мястото, където се събираха горския и големия път до морето. Стотици трупове на съветски войници изпълваха всички окопи и картечни гнезда. Някои от тях още стискаха в почернелите си ръце бинтове и превръзки, отворени твърде късно. Един ранен в крака офицер, беше успял само да свали панталоните си и беше паднал убит в картечното си гнездо. Белезникавият му задник, по който пълзяха стотици червеи, се белееше на земята.

Трима млади германски наблюдатели бяха успели в началото на операцията - т.е. дни дванадесет по-рано да стигнат скалистите брегове на реката между руските укрепления. Телата им лежах на скалите с широко отворени очи и с меки червеникави бради по лицата си. Изсъхналите ребра вече бяха пронизали зелените куртки.

Стигнахме до известното шосе към Туапсе. Селото на кръстопътя представляваше само ред огромни ями от бомби. Под железопътната линия всеки малък тунел, предназначен за оттичане на планинската вода, беше превърнат от руснаците в тясна болнична стая. Ранените, изоставени преди два дни в тези ледени коридори, до един бяха умрели на носилките без медицинска помощ.

До язовира течеше красива река. Опитах да поплувам, но бързо изскочих от водата - там плаваха полупотънали разлагащи се тела – с всеки удар на ръката се натъквах на някое от тях.

Прекарахме нощта, спейки на земята, сред миризмата на тези останки, които по-добре от всякакви клетви и молитви, ни показваха слабостта на нашите човешки тела...

Бури и пропасти

Завладяването на участъка от пътя Майкоп-Туапсе през август 1942 г., беше важна победа. Оставаше да се преодолеят някакви двадесет километра, за да достигнем до големия терминал за нефт на пристанището на Черно море. Наближавахме целта.

Дадоха ни само една нощ за почивка. На следващия ден отново напуснахме големия път, за да започнем втората операция за заобикаляне на врага през гората. Минахме няколко километра по дъното на долината, до дивите дъбови гъсталаци. Дъждът се лееше като поток. Земята, осеяна с разлагащи се тела, стана ужасно лепкава. Нямахме оборудване, както на алпийските части - нито къси куртки, нито дебели обувки. Дългите ни шинели се влачеха в калта. Често падахме на хлъзгавата земя. Придвижването ни в тази мокра и объркана джунгла беше истинско изтезание. Хората пропадаха в пукнатините.

Достигайки върха на една планина, видяхме известния петролопровод. Той минаваше по средата на височината от едната страна на дефилето към другата. На противоположния гребен на планината се намираха руските укрепления. Техните линии на окопи бяха по-високо от нас.

Докато една част от нашите хора се движеше по извивката на дефилето, аз с автомата в ръка яхнах дебелия черен тръба и започнах да се придвижвам напред на малки тласъци. Под мен се отвори петдесет метрова бездна. Стигнах безопасно противоположния склон и зад мен така мина цяла кавалерия доброволци, зарадвани от това непредвидено упражнение по езда!

С настъпването на вечерта успяхме да стигнем до гребена, преди това зает от вражеските позиции. Там германските егери бяха атакували и застреляли руснаците на място, в тесните им окопи. Едва имахме време да поставим палатки по билото, когато се разрази първата голяма есенна гръмотевична буря.

Палатките бяха малки триъгълни платна, опънати в средата с кол и които служеха на бойците като пончо. За да се направи палатка трябваше да се съберат четири такива платнени парчета и да се фиксират върху колчето, покривайки пространство два на два метра. Но четири платнища означаваха четирима мъже, така че трябваше да спим и четиримата в тясното пространство. Допълнителна сложност беше, че през деня трябваше да се сгъват, така че всеки да може да се покрива със собственото си наметало, което бе част от такава палатка.

Нямахме никаква слама, никакви сухи листа, които биха могли да се постелят - нищо друго освен мокра земя. През цялата нощ гората виеше - ние бяхме на върха на планината. Потоците от дъжд, градушка и сняг по всяко време можеха да разкъсат крехките ни подслони. Водата течеше

през дупките в брезента, който беше изхабен за година и половина и течеше по лицата ни. Чувах се виковете на хората, чиито палатки падаха.

Измокрени до костите псувах и се суетяха.

В края на следобед бяха пленени много съветски войници. Те бяха изпратени при нас през нощта. Формираха жалко стадо около нашия бивак. Голямата част от тях бяха слабички момчета от Краснодар, около шестнадесет годишни, насилствено изпратени до Туапсе, където бяха от четири дни, без да имат време да научат как се борави с пушка. Краката им бяха смазани от големите армейски ботуши и мнозинството ги бяха изоставили и продължили по пътя боси в калта. Без да имат и най-малката колиба, където да могат да се приютят те се препъваха заедно под дъжда мокри, депресирани и сломени.

Сутринта, с удивителното безразличие на славяни започнаха да обръщат на всички страни трупите на сънародниците си, които бяха убити наблизо. След един час телата бяха абсолютно голи. Пленените навличаха върху себе си не само куртките и ризите на мъртвите, но дори и чорапите и бельото. Когато конвоят от пленници се оттегли към тила ни остави в компанията на дълги редици от напълно бели тела, блестящи под потоците дъжд.

Бурята продължи три дни. Сняг и дъжд се смесваха и паднаха от небето в порой. Опитавме се да палим огън в малките палатки, но дървата бяха мокри. Получавахе се само задушлив дим, дразнещ очите и гърлото. Бурята ревеше без прекъсване ден и нощ, обръщайки палатки и прониквайки през униформите. Много войници нямаха плащове-палатки и трябваше да се завират във всякакви дупки, притискайки се един в друг.

През първата вечер успяхме да стигнем до върха на хълмовете с последните си коне. Отпуснати в дъжда, те ни гледаха отчаяно. В последната сутрин, отваряйки палатката, ги видях с огъващи се предни крака и падащи от изтощение и страдание...

Трупите на руснаците бяха по-бледи от всякога - под тях започнаха да цъфти свежа зеленина. Постоянното присъствие на тези напълно голи трупове наоколо в края на краищата ни вбесяваше и ние с ритници ги избутвахме един по един от корнизата на планината и те падаха петстотин метра надолу - в калта и мокрите пропасти...

Нашето изтощително изкачване, дните и нощите на страдание по хребетите, не ни донесе абсолютно никаква полза. Получихме заповед да се върнем в Туапсе, за да стигнем до горите на юг по друг път. Оглупели от умора, отново пресякохме нефтения тръбопровод и се разположихме на противоположната страна на долината.

Големият път към морето беше обсипан с овъглени руски фургони. Мъртвите коне бяха разкъсани от немската бронетехника и немските оръдия – кожите им плуваха в локвите. Артилерията ни работеше здраво. Съветските самолети пикираха към нас и безуспешно хвърляха бомбите си. Сравнително голяма река, наречена Пшиш течеше между високите сиви и червени скали вляво от нас. Преприяхме през нея с лодка, прикрепена към линия, която ни доведе до входа на един железопътен тунел в посока Туапсе.

Този тунел беше дълъг километър. Червените не само бяха взривили моста над реката в началото на планината, но в тунела ни бяха устроили феноменална изненада.

Цели влакове бяха хвърлени един върху друг - в този мрачен тунел бяха нахвърлени на купчина поне сто вагона. Пехотата можеше да се промъкне през тази купчина само с изключителна предпазливост. Трябваше четвърт час да се движим напред в пълна тъмнина, като допираме с дясната си ръка скалата. След това трябваше да се изкатерим по два вагона, за да достигнем другата страна и да продължим със същото движение в тъмнината, като държим настрана лявата си ръка на мократа скала. Всички викаха да уведомят съседите си за своето присъствие. След половин час напредване забелязахме бледа светлина. Червените бяха минирали и взривили изхода от тунела, отваряйки огромен кратер.

Конвойт трябваше да се изкачи до върха, а после отново да слезе по пътя, набързо пробит от сапъорите в гористите кални склонове. На конете им трябваше цял ден, за да го направят – поне онези, които не са умрели в калта или паднали в бездната.

На изхода от тунела отново започнахме еквилибристика по останките от втория мост през Пшиш, а после тръгнахме по железопътната линия.

Бяхме затънали в дива кал, но я благословихме, защото врагът непрекъснато ни обстрелваше, но снарядите им с глух шум шляпаха в калта, без да се взривяват.

На следващия ден трябваше да прекосим долината. Големият железопътен мост към Туапсе висеше в празнотата. Селото, което трябваше да пресечем, за да достигнем дъбовите гори на югозапад, до бе методично обстрелвано от артилерията на червените. Около нас колибите излитаха по десет метра във въздуха. Да се опиташ да минеш по моста беше лудост.

Трябваше да чакаме вечерта. Минахме през пълните с трупове блатисти низини и стигнахме до подножието на огромна планина - също ужасно лепкава от кал. В полунощ започнахме да опитваме да изкачим нагоре нашето оборудване и оръжия - леки и тежки.

Страната на планината, която изкачихме беше стръмна. Тя се издигаше на деветстотин метра. Почвата беше хлъзгава като вакса. Износените ни обувки се плъзгаха надолу. В тъмнината нямахме друга пътеводна нишка, освен телефонния кабел. Във всеки момент можеше да попаднем на руснаците. Най-малкото отклонение от проводника и цялата колона щеше да се разпадне. Нашите млади войници бяха полумъртви от изтощение. По-силните от нас трябваше да се натоварят и с оръжията на най-слабите, за да ги облекчат. Носех една картечница на врата си и още един автомат на рамото. И най-малката ругатня на някой разгневен войник можеше да съсипе всички.

Последните сто метра ни струваха неописуеми усилия. Много рухнаха и не можеха повече да се катерят. Те се придържаха към стволовете на дърветата, за да не се изтъркалят в бездната. Мокрия, влажен сумрак беше толкова гъст, че беше невъзможно да се различат нито пънове, нито скали, нито телата на паднали хора.

Когато стигнахме до гребена на планината беше четири часа сутринта. Набързо поставихме картечните гнезда по основните корнизи. Първите лъчи на деня пробиваха бавно и вяло. Гледахме тревожно дърветата, люлеещи се с вятъра над сивите бездни.

Индюк

Минаха дни и слънцето се върна. Ако кавказките хребети бяха неудобни за хората, то напротив- природата беше надарила тези планини с такова величие, че ни утешаваше в страданията ни. По склоновете есента хвърляше като кожи на диви зверове приказни цветове - тези червени и оранжеви прелести се спускаха на километри до белите води, кипящи сред зелените скали. В пет сутринта светлината стигна до върховете на

проходите, но гъстата мъгла все още стискаше долините. Плътна и млечна се разстиляше чиста като водата в езерата. От тази бяла покривка стърчаха като острови червени и златни планини. В продължение на час бяхме като във фееричен сън. От дълбините на мъглата се появиха нови острови - ниски планини, по-рано погълнати от влагата и се издигаха като легендарни светове, отдавна погълнати от дълбоки води.

С разсъмването започна артилерийския дуел. Германци и руснаци се обстрелваха един - друг. Между батареите им беше нашата планина, а върху нея, като гнезда на жерави бяха и нашите бойни позиции.

Нощем ние и съветските пехотинци правехме тайни разузнавателни набези. През деня и едните и другите не помръдвахме. Тогава пък на почивката ни пречеше артилерията. Дългият вой на снарядите, понякога в луд ритъм, ни оглушаваха с часове. Накъдето и да летяха тези снаряди, бръснеха планината точно над главите ни. Чувахме ги да свирят през върховете на дърветата, от които често падаха и клони.

Бяхме предадени на милостта на мързелив или прекалено разсеян снаряд. Опасността не закъсня. Един от нашите постове беше ударен. Друг 120 мм снаряд падна на осемдесет сантиметра от мен. Огненото торнадо ме издигна във въздуха. Когато дойдох на себе си видях, че се намирам сред купчини отломки - на около двадесет метра всичко беше отрязано и разрушено. На нивото на ухото дясната страна на каската ми беше напълно разкъсана. Беше цъфнала като цвете. Автоматът ми, лежащ до мен беше раздробен.

Всички смятаха, че съм си отишъл. Но имах само осколка в дясната ръка, спукано тъпанче на ухото и вътрешна коремна травма.

Тази последна травма по-късно щеше да се окаже сериозна и дълго време щеше да ми пречи в живота ми в изгнание. За четирите години война на Източния фронт бях раняван пет пъти.

Няколко дни по-късно германските войски бяха готови за последния удар. Преместихме се по на юг, но все още на същия хребет. Зад нас се издигаше внушителната маса на връх Индюк с височина хиляда и триста метра. Пред него имаше великолепна гъста дъбова гора през която тук-там се подаваха сивите лица на няколко скали. Както твърдяха пленниците, оттук трябваше да се вижда и морето. Когато тази планина бъде превзета, оставаше само спускането до палмите и сините брегове на Туапсе.

На около хиляда метра под нашите картечници, между планината Индюк и нашата планина течеше река Пшиш. Участъкът ни беше разделен на две от труднодостъпна пропаст, дълбока стотици метри. Между гигантските скали в дълбините на това дефиле имаше водопад. Нашите позиции се издигаха от другата страна, минаваха на много километри по хребета, след това падаха отвесно до реката. Там имяхме изтеглена напред позиция - в дъното на долината и на няколко метра от ревящата вода.

Според бойния план на германските алпийски егери трябваше да започнат атаката срещу Индюк от крайната южна част на нашия участък. Отначало ще минат през тила и ще атакуват съветските предни позиции от другата страна на Пшиш, под скалите. Ние устройхме картечните гнезда и трябваше само да наблюдаваме врага и да чакаме нови заповеди.

Не пропуснахме и един детайл от последната голяма битка за Кавказ.

Щуките започнаха спектакъла по изгрев. Те пикираха до жълтеникавото море на долината и работейки с невероятна виртуозност се издигаха от дълбините в последния момент преди да се разбият в гората.

Можяхме да видим само няколко съветски войници, бягащи по скалистия гребен. Щуките не виждаха повече от нас. Дъбовата гора беше истински покрив и беше невъзможно да се разбере къде са блиндажите на руснаците. Авиацията опитваше повече да всява ужас, отколкото да бомбардира нещо.

Тогава германските алпийски войски се втурнаха през гъсталака.

Чувахме шума на ръкопашните схватки. С голяма точност знаехме напредъка на нашите съюзници, тъй като ракетите на нападателите редовно излитаха от гората. Беше много вълнуващо. Атаката беше бърза. Ракетите долитаха до нашата височина и се изкачвах все по-високо.

Два часа по-късно ракетите се появяваха през листата почти на върха на Индюк. С трепет мислехме, че първите егери са достигали върха. Очаквахме всеки момент да извикат също като десетте хиляди древни герои, възпети от Ксенофонт. – Морето, морето!

Уви, те не извикаха. Вече не се появяваха и ракети. Откосите от картечници и автомати ставаха по-редки. Щуките вече не пикираха между двете планини. Немската артилерия отдавна мълчеше. Несигурността

продължи невероятно дълго. Няколко зелени ракети хвърлиха цветовете си, но много по-ниско. Все още се чуваха откоси, но това беше краят. Ротата егери не можа да победи огромната планина. Те се разпиляха и разпаднаха, погълнати от гората.

Атаката се провали. Вечерта, във виолетовите светлини на сумрака планината Индюк ни се струваше повече от всякога по-дива и надменна. Тя окончателно прегради пътя ни.

Есента избухна в планините, отваряше ги, разпръскваше по земята милиони сухи и леки листа. Гледахме умиращата гора. Нашите малки позиции бяха истински балкони над долината. Под тях на стотици метри се спускаше ужасно стръмен склон. Нощем руснаците патрулираха по него. Опънахме стоманена тел по която закачихме празни консервени кутии. При докосване от някой те се блъскаха и ние стреляхме. На следващия ден виждахме няколко смугли тела под нашите дрънкалки.

Германските егери, които сменихме, бяха изкопали малки укрития за по един човек на метър под земята, за да се редуват да почиват в тях. Дойде и нашият ред да се възползваме. Плъзнахме се в дупките. Те бяха с размерите на човешко тяло и вътре трябваше да се свиваме и да пълзим в дупка, не по-голяма от ковчег.

Но тези дупки бяха твърде малко. Трябваше да притискаме по двама, смачкани един в друг, с носове остъргващи земята. Чувствахме се ужасно – като живи погребани. Трябваше да свикнем да лежим така- като набързо погребани мъртъвци. Тези, които наистина се депресираха, предпочитаха да се свият в одеялото под дърветата, въпреки мъглата и летенето на осколки от снаряди.

Една нощ времето се промени. Задуха северен вятър. Бурята размяташе върховете на високите дъбове и се превърна в ураган. Той заливаше нашите укрития - гробове, в които по корените се стичаше вода.

Опитвахме се да изхвърлим вода с котелките, но трябваше да признаем своето безсилие. Заради дъжда и вятъра за няколко дни склонът загуби всичките си листа. Пшиш се надигна и се втурна в долината, разрушавайки дървените мостове и прекъсвайки зад гърба ни всяка възможност за доставка на храна и боеприпаси.

Последните

Силните есенни бури, които просто покриха планините на Кавказ, поставиха край на всякакви опити за настъпателни действия.

Там, където трябваше да се водят битки, трябваше да се пробива през калта. Руснаците в подножието на планината също се съпротивляваха на лошото време в наводнените си окопи. Нощем чувахме виковете им.

Всеки войник беше потънал в тъмнината, опитвайки се напразно да изхвърли водата. От едната линия на окопите до другата имаше истински международен конкурс по ругаене. Германците викаха: „Scheiße!“, руснаците викаха: „Чорт!“

Болшевиките бяха по-щастливи от нас, защото бяха спасени от зимата. Тя ограничи силите на Райха, когато оставаха само няколко километра планини и гори до Туапсе на Черно море. Това спиране на три километра от победата ни доведе до отчаяние.

Но не можеше да се направи нищо друго освен да се стабилизира фронта по разгънатите хребети, където се борихме в продължение на три месеца.

Най-остър проблем беше подслонът. Всички стари окопи бяха залети с кална вода. Нямахме нито лопати, нито триони, нито каквото и да е сапърно оборудване. Дозорните групи отидоха до най-близкото село, за да потърсят гвоздеи, да поискат брадви...

На няколко метра от хребета на планината нашите пехотинци приготвиха нещо като основа за колиба, правейки дренажни канавки за източване на водата. Успяхме да забием колове, да сложим отгоре редица стволове и да покрием с метър слой земя. Този импровизиран покрив предпазваше от взривовите, но водата продължаваше да прониква между гредите. Вътре в тези отшелнически колиби забихме половин метър високи колове и отгоре поставихме клони, които служеха за легло. През цялата нощ водата влизаше в нашия подслон, като до сутринта се издигна до двадесет - тридесет сантиметра. Ние се възползвахме от това за да давим въшките си. Постоянно ги събирахме под куртките и по чатала. Хвърлихме ги във бълбукащата водата под клоните. В продължение на два месеца не си бяхме сменяли дрехите и паразитите ни тормозеха ужасно. Една сутрин се съблякох на открито и убих седемстотин въшки наведнъж!

Вълнените ни дрехи просто бяха натъпкани с тях като царевични зърна – така бяха притиснати. Можеха да бъдат премахнати само чрез провесването на пуловера над огъня. Тогава се виждаше как стотици огромни белезникави въшки пълзяха към горната част на дрехите. Ние ги разтърсвахме на нагорещена ламарина - те пукаха и летяха като фишеци в различни посоки. След това цялата ламарина блестеше от тяхната разтопена мазнина.

Разлятата Пшиш се прояви като истинска река. За една нощ стигна подножието на нашата планина и превърна долината в кален залив, където бутани от течението плуваха подутите трупове на болшевиките.

Нашите кухни бяха блокирани в подножието на овесен склон и бяха залети от водата. На следващия ден се виждаха само метални комини и главите на няколко коня, все още съпротивляващи се на течението. Успяхме да ги спасим от водата, но умряха от тежките лишения в планината.

Тази отвратителна мърша скоро стана основата на нашата диета. От снабдителните ни бази не остана нищо. Мостовете, направени от сапъорите бяха отнесени като сламки от триметровата вода. Цяла седмица се хранехме, отрязвайки с ножа парчетата от кльощавите гърди на мъртвите кобили. Рязахме колкото може повече от тази отвратителна плът и я поглъщахме сурова и без сол.

Спасихме няколко купи брашно и няколко пъти го смесвахме с дъждовна вода на питки.

И най-малкият огън беше опасен за нашия участък. Гребенът беше напълно гол - листата от дърветата бяха изпадали, а руснаците ни наблюдаваха. И най-тънката нишка дим над планината моментално ни струваше тридесет –четиридесет гранати. Освен това димът в колибите правеше живота невъзможен - очите ни силно се насълзяха и трябваше огънят да се гаси незабавно.

Изтощени от глад, мокри до кости и погребани в нашите наводнени отвратителни бърлоги, скоро станяхме жертва на всякакви болести. Епидемия от жълтеница обхвана целия ни сектор - всяка сутрин по няколко войници с жълти лица, силна треска и халюциниращи излизаха от дупките си.

Веднага след като беше построен временен мост ги евакуираха. В рамките на няколко седмици от кавказките хребети бяха спуснати

дванадесет хиляди болни от жълтеница. Всеки от нас беше заплашен от жълтеница, пневмония и десетина други заболявания. Персоналът се стопи пред очите ни. Бързо загубихме половината от нашите войници.

И все пак трябваше да изпълняваме дълга си и да носим това нещастно бреме до края, да прекараме безкрайни часове в наблюдаване на врага, да косим с пушки и картечници руснаците, проникнали много близо до нашите постове или между постове, разположени на разстояние петдесет-сто метра един от друг.

Всяка нощ нашите патрули се спускаха към лисичите дупки на руснаците. Това беше изтощително занимание, но нашите войници харесаха тези рисковани набези.

Един от такъв патрул, открит на разсъмване от руснаците и обсипан от техния огън се върна без своя командир на име Дюбоа. Той бил паднал близо до реката. Смятахме го за убит.

През нощта между стръмните скали, които ни отделяха от врага, чухме викове за помощ на френски език. Двама доброволци се спуснаха в дефилето и върнаха „мъртвото“ тяло на Дюбоа.

Всъщност той беше почти мъртъв. С пробито от откос рамо, дошъл в съзнание дълго след битката. Да се добере до хребета посред бял ден беше невъзможно, но той не искал да пропусне шанса си по изключителен начин да изпълни получената заповед - да установи позициите на руснаците. Той прекосил реката, плъзнал се между два блиндажа и с часове изучавал разположението в целия сектор на врага.

Той направил всичко прекалено добре. След като открил телефонната линия на руския команден пункт, с цената на много усилия - само с една ръка, с ножа си прерязал кабела.

Недоумяващите руснаци изпратили разузнаване и нашият Дюбоа, преследван и яростно обстрелван, трябвало отново да се хвърли във водата с няколко нови куршума в тялото - единият, от които разривен - бе направил в крака му дупка с размер на грейпфрут. Той пропъзлял до гъсталака, направил си турникет и през нощта плъзлял по скалите деветстотин метра нагоре, с енергията на човек, чийто живот е застрашен.

Докараха го почти безжизнен. Санитарите трябваше да го спуснат отново по другия склон на планината, през кал и през нощта. Преди хирургът да го упои, поискал лист хартия и молив и пред немския

полковник - командващ сектора, за двадесет минути изготви план на съветските позиции, отпивайки по малко коняк всеки път, когато е на ръба на загуба на съзнание.

Едва когато всичко свършило, той легнал на операционната маса.

Както и всички останали, той беше обикновен подофицер, но нашите момчета имаха вяра, знаеха за какво дават живота си...

Само този идеал можеше все още да поддържа силата на нашите другари, доведени до състояние на скелети.

На ледения ни връх живеехме в състояние на лудост. Стотици руски трупове с ужасни гримаси се разлагаха на няколко метра от нас.

През една октомврийска нощ руснаците опитаха отново да завземат хребета. В 11 вечерта се изкачиха до върха на планината, като мислеха, че никой не ги е чул, но всички картечари ги чакаха и в момента, когато болшевиките бяха на няколко метра разстояние, откриха яростен огън. Съветският батальон беше разбит на парцали.

С огъня си те изненадаха червените точно, когато бяха в края на изкачването и с пръсти се задържаха към корените на дърветата. Загиваха, хванати за тези корени. Някои падаха и се блъскаха в остриите камъни, други все пак успяха да преодолеят няколкото метра и бяха убити на платото. Но най-ужасните трупове бяха тези, които лежах с изкривени лица под носовете ни, все още захванати към стволовете на дъбовете.

Беше невъзможно да се стигне до тези мъртъвци без риск от обстрел от картечниците и минохвъргачките на врага, следящ от другата страна всяко наше движение. Затова в продължение на много седмици трябваше да гледаме разлагащите се трупове пред очите си. Накрая главите им се откъсваха и една след друга се затъркаляха сред скалите. Нищо не оставаше над раменете – освен белезникавите фосфоресциращо бели прешлени, подредени един до друг като негърски колиета.

Към три и половина следобед сенките вече лягаха по планините и в четири часа тъмнината беше пълна. Трябваше да влизаме в черните, пълни с вода дупки и сред безбройните паразити да лягаме върху леглата от клони. В единадесет часа вечерта вече не можеше да се издържа. Треперейки от студ чакахме часове, докато бледите лъчи на слънцето пробият влажната мъгла.

Врагът ставаше все по-дързък. Американците дебаркираха в Мароко и Алжир. До преди тази изненада болшевиките не вярваха на янките, но завладяването на Северна Африка промени всичко. Преди това много войници се предаваха. Често обаче, приближавайки до нас през нощта, бедните хора бяха взривявани от нашите мини - разочарованите оцелели отново побягваха към местата си, където веднага ги застрелваха. От деня след десанта в Рабат и Алжир, отново намерили увереност руснаците вече не идваха.

Трябваше постоянно да бъдем нащрек - нашите войници бяха сменяни на всеки два часа. Тези смени бяха ужасни. Пропадахме в пълните с вода стари укрития, където хората напълно потъваха. Те бяха изтегляни мокри до кости.

Някои започнаха да плачат като деца.

Но повече от наводнените окопи, бяхме ужасени от прокълнатите трупове на руснаците, разлагащи се между нашите постове. Придвижвайки се опипом в тъмнината се натъквахме на тези зловонни купчини, стъпвайки в нечий втечняващ се желеобразен стомах. Тогава се сривахме в отчаяние, без да знаем как, за да се отървем от тази гнусна човешка тиня, който прилепваше към кожата ни и ни караше да повръщаме.

Бяхме на края. На края!

На края на физическите си сили.

На края на моралния дух.

Все още се съпротивлявахме само защото честта ни на войници бе поставена на карта. Като доброволци искахме да останем до края, до последния удар на изтощените ни сърца...

Вече не се надявахме на нищо.

Една сутрин, докато четяхме заповедите, с озадачените си очи видяхме параграф, определящ часовете и условията на нашата смяна. Отне ни много време, за да разберем за какво става дума. И все пак беше така. Легион Валония се оттегляше, получавайки триседмичен отпуск в страната си. След това той трябваше да бъде подсилен от няколко хиляди нови белгийски доброволци.

Отново се спуснахме по дългия кален склон, по който с такава трудност се изкачихме през октомврийската нощ. Какво стана с моите нещастни братя войници, които се изкачиха онзи вечер, страдали катерейки се в тишината на върха? Нашият Легион бе напълно очукан от първата зима в Донбас и напълно окомплектован преди голямата офанзива на юг през юни 1942 г. Когато стъпихме на малкия дървен мост на река Пшиш, бяхме останали точно сто и осемдесет и седем души.

Още дълго гледахме хребета, където изтърпяхме толкова много страдания. На самия връх се виждаха позлатените върхове на няколко дървета, непобедени от зимните виелици - подобно над тях нашият идеал, горд и лъчезарен остана там, във враждебното небе.

V. Към Днепър

В една декемврийската вечер на 1942 г., влакът ни с отпускарите пресече река Кубан. Германският инженерен батальон прехвърляше през зелената вода огромен двуредов метален мост.

По това време на фронта зееха зловещи пукнатини на север и северозапад от Сталинград.

Германците не се поддаваха и на най-малкото съмнение и както винаги методично продължаваха да карат огромни метални греди, за да заменят дървените мостове, набързо направени през победоносното време на август миналата година. Със същото спокойствие бяха събрали в складове в Майкоп и Краснодар ботуши, памучни вълнени дрехи, ски, цигари, шоколад. Един месец по-късно тези складове щяха да хвъркнат във въздуха от мощен заряд динамит!

Германците слушаха само немското радио. Ние, по-недискретните научихме, че руснаците бързат от изток и се опитват да пресекат пътя към Ростов и да прекъснат комуникацията ни с Кавказ. Знаехме, че се приближават.

Нашият участък остана напълно спокоен. Няколко часови наблюдавахме пътеките около замръзналата лагуна с белезникаво-зелен цвят. Нищо не се чуваше, нищо не се виждаше. Само няколко врани оживяваха ниското небе.

Една сутрин излязохме на мостовете на Ростов, защитени от ледовете с огромни диги.

Тъй като Украйна вече беше към Европа, беше превърната в приказна строителна площадка. Там, където се намираха само железопътни коловози, ръждясали от славянското нехайство и почернели от системните пожари сгради, сега се издигаха модерни гари, обзаведени с просторни нови сгради от тухла и бетон.

През полуотворените врати на нашите вагони с широко отворени очи се удивявахме на тази необикновена промяна. С гордост се издигаха стотици табели с имената на големи немски фирми. Над заводи и хангари се издигаха тези знаци победа в индустриалната война.

Ние, войниците, бяхме завладели пространство на разруха, напълно унищожено от съветите преди да отстъпят на изток. Бяха достатъчни четиринайсет месеца, за да се възстанови, създаде, организира и трансформира всичко от земята нагоре.

Гледката на Днепър беше същата като в Донбас. В рамките на няколко месеца през реката – широка повече от километър беше прехвърлен двуетажен мост - едното ниво за влакове, другото за коли. Градът блестеше с всичките си светлини до границите на обзора. През нощта светлините на мощните фабрики можеха да се видят навсякъде. Реката течеше като море, огромно и черно, осеяно с безброй блещукащи светлинки - като светулки.

Под снега и студа Украйна простираше огромните си хоризонти, пресечена от горички с месингов цвят, оживени от бели къщи. Навсякъде имаше нови гари, складове, огромни захарни заводи. Стотици селскостопански машини бяха разтоварени, зелени и червени, като хубави нюрнбергски играчки. За една година Германия създаде в Русия е най-богатата колония в света.

Страхотна работа!

Но също така и страхотна илюзия, защото за това мирно дело Райхът твърде бързо хвърли много сили, което според дивия закон на омразата и изгодата всичко щеше да бъде обърнато единствено към военни произведения, насочени към касапница, убийства и унищожение!

През 1943г. войната продължаваше. Тя повече от всякога изискваше силни сърца. През 1941г. отидохме на кръстоносен поход на Изток, защото нашата съвест ни заповяда. През 1943 г. мотивите останаха същите и жертвата трябваше да остане същата. Въпреки превратностите, горчивината на разделението и неразбирането, което често ни заобикаляше, ние трябваше да останем твърди в изпълнението на същия този дълг.

Животът си струва да живее само когато е осветен от най-високия дар, от върховният принос. Всеки искаше да стигне до края.

В края на януари 1943г. нашият легион се събра за второ изпращане в Двореца на спорта в Брюксел. Десетки хиляди белгийци приветстваха нашите войници. После вагоните ни откараха към Русия.

Но не ни беше отредено веднага да се присъединим към антисъветския фронт. Все още ни липсваха някои бойни групи, които по време на нашата интервенция бяха подсилили германците и бяха останали в Кавказ. От Майкоп се бяха изтеглили до делтата на Кубан, през Перекоп, Крим, Симферопол, Херсон на Днепър и след продължило четири месеца пътуване се присъединиха към нас на полската граница.

Тежките ни битки от 1941 и 1942 вместо да посеят ужас сред младежите на нашата направиха обратното - предизвикаха голям ентузиазъм. Бяха обучени около две хиляди белгийски доброволци. Трябваше първо да ги приобщим. Повечето от тях бяха миньори. Някои бяха дошли поради отвращение от работата си в мините, силно привлечени от нашия социалистически идеал и мечтаейки за справедливост и чистота. Много войници и офицери от старата белгийска армия бяха затваряни в лагерите на Райха, където те поискаха да се присъединят към нас в армията. Стотици дойдоха в славната стара униформа, в която се бяха опитвали да спрат движението на германците на Запад през май 1940г.

Така по братски начин се обединиха две армии - тази, която героично защитаваше почтеността на нашата земя през 1940г. и тази, която, преодолявайки скръбта от миналите години, от август 1941г. пожела да помогне за спасяването на най-важното – Европа. А чрез нея и нашата родина.

Присъствието на воините от 1940г. ни вдъхваше увереност, че патриотизмът, който води нашия Легион още от самото начало е останал непокътнат и чист. Той се бориха в Русия с висша вяра и дух.

Един от тях искаше да вземе на фронта малката си барета на белгийската армия. При всяка атака той хвърляше стоманената каска, сменяйки я със своята реликва от майската кампания на 1940г. По време на атаката срещу гората на Теклино на 16 януари 1944 г., той загина с баретата на главата си.

Работническата класа съставляваше $\frac{3}{4}$ от нашия легион. Но имаше много млади хора с благородно потекло и представители на най-добрата белгийска буржоазия, златни медалисти от колежи, синове на известни дипломати, юристи, държавни служители, бизнесмени.

Всички бяхме обединени от една обща воля - да представим бляскаво нашия народ сред двадесетте народа, които бяха събрани за битка. Без да трепнем да изпълним нашия европейски дълг в борбата срещу

смъртоносния враг на Европа. Да поставим на достойно място нашата родина сред континенталната общност, която ще се роди след войната. И накрая да подготвим ударни отряди, чиято сила ще гарантира създаването на социална справедливост след нашето окончателно завръщане след войната.

За този идеал ние давахме живота си.

Жертвата не е реторична формулировка - от шест хиляди белгийски доброволци, дошли в легион „Валония“ през есента на 1941 г. до пролетта на 1945г., две и половина хиляди загинаха със смъртта на герои. Осемдесет и три процента от нашите войници получиха едно или много ранявания по време на тази гигантска кампания. От първите осемстотин доброволци от 1941г., участвали във всички битки, до края на войната оцеляха само трима - прост войник, три пъти раняван подофицер, който после стана капитан и ранявания пет пъти автор на тези редове.

Завръщането при Днепър

В началото на ноември 1943г. нашия легион, който се бе превърнал в мощно подразделение на Вафен СС – ударна бригада „Валония“, натовари в шест дълги влакови състава своите две хиляди готови за битка войници и техните триста петдесет и четири камиона и бронирани машини. Влаковете ни минаха покрай реките, жълтите тополи и обраслите гори на Силезия. През 1943 г. тази индустриална зона все още беше цяла - въглищните мини и горивните инсталации за синтетично гориво работеха на пълен капацитет. Селищата и долините бяха мирни и щастливи.

Но в южната част на Европа предвестниците на големите бури вече се чуваха. Англо-американците кръстосваха Средиземно море. През август 1943г. не без съучастието на италианците – поради силната подкрепа от морето и въздуха бяха изоставили без съпротивата Сицилия, която беше пометена като от буря. Съюзниците не биха могли да бъдат отблъснати нито да бъдат задържани както в Месинския пролив, Сиракуза и Тунис.

Масовият десант под прикритието на хиляди самолети имаше бърз и пълен успех. Фактът беше очевиден. Можеше ли да се провали тактиката, ако се повтори по бреговете на Атлантика, при положение, че е успяла в южните морета?

Второто изпитание на силите се появи на украинския фронт, накъдето пътувахме с нашите триста машини.

До лятото на 1943 г. всички вярвахме във възможностите на немските сили на изток. Сталинград без съмнение беше тежък удар, но трябваше де се предприеме контранастъпление, както през пролетта на 1942г.

То се състоя - Германия хвърли всичките си сили в посока Воронеж и Дон. Кървави битки, в които бяха изведени от строя хиляди танкове, но офанзивата не успя. Съветите, развивайки успеха си, отблъснаха немските войски до Харков, а след това превзеха и града.

Този провал беше несравнимо по-сериозен от Сталинград, макар и не толкова ярък. Вече не ставаше въпрос за неуспех (коя воюваща страна няма неуспехи), а че проблемът ставаше систематичен. Офанзивата на руснаците нито беше отблъсната, нито беше спряна. От Харков силите на СССР се спуснаха към Днепър, форсираха го и напредваха отвъд Киев и Днепропетровск.

Но във всеки случай ние - доброволците срещу болшевиките, знаехме целите и задачите си. Бяхме решени да се бием срещу съветите до последната секунда. Знаехме, че всеки нанесен удар някога ще бъде оценен по достойнство.

Освен това - докато във войната не е загубено всичко, нищо не е загубено. За Германия оставаше обширно пространство на сигурност - от Минск до Бордо и от Атина до Нарвик. Все още имаше огромни материални ресурси, талантливите изобретатели бяха способни да нанесат на самоуверения противник неочакван смазващ удар. Към нас се присъединиха много ешелони с прекрасни ударни части - известната СС дивизия „Тотенкопф“. Докато минаваха нейните елитни бойци бодро подхвърляха – За един месец ще превземем Киев!

Нашите ешелони пътуваха из южна Полша под сухото бледо синьо и розово небе. Беше неделя - жени в тъмни рокли и зелени забрадки излизаха от малките си къщички, вървейки по селските пътища към дървените църкви.

Вдъхвахме аромата на заледената земя.

На следващия ден сутринта направихме кратка спирка в Лемберг, където получихме прекрасна зимна екипировка - напълно топлоизолиран камуфлаж, ботуши, бели якета, кожени шапки.

Под тежестта на тези дрехи се чувствахме огромни, тромави и не знаехме как ще се движим във всичкото това облекло. Спомнихме си ужасната зима на 1941г. в Донбас, нашите износени куртки, пропускащи студения вилнеещ вятър. Този път командването се беше престарало с предпазните мерки. Всичко това беше прекалено хубаво. Най-далновидните от нас се запитахме - как ще запазим това феноменално лично имущество когато дойде денят, когато ще трябва да се движим без камиони.

Но получавайки тези топли подаръци войниците бяха щастливи като деца. Скоро във всеки вагон имаше пълен комплект.

Продължавахме през Галиция, която беше потопена в есенните дъждове. След това веригата влакове се насочи на юг. Далеч на запад се виждаха сини планини. Под колелетата се плъзна кална река, осеяна по бреговете с хиляди изсъхнали тръстики. Пресичайки Днестър, влязохме в Бесарабия.

От този момент комуникационните маршрути бяха толкова задръстени, че бяха необходими петнадесет - двадесет дни да се мъкнем по директния път до Лемберг на фронта. Навъсените отпускарни, които не бяха твърде щастливи да се върнат към тези проблеми, някак си се влачеха. Откъм Одеса с точността на часовник минаваха прекрасни спални вагони и вагон-ресторанти. От пероните на гарите, където се тъпчехме в очакване по четиридесет - петдесет часа, изведнъж виждахме тези дълги луксозни вагони с оранжеви лампи.

Но като общо транспортът все повече се парализираше и армията минаваше капка по капка. Нашите влакове бяха пренасочени по единична линия през Румъния.

Бяха ни казали, че се насочваме към Крим. Кримския полуостров точно сега беше отрязан от офанзивата на съветите, но по море бяха изпратени немски подкрепления от Одеса, така че не бяхме изненадани, когато една сутрин видяхме извисяващите се на десния бряг на Днестър червени тухлени стени на старата крепост на Тираспол. От другата страна на реката намерихме еднотипни къщи, кладенци, милиони слънчогледови стебла без глави, сивкави от напредващата зима.

Довечера ще бъдем в Одеса!

Но влакът спря на една мрачна гара, а после обърна на изток. Пътуването до Крим свърши. Пътувахме два дни. Севериозток!

Североизток! Североизток! Покрай нас минаваха украинските гари, покрити със сняг. Пълни момичета с пищни гърди под ватираните си дрехи, плюеха слънчоглед по земята като хамали.

Все повече приближавахме Днепър. От Днепропетровск на север вече се чуваше артилерийската канонада.

Последната вечер вдясно от нас видяхме ослепителни снопове светлини, а после и отляво. Влакът вървеше с часове между тези странни фойерверки. Все повече се промъквахме в този тесен участък. Нисколетящи самолети обстрелваха пътя. Пред нас видяхме пламтящи сгради. Това беше Корсун.

Разтоварихме в мрака на нощта.

Олшанка

Трябваше да заемем позиция на тридесет километра източно от Корсун. На нашите триста петдесет и четири единици моторизирани машини им трябваша три дни за да се преодолеят този етап от пътуването. При нормални условия това би отнело два часа.

Огромната, ужасна руска кал - гъста като разтопен каучук, беше потопила всички пътища. Тя достигаше четиридесет - петдесет сантиметра на коловозите и другите дълбоки участъци.

Нашите шофьори в пълния смисъл на думата се сражаваха в тези лепкави блатата. Трябваше да секат дървета за да импровизират нови проходи. Приблжихме до голямо блато, след което имаше борова гора. Там трябваше да се движим по път от хиляди кръгли трупи и стълбове, наложени един върху друг - беше нещо като тротоар. Подскачахме върху тези колове като на панаир.

Пътят, който минаваше през боровата гора също беше направен от хиляди стволоче на дървета, но не заради калта, а заради пясъчните сипеи, в които машините затъваха до двигателите си.

Болшевиките знаеха за трудностите по този път, така че из гората браздяха групи партизани. Нощем се промъкваха за да поставят мини или на лов за войници. Сутринта по пътя се взривяваха по две - три коли. Това беше ежедневната такса.

На всеки петстотин метра бяха построени огромни редути - подобно на африкански фронтове. Под тяхното прикритие се бяха разположили групи за наблюдение.

На изток от боровата гора се откриваше долината на Днепър. В продължение на няколко километра се простираше село Белозерие - седалище на известната СС дивизия „Викинг“, към която бяхме причислени до лятото на 1944 г.

Прекрасно въоръжена, изцяло моторизирана и състояща се от хиляди забележителни момчета с квадратни рамене и силни като дървосекачи. Дивизия „Викинг“ бе получила задача да защитава Днепър от североизток и юг, вече застрашен от дивизиите на Сталин.

Съветски десантни части се бяха качили на десния бряг на реката в района на Белозерие, когато бавно отстъпващите немски дивизии се отдръпваха към левия бряг и чакаха реда си да пресекат реката по редките проходими мостове.

Вражеските десантчици бързо бяха разпръснати - много от тях бяха убити в кратки престрелки. Оцелелите успяха да изчезнат в голямата Черкеска гора, където имаше много партизани.

Определената за нас зона в южната част на сектора, заема от „Викинг“ минаваше точно по западната граница на гората. В този горски район, оформен на десния бряг на Днепър от седмици се бяха установили парашутисти и украински партизани. Те успяваха да установят връзка с редовната съветска армия, форсираща реката надолу по течението.

От запад гората беше обиколена от река Олшанка, широка петнадесет - двадесет метра. Тръгвайки от юг, тя стигаше до село Староселие, прекосяваше на северозапад, после се връщаше покрай гората и се спускаше на изток. Минаваше през село с прекрасното име на Байбузи, разположено на хълм на левия бряг. От другата страна на реката и залепена за самата гора се намираше селцето Закревка, завзето от врага.

Олшанка продължаваше да тече между хълмовете. След пет – шест километра достигаше до четвърто село - Мошни. Там Олшанка окончателно се отдалечаваше от гората, ставаше по-широка и беше прекосена от дълъг дървен мост.

Във всяка къща имаше въдици, мрежи и други странни риболовни принадлежности. Възхитителна църква, украсена с ориенталски купол украсяваше целия хоризонт.

От Мошни Олшанка течеше няколко километра на изток. На края на степта под подпухналото ноемврийско небе лежеше село на име Лозовок. Високи бели дюни гледаха как между жълтите пясъчни острови и черни борове реката се влива в калния Днепър.

Такъв беше нашият боен пейзаж и села.

Отначало трябваше да заемем центъра на сектора с населението на Мошни и Байбузи. Основната част на нашата бригада се разположи в Мошни с неговите рибари и черен мост. Предстоеше ни да отбраняваме Байбузи. Тогава бях командир на трета рота, съставена най-вече от бъдещи младежки водачи, преминали подбор и дълъг стаж в школата за лидери. Тези шестнадесет-седемнадесетгодишни момчета имаха кристално чисти идеали.

Пристигнах с тях в Байбузи. Две дълги редици къщи минаваха по гребена. В подножието им местността леко се спускаше към Олшанка в протежение на километър. Тайнствената гора ни наблюдаваше.

Руснаците се бяха укрепили в началото на гората и на пръв поглед не се виждаха. Ние разположихме минохвъргачките, артилерията и противотанковите оръдия, а пехотата ни зае позиция.

Селото беше тихо и спокойно, в гората беше тихо, ничий гръб не се движеше сред слънчогледовите пръчки. Установих командния си пункт в първата къща в югоизточната част.

Изведнъж, в осем часа един единствен откос разкъса мрака.

Пет минути по-късно моя команден пункт, надупчен от запалителни куршуми, гореше в горната част на хълма като златна факла с милион искри от сламки. Целият хълм беше осветен.

Въпреки това, след откоса нямаше никакъв шум, нищо. Няколко тъмни приведени гърбове тихо се затичаха към тръстиката по брега. Оттам много светещи очи гледаха огъня.

Битката между нас и гората беше започнала.

Нямата гора

На новия ни участък на украинския фронт се установихме на 21 ноември 1943 г. Няколко дни по-късно, за да обучим новобранците и разузнаем терена, се промъкнах на съветския бряг с първите лъчи на утринното слънце.

Тесният дървен мост между Байбузи и Закревка, който както руснаците, така и ние можехме да взривим, все още беше непокътнат – и ние и те го пазехме за черни дни.

С дузина войници се промъкнахме през полето слънчоглед на юг до река Олшанка. Водата беше ледена и стигаше до кръста. На другия бряг поставих картечар за да прикрива преминаването през реката. След това дълго пълзахме докато стигнем гората. Високите борове бяха мълчаливи, светлият жълт пясък беше девствен. На единия край открихме едно стадо с двама пастири. Това беше всичко.

Като жест на учтивост към болшевиките заради предишната вечер, връщайки се запалихме три копи сено на границата на участъка на противника.

Върнахме се с празни ръце. Гората пазеше тайните си.

Когато окончателно укрепихме окопите и сложихме бодлива тел в юго източните и източните покрайнини на село Байбузи, командващият армията генерал даде както и трябваше, заповед за промяна на всички позиции и да се укрепим още напред - до самите води на Олшанка.

Сега бяхме в открита местност, а зимата наближаваше. Горе в Байбузи се редувахме да почиваме в къщите и бараките - построени на голата земя и с кирпичени стени, от които се стичаше влага. Но все пак имаше покрив и два малки прозореца. Долу беше пустинна равнина, калта и пясъкът на откритите речни брегове.

Поставихме нашите огневи точки в протежение на седем километра по хълмовете и до малкия мост в Закревка. На двеста метра от Олшанка над хълма имаше брезова горичка. Там оборудвахме отбранителна линия – нощем мъкнехме натам и противовъздушните оръдия. В горната част на окопите пред брустверите минаваше бодлива тел.

За две седмици нашата бригада трябваше силно да се разтегне на юг до Старосел. Новия участък се спускаше към село Ирдин, заето от

болшевиките. Между това селище и нашите блиндажи имаше кално поле с растящи лески, трънаци и тръстики.

Започна да вали сняг. В степта бягаха зайци, размахваха опашки и копаеха дупките си. Над виолетовата гора се спускаха се розови вечери.

За нашите момчета това беше трудно време. Патрулите стигаха до блатата, ледът се чупеше и на много момчета стъпалата измръзнаха. Но тези неща не снижиха бойния дух - за всеки патрул от шест души се спореше кой да бъде включен в рейда

В другия край на сектора момчетата ни от Мошни се бяха вкопчили край река Олшанка. Покрай брега минаваха следи от път. В зоната на разположение на противника, склона с лилавите и виолетови гори се виждаха руините на манастир с жълтите гирлянди на старата му ограда. Нашите момчета се окопаваха, а през това време наблюдателите гледаха десния бряг, затрупан с ивици царевични стъбла.

Вечерта руснаците проникнали в зоната за разузнаване. Нашите също се прокрадвали в тъмнината на другия бряг. Но полетата, черни от лепкавата кал и покрити от първия сняг бяха пълни с мини. Слушахме нощните звуци – блясък на огън, шума на взрива, викове... Онези, които оцеляваха, влачеха окървавените ранени.

Един такъв, дребен седемнадесетгодишен миньор от Шарлероа, крехък като момиче, по време на една от тези акции попадна на мина, която разкъса двете му стъпала и ръката. Той остана един месец на легло в полевата болница край Корсун. С всеки ден ставаше все по-прозрачен от слабостта, но всеки път, се усмихваше когато го посещаваха. Той беше щастлив получавайки железен кръст. Така и умря - галейки като райска птица в ръцете си червено-бяло-черната лента.

Гората все така беше пълна с тайнствени опасности. И въпреки това, всяка вечер покрай нашите постове се промъкваша хора, предпазливи като леопарди. През нощта се чуваше шумолене, в далечината им отвръщаше крясъка на сова. Ние разбирахме тези сигнали, чувствахме присъствие. Понякога нашите охранители откриваха огън. Но сутринта не виждахме нито следи, нито кръв. Напразно усилихме патрулирането. Аз самият с един от моите бойци прекарах цели часове през нощта в патрул край реката. Не намерихме нищо. Това беше отчайващо, защото всяка сутрин зад нас се взривяваха камиони, попаднали на нови мини.

Нашите села живееха в някакъв напрегнат нощен живот, получавайки заповеди за спиране на съветските партизани. В тъмнината руснаците се плъзгаха с техните сандали от свинска кожа. Познавах всеки сантиметър от терена. Бяха неуловими. За един месец нито ние, нито дивизия Викинг не хвана и един пленник.

Кръв в гъсталаците

Трябваше на всяка цена да разберем какво се случва в лилаво-бялата гора.

Селяните си шепнеха. В крайна сметка научихме от тях, че в горската зона близо до Черкаси има десет хилядна съветска войска.

Но къде точно?

Те получавах оборудване - от нашите наблюдателни пунктове виждахме как болшевиките построиха много бункери и докарвах противотанкови оръдия. Но това бяха само първите сто метра. Какво ставаше след това, зад това място, под огромните борови гори, простиращи се до Днепър на изток и до Черкаси на югозапад?

Всяка къща пазеше тайната си. Нашите селяни бяха приятелски настроени, като почти всички в селата на Украйна. Проклели комунизма, който ги съсипа и им затвори църквите. Но германските администратори понякога се отнасяха зле с тях, а някои семейства имха син или баща партизанин из околните гори.

Внимателно следях моето село Байбузи да е щастливо село - въпреки войната. Валонците са добри момчета. Те бързо се сближиха с местното население и носеха малки подаръци в къщите.

Възстанових църковната служба - в неделя от зори до обяд, облечен в позлатени и лилави одежди, в църквата служеше един прекрасен свещеник, който двадесет и три години се бе крил се в гората. Цялото село присъстваше на службата. Стотици пъти се просваха на земята в поклони. С часове пееше мелодично и с пламенни молитви разбиваше сърцето.

В златните и сребърните рамки в светлината на свещите блестяха десетки икони. В неделя свещеникът кръщаваше децата. Той непрекъснато ги караше да целуват иконите една по една, после пренасяше през параклиса всяко от тях. Вдигаше ги на ръце пред себе си

така, че цялото село да вижда и да се възхищава на новото попълнение на енорията! И накрая той ги даваше на уморените майки - срамежливи, уморени, но с блестящи очи, облечени като всички жени в Байбузи - с изтъкани в селото дълги кафяви монашески рокли, украсени с няколко гънки на талията.

Каквито и да бяха нощните битки, редовно посещавах православната служба в неделя сутринта - сред брадатите стари селяни и бандата въшливи хлапета. След часовете на молитва и нашият католически свещеник провеждаше меса. Никой от присъстващите украинци не излизаше. Тези хора копнееха на религиозен живот. Под силното впечатление падаха на колене докато приемахме причастие.

Помагайки на стар човек, който бе загубил крака в друга война, се прибрах в моя команден пункт, покрит с паразити, но докоснат от простите нрави и вярата на тези селяни.

И все пак от същите къщи през нощта заминаваха доставки за партизаните.

Не можехме да се обидим на нашите селяни за бащините им сърца, но внимателно ги следяхме. Тяхната наивна доброта естествено превъзхождаше нашите западни комплекси. Те обичаха своите сънародници, стрелящи срещу нас, но и нас, които живеехме под покрива им, като показваха същата проста, искрена и силна доброта.

Когато вечер излизах с бяло палто от овча кожа, препасан с картечни ленти по маниера на казаците, старата майка коленичеше пред иконите. Когато сутринта се връщах след битката, старците ме чакаха. Прибирах си оръжието, димящо от студа, старата майка се кръстеше, плачеше, докосваше моите дрехи. Не бях убит. Не бях убит! Нещастните хора - добри и скромни се молеха едновременно и за нас, които бяха приели като свои деца, и за техните деца, които бяха отсреща в гората.

Получихме заповед да навлезем дълбоко в гората. Трябваше да издирим врага и непременно да вземем пленници. В полумрака два взвода от моята рота прекосиха река Олшанка. Бойците ми бяха около петдесет души. На разсъмване стигнахме до залесените склонове зад Закревка.

Гората представляваше серия от хребети, където не можеше да се заеме бойна позиция. Никъде в този сектор нашите войници не можеха да доминират над терена. Постоянно се появяваха нови покрити с храсти

хребети, от които врагът можеше за няколко минути да унищожи ротата. Хората навлязоха на два километра дълбочина. Намериха следи от теглени каруци и стъпки. Но не се чу нито един изстрел. Врагът го нямаше. Нашите разузнавачи забелязаха само двама страхливци, които захвърлиха изядените си от молци палта, за да избягат по-бързо. Това бяха единствените военни трофеи на моята рота.

На свой ред и другата рота получи заповед да проучи ситуацията. В четири сутринта петнадесет доброволци под командването на млад, с горещ темперамент офицер, тихо навлез в ледените води на Олшанка и изчезна в тъмното. Достигнали някакъв стар манастир. Към този момент първите постове на съветите били преминати, но нито един предупредителен сигнал не нарушил тишината.

Над върховете на дърветата заблестяла светлината на зората, някъде нагоре над Днепър. Лейтенантът и петнадесетте му войници още се придвижвали напред. Внезапно чули мучене на крави и видели следи. Припъгзявайки от храст на храст стигнали до билото - двама съветски войници били на пост! Дългоочакваните пленници били напълно във властта им!

За миг се втурнали към часовете, запушили им устите и ги вързали. Всичко минало без никакъв вик. Нашите хора минали тридесет метра до долината на запад, за да започнат връщането си.

По пътя имало няколко замръзнали езера. Изведнъж един от пленниците бутнал пазача си, той се подхлъзнал и затворникът се втурнал да бяга. Фаталният изстрел, който го поваля, предизвикал тревога. За няколко секунди върху нашите войници се нахвърлила цяла армия, каквато нашите хора дори не са си представяли.

По времето на залавянето на двамата пазачи, без да знаят нашите другари били дошли на входа на голям партизански лагер, скрит зад хълма. Стотици бойци изтичали и ги заобиколили.

И какви били тези бойци? Не само селяни, почернели от селския живот, но също така крещящи банди от раздърпани жени, както и групи от момчета на по тринадесет-четиринадесет години, въоръжени с автомати с пълнители с по седемдесет и два патрона.

Нашите веднага залегнали в кръг. Повече от четиристотин съветски партизани започнали да ги заливат с огън. Един от първите паднали след като получил куршум в главата си бил нашият млад лейтенант. Другите

трябвало веднага да избягат от капана. Да опитват да се оттеглят било невъзможно – изходът бил отрязан. Автомати бълвали огън иззад всяко дърво.

Единствената възможност за спасение била да пробият с фронтална атака направо през съветския лагер. Нашите войници отчаяно се хвърлили напред през кравите, овцете, огньовете и землянките, сеейки паника сред ордите възрастни жени, облечени в парцали.

Само двама от нашите другари успяха да се спасят от това клане. Те дълго скитали в гората. През нощта един от предните ни постове ги открил полумъртви.

В началото на декември 1943 г. най-мощните дивизии на Райха водеха офанзива да превземат Киев. В началото имаха пълен успех – когато пробиха фронта близо до Житомир и навлязоха на осемдесет километра дълбочина в съветския плацдарм. Но за кой ли път бяха спряни от калта и се оттеглиха назад с големи загуби.

Вместо да се стабилизира, ситуацията значително се влоши. Надвисна пряка заплаха от север и северозапад. От другата страна, в южната и югоизточната част, руския генерал Конев силно напираше, разширявайки коридора на своето настъпление зад Днепър в посока Кировоград и Уман. Виждахме големите розови пожари на опаловия хоризонт, които показваха напредъка на врага.

Генералният щаб искаше да разбере намеренията на съветите и в центъра на този сектор от фронта. И на север и на юг фронтът се пукаше. Какво ли се готвеше срещу нас, на изток, в прокълнатата гора край Черкаси?

Беше ни заповядано да се хвърлим в небивала по размах военна операция. Трябваше да започне на 23 декември на разсъмване. Планът беше изключително дързък - триста души от нашите трябваше тайно през нощта да прекосят три километра през дълбокото блато, разделящо черкаската гора от югозападната страна на Староселие. Тази колона трябваше да проникне през бойния ред на съветите, след това да влезе в гората зад вражеските позиции и минавайки четири километра покрай гората от югоизток на север и да достигне височините до село Ирдин.

В определения час триста войника, хвърлени в атака в гръб на руснаците, трябваше да прочистят целия сектор.

На мен ми беше наредено да командвам операцията. Вечерта на 22-ри оставих на малката бяла дървена маса в моята колиба завещанието си и се отправих към новото изпитание.

Ирдин

В полунощ трябваше да бъдем в Староселие. Валеше сняг и на нашите камиони им трябваша два часа, за да преодолеят петнадесет километра по пътя с кръглите дървени трупи през боровата гора в югозападна посока. Трябваше да извършим тази обходна маневра в тила на фронта така, че врагът да не може да види и най-малкия признак за подготовка на атака.

От Староселие се спуснахме към блатата. Трябваше да преодолеем блатистите места на юг от позициите, които трябваше да бъдат унищожени. Така червените в Ирдин не биха подозирали нищо. Втора и трета пехотни роти на валонската бригада трябваше да действат заедно. Бяхме придружени от германски сапъорни отделения, въоръжени с мини и огнехвъргачки. Тяхната задача беше докато ние напредваме с атаката си, те да унищожат всички укрепени къщи в Ирдин. Ротите ни трябваше да се развърнат във верига в горите в източната част на Ирдин по цялата ширина на линията на града и след като овладеят местността, да се закрепят на място.

След като мините и огнехвъргачките унищожат всички укрепления за евентуална атака на съветите в центъра на фронта, трябваше да се върнем на нашите линии по възможност през блатата.

Изкачихме стръмния път в пълна тишина. Колоната се движеше в снега. От време на време някой войник падаше от пътя и изпусвайки оръжието си се затъркалваше в дерето.

Когато клоната стигна блатата беше почти четири часа. Пълната луна току-що бе погълната от мъглата и това ни улесняваше. Черните блата тайнствено се простираха на три километра навътре - пълни с изненади и капани.

Водеше ни един разузнавач. Предишната вечер се бе опитал да премине и повече или по-малко познаваше пътя. Закрачих зад него, последван от триста войници, които се пазеха да не издадат и най-малкия шум. Почти навсякъде снегът беше пропит с вода и кал. Войниците ми, облечени в дебели зимни дрехи се задъхваха. Лицата им под големите

кожени шапки светеха от пот. Понякога трябваше да пресичаме рекички по ствола на някое паднало дърво. Краката ни трепереха от умора. Тъмнината беше непроницаема. Войниците се подхлъзваха и паднаха до кръста във водата.

Изведнъж от югоизток се раздаде мрачен звук от сирени и помислих, че всичко е изгубено. Всички се хвърлиха в калта. Сирената продължаваше да вие, но нищо не се случваше. Така и не разбрахме какво стана. Може би алармата беше на друго място? Воят продължи двацет минути.

Продължихме придвижването. В тъмнината отгатнахме очертанията на големи храсти. Там имаше бряг, но и вражеските постове би трябвало да са там.

Сега пристъпвахме пределно внимателно, така че да не издадем своето присъствие. Каква трагедия би се разиграла ако врагът започне да стреля в изтощения отряд, който нямаше друг път за отстъпление освен през тази гъбеста и пореста почва!

Достигнах малка горичка. Зад мен още един, втори, трети... Всичките триста мъже се добраха като прилепи, без да бъдат открити. Гората беше до нас. В пълна тишина и зарити в снега, починахме няколко минути.

Бяхме предприели правилния подход. Съветските постове би трябвало да са достатъчно далеч отляво и отдясно от мястото, където напуснахме блатата. Явно съветските часови спяха с твърдата увереност, че никога вражески отряди не биха опитали да преодолеят тази проклета три километрова зона от непознати блата.

Така няколкостотин души се оказахме от другата страна на бойните позиции на врага. Оставаше ни внимателно да изминем четири километра до там, където ще излезем източно от базата на руснаците в Ирдин.

Този нощен преход, с беззвучни команди, по средата на вражеските позиции го направихме по горски път, пресичащ Черкаската гора. Дозорите и сапъорите с минотьрсачи вървяха на петдесет метра пред нашата колона. С пръсти на спусъците ги следвахме, готови за бойно разгръщане в случай на атака.

Но в такава ситуации е по-добре дори и да не мислиш за атака – в средата на разположението на съветските части и без никаква възможност за помощ или оттегляне. Ако врагът предположи или открие, че триста

войници в пет часа сутринта просто така вървят в тила му, би хвърлил върху нас цялата си мощ и рано или късно ще бъдем унищожени без значение от нашата съпротива.

Небето леко просветваше. Наближавахме целта. По компаса отправих пехотата да стигне до края на гората близо до Ирдин. Втората рота имаше заповед да се впусне в атака излизайки от югоизток. Тя бързо стигна до изходната позиция. Трета рота ще атакува от изток на запад. Трябваше под прикритието на дърветата да стигне покрайнините на селото, безкрайно като всички руски села.

Снегът лежеше в дебел слой, а гората беше от гъсто израсли високи елхи.

Развърнах моите хора във верига, защото не знаех къде се намират съветските наблюдателни пунктове - боят можеше да започне всяка секунда. Искях да го отложа доколкото е възможно - в противен случай, как ще стигнем на изток от Ирдин? Трябваше да стигнем там без да вдигнем тревога.

Дълго пълзяхме в снега и на сто метра от края на гората вече виждахме покривите на Ирдин, мъгливите струйки дим от комините, оградите.

Вече напредвахме двайсет минути, когато забелязах двама съветски войници. Сигурно бяха чули нещо. На главите им имаше дебели кожени шапки. Те поглеждаха тревожно в нашата посока.

Хората ми се зариха в снега. Леко се надигнах и огледах терена. Появиха се и други руснаци - двадесет души, след това тридесет... Безшумни както нас и с автомати в ръцете.

Пак запълзяхме. Червените се движеха на нашата линия и очевидно не разбираха какво може да се случи в тази гора, тъй като германският фронт беше в другата посока - на запад, не на изток - за тях посоката в която ние бяхме беше тил, но защо тогава в мъртвата гора пукат счупени съчки? Защо виждаха клоните на елхите да помръдват?

С този странен ескорт на левия фланг успяхме да преодолеем още петдесетина метра. Целта беше съблазнителна - няколко откоса и тридесетина от враговете ще бъдат покосени. Правех отчаяни знаци към моите другари да запазят търпение. Не бяхме там за да убием тридесет

войника, а да превземем Ирдин. Единственото нещо, което трябваше да направим веднага беше да отидем възможно най-далече на изток.

Отляво се появи центъра на града.

Изведнъж ударът дойде - в самата гора на двадесет метра пред нас имаше два съветски блиндажа, откъдето откриха огън. С викове се впуснахме в ръкопашен бой. Руснаците - космати гиганти, силно се съпротивляваха. Моята пушка се счупи на две в ръцете ми. Взех картечницата на един ранен и скочих в средата на укреплението на съветите. Нашите хора косяха руснаците. Тези, които оцеляха от нашата атака, се втурнаха към селото, а ние след тях.

След като завзехме тези две укрепления, трябваше да атакуваме целия гарнизон – объркан, но все още силен.

От юг чувах звука от атаката на втора рота, която от окоп на окоп водеше ожесточена битка. Десетки къщи горяха - това беше знак, че сапъорите вече работеха. Докато чакаме към нас да се присъедини и втората рота, трябваше да се държим твърдо.

Червените обърнаха към нас картечниците, гранатометите и артилерията си. Обсипа ни дъжд от гранати и снаряди, оцветявайки белия сняг със сиви звезди. Бях ранен в дясната ръка. Хората падаха навсякъде. Теренът до началото на къщите беше абсолютно гол. Няколко от нас успяха да стигнат до първата къща, като се търкаляха като бъчви по снежния склон, притиснали автоматите към телата си. Снегът беше осеян с малки черешово-червени цветя от кръвта на ранените.

На склона отсреща нашите атакуващи танкове получиха сигналът от нашите ракети. Те поддържаха нашето настъпление – снарядите им ни отваряха проходи. Превзехме хребета на селото. Автоматите ни приковаха врага. Още няколко схватки - диви, но решаващи и съветите бяха изтласкани от целия сектор и натикани обратно в гората на североизток.

Втора рота извърши героичен подвиг. Смелите и бойци дойдоха при нас с голям ентузиазъм. Ирдин беше превзет. Повече от осемдесет трупа на съветски войници, паднали в ръкопашния бой лежах с протегнати крака и кървави ръце. В снега лежах и много ранени. Само един руснак остана невредим.

Както обикновено, германските сапъори се бяха придвижвали бавно и методично. За щастие в селото нямаше цивилни. Подготвените за битка укрепени къщи бяха хвърляни във въздуха от мините и паднаха плоски като дъски. В кристалната светлина на небето сараите на колхоза горяха с червено- златен огън. Още един час и цялата укрепена позиция на червените ще бъде унищожена.

Скоро разбрахме, че това ще бъде адски час. Шумът от битката бе чул в цялата гора. Съветски подкрепления валяха от всички страни. Врагът, изтласкан по склона на гората се втурна обратно към огъня в селото. Руските снайперисти се качиха по дърветата.

Образувахме защитна линия в края на гората, но ни удари тежък огън. Немските сапъори бързаха - трябваше да завършат това, което бяха започнали. Врагът ни притискаше от всички страни. Какво щяхме да правим, ако трябваше да отстъпим - да влезем в лепкавата кал на блатата или да преодолеем тези три километра открита местност?

Дадох заповед за оттегляне на три четвърти от състава. През това време се хвърляхме в контраатаки. След един час по-голямата част от колоната беше недостъпна за съветските картечници. Виждахме хората да се борят като мухи в лепилото на блатото. Във всеки случай, те бяха спасени. Сапъорите напълно завършиха титаничната си работа и също се оттеглиха. Нямахме какво друго да правим, освен на свой ред да се изтеглим, но това не обещаваше да бъде лесна работа.

Отне ни три часа, за да преодолеем тези три километра. С няколко автоматчици се укрепихме на изхода на селото до теснолинейката, с която преди войната са карали торф от блатата. От тази позиция обстрелвахме врага доколкото е възможно, за да го притиснем вън от гората и да му даваме да влезе в нея.

По-голямата част от момчетата от ариергарда излязоха блатото, носейки последните ранени - в това число и тези, които едва ли имаха шанс да оцелеят. На един млад работник от Париж (в нашата бригада имаше сто френски доброволци) беше откъсната ръката, а коремът разкъсан. Той поиска просто да го подпрат на една копа сено и да го оставят. Искам да умра прав, докато гледам как другарите ми се бият – каза той просто.

Повечето от ранените не можеха да направят и крачка. Един от моите хора беше прострелян през белите дробове. На жълтата кожа на голия му торс имаше две розови куршумени точки, лицето му беше абсолютно

зелено. Трябваше на всяка цена да спасим тези нещастни момчета. Най-силните от нас ги поставяха на гърба си. Но затъвахме в калта. Трябваше да прекосяваме дълбоки потоци, където някои от ранените падаха, изчезваха в ледената вода, откъдето бяха водени с цената на огромни усилия.

Две малки групи взаимно се сменяхме, за да успеем да завършим това последно отстъпление. Докато стреляхме, другата група заставахе на сто метра зад нас. Когато тя беше готова да открие огън, ние се отдръпвахме на сто метра зад тях.

Един от последните ми спътници получи ужасен ред куршуми в стомаха. Всеки от нас го носеше на свой ред, кой както може. Гървете ни бяха напълно напоени с кръв, но успяхме да го измъкнем. Той умря два дни по-късно - в агония, но свободен.

По обяд най-накрая стигнахме до хълма на Староселие в края на блатата, като не изоставихме нито един ранен, нито съветския военнопленник, толкова необходим за Върховното главнокомандване.

По стръмни пътеки стигнахме до танковете ни, носейки нашите окървавени другари. Ирдин беше унищожен. Ние изпълнихме задачата си. Но по лицата ни нямаше радост – мислите ни бяха на друго място. Ние се качихме на камионите, учудени и поразени от това колко много свободни места имаше в тях.

Празници

На Коледа 1943г. всяка землянка постави своя собствена коледна елха, украсена с памучна вата, взета от санитарите.

На фронта никога не видях весела Коледа. Войниците пиеха, пееха, шегуваха се с часове – за един час всичко беше наред. След това всеки си спомняше коледите в къщи – блестящите елхи, червените бузки на щастливите деца, нежните съпруги, сладките песни.

Очите се взираха в далечината, търсейки щастливите си домове. Някой войник излизаше, виждахме го сам, плачещ под луната.

Същата вечер в дивизията станаха петнадесет самоубийства. Сърцата бяха разкъсани от твърде много напрежение, от толкова месеци страдание и раздяла.

Исках да посетя всичките блиндажи на нашите доброволци и в снежната тъмнина изминах десетина километра, вглеждайки се във всяка задимена землянка. Някои групи, особено младите бойци се забавляваха, докато издържаха на този емоционален удар на съдбата. Но срещнах повече сериозни лица, отколкото усмивки. Спомням си как един войник, неспособен да издържа повече се хвърли на земята и зариде, викайки своите родители.

Точно в полунощ, в момента, в който тези, които все още бяха будни пееха „Тиха нощ, свята нощ“, небето избухна в пламъци. Разбира се, това не бяха ангели-благовестители, нито бяха витлеемските тръби - това беше атака! Мислейки, че в този час нашите хора ще са пияни под масите, руснаците откриха огън с цялата си артилерията и нападнаха!

Всъщност това беше облекчение. Ние се втурнахме в битката. Прекарахме коледната нощ сред осветения от взривовите сняг, между трасиращите куршуми, под зелените, червени и бели ракети на охраната и блокирайки разярения враг, който пресичаше река Олшанка.

На сутринта огънят утихна. Полковият свещеник причасти нашите хора, минавайки от взвод на взвод до православния параклис, където по християнски бяха побратимени валонския ни свещеник - облечен във военна униформа и стария свещеник в лилава митра.

Тук страдащите сърца намираха умиротворение. Родители, съпруга, скъпи деца – всички те слушаха същата меса, някъде там, получавайки същата благословия. Войниците си връщаха чистите и прости души, чисти като огромната и блестяща в коледното сияние на деня бяла степ.

Гранатите и снарядите бяха разрушили всички сгради около малката къща, която ми служеше за наблюдение и команден пункт. Малката ми колибка с обледените си три череши и стар кладенец, всеки път излизаше от огненото торнадо повече или по-малко невредима. Старата селянка гледаше ужасена изгърбушените от снарядите къщи, кръстеше се и бързо се вмъкваше в тъмните дълбини на колибата. Точно на Коледа нейните двама съседни буквално бяха разкъсани в момента, в който ядяха борш. Снарядът бе влетял направо през малкия прозорец.

Във всеки прозорец би могъл да влети снаряд. На фронта смъртта е навсякъде. Достатъчно е да загубиш контрол или да отстъпиш и куршумът ще те повали. В битка страхливия е мъртвец. Храбростта учи и спасява повече, отколкото те заплашва.

Смъртта може да бъде уплашена - но трябва да я гледаш право в лицето.

Настъпи новата 1944 г.

Искахме да стане 3-4 януари, когато след празниците наистина новата година идва в пълна сила, когато дните отново стават нормални, когато няма време за размисли или най-малкото те ще бъдат много помалко.

Но трябваше да предвидим още един огнен удар от противника. Дали врагът няма да опита да повтори своята коледна екскурзия. Получихме заповед да го изпреварим. Тази новогодишна нощ сега ние трябваше да атакуваме. Два взвода от моята рота се потопиха в тъмнината на покритата със сняг долина, прекосиха реката и се разпръснаха в гъстия храсталак.

Третият ми взвод прекоси Олшанка на километър вдясно. Неговата задача беше чисто провокативна - трябваше да заеме позиция на няколкостотин метра южно от село Закревка, оттам да открие плътен огън и врагът да се втурне в тази посока. В този момент останалите два взвода да се втурнат към укрепленията им срещу нашите позиции в Байбузи.

Нашите войници се хвърлиха в атака и успяха да разбият врага, предизвиквайки в редовете му пълно объркване. Върнахме се на зазоряване. Носех един много млад доброволец, който се втурна и първи се хвърли в един съветски блиндаж, но получи автоматичен откос. Бяха му простреляни и двете колене. От устните му не излизаше никакъв стон. Къдриците на неговата все още детска коса бяха залепнали на мокрото му чело. Бедното момче страдаше от страшни болки по време, когато по целия свят милиони хора завършваха празничното веселие на новогодишната нощ.

Първи януари, пет часа сутринта. Нежно червено слънце се надигна над бяло-оранжевата гора, степта вече не синееше. В долината огънят беше стихнал. В този момент навсякъде по света хората танцуваха, пиеха вино, жените се смееха, полупияните мъже носеха на лицата си стигмата на всички пороци, които имаха... И в този бавно издигащ се над бялата степ ден едно момче умираше, защото вярваше в нещо чудесно, защото чистите и силни идеали го отведоха по жертвения път ...

Тази сутрин уморено отпуснах върху блестящия сняг детето със замръзнали къдрици - очите му бяха престанали да гледат света, цялата

низост, на когото не можеше да измери и за чието спасение даде живота си...

Закревка

1944г. започна лошо. На североизточната и югоизточната част на нашия сектор, настъплението на съветските войски беше впечатляващо и неоспоримо. Независимо от това в получените от нас заповеди нямаше и следа от безпокойство. Изглеждаше, че ще сме разположени при сливането на Олшанка в Днепър до края на света.

На няколко километра от окопите ни дойдоха дори актриси от Берлин. Свързочниците с мотоциклетисти пръскаха тези баядерки с кал, красноречиво описваха прелестите им и разбиращо им намигваха.

С всеки ден огромните челюсти на съветските клещи все повече ни притискаха, но ние не трябваше да се притесняваме за тези обстоятелства. За войникът войната е участъкът му от фронта - останалата част е работа на генерали и журналисти.

В нощта на 3 срещу 4 януари щурмова бригада „Валония“ получи заповед да започне операция, в която трябваше да участват и танковете ни. Целта беше вече познатото село Закревка, което нападнахме в нощта срещу 1 януари. Този път трябваше да взривим укрепленията, построени в дълбините на гората.

Преди всичко ни беше заповядано да заловим пленници. През 1941-1942г. се чудехме какво да правим с тях и накъде да ги насочваме. Сега съветските войници се бореха до смърт или се промъкваха между нас като змии. Генерал Гиле - командир на „Викинг“ искаше да заловим поне пет пленника, за да можем твърдо да разберем истинските намерения на врага.

След като форсира Олшанка в три часа сутринта, първа рота трябваше да се прикрие във вражеската гора в североизточната част на Закревка, предотвратявайки подхода на всякакви подкрепления по време на битката.

Моята рота трябваше да пресече реката на надуваеми оръдейни понтони в два часа сутринта, да се промъкне до западния подход към Закревка и да чака момента за атака. Втора рота трябваше да атакува от юг, минавайки по горския път от Староселие.

През нощта сапъорите неусетно трябваше да разчистят този път от мини. В пет часа сутринта танковете с хора върху бронята ще се придвижат към Закревка, а след това разпръснатата между бронирани машини пехота ще започне атака.

Това беше тежка операция. Нашата бронетехника можеше да бъде унищожена по пътя. А на фронта те са от първостепенно значение.

Ротата ми се приготви да се бие близо до Олшанка, приблизително на триста метра северно от обичайните наблюдателни пунктове на противника. Дългите ни бели шинели се сливаха идеално със снега. Слязох до реката в дебелия тъмнина на нощта. Нито един плисък не нарушаваше тишината. Инженерите приготвиха понтоните и тихо ги пуснаха върху черната водна повърхност. Трябваше да се опъне кабел, защото течението беше бързо. Петстотин мъже се отправиха към десния бряг.

До гората оставаха да се преминат хиляда метра. От командния ми пост с нервно напрежение се вслушвах във воя на вятъра, но се чуваше никакъв шум, никакъв крясък на сова (истинска или фалшива), никакво дрънкане на оръжия.

Хората ми стигнаха до залесените хълмове. Измина известно време, след което се чу далечния шум от нашите бронирани машини, влизащи в гората от юг. Сапъорите ни вече се промъкваха покрай съветските постове, откриваха и вадеха мини. Гората беше пълна с нямо присъствие. Сърцето ми се свиваше при мисълта за всички тези смели момчета, които просто така продължаваха напред в ледената нощ и вършеха работата си - или изчакваха, или пропълзяваха през снега за да предадат заповеди.

Беше почти пет сутринта. Шумът от танковите вериги се чуваше все по-ясно. Червените, заели края на гората от южната ѝ страна, дори нямаха време да се разсънят както трябва - нашите войници, скачайки от машините, се хвърлиха към укритията им с гранати в ръце!

Зашега метените руснаци набързо хващаха автоматите си. Но изненадващата атака беше такава, че всички бяха пометени, убити, ранени или пленени. Без да спират танковете ни продължиха марша си, сеейки ужас в гората.

Изстрелях ракети за атака в момента, в който видях блестящия блясък в небето от параболите на ракетите на Втора рота. Една група от моите хора се устреми през Закревка на североизток и изток към тила на

врага, за да се срещнат с танковете ни, идващи от юг. На залесения гребен други мои войници неутрализираха противотанковата артилерия на руснаците.

Изходът на операцията реши ръкопашната битка, в която валонците бяха майстори. Когато видя как оръдията му бяха изгубени, съветският офицер, командващ артилерията сам се взриви с граната.

В подножието на гората ставаха десетки индивидуални схватки. Пронизваха се един-друг с щикове – в колибите, в дерето, около купчините слама. На източния сектор на тази битка, врагът натисна една група наши телефонисти - след няколко секунди пет от тях, заплетени в бобините на телефонните си апарати бяха смачкани и вмъкнати гората, изчезвайки завинаги.

Един от танковете ни беше ударен, но лесно го поправихме. Заловихме и впечатляващия арсенал, който се намираше в Закревка. Заловихме над тридесет силни като животни пленници – впрочем и живели като животни в техните леговища, обвити в мръсните си парцали.

Тези груби войници се бяха хранили с това, което сами са откривали в къщите, в зимните полета или по трупове - мухлясали глави слънчоглед, мръсни царевични кочани, плесенясал хляб.

Те имаха грубата издръжливост на пещерни хора, но в добавка към животинската си сила те имаха и ултрамодерни автомати с магазини от по седемдесет патрона. В мешките на гърба си имаха всичко, с което можеха да се бият седмица или две, в гората, покрай гората или в селото. Тези космати гиганти, тези монголи с глави с форма на пъпеша, с черни твърди косми, с плоски като свинска кожа бузи, с котешки навици, азиатци с малки блестящи очи, никога немити, в парцали, неуморни – изглеждаха като праисторически чудовища в сравнение с нашите войници с нежно тяло и тънка кожа.

Ние водехме тази заловена паплач, сякаш бяхме изкарали глигани от техните леговища. Тези груби диви лица се смееха защото не ги убихме и защото им давахме цигари.

Но въпреки, че пленихме тридесет дивака, пред нас оставаха още десет хиляди от тях. И стотици хиляди на изток, на североизток, на югоизток. Тези космати маси се движеха към нас. Вече чувствахме натискът на тези орди.

Първи неуспехи

От север и югоизток съветските части непрекъснато се приближаваха. На осемдесет километра на запад, между двете съветски съединения, движещи се към нас от нас оставаше само тесен участък от сто и петдесет километра.

Към 7 - 8 януари 1944 г. можеше да се види, че всичко при Днепър е загубено. Придвижващите се от северозапад танкове на червените се устремиха към тила на немската линия, покривайки разстояние от сто километра с два прехода.

Тактиката на червените беше проста. Някои от танковете им бяха пълни с пушки и боеприпаси - цивилното население на градовете, заобиколено от пет, шест или десет танка, веднага биваше мобилизирано. Всеки дрипльо, всяко парцаливо дете получаваше автомат или пушка. След час - без никаква военна подготовка, триста башибозука ще придружават съветските танкове. Армията им постоянно се възстановяваше - без много усилия и инструкции и според движението на танковите пробиви. Тези резерви от човешки материал бяха почти неизчерпаеми.

За щастие, ударът на червените на 7-8 януари 1944 г. беше само изолиран удар - късметът, който се усмива на смелите. Само няколко десетки съветски танка минаха стотината километра зад фронта. Бързо групирани, немските танкове в края на краищата ги обградиха.

Руснаците нямаха достатъчно гориво. Те се опитаха да скрият своите танкове в гъсталациите. След два-три дни един след друг всички бяха намерени и унищожени.

Но сигналът беше силен. Ако съветите бяха изпратили повече сили, ударът им определено щеше да успее.

По принцип нашата позиция като клин при Днепър беше ненадеждна. Ние бяхме един вид на върха на дълго копие. Дивизия Викинг с щурмовата бригада Валония бяха единствената част от цялата армия в югоизточната част на страната, които все още бяха укрепени на голямата украинска река. Рано или късно щяхме да бъдем откъснати от главните сили.

При пристигането ни през ноември 1943г. вече беше ясно, че сме обречени. В началото на януари 1944г. тази реалност ставаше все по-

очевидна. Само премахването на този колец за фасул, тази дълга изпъкналост и твърдо подравняване на фронта би могло да ни спаси от обкръжение – стига да се направи бързо. Смятахме, че върховното главнокомандване са разбрали нашата ситуация, тъй като получихме заповед да се оттеглим от позициите си и да се укрепим назад на втора линия, на двадесет километра югозападно. Това не беше блестящо, но разбира се беше само първата стъпка.

Предислокацията трябваше да стане през нощта. Вече бяхме разбрали къде са новите ни позиции. Всичко беше готово.

В единадесет часа вечерта друга заповед от щаба анулира цялата предислокация. Самият Хитлер твърдо настояваше да не се отстъпва от Днепър.

Изоставянето му означаваше морално поражение, означаваше загуба на последната позиция при реката, откъдето евентуално можеше да започне офанзива на германците в посока на Харков и Донецк. Във всеки случай, тази обратна заповед беше официална.

Войникът по същество е консервативен – тъй като не знае добре ситуацията, той слиза от камионите и с философско спокойствие отново заема своя пост си при сливането на Олшанка с Днепър. Но всеки ден слушахме съветските радиостанции и маркирайки по картата напредъка на врага на север и югоизток знаехме, че сме в изключително катастрофално, в бедствено положение.

Мощни удари разтърсиха целия сектор. Дивизия „Викинг“ трябваше да изтегли половината от частите си от Днепър и да ги хвърли на запад към град Черкаси. В този сектор на Теклинската гора врага формира силен клин. Гората беше изцяло заета от руснаците и всички наши контраатаки бяха неуспешни.

Генерал Гиле хвърли валонците в атака срещу този залесен масив. Вечерта на 13 януари 1944г. напуснахме брега на Олшанка и тайно в един през нощта, през снега и леда нашите камиони се приближиха на няколко километра западно от синята гора Теклино.

Теклино

Атаката срещу Теклинската гора трябваше да започне на следващия ден -15 януари 1944 г.

Преди да се стъмни офицерите трябваше да разузнаят местата за атаката. Изминахме няколко километра по големия път, водещ към Черкаси, след което завихме наляво по неравен път и стигнахме до едно високо място, откъдето се виждаше цялата околност. Обширни снежни полета се издигаха към гората, като постепенно се разширяваха на изток.

Всеки командир бе получил задачата си и сравни картите с терена. Здравчът се спускаше. Гората вече представляваше само един голям виолетов гоблен. Гледахме тревожно тези снежни полета, сините дерета, през които нашите хора ще преминат на път към тази гора, в която според оцелелите при безплодните контраатаки германци, имаше изключително силни укрепени вражески позиции.

Напълно окомплектования и разположен по западните височини артилерийски полк на дивизията трябваше да подкрепя.

Няколко дни преди това командирът на нашата бригада ме бе направил офицер за особени поръчки. Заедно с него в три часа сутринта се срещнахме с генерал Гиле. Установихме малък команден пост с телефон за връзка с всяка рота.

От 1 часа сутринта тези роты, като котки вече преминаваха деретата за да заемат позиции за атака. Широки бели шейни, като финландските, безшумно караха през дълбокия сняг на степите амуниции. Всеки четвърт час от другия край на проводника почти недоловимите гласове на командирите докладваха за хода на придвижването.

В четири часа сутринта артилерийски потоп удари края на гората.

Оръдията на Викинг бяха стари. Вече бяха минали година и половина от руската кампания без ремонт. Трябваше някакво математическо чудо за да се регулира стрелбата. Но тези залпове се оказаха удивително точни - четири хиляди снаряда се изсипаха върху неприятеля и смазаха окопи и укрепления с невиджана сила.

Свитите под този магически стоманен покрив наши войници, с широко отворени очи и пищящи ушите се хвърлиха в атака точно в момента, в който артилерията удължи обхвата на огъня.

Моята бивша Трета рота се втурна в битката с такава ярост, че отдалечавайки се загуби връзка с бригадата. След невероятно излитане по стръмните и голи скали на височините, от които руснаците, въпреки бомбардировките на артилерията отчаяно се съпротивляваха, ги овладяха.

Особено яростно, като луди и с викове се биеха и млади жени. Нашите войници не са свикнали да убиват жени. Освен това, тези жени бяха красиви. Особено една - с красиви лунички по лицето, се бореше като лъвица. В битката една от малките ѝ гърди изскочи от куртката. Така и умря. Луничките и блестяха по лицето ѝ като цветята на зимата. И гърдта и - малка и ледена леко блестеше в лъчите на утринното слънце. След битката зарихме тази жена със сняг, така че тежестта на смъртта да бъде лека над останките ѝ.

След като завзе тези силно укрепени позиции, трета рота незабавно се втурна да атакува други блиндажи и укрепления в гората, които представляваха ешелонирана отбрана с дълбочина четири километра.

Изминавайки един километър, ослабената рота с труд се закрепил на овладяната територия. Но напразно чакаше останалата част от бригадата по дясното крило.

С другите роти положението беше лошо. С голяма трудност успяха да навлязат на петстотин метра в хълмистата гора. Битката беше жестока. Артилерията на „викингите“ ги подкрепяше и притискаше червените по хълмовете.

Тогава в битката влезе артилерията на съветите. В източната част на гората имаха артилерийски ракетни установки „Катюша“- удивителна установка с тридесет и шест ракетни снаряда. За една минута покриха целия сектор с ужасна градушка от снаряди. За един час ние загубихме сто двадесет и пет войника - убити и ранени.

От командния пункт виждахме как нашите малки шейни се спускаха по заснежения склон, извозвайки ранените. Санитарната част беше претоварена – десетки нещастни хора, лежащи на снега, треперейки от студ, полуголи, със замръзваща от студа кръв чакаха в агония своя ред, докато санитарите непрекъснато караха кървавите си шейни през гората.

Руската контраатака изтласка нашата бригада. Остана само трета рота - прилепнали към своята височинка и откъсната от всички.

С командира се хвърлихме, за да спрем отстъплението, но войниците бяха подложени на изключително силен натиск. Виждахме, че с изключение на трета рота, цялата бригада е на път да бъде изтласкана от гората в голото поле, където поражението щеше да заприлича на клане.

В пет часа вечерта ситуацията леко се стабилизира, но оставаше не по-малко трагична - гората не беше завзета, бригадата беше само на двеста метра от края на гората, трета рота беше загубена. Дори не знаехме точно къде се намира. Това беше. Във всеки момент можеше да бъде унищожена.

В една колиба проведохме импровизиран военен съвет. Всички с тежко сърце клатиха глави - да се оттеглим. Според навика си генерал Гиле в продължение на десет минути не каза нито дума. Той имаше строг поглед, здраво стиснати челюсти, рязко изпъкнали скули. Той вдигна глава и се изправи в цял ръст:

- Атаката продължава - каза той просто.

Той погледна към нас, без сянка на усмивка и добави:

- И ще завладеем гората.

Беше ледена нощ при двадесет градуса под нулата. Хората в края на гората нямаха и най-малък подслон и не можеха да запалят огън. Въпреки зимните униформи умираха от студ. За да се стоплят се притискаха един към друг, докато караулните охраняваха почивката им. Инженерите размотаваха бодлива тел, свързвайки я от дърво на дърво и минираха територията - с изключение на тесните проходи, които едва се виждаха от нашите разузнавачи.

Опитахме отново да се свържем с трета рота. Един взвод – съставен изключително от доброволци навлезе в гората в североизточна посока.

Но информацията ни беше неточна. Всъщност Трета рота не бе напреднала толкова, колкото си мислехме. Нашия взвод беше навлязъл дълбоко на изток и се беше натъкнал на силно укрепени вражески позиции.

През нощта имаше чудовищно меле. Наш командир на взвод - огромен гигант, широк като къща и своеобразен локомотив на ротата се

хвърли с цялото си тегло в средата на един вражески блиндаж. Беше докаран прострелян от автоматен откос в корема и червата му висяха. В медицинския батальон наистина пъхтеше като локомотив. Беше превързан без голяма надежда, че ще оцелее. Но все пак оцеля. Осем месеца по-късно се върна при нас в казармите в Бреслау, също толкова масивен както и преди, но вече с железен кръст първа степен.

Но ужасните рани, получени от него в долната част на корема постоянно напомняха за себе си. Няколко седмици по-късно той усети, че никога повече няма да може да живее както другите. Тогава влязъл в оръжейната, взел един килограм взрив, отишъл на брега на Одер и се взривил. На брега намерихме един дроб и няколко прешлена. И това беше всичко. На малката си масичка в казармата той остави последните си думи:

- "Не искам да бъда половин човек. Сбогом, мои приятели! Vive la Legion!"

Нощната атака на взвода на този спартанец не даде резултат. Нашата трета рота изчезна без следа. На другата сутрин сам се опитах да намери нашите млади момчета.

Бронетехниката на нашата бригада беше прикрита в северния край на гората. Легнах по корем върху бронята на бронираната машина, с която минах по ръба на гората - два километра източно от мястото, където вчера започнахме атаката. Според разчетите на щаба нашата изгубена рота трябваше да бъде някъде там. Но грешаха. Ротата беше само наполовина разстояние оттам, а аз излязох от дъбовата гора, като ги бях подминал с километър. Замаяни и безпомощни нашите войници видели бронираната кола пред тях в долината, точно срещу техния участък!

Огненото посрещане, което получих, приближавайки до първите дървета бързо ме убеди, че там няма да намеря приятели. Шофьорът на машината едва ме върна сред двадесет снопа огън от взривове на снаряди.

Но в следобедните часове сапъорите, търкалящи между дърветата барабаните си с бодлива тел колкото е възможно по на североизток, попаднали на няколко момчета от трета рота, които прикриват югоизточното било на своя участък. Тези момчета били посинели от студ. Намирали се сред двадесетина трупа на руснаци. Бързо установихме връзка. До настъпването на нощта вече непрекъснатия ни фронт бе укрепен със стотици мини.

Но каква нощ беше само!

Трета рота се намираше на върха на хълмовете, завзела от врага. Преди студовете в земята бяха изкопани нещо като гробове, в които могат да се скрият максимум двама или трима души. Тези къртичини бяха чисто съветска продукция бяха дълбоки колкото ковчег. Руснаците ги бяха насипали със сухи листа. Влизайки в тях, затваряха входа с парче брезент. В тези дупки, където можеше да се влезе само с пълзене сибирците, монголите и татарите се бяха натъпквали като истински зверове, стусени заедно и топлени от собствената си топлина.

Нашите млади момчета им бяха заели местата, като изкарали трупове им навън. Само на тези два стръмни хълма нашите доброволци заловиха седем съветски оръдия. Германската артилерия им бе осигурила мощна подкрепа. Територията беше напълно изровена, дърветата бяха разкъсани и разхвърляни, насечени от стотици куршуми и шрапнели. Телата бяха разпръснати на купчини - ръце, които още се опитват да развържат бинтовете за превръзка на рани, космати кръгли лица на киргизи, с червени от замръзналата кръв бради, паднали назад млади момичета в униформи, с коси покрити от снега...

За младите ни войници тази мрачна комбинация в ледената нощ раждаше халюцинации, подобни на онези, които посещаваха известните валонци на императрица Мария Тереза - въпреки че вече имаха лек мъх по бузите си... Очите им бяха очертани от кръгове на изтощение, но те храбро стояха на пост сред тези вкочанени трупове, в които се спъваха при всяка смяна на караула.

Другите роти бяха разположени върху местността, замръзнала и втвърдена като бетон. Успяхме да изградим нещо подобно на блиндаж чак когато по снега довякохме стволоче на дървета, които, доколкото можяхме поставихме и закрепихме. Скрихме се в тези временни убежища, чувствайки как студът пронизва тялото до костите.

На 17 януари 1944 г. пристигна генерал Гиле и провери състоянието на участъка. Колата му беше следвана от бронирана машина, пълна с шоколад, цигари и коняк. Всеки войник разбра какво означават тези подаръци - отново беше планирана атака.

Беше невъзможно да повярваш. Нашите хора бяха жълто-зелени като стрък праз, подобно на главите на мъртвите руснаци, които лежах на върху купчините сняг.

Настъпи нощта, прекалено кристална, за да скрие подготовката ни за атака.

Седемстотин бункера

Да се хвърли цялата ни бригада в нападение срещу гората в Теклино, както в първия ден би означавало чисто самоубийство. Вече не можехме да разчитаме на ефекта на изненадата. Руснаците държаха всички височини в средата на гората. Само дръзки и смели пробиви, с каквито се отличаваха нашите войници биха направили тази атака успешна.

Беше уговорено, че в полунощ пет групи валонци с автомати да се промъкнат през тесните проходи в нашите минни полета и да се отдалечат навътре във вражеските позиции. Те имаха заповед да придвижат напред най-малко осемстотин метра. Ако някоя група бъде забелязана от руснаците, един войник трябва да се жертва и да се преструва, че бяга назад и така врагът да сметне, че това е само един изолиран разузнавач.

Задачата не беше да се проучва терена, а да се скрият и останат там. Под прикритието на тъмнината нашите групи трябваше да се разположат в тила или близо до вражеските позиции по най-високите места. Когато в зори бригадата се втурне в атака, ще обстрелват болшевиките отгоре, зашеметявайки ги с кръстосан огън, дори от собствените им позиции.

Всичките пет групи от по трима се сформираха само от доброволци. Двама от тях ще трябва да останат сред врага, за да обслужват картечните, а третият ще се опита да се върне при нас, за да даде информация за резултатите от тази необичайна операция и точните координати на противника.

Високо между могъщите върхове на здравите дъбове трепереха кристалите на звездите, заобиколени от воала на червеникавия лунен диск, но под куполите на короните на дърветата имаше гъста тъмнина, пробивана само от лъчи лунна светлина, където падналите дървета разкриваха черната дантела на небето.

В продължение на няколко часа се вслушвахме в нощта.

Руснаците също наблюдаваха околността. На три пъти някой от тях се взривяваше на нашите мини. Всеки път постовите ни също бяха шокирани - мините избухнаха на няколко метра от постовете им. „Още

един” – процеждаха през зъби и търкаха носове със замръзнал сняг. После тишината отново ще царува в тъмнината на гората.

Накрая дойде полунощ и нашите момчета с картечници се придвижиха към тайните проходи, където сапъорите не бяха сложили мини. Минаха два-три часа болезнено чакане. Студът беше ужасен, особено, когато не се движехме.

И когато се движехме, беше студено. Гората продължаваше да се разклаща от снопове огън, когато някой мужик закачеше с валенката си някоя от проволките на нашите мини.

Всеки от нашите постови до болка в очите гледаше гората. Ако рейдовете ни бяха успешни, скоро пред нашата линия бодлива тел между минните полета трябваше да се появят посланиците. И при нашите и при руските разузнавачи витаеше смъртта.

Една мина избухна и се чу вик. – „Помощ, помощ!”

Това беше първият от нашите войници. Беше се натъкнал на вражеска мина. Той пълзеше в тъмнината - чувахме неравномерното му дишане. Шокира ни втора експлозия - още по-ужасна. Този път нещастникът беше попаднал на наша мина. Отидохме да го приберем - маса разкъсана плът сред гореща кръв, която разтопяваше снега под разпръснатите вътрешности. Той обаче имаше силата да ни каже, че другите са успели и всичко върви добре.

За да ориентираме другите куриери, които ни приближаваха през съветския лабиринт, от време на време подавахме сигнали. На четири пъти дочувахме шепот – „Не мърдайте! Някой идва.” Някое от нашите смели момчета вече се бе промъкнало през прохода в минното поле, за да доведе куриера до командния ни пункт.

В четири сутринта беше ясно, че тази част от операцията е успешна. Петте наши групи се намираха най-малко на хиляда метра от нашата предна линия. Една от тях се беше укрепила на хиляда и триста метра в тила на втората линия на врага. Това беше чудесно!

В пет часа, когато гората просветля в първите отблясъци на разсъмването, всяка от нашите роти премина през минните проходи, маркирани с по две малки бели панделки.

Оставаше само да се втурнем напред. Беше добре планирана операция. Полевите телефони напредваха заедно с командирите на роти и всяка минута главния щаб знаеше как тече операцията. Големите височини на десния фланг бяха завладени бързо. Очевидно нашите момчета с картечниците извършиха чудеса от началото на атаката – с огъня си бяха предизвикали разбъркване сред противника и върху склоновете се натрупваха купчини вражески трупове.

Центърът представляваше по-поска местност. Лявото крило, подкрепено от танкове вървеше покрай гората и овладя северната ѝ част. Техният напредък беше много бърз.

За няколко часа временно поех командването на трета рота. Вървах тридесет метра пред своите млади кадети, за да избегнем всички безполезна загуби. Земята беше покрита с половин метър дълбок сняг. Врагът, уверен в капаните си, чакаше.

Изведнъж се разнесе силна експлозия. Първите три момчета, които ходеха зад мен точно по моите следи бяха попаднали на мина. Бях преминал сред сто и петдесет мини, без да закача никаква проволка. На други, уви, не им провървя. Краката им бяха ужасно осакатени. За пет минути окървавените стъпала бяха безвъзвратно измръзнали – с цвят на слонова кост и твърди като камък.

Руската зима беше безмилостна. Едно сериозно нараняване на крайник означаваше смърт на крайника.

Шейните на санитарите извозиха ранените и ние тръгнахме напред. Врагът се бе укрепил силно и битката продължи дълго време. Атакувахме до вечерта. На следващия ден сутринта напълно превзехме гората.

Преди нападението ни германската артилерия беше обстрелвала позициите на врага. На всеки метър трябваше да прекриваме вкочанени тела с големи кафяви каски, автомати и плесенясал хляб, разхвърлян по земята. Но преди решителната окончателна ръкопашна схватка, руснаците се бяха разправили с пленниците ужасно - един млад есесовец беше жив разпнат, друг беше проснат с разкопчана униформа, с кървави от спечената кръв корем и крака. Чудовищата бяха отрязали гениталиите му с нож и ги бяха натикали в устата му. Победата не можеше да заглуши ужаса на това зрелище.

За четири дни на битка, завзехме седемстотин бункера. Латвийци в дълги бели шинели ни смениха.

На двеста метра под нашите окопи блестеше долината. Огромната гора зад нас беше свободна и отново придоби обичайните си мирни цветове – бяло, лилаво, синьо. Трупове се бяха втвърдили като дървета и причиняваха още по-голям ужас, отколкото в първия ден.

Нашите роти се спуснаха една след друга. Тежките камиони на бригадата ни чакаха по-надолу. Отново тръгнахме по заснеженото шосе, което минаваше покрай височините, като често се обръщаме, за да разгледаме отдалеч триъгълната Теклинска гора, ставаща все по-малка.

Но нашето бъдеще вече беше на друго място.

Затвореният капан

До голямата драма оставаха десет дни.

Отново заехме позиции по протежение на река Олшанка.

Спускайки се от север, съветските войски неустойимо се разпростряха по цялата ширина на Украйна. Дори приближиха до Виница и последната река, останала в ръцете на германците пред румънската граница - Буг!

Но Виница беше на двеста километра зад нас!

Армиите на северната група вече не се опитваха да ни притиснат в котела на обкръжението, както в началото на януари. Вече беше в ход много по-значима операция.

Съветските армии от югоизточната част влязоха в Кировоград. Ако успеяха да се обединят с армиите на югозапад, щяха да затворят всички ни в капан.

За да се опита да се противопостави на тази заплаха, почти цялата дивизия Викинг беше изпратена в югоизточния участък на десния ни фланг. Преди се намираше на левия фланг - на североизток, където приближи Днепър – на осемдесет километра нагоре по течението на Олшанка до нашите позиции при село Мошни.

Трябваше да се разширим от Мошни до Логовка, после до самия Днепър, държейки само със собствените си сили фронт от петдесет километра.

Ако нашите оръдия бяха повече или по-малко изправни, то нашите пехотни роти след два месеца битки бяха силно отслабени и наброяваха не повече от шестстотин войника за предната линия. Така погледнато трябваше да се противопоставяме на врага с разчет за отбрана средно от по дванадесет души на километър!

Все повече отдалечавахме опорните си точки една от друга, рискувайки всяка нощ да бъдем смазани и разпръснати.

На североизток от големия мост на Мошни се простираше безформена пустош - червеникави дръвчета, тръстика, пясъци, блата. Пресичайки тези мрачни забележителности можеше да се стигне до нашите позиции в Лозовка.

Там имяхме само шепа войници, тъй като цялата втора рота под командването на капитан Дерикс бе прехвърлена в Староселие. Трябваше да прикрива цялата източна част - т.е. степта на Лозовка - много километри укрепени пунктове в дюните и в допълнение към цялата картина - част от десния бряг на Днепър.

Бяхме щастливи да сме там и че се развяваха цветовете на нашето знаме, но ако отхвърлим красивите сантименти, то нашите хора се чувстваха като малки песъчинки на брега на великата кална река с прекрасни острови, сред този пейзаж, измъчвани от безмилостен враг.

Щабът на дивизията се изтегли на тридесет километра на юг. Установихме командния пункт на бригадата в село Белозерие, който стана за нас централната точка - на мястото, където до вчера командирът на Викинг събираше телефонните си връзки, огромните си радио-автобуси, безбройните си машини, полевата им охрана. След всичко това нашият скромнен свързочен взвод влезе като в мъртъв град.

В петък, 28 януари 1944 г. се отправих към главния щаб на дивизията за заповеди. Пейзажът с много плодни дървета беше очарователен. На покритите със сняг склонове романтично се извисяваха с черните си или червени крила вятърни мелници.

Генерал Гиле се бе разположил близо до зеленикаво-бялата православна църква в голяма модерна сграда, през четвърт час, обстрелвана от съветски самолети. Висшите офицери щедро размениха вицове и глупости, но вицовете звучаха неестествено и фалшиво. Конфиденциално ми показаха текстът, току-що изпратен до Химлер - „До три часа обкръжението на дивизия Викинг ще бъде завършено.“

Въпреки това никой не искаше да повярва, че с нас всичко е свършено - разбира се, че ще се направи нещо, за да ни се помогне! Със строг поглед генерал Гиле, мълчеше. Съветските самолети се появяваха непрекъснато и яростно бомбардираха целия участък. Военната полиция претърсваше къщите, търсейки врагове. Атмосферата беше странна – въпреки уверенията си офицерите бяха видимо притеснени, а войниците – мъртво уморени.

Върнах се в Белозерие, вдишвайки сухия въздух и въпреки всичките ни проблеми се възхищавах на блестящото синьо небе, невероятно ясно и чисто.

Два часа по-късно телефонно обаждане от дивизията предаде на нашия команден пункт фатална новина. – „На югоизток съветските сили се съединиха.“

Единадесет немски дивизии бяха обкръжени. Точно една година след трагедията на Волга, започна втория Сталинград.

VI. Обкръжени в Черкаси

Възелът, завършващ обкръжаването на единадесетте немски дивизии в района на Черкаси бе окончателно завързан на 28 януари 1944г. на осемдесет километра зад нашите линии. Но на фланговете врагът беше близо - на петнадесет километра от Корсун, на запад от командния ни пункт в Белозерие.

Чувахме рева на танковете. Машините им изпълваха нощите с мрачен шум. Ден и нощ не сваляхме дрехи, обувки и оръжия - гранатите и автоматите държахме в ръка.

Минаха три дни и започнахме да свикваме - като оцелели от сто капана в Донбас, на Дон и Кавказ не за първи път бяхме в подобно положение. Всеки от нас опитваше сам да се убеди, че това обкръжение не е нищо повече от поредното приключение. Върховното главнокомандване няма да ни остави просто така – беше ясно, че пръстена на врага ще бъде разкъсан, с контраатака.

Теоретично въпросът се уреждаше с радиограмата на известния генерал Хубе. Тя беше кратка и хубава:

- „Идвам!“

Генералът идваше - огромна колона немски танкове се придвижваше от юг и вече безцеремонно пробиваше коридор в съветските редове зад гърба ни. Оживено гледахме картата за напредъка на нашите освободители. Падаха десетки села. Сводката съобщаваше за сто и десет унищожени руски танка. Оставаше само да се пробие деветкилометров тесен проход през вражеските редове за два дни. Тези, които идваха от тази посока, с пламнали очи ни казаха, че вече сме установили връзка с нашите спасители чрез малките предаватели на командния пост на батальона. Още един мощен ударен пробив и освобождаването ни щеше да бъде факт.

И действително мощния удар беше нанесен.. Но го нанесоха руснаците.

Бързо изкараха допълнителни танкови резерви. Тристате немски танка, които успяха да дойдат толкова близо до нас трябваше да спрат, а след това да се оттеглят. Скоро червените имаха в тила ни осигурителна

зона от петдесет километра. Окрилени от успеха, съветските дивизии се втурнаха от югоизток и юг върху нашите линии, като изтласкаха на север и на изток заобиколените войски, които все повече и повече се отдалечаваха от немския тил, откъдето можеше да дойде спасението.

Очерта се и друга катастрофа - от началото на обкръжението студът бе сменен от размразяване. Беше както в началото на май. По време на контранастъплението в Донбас през зимата на 1941 - 1942 вече бяхме виждали внезапно двудневно размразяване, превръщащо пътищата в мръсно море, но студът незабавно се връща и възстановява реда.

Затова най-напред погледнахме на топенето на снега с любопитство. Облаците се скитаха високо в небето, от време на време валеше дъжд. Напредвахме, плъзгайки се по лед, по мокри и блестящи почти непроходими пътища. След това полетата отново станаха жълтокафяви. Гората, напълно измита, простря пурпурното си одеяло по склоновете. Просеките и поляните бяха като черни екрани. Пътищата пропадаха под тежестта на нашия транспорт.

Скоро превозните средства трябваше да се движат по истински реки – сивкавата вода стигаше до половината на вратите.

Все още се смеехме. Това беше абсурдно. Всеки от нас беше мокър до главата. Четири, пет дни – студът не се връщаше. Всяко укритие, всеки окоп, всяка траншея, където водата се стичаше от околността не бяха различни от вана или басейн. В дълбините им безпомощно се съутяха въоръжени с кофи и котелки войници. Полетата бяха толкова кални, че не можеха да се прекосят. Пътищата все повече се втечняваха и много кръстопътища станаха непроходими. Там нивото на водата достигаше един метър. Склоновете станаха ужасни пързалки, хлъзгави като вар. Артилерийските влекачи ден и нощ трябваше да вадят затъналите в калта машини.

Сега в дълбочината на позициите ни петнадесет хиляди единици моторизирана пехота и петнадесет хиляди коли започваха да образуват кръг, притискани все повече пред примитивния враг, нечувствителен към стихииите. Враг, чиито хиляди войници почти с удоволствие се плискаха в калта на безкрайните блата.

Съветите овладяха и значителни складове за боеприпаси, концентрирани на петдесет-шестдесет километра южно от Черкасия участък - на същото място, където червените армии се съединиха. Солидните запаси от гориво и боеприпаси бяха загубени още първия ден.

Благодарение на наличието на големи самолети, немското командване незабавно изпрати помощ на обсадените дивизии.

В Корсун имаше полоса за самолети. Юнкерсите изпълняваха задачата си с удивителна точност. Всеки ден идваха около седемдесет машини, натоварени с боеприпаси, гориво и продоволствие. След като самолетът беше разтоварен, веднага се напълваше с тежко ранени. Така можахме да евакуираме ранените от всички полеви лазарети.

Но съветските изстребители също летяха. Браздяха облачното небе и кръжаха като ястреби над полето. Всеки ден дванадесет-петнадесет от нашите самолети след няколкоминутен полет падаха на земята, сред виковете на изгарящите живи ранени. Това беше ужасна гледка.

Но работата продължаваше методично и героично, без прекъсване до момента, в който чудовищното лепило на размразяването не сложи край на всякаква възможност за работа.

В края на дългата седмица на размразяване и наводнения, излетната полоса беше напълно залята с вода. Инженерите се опитаха да премахнат цялата кал и да укрепят почвата. Беше безполезно. Последните самолети капотираха в метъра кал. Повече никакъв самолет не можеше да излети или да кацне.

От този момент бяхме оставени на собствените си ресурси.

През първите дни, укрепената на източните височини бригада белгийски доброволци „Валония“ не изпитваше силни атаки от страна на врага. Разбираемо - всичките му сили бяха хвърлени на юг и на запад от Корсун - там, където двете му предизвикателно свързани стрели изпитваха натиска на германските войски, които се опитваха отвътре и отвън да разкъсат обръча. Там съветите хвърлиха цялата си бронетехника, маса пехота и кавалерия.

В направление Олшанка и Днепър настъплението на червените беше само по високоговорител. Всеки ден от монтирания срещу нашите позиции мощен предавател се изливаше купчина пропаганда на сладникав френски. С парижки акцент говорителят милосърдно ни информираше за нашето положение. След това се опитваше да ни агитира, възхвалявайки прелестите на съветския режим и на приятеля на народите Сталин, като ни призоваваше да се присъединим към армията на генерал Дьо Гол. Достатъчно беше да се доближим до руските позиции, държейки в ръката си бяла носна кърпа, като сантиментални лелки.

На пропагандата на руснаците не можеше да се отрече нито въображение, нито в хитрост. Двама заловени в Лозовка наши войници бяха заведени в командния пункт на един дивизионен генерал. Той ги поканил на масата и им предложил царска вечеря, напоил ги с хубаво шампанско, напълнил джобовете им с шоколад. Тогава този вълк в овча кожа със звезди наредил да ги закарат с кола до нашите позиции.

След това охраната пуснала двамата гости в нашата посока – както се пускат канарчета с отваряне вратата на клетката!

Това приключение беше голям успех. Всеки облизваше устни, мислейки си за шоколада и шампанското на тези двама щастливи просяци. Но благотворителният и обичащ валонците генерал остана с празни ръце – никой не клъвна куката на тази очевидна стръв!

Колкото повече врагът натискаше фронтът зад Корсун, толкова повече дивизия Викинг трябваше да изтегля войските, които все още бяха на брега на Днепър и да ги хвърля на югоизток. Няколко дни по-късно левият ни фланг беше напълно открит. За да държим осемдесет километра по Днепър на североизток, на позициите ни имаше само едно подразделение от двеста германци на малки бронирани коли, браздящи калните пътища.

Червените изпратиха патрули от другата страна на реката и не намериха никого, освен слабите ни укрепления при сливането на Днепър и Олшанка. Достатъчно беше да ни заобиколят в тил и да ни унищожат.

Бяхме много притеснени и за големия дървен мост, хвърлен през Олшанка от източната страна на Мошни.

От другата страна на реката имахме две укрепени точки, защитавани от десетина автоматчици. Ако червените нападнеха през нощта, щяха да смажат тези нещастници и да овладеят моста непокътнат. Щабът на дивизия Викинг бе предупреден за опасността, но не искаше и да чува за нея. Не трябваше да отстъпваме нито педя земя, нито да дадем на врага да разбере, че губим вяра в изхода от битката.

Генералът беше далеч, но ние с носовите си чувствахме неизбежната катастрофа пред очите ни. Германският офицер за свръзка пое отговорността за взривяване на съоръжението с максимално възможна предпазливост. В шест сутринта той съобщи по телефона на генерала, че съветски снаряд току-що е попаднал на подготвения заряд и е разрушил моста. Ние - добави той – много съжаляваме. Генералът също бил огорчен.

Но въпросът с моста беше решен.

Същата вечер и последните ни скрупули отпаднаха.

В Мошни на наше разположение имахме взвод от петдесет руснаци - бивши военнопленници, доброволно присъединили се към редиците на немската армия.

До този момент те бяха много дисциплинирани и верни, но беше грешка да ги изпратим да се бият в собствената си страна. Тяхната кръв заработи. След три месеца расата, скъпоценната им раса поиска своето.

Те дълго разговаряха с местните жители - нашите офицери не разбираха и дума от тези разговори. В крайна сметка, партизаните се бяха договорили с тях. В нощта на 1 срещу 2 февруари 1944 г. тези руснаци, обслужващи оръдията ни зад германските редове, тайно, като вълци се плъзнаха към Олшанка. Постовият - славен млад валонец беше убит безшумно с нож в гърба. Колоната от бегълци, стъпвайки върху топлия труп, се спусна към брега и прекоси реката.

Сега пред нас имаше петдесет бегълци, които живеяха с нас в Мошни три месеца и които знаеха нашите позиции, нашите оръжия, командни пунктове, телефони и радио. Така съветското командване получи петдесет разузнавача.

В осем часа сутринта уверените в себе си червени се втурнаха в атака. Първата атака за Мошни започна между Лозовка и Днепър. Няколкото десетки валонци, разпръснати из тези пясъчни терени, потънаха и изчезнаха под едночасовата градушка от снаряди. Същата сутрин в командния пункт научихме, че Лозовка е била атакувана и превзета.

Втора рота беше изтласкана от последните къщи и беше принудена да се премине реката на километър южно от селото и доколкото можа се закрепил на един насип сред голата степ.

Защитата на брега на Днепър беше безнадеждна: Лозовка, която се намираше на върха на пясъчна издатина изглеждаше окончателно загубена. Предложихме дивизията да премести оцелелите от Лозовка в Мошни, където нашите малки сили бяха застрашени от най-голямата опасност.

Но заповедите бяха безкомпромисни. Не само втора рота не можеше да се прегрупира и да се оттегли на юг, но трябваше незабавно да се противопоставят и да отвоюват Лозовка, независимо от пречките.

Много отдалеч, от другия край на телефона, едва забележим глас ни каза къде се намира втора рота. Познавах точно и сектора на Лозовка и затова аз получих заповедта да организирам контраатаката. Имах два танка и разположих върху тях група решителни момчета. Движихме на изток по реките от кал на пътя, широки сто метра. Навсякъде имаше преобърнати машини и мъртви коне, наполовина потънали в калта.

Лозовка

В далечината, където свършваха степните гъсталаци, се издигаше димът от битката за Лозовка. Прекосихме Мошни, където командния пункт на ротата бе така погребан в кал, че куриерите не можеха да отидат до, освен ако не направят преход през калта от двадесет врати на къщи. След три километра тръскане сред дупки и кал, нашите танкове достигнаха до склона, където се бяха укрепили оцелелите от Лозовка.

Врагът браздеше блатата и наводнената река. Приехме тези движения за нападение. Командването на дивизията обеща да ни помогнете с много оръдия. Те биха разнесли Лозовка с огъня си. След артилерийската подготовка ще се придвижим напред, подкрепени от нашите два танка.

Беше три следобед. След много главоболия с телефона, артилерията съобщи, че ще открие огън след двадесет минути. Забити в калта известно време гледахме долината, по която тичаха няколко обезумели коне и през която трябваше да минем.

Прорязващите небето сигнални ракети на изток ни показваха, че на Днепър нашите последни части все още се съпротивляваха, въпреки че съветските войски вече ги бяха заобиколили на няколко километра.

Куршумите непрекъснато свистяха. Врагът се укрепил южно от селото - на двадесет метра над реката. Не беше лесно да се изкачим там.

Първият германски снаряд падна. Дълго след това - друг.

Паднаха осемнадесет.

И това беше всичко.

Настоявахме, но напразно. Беше невъзможно да ни помогнат повече – боеприпасите били на привършване. Оставаше да се задоволим с тази скромна закуска. Спуснахме се от хълма и се втурнахме напред през храсти и полета, пресичани от бързи и широки по три-четири метра потоци.

Снарядите се сипеха като градушка. Никой не се поколеба да влезе в ледената вода. От храст на храст, от дърво до дърво, стигнахме до малката река в подножието на Лозовка.

Двата ни танка, набраздени от куршуми, се втурнаха яростно към къщите, където съветските войници се бяха укрепили. Къщите пламваха, излитаха една след друга. Червените бягаха от ограда на ограда.

В горещината на битката шепа валонци смело се втурна по дървения мост, свързващ долината с пътя, минаващ през селото. Те прекосиха моста и се прилепиха в подножието на височината. Един боец с автомат се добра до върха. Под неговото прикритие другите пропълзяха по пясъка като змии. Двайсет-тридесетте валонци стигнаха до върха.

Танковете, поддържащи пехотата също трябваше да минат по моста. Но на табелата на моста беше посочено - три тона. Първият германски танк предпочете да форсира реката, широка двадесет метра. Леглото беше пясъчно и едната верига се скъса. Танкът беше блокиран във водата.

Другият танк не тръгна да атакува сам. Той пусна още няколко снаряда и след това започна да вади затъналия танк. Сега можехме да разчитаме само на артилерията. Къща след къща и с ръкопашна схватка селото беше превзето.

В шест часа вечерта прекрасно синьозелен сумрак смеси своите благородни цветове с оранжевите светлини от горящите къщи. Последни часове в село Лозовка, сред тези бели златни дюни, на края на които Олшанка свършваше пътя си, вливайки се в Днепър сред големи жълти и зелени острови.

Вече няма да видим как се заражда червено-лилавата зора по скалите от пясъчник, където за няколко седмици гордо се развяваше знамето на нашата Родина. Не останахме дълго да размишляваме покрай брега на легендарната река, огромна и блестяща, спускаща се към Днепропетровск, към кафявите скали, към делтата си, към морето.

Полевия телефон просто звънна - тънко, кухо. Диктувайки нови заповеди, дивизията ни местеше. На левия фланг придвижването беше спряло - последните двеста германци от моторизираната пехота, която покриваше нашия фланг - обърнат срещу Днепър бяха отстъпили. Трябваше да напуснем Лозовка през нощта, да се свържем с две валонски роти в Мошни и на сутринта да се оттеглим с тях на нови позиции на юг.

Нашата атака не даде нищо - беше безрезултатна, нищо освен проверка на мъжеството и дисциплината. Ние останахме най-последната част на Източния фронт, която се противопоставяше на врага по брега на Днепър! Дълго вдишвахме аромата на реката, чувствахме как бият сърцата ни. Гледахме треперещите сиви отблясъци в здрача, свързани със сребърните нишки на мощните води на реката. С лека тъга свалихме нашия малък флаг.

Пресичайки пясък, блатисти полета, по кални пътища и заедно с нашите ранени другари се оттегляхме. Много пъти се обръщаме на изток. Там оставаха нашите сърца, те бяха живели там. Накрая от горящата Лозовка стана само червено въгленче в нощта.

Днепър! Днепър! Днепър!...

С приближаването ни до към Мошни, все повече се изумявахме от силата на битката. От едно меле, влизахме в друго.

Врагът току-що беше нападнал Мошни. Петдесетте руснаци и азиатци, които ни предадоха предишния ден бяха излезли пред съветските части и в тъмнината ги бяха превели до най-важните точки на нашия участък.

Когато пристигнахме в селото, стотици войници ожесточено се биеха около нашите оръдия, стреляйки от упор в нападателите. На всяка улица, във всеки двор на къща, сред оборски тор и глинести купчини, в ослепителната светлина милиони искри от горящите колиби, се водеха ръкопашни боеве.

В Мошни имахме повече от петдесет камиона и много оръдия - 20 мм. противовъздушни оръдия, 88-милиметрови противотанкови оръдия, трактори, походни кухни, комуникационно оборудване за много роти. Навсякъде течеше трескава касапница. Шофьорите, готвачите, счетоводителите и телефонистите защитаваха имуществото си, въоръжението си, собствената си кожа.

Заповедите от щаба на дивизия Викинг бяха категорични - не трябва да се изтегляме от Мошни преди свечеряване, за да прикрием общата групировка, намираща се на двадесет километра в дълбочина. Трагедията се състоеше в това, че руснаците започнаха масова атака няколко часа преди маневрата ни за прегрупиране и трябваше да се задържим на всяка цена, да се впием в Мошни, изчаквайки до сутринта.

Нощта мина в непрекъснати безкрайни схватки, диви и жестоки, в тъмнина и червените отблясъци на пожарите. Напуснахме се от това дълго село чак когато цялата военна техника, цялото оборудване, част по част беше изтеглена по южния път.

Телефонната връзка не беше прекъсната и за миг. Знаехме с абсолютна точност как върви отстъплението на войските и оборудването. Войниците ни с обезумели очи се бореха за всяка колиба с вълни от разярени монголи, излизаци от храстите, живите плетове, навесите и купчините тор.

Касапницата продължи десет часа. На сутринта под прикритието на последния взвод, защитниците на Лозовка и Мошни излязоха на южния път. Мрачни, в мръсни и лепкави униформи ходехме встрани от колоната автомобили, боксуващи в дебелия до половин метър слой кал.

На бойците от прикритието беше дадена заповед да останат цялата сутрин в къщите югозападно от Мошни. Тази заповед беше изпълнена героично. Чак следобед червените превзеха селото. Само двама валонци бяха заловени живи - двамата свързочници, които бяха останали там, за да предават на командването до последната минута за напредването на врага.

Обаждаха ни се дори в момента, когато червените бяха на прозореца им.

В този час, благодарение на героичната съпротива в Мошни, бригада Валония успя да се прегрупира в Белозерие за нови военни операции.

От врага, който не знаеше за нашите планове ни отделяха шест километра черна кал.

Стъпки

Беше четвъртък, 3 февруари 1944 година.

Заповедта беше да напуснем Лозовка и последния участък на десния бряг на Днепър не би била дадена, ако общата ситуация сериозно не се беше усложнила.

Мощни вражески атаки от юг избутвах нашите обкръжени части все по на север. Сега съветският коридор беше широк осемдесет километра. Всеки ден дивизиите на Райха губеха от пет до десет километра. Още една седмица и руснаците, като че ли щяха да са точно зад гърба ни.

Командването беше изтеглило всички немски сили от района на Днепър-Олшанка. Сега ние трябваше сами да покрием тази зона, на милостта на някоя нова огнена вълна, способна за двадесет и четири часа да ни натисне и унищожи.

Бяха взети кардинални решения. Югоизточния и южния сектори щяха да бъдат постепенно изоставени. На свой ред частите от източния сектор постепенно ще се прегрупират на своеобразни ешелони, отначало по линията от изток на север. След това ще трябва да пробият, да се бият за всяка стъпка и да се придвижват към западния край на фронта, където трябва да се съединят единадесет дивизии.

Бронетехниката на германците, идваща откъде ще приближи от югозапад към Украйна да ни посрещне. Нашите единадесет дивизии ще се втурнат към тях, рискувайки всичко. Нямаше друг изход. Или този отчаян опит ще пробие обкръжението, или всички ще загинем.

Но на 3 февруари 1944 г. все още бяхме далеч от такава концентрация на сили предшестваща финалната атака. За да се гарантира евакуацията на военното оборудване и складовете трябваше да се извърши цяла серия междинни операции.

Но това беше глупост. Трябваше да се бие всеки боец. Така три четвърти от обкръжените бяха изключени от битките, тъй като бяха ангажирани със спасяването на тези конвои, което може да ни погуби.

Пътят, водещ от Городище до Корсун - мястото, откъдето трябваше да бъде направен последния опит за пробив беше задръстен от огромни колони. Хиляди камиони, простиращи се на двадесет километра в три колони боксуваха в черната кал на пътя, превърнал се в истинска клоака. Най-мощните артилерийски влекачи се мъчеха да освободят проход. Но тази огромна маса техника беше отлична мишена за авиацията. Съветските самолети кръжаха като рояк бръмчащи оси и на всеки десет минути пикираха над затъналите колони. Навсякъде горяха коли. Калта,

омесена хиляди пъти, стана такава, че скоро всякакво придвижване се оказа практически невъзможно.

Трябваше да полагаме огромни усилия. Опитът да минем през полето означаваше да затънем след стотина-двеста метра. По пътя? Не можеше и да се мисли - там най-малко хиляда коли бяха трайно затънали и оставаше само да се подпалят, за да не попаднат в ръцете на врага. Оставаше само железопътната линия от Городище до Корсун. Бе решено моторизирани части да се изтеглят, именно по този начин. Пътят можеше да се отгатне на километри напред по пикиращите съветски самолети. Гигантските пламъци го очертаваха. Постоянно се сблъскахме с повредени или горящи автомобили. Защитата на това нечувано прехвърляне на десетки хиляди коли по разхлабените траверси на разбитата железопътна линия предполагаше нашите части да задържат натиска на съветските войски още няколко дни.

От височините на небето пилотите на Сталин спокойно гледаха опитите на обкръжените дивизии да се престроят. Всичко сочеше мястото на им бъдещото им струпване - посоката към Корсун беше рамкирана със стотиците факли от пламтящи коли.

На юг с бързи удари съветските сили нападаха отстъпващите войски. Войските на СССР напредваха и през североизточния коридор, който бе отворен след отстъплението на последната бронетехника на Викинг. Даже на север дивизиите на Вермахта се оттегляха все по-бързо.

Що се отнася до нас, първо трябваше да се бием в Белозерие, за да задържаме съветските части, настъпващи откъм Днепър и Мошни. После от Белозерие трябваше да стигнем на петнадесет километра южно по линията на отбрана, построена набързо в началото на януари. Тази линия минаваше от югоизток до северозапад - от Староселие до Деренковец. И накрая третата операция - трябваше да се съсредоточим върху северозападния край на линията при Деренковец, където във взаимодействие с други части на Вермахта и Вафен СС да формираме крайния отбранителен щит.

Защитени по този начин, петдесет-шестдесет хиляди войника се оттегляха от всички други сектори, за да се концентрират в Корсун за решаващото нападение на запад.

Следователно първата ни спирка беше Белозерие. Планът за отстъплението беше да държим фронта в източната част на селото

дотогава, докато да се гарантира, че всички съоръжения, оборудване и боеприпаси могат да стигнат до линията Староселие-Деренковец.

Изтеглянето на оръдията и тежкотоварните ни автомобили покрай Олшанка и Байбузи до Староселие трябваше да се извърши под прикритието на мрака.

Постоянно изпращахме екипи за разузнаване в покрайнините на Мошни. Дори южно от Мошни все още имахме няколко прикрити в елховата гора автоматчици. Всеки съветски патрул, осмеляващ се да тръгне в нашата посока, срещаше мощен автоматичен огън.

Нощта измина. Артилеристите бяха на края на силите си, вадейки оръдията от калта. На сутринта само части от пехотата и минохвъргачки останаха на мястото си на ръба на водата.

Последните машини напуснаха Байбузи малко след разсъмване. Един теглич се беше откъснал и хората се върнаха в селото да го ремонтират. Навсякъде цареше мъртва тишина. Навсякъде по калната улица с лице към земята лежаха трупове на селяни. На десния си ръкав всички все още имаха бяла лента, маркирана с черни букви - „Германски Вермахт“! Щом преди десет минути нашите войници бяха напуснали Байбузи, всички останали украинци, служили в помощ на германските формации, бяха убити от партизаните.

Селото мълчеше. Нито едно криещо се или наблюдаващо око. За това красноречиво говореха труповете, лежащи в калта...

Пехотинците от трета рота, които все още държаха мястото на пресичане на Олшанка в източната част на Байбузи, трябваше да напусне на следващата вечер и покрай реката да се промъкне до Староселие. Що се отнася до втора рота, след одисеята си в Лозовка, беше започнала маневри оттегляне на северозапад. Тя трябваше да се възпира атаките на врага, стремящ се към Деренковец, докато нашето дясно крило завърши маневрата си на два етапа.

Получих заповед да установя контакт с тази изолирана част. От Белозерие я отделяха десет километра пустинна местност. На мое разположение имах един стар Фолксваген, който вървеше трудно в пясък и кал. Само един войник ме придружи. Намерихме нашите другари в края на черната смърчова гора - на единственото малко островче на съпротива в целия район. Минахме през друго видимо безжизнено село. Точно когато влязахме в него, един съветски патрул излизаше от другия

му край. Този патрул по царски щедро беше заменил със селяните кутийка кибрит със сърп и чук за техните домашни птици.

В дълбините на къщите се гущеха цели семейства. Цялата област се претърсваше от вражеските части и всеки миг очаквахме да попаднем на засада. Фолксфагенът кашляше и се давеше. Очевидно беше, че и на него всичко му бе опротивяло.

С настъпването на тъмнината Белозери бе неразпознаваемо. Малката ми светлокафява кола беше помислена от населението за първата кола на съветите. Иззад оградите се появиха няколко изплашени глави. Цареше невероятно мълчание. За да стигнем до последния взвод, чакащ часа за евакуация се тръскахме от дупка на дупка, от коловоз на коловоз през наводнените улици,. Оръдия, камиони, оборудване, оръжия - всичко бе изчезнало.

Ариергардът ни трябваше да напусне Белозерие чак през нощта, създавайки до края усещане за съпротива. Селото беше квадратно и можехме да се съпротивяваме на всички страни – бяхме четиридесет войника.

Телефонният кабел беше прибран. Вечерта идваше, забулена в мъгла.

Накрая хората напуснаха мокрите си дупки и се качиха на последните два камиона. Без шум. Без изстрел. Без да се види силует. Докато напускахме ни видяха през открехнатите врати на колибите си само няколко селяни.

Позициите, които трябваше да заемем минаваха от Староселие до Деренковец и имаха дължина около тридесет километра.

Една част от бригадата трябваше да отиде директно до Деренковец. През нощта тя попадна на група партизани, промъкващи се през гората и вече отрязали всички проходи на запад. Трябваше да се бият точно в гората, стреляйки с оръдията си от упор. В суматоката загубихме две оръдия.

Пътят на юг до Старосел беше още по-опасен. Ако нашите последни бойни групи по левия фланг на Олшанка допуснеха и една слабост, то това би означавало окончателното прекъсване на единствения ни път за отстъпление.

Бяхме минали едва два километра, когато попаднахме на затънали автомобили. Колоните, чието отстъпление прикривахме и които вече бяха на път от много часове, се бяха забили в калта. Камиони се бяха обърнали напътно на пътя. Застанали до бедрата в калната вода, стотици бойци обсипваха района с проклетия. Тракторите се разпадаха, опитвайки се да издърпат тежките машини. Руснаците можеха да ни атакуват всеки един момент. След часове херкулесов труд, материалната част беше приведена в действие и стигнахме до гората, а след това и до огромните блатата под Староселие.

Беше един през нощта.

Пътят завършваше с гигантска локва, която колите можеха да преодолеят само с пълна скорост.

Над левия бряг на Олшанка имаше солиден гребен, издигащ се над канала на Деренковец. Всички къщи на този хълм бяха в пламъци. Стотици жени с деца или прасета в ръцете си трагично чернееха на ослепителния фон на пожарите. С пронизителни викове, плач и молитви се мятаха в атмосферата на пълна лудост.

Огънят се разливаше като приказна жълто-червена грива и ни накара да се изтегляме по пясъчния склон, който беше толкова хлъзгав, че никакъв камион не можеше да се изкачи. С голям труд артилерийските влекачи изтегляха до върха на планината залепналите в калта автомобили и камиони.

Цяла нощ пронизителните писъци на жените се смесваха с виенето на животните и с ругатните на шофьорите в средата на огромния пожар. Когато денят дойде, машините все още се теглеха.

Но от дълбочина на североизток се появиха кафяви точки. Различавахме веригите от хора, коне, съоръжения.

Червените настъпваха.

Староселие

Тиловия рубеж на Староселие-Деренковец беше изкопан в началото на януари от хиляди украинци. На разсъмване на 5 февруари 1944 г. там се разположи бригада Валония.

Този рубеж беше точно и компетентно избран. Той преминаваше от югоизток на северозапад по върха на хълмовете, извисяващи се над долината, блатата и канала от Деренковец към Олшанка. В далечината можехме да видим горите, през които излязохме от Белозерие. Траншеята, с много огневи точки преминаваше на зигзаг тридесет километра. Лошо е, че нямаше стъпала за стрелба и беше изкопана прекалено дълбоко. Беше толкова дълбока, че скочиш ли в този безкраен лабиринт не можеше да видиш нищо.

Ако целия рубеж беше зает нагъсто, тогава това неудобство би било доста поносимо. Но имяхме само триста пехотинци, които да отбраняват тридесет километра!

Втора рота трябваше да заеме позиция на петнайсет километра северно от Деренковец. Друга рота беше с лице на изток, под прав ъгъл от Староселие.

Разполагахме с триста пехотинци, за да държим отбраната на главната линия. Така ние имяхме средно десет нещастни войника на всеки километър фронт!

Останалата част от бригадата, шофьорите на триста камиона, артилерийското обслужване, зенитките, 80-милиметровите оръдия, свързочниците - всички отидоха в тила или поддържаха с леки оръжия най-уязвимите места на рубежа.

Бяхме изключително песимистични. Беше невъзможно да осигурим пълна телефонна мрежа по цялата дължина на такъв обширен участък. Трябваша десетки километри кабел само за да свържат ротните с бригадния командни пунктове. Въпреки това тази уязвима траншея беше единственото укрепление на североизток, което прикриваше общото отстъпление към Корсун. Рухне ли тази бариера... да се спасява кой както може!

Хората ни бяха разпръснати на малки групи без никаква връзка. Те бяха изтощени от последните битки, от нощните ръкопашни схватки, от ледените мъгли, изтощителните походи в калта, наподобяваща катран или битум. Нямаха и най-малкия подслон. Изтощени гледаха тревожно долината, в която се движеха предните съветски части.

Нашата артилерия напразно пускаше снаряди - от обяд в събота блатата гъмжаха от хиляди вражески групи. Нито кал, нито снаряди можеха да ги спрат.

На следващия ден по зазоряване проникнаха в нашата линия.

През нощта червените се бяха изкачили на склона. Нямаха затруднения да скачат в празните окопи между постове и да ги откъснат.

Над склона доминираше една мелница и болшевиките в рамките на няколко минути стигнаха до нея. Оттам се втурнаха към Олшанка, обграждайки част от нашите. В седем сутринта левия бряг на реката в самото село Староселие беше в ръцете на болшевиките. От западните хълмове врагът стреляше по цялата територия. В осем часа вече беше изминал много километри на юг. Командния ни пункт беше срещу острието тази атака.

Командирът реши веднага да отиде. Сkochих след него във Фолксвагена, като си пробивах си път в суматоката от оттеглящи се набързо камиони и коли.

Стигнахме до десния бряг на Олшанка в Староселие. Една група от тридесет души все още героично се бореше на левия бряг. Сkochих върху бронираната кола на командира, прекосихме реката, изкачихме се по склона и се присъединихме към другарите си. Веднага се впуснахме в ръкопашен бой от къща в къща, борейки се с калта и азиатците.

След едночасова битка освободихме селото и стигнахме до западния му край. За съжаление, билото с красивата мелница с широки черни крила се извисяваше над нас с цялата си маса. Там руснаците бяха установили картечни гнезда. Техните снайперисти следваха всяка наша крачка.

Застанал на колене в ъгъла на последната къща свалях всяка показваща се глава. Но моята позиция - твърде очевидна, беше лоша. Куршум нарани пръста ми. Друг засегна бедрото ми. Един млад доброволец на шестнадесет, който започна да стреля близо до мен, след две минути получи куршум точно в устата. Без да разбира нищо, за момент бедното момче се изправи с ужас. Отвори широко залятата си с кръв уста - неспособен да говори, но въпреки това искаше да обясни, да каже нещо. След това падна в калта, изхълца няколко пъти и умря.

Зад нас бяха трупите на нашите другари, убити по време на сутрешната атака на врага. В онзи половин час, когато врагът контролираше западната част на Закревка, бяха оголили напълно телата им - жълти и червени, в мазната кал.

От къщата ни видяхме как от североизточната и от северната страна на долината приближават съветските подкрепления. През калта войниците влачеа противотанкови оръдия. Склонът и мелницата над нас изглеждаха непристъпни.

Командирът изпрати към нас всички войници, които успя да събере наоколо. Но можехме ли да направим нещо друго, за да спрем болшевиките да влязат в селото? Ако излезем от къщата и атакуваме по този гол и лъскав склон, без никаква гънка или дупка по земята, в която затъвахме до коляно - това би означавало всички доброволно да влезем в месомелачка.

И все пак трябваше да се превземат и мелницата и височината. В противен случай следващата нощ врагът щеше да събере там всичките си сили.

Трябваше да възстановим рубежа без забавяне или да приемем факта за окончателния пробив на фронта с всички последствия от това.

Бях поискал танкове. Зад тях и под прикритието на техните оръдия все още можехме да стигнем мелницата и хълма.

Но танкове не дойдоха.

Трябваше да действаме.

Няколко доброволци се вмъкнаха в голямата траншея и тръгнаха по нея към руснаците. Те бяха водени от лейтенант Тисен, млад двуметров мъж с челюст на Фернандел и дяволити като на едно голямо дете очи. Той с лекота връщаше обратно гранатите, които руснаците хвърляха. Един куршум проби лявата му ръка. Но непоклатим, той продължи битката и спечели сто метра, указвайки напредването със силния си звучен смях.

Накрая, към четиринадесет часа германските танкове пристигнаха. Бяха само два. Но шумът от техния подход беше достатъчен, за да се все паника сред руснаците. Много от тях избягаха. Видяхме как вадеха картечниците от позициите си.

Танковете тръгнаха. След тях нашата малка колона се втурна и ги последва.

Руските вълни бяха залели долината и докарали лека артилерия. Бяха видели и как двата ни танка се движат по голия склон. Веднага лавина

залпове от противотанкови оръдия удариха танковете, убивайки и наши хора.

Мелницата беше наша първа цел.

Шофьорът ми, герой от войната от 1914-1918 г. Леополд Ван Дюле се втурна на откритото пред от танковете. Той беше фламандец и вятърната мелница беше обичайна част от неговия роден пейзаж. Той беше първият, достигнал черните криле, покосявайки с автоматичен откос трима сталинисти. Но в дълбината на окопа един монгол, облегнат на дървените подпори, го застреля. Куршумът попадна под челюстта и излезе през темето. Ван Дюле, като истински християнин, все още имаше достатъчно невероятна сила, за да издърпа от джоба си молитвената броеница. Чак тогава падна мъртъв с отворени очи, гледайки широката и мощна мелница - подобна на старите мелници от предградията на Брюж в страната на Фландрия...

В четири следобед вече си отвоювахме цялата височина.

Траншеята беше пълна с разпръснати войнишки торби, изоставени от бягащия враг. Те, както винаги бяха пълнени с патрони, стар мухлясал хляб и слънчогледови семки.

Бяхме пленили много картечници. Но нашата победа не ни вдъхваше оптимизъм - какво имаме повече от това в началото? Нищо. Но загубихме наши другари. Да убиваш руснаците не е голяма победа. Те се множаха като въшки, в непрекъснати десетократни и двадесетократни попълнения.

А тези километри окопи бяха слаба защита – тук-там заети от няколко шепи валонци, трагично изолирани в мъгливия здрач. Вляво и вдясно от нашите постове винаги имаше по километър празнина.

Лейтенант Тисен - с окървавена и криво-ляво превързана ръка, реши с момчетата си да остане на върха на хълма. По време на битката траншеята и в двете направления беше полуразрушена и бе се превърнала в истинска каша. Беше съвсем очевидно, че тази позиция не може да бъде запазена. Ужасната развръзка нямаше да закъснее. В това нямаше никакво съмнение.

Нощта бе изпълнена с непрекъснатия шум от безкрайни придвижвания. Целият склон бе оживен от някакво невидимо

присъствие. Стотици руснаци пълзяха, достигнаха траншеята и влизаха в него.

На зазоряване трагедията от предишния ден започна отново. В седем часа за втори път руснаците нападنا нашите другари. Знаехме, че от този момент височината, траншеята и мелницата бяха загубени завинаги.

Нашите танкове бяха изтеглени на юг. Повече нямаше да се върнат.

И сега какво? И дума не можеше да става за по-ранно оттегляне.

Хиляди камиони, хиляди хора бързаха към Корсун, а флангът, който ги защитава беше отворен.

Скити

Целия понеделник, 7 февруари 1944г., премина в опити да запустим направената от руснаците пролука в линията Староселие-Деренковец. В Староселие нашите войски се прегрупираха на десния бряг на Олшанка. Позициите бяха надеждни, силно укрепени, защитени с бодлива тел и минни полета. На другия край на линията в Деренковец първа рота понасяше много атаки, но смело възпираше врага. Под прав ъгъл на петнадесет километра на север от Деренковец, Втора рота продължаваше безкрайното отстъпление от изток на запад. Тя достойно продължаваше битките с малки загуби, като внимателно следващи установения график.

Откритите, зейнали километри на запад от Староселие бяха ад. Остатъците от четвърта рота, разбити сутринта тръгнаха към Деренковец. Посрещнаха ги и с помощта на взводовете от първа рота, цял ден успяваха да контраатакуват.

Но руснаците бяха силни. През празнината в Староселие те проникнаха в гората, която се спускаше от юг.

Нашите роти в Деренковец и частите ни в Староселие получиха заповед да се укрепят по краищата на същата тази гора, за да блокират пътя на врага. Изпратихме разузнавателни групи по всички направления.

От друга страна, артилерията ни бе запазила цялата си огнева мощ и работеше непрекъснато. Тя стовари върху голия гребен, през който непременно трябваше да минат вражеските подкрепления такъв огнен

ураган, че вече не мислехме да изтегляме нашите тежки оръдия при следващото отстъпление.

Автомобили и камиони не мърдаха в калта. Най-мощният от нашите влекачи - истинско чудовище на гъсеници, изпратено от Деренковец до Староселие, за да подпомогне новото отстъпление загуби денонощие, преодолявайки разстояние по-малко тридесет километра.

Железопътното платно - последния път към Корсун бе отбелязано с безброй пожари. Хиляди камиони по някакъв начин опитваха да се движат в дъжда от снаряди.

Ние формирахме ариергард на североизток - колкото по-бавно е оттеглянето на тази огромна автомобилна колона, толкова повече време ще трябва да се защитава.

Германското командване контролираше ситуацията с несравнимо хладнокръвие. Въпреки ужасната ситуация, в която се намираха петдесет-шестдесет хиляди оцелели войници, в заповедите не можеше да се намери и сянка на припряност или безпокойство. Всички маневри бяха извършвани тихо и методично. Никъде врагът не можеше да вземе инициатива.

В това трагично обкръжение дивизиите и техниката действаха стриктно и в съгласие с получените инструкции. Ариергардът и фланговете се борехме до последната минута, в която трябваше да се оттегляме.

Пробивът трябваше да се затвори веднага -без значение какво ще ни струва. Всеки знаеше, че е най-добре да се придържаме към плана на щаба, защото всяко по-ранно отстъпление неизбежно означаваше серия контраатаки, докато твърде рано оставената позиция бъде отново завоювана.

Заповедите бяха строги. Но не беше време да се отпускаме. Всеки войник знаеше, че трябва да избере - или методично отстъпление и прегрупиране с възможност за решаващ краен удар или всеобщо унищожение в суматоха и бъркотия.

Пристигнахме сутринта във вторник, 8 февруари 1944 година. Както и преди, Староселие все още се държеше. Деренковец също.

Отвореният пробив беше повече или по-малко затворен от нашите ударни групи, укрепени в западния, южния и югоизточния край на гората, завзета от съветите.

Но врагът не беше доволен от това и навсякъде се хвърляше напред. Южната група на германската армия, изпълнявайки най-важната задача по оттегляне, беше подложена на обстрел и вълни от вражески атаки. На 2 февруари върху тях се стовари, като че ли цялата съветска империя.

Нашият сектор не беше само дългата тридесет километра траншея от Деренковец до Староселие и изкараните напред позиции на втора рота на северния участък, а имахме и допълнителна подсилена линия, разположена под прав ъгъл по посока село Скити.

Бяхме под заплаха от фронтална атака, на левия фланг имахме отворен от неприятеля пробив, бяхме застрашени и по десния фланг. Староселие беше в края на един своеобразен дълъг коридор.

Ако вражеските сили атакуваха от нашия източен фланг и се съединят с по-рано пробилите съветски части на западния, войниците ни ще бъдат обкръжени, разбити и унищожени.

Валонците, покриващи десния фланг, съседстваха с младите новобранци от „Викинг“, които предния месец пристигнаха в цивилни дрехи и в размириците през януари с голяма трудност получиха първоначален боен инструктаж. Тези нещастни момчета бяха изтощени от умора и въннение.

Врагът се втурна срещу тях сутринта на 8 февруари 1944г., изтласка ги от укрытията, превзе един по един бойните им постове и напълно обърка оцелелите. Видяхме как се оттегляха по течението зад нашите укрепления. Тези остатъци вече не бяха годни за нищо. Някои от тях плачеха като деца. По време на тази атака втурналите се в пробива руснаци заобиколиха от югоизток нашите разпръснати на площ сто на сто метра в дъбовата гора позиции. Хората ни трябваше да напуснат гората и дори малкото селище Скити на платото. Те се спуснаха към низината, преследвани по петите от врага.

Частите на руснаците от двата пробива почти се бяха съединили. Единственият ни команден пункт, около който побързахме да съберем отстъпващите остана като островче между два съветски тарана.

Трябваше веднага да се подготвим да противодействаме на опасната ситуация. Един час колебание и нашия пробив не би бил възможен.

Врагът вече беше заел Скити. Нашите противотанкови оръдия се катереха по хълма. Командирът се втурна напред, следван от момчетата - депресирани, но все пак с бойни викове.

В пет часа вечерта селото беше превзето, руснаците бяха отблъснати обратно в гората.

Положението отново беше временно спасено. От командния пост на бригадата дойде заповед на следващата сутрин да се извърши ново отстъпление. Трябваше да издържим само още няколко часа – една вечер, една нощ... и нашата част ще бъде спасена, а в същото време голяма част от приятелските сили ще се оттеглят тихо на запад под прикритието на нашия ариергард.

За съжаление руснаците се бяха досетили за нашия план и решиха на всяка цена да опитат да смачкат позициите ни. За да завършат ефективно операцията при Черкаси, съветите трябваше да действат методично по сектори.

Това се опита да направи врагът в Мосни.

Това се опита да направи в югоизточната част на Староселие.

Това се опита, макар и без резултат, да направи около Скити чрез стотици атаки.

В пет часа вечерта Скити беше наше. Командирът се спусна от командния пункт. Ние се бяхме скупчили в един малък пясъчен окоп, напоен с кръвта на убитите по време на този напрегнат ден.

Разработвахме план за оттегляне на бригадата в посока Деренковец на следващата сутрин, когато във вечерната мъгла часовият видя на източния ни фланг, отстъпващи по склона войници.

Врагът за втори път излезе от гората, изтласка нашите момчета и превзе Скити!

Със сигурност се готвеше през нощта да се промъкне до тополовата горичка в долината и да се съедини с групировката по линията изток-запад, да изолира Староселие и окончателно да задуши нашия участък!

Трябваше незабавно всичко да започне отново и да се повтори с два пъти побеждавани, изтощени и обезкървени войници!

Получих лична заповед от дивизията да изтласкам врага - трябваше да го направим, за да спечелим височината, която защитава пътя на отстъплението и да се спуснем от нея едва в шест сутринта, когато нашите сили в Староселие могат да излязат от обкръжение.

Вечерта настъпи. Склонът на планината беше гъсто покрит с борови дървета. Руснаците вече започваха да се спускат. Бавно се изкачихме към платото, тъй като бяхме с тежко въоръжение и освен това трябваше да се движим, доколкото е възможно без шум и без борба.

Бяхме само четиридесет. Пропълзяхме последните стотина метра и се хвърлихме в атака. Нашето нахлуване в храма на врага създаде временно объркване. Успяхме да се възползваме максимално от нашите картечници и избутахме руснаците обратно към Скити. Едновременно с това нашите две оръдия, влачени до върха, въпреки пясъка и мръсотията, подкрепяха нашата атака.

При тази атака червените предпочетоха да се оттеглят още по на юг, което беше още по-лошо за нас. Операцията, провалила се на нашата височина сега се възобнови, но този път зад гърба ни. В един през нощта, на два километра зад командния пункт на бригадата, руснаци и германци се биеха на няколкостотин метра от пътя - единствения ни път!

Само срасналите се със земята малки групи от СС Викинг отблъскваха атаките на неизброимия противник. Чувахме шума и грохота на десетки отделни битки, простиращи се от изток на юг в продължение на много километри.

Врагът беше пред нас, отдясно, отляво, зад гърба ни. Пътят, по който трябваше да се оттеглим в зори бе осветен от факлите на горящите къщи. Отвсякъде се носеха виковете. От тези виковете зависеше нашия живот, животът на хиляди хора. За щастие, в пет сутринта секторът все още не бе затихнал - виковете не спираха.

Изгорихме автомобилите, твърде слаби, за да преодолеят тридесетте километра гъстата кал. По-голямата част от нашата група се плъзна покрай река Олшанка към дървения мост, който пресякохме точно до мястото, където последните шестима от СС Викинг задържаха врага.

Няколко от нашите картечници трябваше да се съпротивляват в Староселие до последната минута - т.е. до пълната евакуация на ротите ни.

В продължение на три часа те извършиха чудеса. После с гъвкавостта на змии се плъзнаха в южната част боровата гора сред руснаците, които излизаха от всички страни.

Нито един от нашите хора не попадна в плен, не изоставиха никоя от картечните. Сред този дяволски куршумен концерт, последни пропъзяха по моста над Олшанка.

Той излетя зад гърба ни като гейзер.

Покрити с епична кал нашите хора, коне и камиони се изкачиха по съседните склонове, лепкави като смола. От врага бяхме разделени само от буйните води на реката, въртяща хилядите плаващи отломки, изхвърлени от експлозията.

Тридесет километра

Маневрата за общо отстъпление от 9 февруари 1944 г. беше огромна – обкръжените дивизии се оттегляха от юг, югоизток, изток и отстъпваха от северозапад и север към Черкаси.

Дислокацията ни през януари имаше форма на африканския континент.

Вечерта на 9 февруари цялата „Африка“, силно притисната за седмица, се бе свила до „Гвинея“, съхранявайки само един плацдарм на височина - езерото Чад. Този плацдарм беше село Деренковец.

Столицата на нашата руска Гвинея беше Корсун - точката на общия сбор на заобиколените на 28 януари войски. От югозапад на Корсун, към нас бяха хвърлени стотици „Тигри“ и „Пантери“ - най-мощните германски танкове от бронираните части на армия „Юг“. Танковете напредваха, преодолявайки ожесточена съпротива.

Петдесет-шестдесет хиляди войници постепенно се оттегляха в посока Корсун, опитвайки въпреки невероятните трудности да запазят максимално количество техника и боеприпаси. Докато десетки хиляди хора заемаха позиция за решаващия удар, насочен към линията на

танковата колона, движеща се от юг, силите на ариергарда трябваше да ограничават настъплението на врага от север и изток или от югоизток и юг.

Най-издадената напред точка северно от Корсун беше Деренковец, в левия край на нашата предишна линия. Получихме заповед до следобяда на 9 февруари всичките ни сили - простиращи се на тридесет километра от Деренковец до Староселие, да се оттеглят към Деренковец. Към селото трябваше да се оттегли и Втора рота, която още с началото на оттеглянето от Лозовка описваше дъга от изток на югозапад.

Без никаква подкрепа нашата бригада трябваше да заеме ключова позиция под Деренковец.

На западния фланг на линията Деренковец-Корсун бяха разположени части на Вермахта със заповед на всяка цена да възпират атаките на врага. Източния фланг трябваше да бъде прикрит от Нордландският полк на дивизия Викинг. Между двата странични фронта от Деренковец до Корсун имаше селски път, покрай който течеше река. Зоната за безопасност на този път от изток на запад беше широка двадесет километра.

Без съмнение най-опасната позиция беше нашата на северната издатина на коридора. Трябваше непоклонимо и сигурно да затворим пътя на врага, идващ от североизток и север, който вероятно ще опита да достигне Корсун с намерението веднъж завинаги да приключи с обкръжението ни.

Втора рота завърши оттеглянето си в Деренковец без инцидент. Затова пък отстъплението ни от другия край на линията, извършено в последния момент, където вражеските рояци ни налитаха от всички страни, обещавахе да бъде крайно драматична операция.

Германските части, отстъпващи от югоизток, се изтегляха на запад заедно с нас и също изпитваха чувствителните удари на неприятеля.

Трябваше малко да се забавим, защото реката се беше надигнала от размразяването на Олшанка и взривения мост. Според плана на Върховното командване, за да достигнем до Деренковец, трябваше да следваме почти успоредно нашата стара линия от Староселие. Но тя вече втори ден беше прекъсната и заета от руснаците. Гората, в която врагът се бе разположил висеше към юг. Към 9 февруари там руснаците имаха значителни сили. Бяха разположили и оръдия.

Нормалния - повече или по-малко сигурен път на отстъпление беше по южния край на тази гора. Германските камиони, движещи се пред нашата бригада, попадаха на сто съветски гнезда на оси.

Един от нашите щабни офицери - индустриалец от Гент, изпълнен с достойнство, прав като меч, човек с изтънчени маниери и лоялен като рицар - капитан Антонисен беше изпратен в Деренковец за свързка. Той се намираше пред колоната. Когато попадна на засада, веднага регрупира пехотата, придружаваща първите камиони. За съжаление му се наложи да има работа с неопитни новобранци от Фолксдойче Викинг, отстъпващи от Скити. Тези момчета сякаш разбраха заповедите, но при първите откоси се втурнаха да бягат презглава.

Капитан Антонисен знаеше традициите на Валонския легион. Другите избягаха, но той остана и до края стреляше с автомата си. Един час по-късно контраатака, организирана от Викинг освободи пътя. Един немски офицер ни каза, че на тридесет метра на изток от пътя до храсталака лежи тяло – „Един висок мъж с белгийските цветове на левия ръкав“.

Защо се сражавахме, за какво се бореше капитан Антонисен, ако не, за да защитаваме всеки ден от войната честта да представляваме на европейския фронт страната си - малка, но звъняща със славата на гордия белгийски лъв (Leo Belgicus) на нашите предци?

Пътят, по който отстъпвахме на опашката на нашата колона представляваше мазутоподобна глинена каша. Той минаваше по хълмовете, до върховете на които камионите можеха да се извлекат само с трактори. В долините камионите се плъзгаха и излизаха от пътя. Трябваше да се преодоляват придошли потоци с останки от лед. Колелата буксуваха и изкопаваха все по-дълбоки коловози. Всяко преминаване на такава водна бариера ни струваше една или две коли.

Достигнахме платото срещу гората по времето, когато започна контраатака на Викинг. Нашите колони трябваше да вървят по пътеките на юг. След няколко километра отново се обърнахме на запад. Веднъж влезли в тази серпентина беше невъзможно и да се опитваме да се измъкнем от нея. Пътят беше тесен, а по краищата имаше дълбоко дере. Едно неловко движение на волана и колата летеше в бездната.

В подножието на един хълм сред блатата имаше едно село с проблясващо езеро. Пътят минаваше покрай водата и скоро стана непроходим, превръщайки се във вискозно тесто с дълбочина от метър.

Трябваше да използваме значителни сили, хвърляйки всичкото сено и слама, да хвърляме отгоре покривите на колибите, врати, капаци на прозорци, прегради и маси, на които махахме краката. Цялото село отиде за тази работа.

Врагът беше на два километра и не беше склонен да се смили над нас. И върху тези нещастни отломки, сред изплашените селяни, сто камиона успяха да се измъкнат, да се изкачат на платото и бавно и тромаво да приближат кръстопътя към Деренковец.

Към пет вечерта бяхме сигурни, че почти целият персонал е спасен и още по-изненадващо - значителна част от транспорта. Не смеехме да чакаме повече. Самолетите вече обработваха къщите на кръстопътя. Съветските самолети улучиха склад за сигнални ракети - стотици червени, зелени, бели, лилави снопове браздяха въздуха, падаха в краката ни и довеждаха до безумие последните ни коне.

За да стигнем до Деренковец трябваше да приближим западния край на проклетата гора, където беше врагът. Нашата колона мина покрай нея на разстояние един-два километра.

Напредването беше нервно и бавно. Навсякъде - половин метър кал! Германските камиони, придвижващи се към Деренковец, за да стигнат Корсун и камионите на бригада Валония се сливаха в една тясна дълга колона и постоянно някоя затънала машина блокираше цялото движение. Трябваше да изкореняваме или да режем плодните дървета от близките села, за да укрепим малко пътя. Някои коли трябваше да се преобърнат и да се отстранят и да се изгорят. Вървахме върху насипа в по-голямата си част пеша и мускулите ни бяха изтощени от огромните буци кал, които влачехме на краката си. Нощта наближаваше и нервното напрежение нарасна. Откъм края на гората се чуваха изстрели. Почти непрекъснато бяхме нападени от съветските самолети.

Изведнъж от гората излетя огромна червена топка, после друга, шофьорите закрещяха- „Танкове, танкове!“ и някои се хвърлиха на земята и подпалиха камионите си преди да избягат. Но всъщност това бяха съветски противотанкови оръдия, които стреляха в нашата колона. Това не беше кой знае каква трагедия – виждали сме и по-лошо. Но подпалилите се коли спряха движението. В колоната имаше боеприпаси от хиляди гранати и снаряди, които започнаха да се взривяват. Трябваше да се хвърлим по корем в това поле от нишесте. Скочих на един кон и се опитах да събера хора, за да спасим поне няколко машини.

Но беше твърде късно - целия път беше в огън. Във виолетовата сивота на вечерта изгоряха над сто камиона - това беше дълга розово-червена панделка, пробита от черни дупки.

Всичките ни архиви бяха унищожени, всички документи, цялата материална част. Оцеляха само нашите славни знамена, които ротните командири от първия ден на отстъпленията носеха върху себе си, обвивайки с тях тялото си под куртката.

С настъпването на нощта няколкостотин души личен състав, едва държащи се на изморените си крака и изтощени от съветската стрелба влязоха по потъналия път в Деренковец. Калта като река от лава се стичаше на огромни панделки до долината, прерязана от езерото.

Мостът беше разрушен, а ледът се бе разтопил. Наложиха се да преминем тази водна бариера в сумрака и до кръста, потопени във вода.

На източната страна на Деренковец врагът вече два дни беше много агресивен. На север, той притискаше втора рота, която по време на нашето пристигане се бе забила в укрытията като тирбушон. На югоизток врагът ни атакува с огън от леката си артилерия.

Заваля силен, противен дъжд. В нощта, смазани от съветските с автоматични откоси, слепи и мокри падахме в калта, омесени с оръжията си като в тесто - изтощени и почти в отчаяние.

Плацдарм

С цената на значителни усилия ударна бригада Валония успя да се регрупира и да създаде плацдарм при Деренковец. Нашето положение почти веднага стана адско. Разположихме се под формата на подкова на север, североизток и изток около селото. Между двата края на тази подкова зад гърба ни на юг беше пътят към Корсун. Безопасната зона на този път намаляваше всеки час. На запад от коридора, позициите на Вермахта бяха нападени от руски танкове. Съветските снайперисти бяха навсякъде. От сутринта в четвъртък те обстрелваха бойния ешелон на войските, движещи се по пътя от Деренковец към Корсун. Двадесетте километра относителна безопасност за по-малко от ден намаляха на един-два километра.

Другия фланг на пътя - източен и югоизточен на теория беше достатъчно защитен. Нордландският полк на СС бе получил бойна задача

за възпиране на врага в тази посока - на около десет километра от долината. Благодарение на това прикритие плацдармът ни в северната част на коридора можеше да се задържи, колкото е необходимо. Така общото съсредоточаване на войските под Корсун можеше да мине гладко и спокойно.

За съжаление, започвайки от четвъртък, полкът започна да се огъва. Огнената вълна го отблъсна до последната височина, прикриваща пътя ни на половината разстояние от Деренковец до Корсун, който беше на около седем километра зад нас.

Почти всичко беше загубено. Коридорът не беше по-широк от няколкостотин метра, куршумите го прострелваха и от двете страни.

При тази новина генерал Гиле се разгневи ужасно. Командирът на Нордландският полк получи по телефона ураган от заплахи, последвани от обикновена, официална заповед незабавно да се възстанови изгубената територия.

Но в това време вдъхновени от успеха, частите на руснаците, се придвижиха в посока към Деренковец, за да ни атакуват в тил. В средата на деня се появиха в близост до къщите в югозападната част на селото. Това беше най-високото място и доминираше над селището.

Деренковец е голямо село и къщите му бяха силно отдалечени една от друга. Току-що червените бяха достигнали стратегически доминиращо място.

Вечерта там можеха да установят бойната си техника. Обстрелвани от всички страни щяхме да бъдем смазани от кръстосаният огън от вражеските гранати и артилерия.

Все още имахме на разположение няколко роти. Всяко нещастие носи и своята утеха. Тъй като калта поглъщаше техниката, стотиците шофьори без коли и артилериисти без оръдия бяха нарастващи човешки резерви. Веднага ги превърнахме в пехота и съвсем навреме попълнихме очуканите роти.

Един офицер от артилерията - лейтенант Граф, начело на петдесетте си бивши артилериисти беше хвърлен в Деренковец, за да изтласка врага от склона.

Тук бяха задействани гордост и самолюбие. Артилеристите бяха обект на закачки от войниците от първа линия и искаха да им покажат кои са всъщност. Те отхвърляха руснаците на два километра на югоизток, заловиха много пленници и в крайна сметка завзеха мелницата и фермата на върха на хълма.

Войниците бяха развълнувани от успеха на контраатаката в този сектор, загубен за няколко часа. Шепата белгийци - щастливи и покрити с кал, вече скубеха кокошки, режеха краставички и сланина, подготвяйки скромнен героичен празник с гранати на коланите си.

Упорито удържаха позицията си. Артилеристите ни бяха изпълнени с гордост. И във фермата имаше вкусни неща.

Но навсякъде другаде положението беше лошо, трагично. Източната част на Деренковец беше жестоко обстрелвана. Навсякъде изплуваха орди от монголи - крещящи банди, които се хвърляха върху няколкото ни поста. Бяха ни изтласкали обратно в покрайнините на селото. Вечерта плацдармът на Деренковец почти беше затворен в пръстен. Коридорът край село Арбузино, което беше зад нас можеше да бъде отрязан по всяко време и съдбата ни да бъде решена.

От друга страна, врагът може да се премести от Арбузино в Корсун, където имаме петдесет хиляди войници, забити с оборудването си в калта, които току-що започваха да се прегрупират и очакваха помощ от югозапад.

Но това спасение изглеждаше все по-проблематично. Колоната германски танкове, които трябваше да ни освободят все още бяха на четиридесет километра от Корсун и също бе заседнала в море от кал. Навсякъде положението беше тежко. Новината беше катастрофална.

Обкръжените части бяха на края на силите си. Почти нямаше боеприпаси, продоволствията бяха на нула. Хората бяха полумъртви от умора.

Можем ли все още да ограничаваме натиска на неприятеля, който смяташе, че сме на прага на агонията? Ще могат ли танковете от запад да пробият обкръжението, да пробият безпрецедентното море от кал?

Бяхме оптимисти, но все пак чувствахме, че до смъртта ни не остават повече от няколко дни...

Нощната секретна директива на щаба на дивизията до командира на нашата бригада не е оставяше повече надежди: - „Напред!“

На малкия команден пункт, с вледенена кръв и обливани от дъжд се гледахме един друг. В далечината, в някакъв мираж виждахме лицата на нашите деца. Наближаваше часът, когато всичко щеше да бъде загубено...

Нощта между четвъртък 10 срещу петък 11 февруари 1944г. мина в многочислени безразборни престрелки. Не виждахме на повече от метър пред нас. Околното пространство се превърна в непрекъснат поток от вода - почвата се превърна в река, в която бяхме до коляно.

Руснаците се гмуркаха като жаби в тази лепкава кал. Те се плъзгаха в тъмнината във всички посоки.

От едно и също място на всеки две минути към нас летеше куршум. Отне ни четвърт час, за да разберем къде е снайпериста, но открихме само локва като всички останали. Стрелецът вече бавно беше пропъзлял и се бе преместил в друга черна дупка. Веднага щом тръгнахме, куршумите отново засвириха – остри, брутални, изнервящи. Навсякъде около нас падаха снаряди - удряха стени, врати...

Нашите хора бяха будни вече осем дни - в дрехи залепени за тялото и чувстваха, че полудяват.

От дивизията на всеки два часа звъняха до командния пункт – „Трябва да се държите! Трябва да се държите!“ Ако загубехме къща, трябваше незабавно обратно да я превземем, през нощта.

Руснаците плъзваха сред нас - ние ги хващаме в тъмнината и водехме до командния пункт тези отвратителни чудовища - в кал, космати като зверове и смеещи се с жълтите си зъби. Те си казваха всичко. По-специално, че са десет пъти повече и по-силни от нас. След това заспиваха, където им попадне, като животни, хъркаха, промърморваха нещо в съня си и издаваха миризма на сажди и мокри дрехи.

Пет до полунощ

Сутринта в петък Деренковец все още се държеше. Западния и източния фланг на пътя към Корсун също се държаха, макар че съветските стрелци бяха плъзнали почти навсякъде сред храстите край пътя.

Руснаците знаеха по-добре от нас как са ни притиснали. Вече много дни техните самолети хвърляха листовки, в които описваха и потвърждаваха с думи и карти нашата безнадеждна ситуация. Те съобщаваха списък със заобиколени части и специално споменаваха моторизираната бригада Валония.

Ставаха все по-настойчиви в пропагандата. Редовно се появяваше се бяло знаме и съветският войник се приближаваше, предаваше адресирания лично до генерала на дивизията или корпуса плик. Това бе ръкописно писмо от пленен немски генерал, преминал в служба на врага. Този агент предлагаше от името на своите съветски стопани почетна капитулация. Всеки ден с един и същи пощенски маниер изпращаха снимки на пленени по-рано войници, седнали на масата с генерала, невредими, на закрито, на топло и сухо.

В единадесет часа в петък 11 февруари 1944г., след обичайната поява на белия флаг се появиха двама съветски офицери с безупречна униформа и предадоха посланието на върховното съветско главнокомандване до командира на обкръжената групировка.

Посланието беше ултиматум.

Офицерите, дошли на нашите позиции бяха приети учтиво. Ултиматумът беше ясен и точен – да се предадем. Да се предадем достойно, както подобава на храбър войник или атаката за нашето унищожаване ще започне в тринадесет часа.

Ултиматумът беше незабавно и категорично отхвърлен. Върху тресящ се влекач двамата съветски офицери бяха съпроводени през калта до техните позиции.

Отговорът на съветите не ни остави да чакаме. Започвайки от обяд, Червената армия започна настъпление. На плацдарма ни край и по пътя Деренковец-Корсун мощните и яростни атаки ни довеждаха до все по-тревожно и гибелно положение.

От два дни германските сили бяха започнали да се концентрират около Корсун. Знаехме, че скоро ще започне решителната битка, че десетки хиляди хора заемаха бойни позиции и ще се втурнат в атака с енергията на отчаянието. Радиограмата на немското върховно главнокомандване ни накара да положим всички усилия - от другата страна към нас с последно усилие щяха да хвърлят всичко останало от бронетехниката.

Оставаше да рискуваме всичко.

Руснаците ни мислеха за безвъзвратно изгубени. Но в продължение на две седмици усилията им не доведоха до успех. Техният ултиматум бе отхвърлен без разисквания и атаката им се разпростря върху всички сектори.

Вечерта корсунският коридор беше още по-стеснен, но в Деренковец нашата бригада не загуби нито педя градина, нито метър жив плет. Нашите войници се бяха забили като колове в земята. Сега те не бяха чувствителни към нищо – и танкове да започнат да падат от небето, пак нямаше да ги изненадат.

Получихме нови заповеди. Сериозността на ситуацията бе такава, че пробивът трябваше да се ускори. На следващия ден - събота, 12 февруари 1944г., обкръжената армия трябваше да опита последния си шанс и да се придвижи през редиците на врага на югозапад.

В четири часа сутринта трябваше да напуснем Деренковец, за да се влеем в атаката на юг, на другия край на селото. Нордландският полк на СС щеше да бъде ариергардна преграда в горната част на Арбузино, прикривайки Корсун.

Но беше едва седем вечерта! Беше убийствено очакване!

Можехме ли да издържим още девет часа според изискванията на заповедта? Ами ако изведнъж плацдармът се срина в ужасно унищожение?

Куршумите пляпаха по мокрите от дъжда покриви. Вероятно никога на земята не беше падал такъв дъжд. Навсякъде във въздуха се чуваха войнствените викове на битката.

В един часа сутринта нашите предни постове в източния сектор се поколебаха и отстъпиха. Руснаците, като кални влечуги вече се вмъкнаха в къщите. Нашите хора вече не стреляха. Те мълчаливо се спускаха до широкото няколкостотин метро езеро и с оръжие в ръцете го пресичаха до кръста във водата. Гледахме тази черна нощна вълна, откъдето излизаха хлъзгави и лъскави, като тюлени.

На северозапад и запад огънят беше все така мощен. Куршумите просвистяваха, губеха се или се сплескваха в препятствия.

Но внезапно бяхме зашеметени от съвсем различен тътен - танкове!

Съветските танкове току-що бяха пристигнали на няколкостотин метра северозападно от нас и се носеха по каменистия път, където в сумрака стояха последните ни камиони, които можеха да ни спасят в последната минута.

Тази силна дрънчаща буря беше звукът на смъртта! До гибелта, до катастрофата оставаха не повече от пет минути.

Скочих към противотанковото оръдие, изоставено на пътя и с помощта на един войник го обърнахме. По моя призив и други войници изтичаха, подготвяйки второ оръдие. Отприщихме огън и принудихме танковете на врага да спрат.

Беше един и половина сутринта.

Под прикритието на танковете руската пехота бе приближила на няколко десетки метра от нас. Те стреляха напосоки по черния път. Трябваше непрекъснато да бутаме и да издърпваме камионите, докато чакаме стотици наши другари излизаха от езерото. След като се приближаха се втурваха към колите, но при всеки залп се хвърляха като мъртви по пътя.

В четири часа сутринта хората от последния взвод на ариергарда се присъединиха към нас. Бързо прикрепихме двете оръдия към последните два камиона.

Нашият плацдарм при Деренковец се държа до края и за миг не се отклони от графика.

Прекосихме горящото Арбузино. Отрядът се прикри зад този огромен пожар. По-нататък, забили нос в калта лежаха няколко самолета.

Пристигнахме в предградията на Корсун на зазоряване. Бригадата ни беше удостоена с честта да слезе от камионите и влезте в града в строг ред, с високо вдигната глава с песен - като на парад.

Отстъплението от Корсун

Корсун беше възхитителен град.

На югоизток опираше в много дълбоко езеро, дълго много километри. Това езеро със зелени, сини, бели и розови къщи по брега, с хълмове обрасли с храсти с цвят на мед, свършваше с пясъчен път до огромен язовир. Водата се хвърляше от огромни розови и зелени скали, заобикаляйки от двете страни плосък полуостров, на който имаше стар бял манастир с елегантни ориенталски елементи.

На петдесет метра над този преливащ поток, на тази красива скала, над която се издигаше вагнеровия рев на водопада, бяха погребани всички паднали войници от дивизия Викинг и щурмова бригада Валония. След всяка битка ги караха тук, на тази височина, високо място на сила, смърт и слава. Оттук те щяха да видят как тръгваме покрай голямото езеро на жертва или освобождаване.

Пространството, с което разполагаме стана изключително ограничено - няколко километра на север от Косун, няколко километра на запад, с двойна защитна завеса по фланга. Това беше всичко.

В началото това пространство беше широко, колкото Белгия. Сега беше по-малко от френска община.

Врагът ни обстрелваше непрекъснато и докато се оттегляме трябваше да отвоюваме оставащите километри на изток и на север,. Отстъпвайки от Деренковец загубихме седем километра. Ако искаме петдесетте хиляди войници да не се задушат в котела, където нямаше възможност за маневри, до вечерта вълните на немските атаки трябваше да спечелят още седем километра на югозапад.

Когато в единайсет сутринта аз и командира получавахме заповедите от дивизията, видяхме пламналото лице на генерал Гиле пред телефонния приемник - Новината беше трагедия! Арбузино, което до утре трябваше да служи като бариера беше в ръцете на руснаците и те с пълна скорост се движеха директно към Корсун!

Генералът сграбчи една дебела пръчка, скочи във Фолксвагена и се втурна в посока Арбузино. Беше трудно да устоиш на яростта на генерал Гиле.

Селото отново бе превзето и бариерата възстановена.

Точно навреме!

Настъплението на нашите дивизии на югозапад продължи няколко часа. Но не беше толкова успешно, както искаше германското командване. Червените се съпротивляваха силно. Завзехме едно село на шест километра от Корсун. Имаше известен напредък и по фланговете. Но ни трябваше бърз и пълен успех. В противен случай края щеше дойде до ден - два.

Усилието, което се изискваше от нас беше свръхчовешко. В течение на осем-десет дни войници и офицери нямаха никаква почивка. Живеехме единствено за сметка на мрачната енергия, която дава непосредствената близост до смъртта. От операцията в Мошни - т.е. от седмица, не бях спал и един час. Съпротивлявах се на съня само с помощта на Первитин - наркотик, хапчета, които поглъщаха пилотите, за да стоят будни по време на дългите полети. Всъщност беше невъзможно да се намери и минута почивка - за една нощ телефонът в командния пункт звънеше по петдесет-шестдесет пъти, по всяко време, когато врагът разбиеше наши позиции: Трябваше да се втурвам към критичната точка, като вземам, когото намеря и с тях да бързам да се втурвам главолмно в контраатаки. Не бяхме нищо повече от кълбо от нерви.

Колко време ще издържим така?

За тези две седмици ожесточени боеве почти всичките ни боеприпаси бяха изразходвани. За една седмица нито един самолет не можа да кацне. Само парашути – капки, с които обкръжената армия получаваше нещо, за да може да се бие.

Едва пристигнали в Корсун, през дъжда и затвореното небе чухме рева на самолети. Облак от бели парашути проби мъгливата завеса. Отначало си помислихме за съветски десант - последна фаза на битката.

Тогава видяхме как под копринените куполи вместо тела се люлеят сребристи пури! Всяка от тях съдържаше двадесет и пет килограма патрони и малки кутии с концентриран горчив шоколад, помагаш да се съпротивяваме на съня. Благодарение на тази помощ от въздуха, всяко подразделение получи сериозна доставка боеприпаси.

Фурните в Корсун месеха последната порция тричав хляб. Заедно с парашутния шоколад това беше единствената храна, разпределена в дивизията на 13 февруари 1944г.

Взимайки хляба си всеки войник знаеше, че това е последната му храна преди да умре или спечели.

Започването на битката на югозапад бе насрочено за двадесет и три часа. Все още хранехме някои илюзии, тъй като немското командване умишлено украсяваше ситуацията в своите сводки. И в действителност е по-добре да не се казва всичко. Ако знаехме цялата истина, щяхме да се откажем от всякакви опити.

Според старшите офицери утре, неделя, трябваше да дойде краят на нашето нещастие. Оставаше да преодолеем няколко километра. Повярвахме, защото човек доброволно вярва в това, което съответства на неговите желания.

Сутринта дъждът спря. Вечерта луната се издигна. В това видяхме поличба. В мрака Корсун тихо блестеше. В небето блестяха нежни сребърни отражения. Въздухът беше остър. Няколко таблетки Первитин и най-накрая ще победим!

Изгубихме много камиони, но имахме и много мъртви. Всеки от нас си намери място в останалите камиони. До средата на нощта нашата колона стигна до синьо-бялото езеро в лунната светлина на изхода от Корсун.

Прекосихме го по дървения мост, дълъг километър и построен от смелите инженери в горната част на язовира. По този мост можеше да се мине само в един ред и в една посока. Следователно час по час се задръстваше. Но въпреки всички трудности, този преход протече без инциденти. Врагът беше много близо, хората бяха нервни, но нищо не наруши гранитната дисциплина на войските.

Въпреки умората не можеше да не се възхищавахме колко добре работи тази военна машина, това командване в пълно самообладание, като че ли измерено с хронометър време на състезание, отстъплението, интендантската служба, разпределението на горива и боеприпаси, транспорт, телефон и радио комуникации - всичко беше и остана точно, перфектно по време на всички тези страховити седмици! Нито една песъчинка не разстрои този часовников механизъм - въпреки концентрацията на несъответстващи си части, денонощно противопоставящи се на атаките на врага, въпреки значителната загуба на техника и удавени в калта на размразяването.

И все пак, тази нощ всичко зависеше от няколко десетки кубически метра дъски! Някой осмелил се пилот да спусне машината си над язовира, дървения мост ще се срине и от Корсун няма да излезе нито един немски камион. Но или нито един пилот на врага не посмя да предприеме тази

сензационна стъпка или никой руски генерал не бе помислил за това. В два часа сутринта бяхме от другата страна на язовира - до езерото с бледо отражение, на пътя на югозапад,.

С големи трудности успяхме да изминем няколко километра. Студът пронизваше. Калта замръзваше, което направи придвижването още по-трудно. Стотици камиони се чупиха в тази смес, блокирайки пътя на колоната.

Навсякъде се опитвахме да помогнем на камиони, блокирани в кално-ледената маса или да ги избутае отстрани в канавката. Но имаше твърде много от тях. На три-четири реда и в протежение на няколко километра стояха най-невероятни машини - големи зелени автомобили, пощенски камиони, командирски камиони, оръдия, танкове, стотици фургони, които бяха влачени от малки коне или волове. На място трещяха мотоциклети.

В крайна сметка трябваше да излезем от камионите и да се махнем пеша от тази бъркотия и каша, пожелавайки на нашите водачи търпение и помощта на силни и благоприятни ветрове.

На сутринта стигнахме до първото село, което преди ден беше заето от руснаците.

Мрачно слушахме разочароващите новини.

Достатъчно дълбок пробив в бойните формации на противника беше невъзможен. След четири километра придвижване - в село Шендеровка, германските звена се натъкнаха на ожесточена съпротива. Бяха успели да завземат само половината от селото.

Последните три танка на нашата бригада бяха изпратени малко преди нашето пристигане и всички бяха унищожени. Командирът на танковете, съвсем млад капитан, красив като Бог, с живи и дяволити сини очи, с висока бяла казашка шапка, украсена с мъртвешката глава на СС бе взривен с танка си, когото врагът удари директно в боеприпасите. Той излетя на десет метра във въздуха и падна мъртъв, но с абсолютно недокоснато лице.

Атаката скоро щеше да започне.

Все още чакахме германските танкове, които се предполагаше, че приближат към нас от другата страна. Но информацията за тяхното напредване беше изключително неясна.

Почти не се придвижвахме на югозапад, но силно отстъпвахме от север. Арбузино беше загубено сутринта, спечелено по обяд и окончателно загубено вечерта - т.е. дванадесет часа преди крайния срок. Също така, без да спират преследването на отстъпващите, руснаците влязоха в Корсун! Да, в Корсун! Излязохме оттам в единайсет часа вечерта, а руснаците влязоха призори.

Трябваше без паника да се движим към село Ново Буда, което съдейки по картата прикриваше от изток село Шендеровка, където се водеха упорити боеве.

Ново Буда - странно име. Селото е разположено малко по-високо по дългия хребет, който минаваше от изток на запад.

Един след друг, стъпка по стъпка, в една група тръгнахме по пътя. Всичко останало от германската артилерия, обстрелваше къщите на Шендеровка, където руснаците се бяха барикадирали.

Завихме наляво. Навсякъде наскоро лежаха мъртви германски войници.

Навсякъде имаше отвратителна кал. Съветските самолети се насочваха към нас с бръснещ полет. Ние се хвърляхме на земята и докато ескадрилата не изчезне почти напълно се потапахме в калта. Тези пикирания се повтаряха по десет пъти. Трябваша ни три часа, за да минем четири километра по калното поле.

Накрая влязохме в Ново Буда. Селото беше тихо - като гробище.

Два полка на Вермахта току-що бяха изтласкали руснаците с неочакван и майсторски удар от. Противникът беше оставил прекрасни оръдия и двадесет камиона Форд.

Но тази неочаквана победа не беше особено окуражаваща.

От югоизток се появиха петнадесет съветски танка. Прекрасно виждахме придвижването им по пътя.

Те спряха на осемстотин метра.

Ново Буда

Преди разсъмване на следващия ден - 14 февруари 1944 г., трябваше

да заменим двата германски полка, които бяха завладели Ново Буда. Командир Липтарт и аз отидохме да научим ситуацията от командния пункт на полковника, който командваше сектора.

Преминаването през Ново Буда ни хвърли в горчиви размисли. Селските улици - две назъбени и разбити паралелни улици, невероятно пълни с вода. На места коловозите бяха залети по над метър и половина с вода. Трябваше да балансираме по хлъзгавите им страни.

Германският полковник беше в мрачно настроение. Селото бе превзето без битка – в края на нощта двата полка се бяха приближили и предизвикали паника в лагера на руснаците. Врагът бе избягал, оставяйки дори противотанковите си оръдия.

Но руснаците бързо дойдоха на себе си. Контраатаката вече описваше огромна дъга от североизток на юг от Ново Буда.

В съответствие с първоначалния план Ново Буда трябваше да бъде завзето само за няколко часа - за да защити фланга на огромната колона, която след като овладее Шендеровка, ще продължи на югозапад. Но Шендеровка все още не беше окончателно завзета. Сега, когато врагът успяваше да забавя немската офанзива в продължение на два дни и една нощ, в Шендеровка трябваше да се очаква упорита съпротива и от позиция за един ден, Ново Буда се превърна в позиция от решаващо значение. Ако врагът завземеше отново Ново Буда му оставаше само да слезе на четири километра на запад, да отсече пътя зад Шендеровка и да направи катастрофата ни окончателна.

Германският полковник се страхуваше от най-лошото. Във всеки случай, в нашия сектор разполагахме за отбрана с пет танка и последните ни оръдия, макар и почти изцяло без снаряди и със силно затруднена маневреност поради калта...

За да заменим трите хиляди войници от двата полка на Райха, които ще се оттеглят в края на нощта имаме хиляда валонски войници - пъстра армия от готвачи, счетоводители, шофьори, механици, телефонисти, съдебен следовател, зъболекар, аптекар и пощальон - всички периодично попълвали отслабените ни девет роти.

Офицерите от щаба на германския полк чакаха, подпирайки глави с ръцете си и с лакти на масата. Никой не каза нито дума. Германците се чудеха, ще имат ли късмет да изкарат нощта без контраатаки на противника, а ние се питахме няма ли да се провалим след някоя атака, щом германците се махнат.

Дойде нощта. В мъглата нашите роти се приближаваха - очукани, затъващи в давещата кал на полето. Хората влизаха във всякакви колиби. Повечето падаха в тъгъла, полумъртви от умора. Най издръжливите окачаха мократа си униформа със стичаща се черна вода до оранжевия огън от изсушени царевични стъбла.

В два часа през нощта се раздадоха викове и удари по всяка врата. Нещастните пратеници ходеха по калната каша, събирайки бригадата.

Облякохме се отново. Дрехите ни бяха твърди като ламарина. Доколкото можеше всеки почисти пушката или картечницата си от калта. В студената нощ стотици мъже излизаха от колибите, неизбежно и веднага попадаха във водата на дълбоките коловози, препъваха се и ругаеха.

Отне около два часа, докато ротите се съберат по някакъв начин. Бедни момчета, блестящи от кал, изтощени, без храна и вода - освен мръсната вода на пътя. Трябваше да ги заведем до окопите, откъдето излизаха пехотинците на Райха: „Хайде, старче, застанете на позиция! Преди всичко не заспивайте и си дръжте очите отворени – те са там.“

Да, те бяха там - не само европейски руснаци, но и монголи, татари, калмици и киргизи, които от седмици стояха като диви зверове в калта, бяха спали в гъсталаците, бяха събирали грубата храна от мъртвите полета, където миналото лято са расли слънчоглед и царевица...

Те бяха там - уверени в пълните си със седемдесет патрона автомати, уверени в тежките си минохвъргачки, уверени в своите Катюши, чиито многобройни взривове причиняваха ужас в нощта.

Те бяха там.

Там бяха и петнадесетте им танка - в черния въздух с тревога следяхме шума от движението им.

Старшите немски офицери, седнали пред нас чакаха да стане пет часа. Те показваха разположението на картата. На североизток на много

километри се простираше празнота - от тази страна не можеше да се установи връзка. На изток и югоизток позициите бяха разпръснати по края на селото, където по-рано врага бе изтласкан.

Очевидно няхмахме непрекъснат фронт. Все още имахме петте ни танка - пет жалки и много износени стари танкове, но трябваше да извлечем максимална полза от тях.

Наближаваше пет часа. Изведнъж немският полковник заповяда да замълчим – вдигна се дълъг, продължителен шум от танкови вериги. Полковникът стана, събра картите си и даде знак на своя персонал. Частите му, които сменихме вече бяха напуснали селото. Нямаше смисъл да стои повече в Ново Буда. Ако остане с нас в битката, той рискуваше да бъде откъснат от своите войници. Миг по-късно полковникът бе изчезнал.

Командир Липерт слушаше със затворени очи. Шумът от танковете отново спря и отново настана тишина. Вражеските танкове завършиха придвижването си. И това бе всичко.

Минаха два часа, без да се случи нищо.

Нашите странични патрули бършеха уморените си очи и гледаха към хълма, зад който се криеха съветските танкове. От време на време по посока от един изнесен напред наш команден пункт долитаха откоси.

Това щеше да свърши зле..

В седем часа шумът от движещи се танкове отново изпълни Ново Буда. Петте германски танка промениха позициите си. Хората тичаха през калта, без да виждат и без да чуват нищо. Три изстреляни от упор танкови снаряда минаха през малката ни колиба. Всичко се срути върху главите ни и ние бяхме погребани наполовина под развалините.

След като получих огромен камък върху корема си, аз се изправих с голяма трудност - цял в сламени остатъци. От двете страни на руините на къщата крещяха бягащи войници. Съветските танкове ги преследваха. Единият от тях вече минаваше зад нас.

Двеста убити

Руснаците нахлуваха в Ново Буда.

Вземайки две картечници, аз и командирът се втурнахме към средата на петдесетина от нашите момчета. И двете паралелни улици между които бяхме, бяха изпълнени с дрънчене и рев на танкове. Петнадесет вражески танка помитаха с оръдията си нашите позиции. Хората ни бяха смачквани в калта под веригите или унищожавани от глутницата кресящи азиатци, тичащи след танковете.

Петте германски танка бяха оттеглени в покрайнините на селото. Един от тях се върна и се сблъска челно с един съветски танк. За няколко секунди се унищожиха един друг.

Друг руски танк се втурна към нас с такава скорост, че нямаше време да видим нищо. Бяхме подхвърлени във въздуха със страшен трясък. Паднахме кой, където случи - ужасени, ранени или убити.

Германският ни офицер за свръзка бе забит като кол в дебелата кал надолу с главата и с краката нагоре. Танковете продължаваха да дрънчат, стреляха и по двете улици, смесваха се с нещастните ни пехотинци, преследвани от всички страни.

Успях да вляза в една канавка. От куртката ми стърчеше доста гореща дълга осколка. Чувствах, че съм засегнат отстрани в ръката, но краката ми ме държаха здраво. Хората се плъзнаха по склоновете на запад от селото обезумели и вярвайки, че всичко е загубено. Влекачът на едно от нашите оръдия се спусна сред тях. Един снаряд от руски танк го преобърна.

Спрях хората в средата на склона, качих на кон един от нашите офицери, за да се втурне по-далеч и да събере всички, които бяха избягали.

Няколкото ни танка и оръдията ни бяха притиснати южно от селото, но те все още се съпротивляваха и именно там трябваше да се създаде ударна група.

Около пламтящите огради мъжете се връщаха в къщите под градушка от снаряди на Катюша. Тези снаряди имаха необичаен ефект. Всеки от тридесет и шестте снаряда изхвърляше сноп с формата на ябълково дърво. Сиви градини - вместо с плодове, с разпръснати парчета човешка плът.

В една къща имаше няколко противотанкови гранатомета, които вече започваха да се използват на Източния фронт. Това бяха първите Панцерфауст. Но по това време трябваше да изчакаме танкът да

приблужи до десет-петнадесет метра, преди да му изпратим дебелото метално яйце, монтирано в края на кухата тръба. В момента изстрела от другия край на поставената на рамото тръба излиташе четири-пет метров език от пламък. Ако отзад имаше човек, веднага биваше овъглен. Затова беше невъзможно да използваме панцерфауста в укритие, в окоп или в някаква друга дупка, защото пламъкът се обръщаше към нас, причинявайки ужасни изгаряния. Най-добре беше човек да застане на коляно зад някоя копа сено, близо до дърво или зад прозорец и след това в последния момент да натисне спусъка.

Рискът беше много голям, защото дори и танкът да беше ударен, пламъкът от панцерфауста моментално издаваше позицията на другите танкове и ответния огън не закъсняваше. Но нашите войници обичаха опасните игри, които изискваха малко задръжки и много смелост. Доброволците се плъзгаха между къщите зад купчини дърва и живи плетове. Руските танкове бяха удряни бързо. Германската бронетехника и нашите оръдия направиха всичко възможно, всичко, което можаха да направят.

Един час по-късно цялата южна страна на селото отново беше в ръцете ни и пет съветски танка горяха - огромни червено-черни огънове се издигаха на десет метра над склона.

Руснаците държаха източната и югоизточната част на Ново Буда. Останалите девет танка се прикриха и преградиха пътя на всяка възможна контраатака. Нашите загуби бяха ужасни - за два часа битка имаме около двеста убити.

Група войници, които предишната вечер бе загубила пътя в калните полета, едва сега с труд се добираше до нашите височини. Зад някакъв храст на гребена ме разсъблякоха и ми оказаха медицинска помощ - осколките, които раниха дясната ми ръка ми бяха счупили и две ребра.

Нямаше голямо значение, тъй като ролята ми беше организационна.

Краката, гласът, свещеният душевен огън не бяха засегнати и това беше достатъчно. Все още бях в състояние да прегрупирам пристигащите войници, да им посочвам позициите и да предавам заповедите на офицерите.

Но всеки вече се бе срещал с кортежите от объркани ранени, които се спускаха надолу, всички чуваха разказите на санитарите - винаги изпъвани с ужасни подробности.

„Органите на Сталин“ ни заливаха с адски огън - при всяка ракетна вълна окопът се пълнеше с огромна сива маса, откъдето излитаха виковете на страдание, хрипове, призови за помощ.

Изчерпани от тези две седмици ужас, душата на войниците ни беше по-тежка от тялото. Селото, в чиято кал имаше толкова много трупове ги ужасяваше. Но беше достатъчно да им кажа няколко думи, за да разсея тревогата и да вдигна духа им. На размазаните лица се появяваха усмивки. И поправяйки снаряжението си те догонваха своите другари в опасността.

Времето се е променило много. След лунната нощ в Корсун дъждът спря.

Студът отначало не бе силен, но стана чувствителен. Вятърът нахлуваше остър като облак игли.

В течение на двете седмици изтощителен преход през феноменалната кал, хората, обливани в пот оставиха значителна част от зимното си оборудване. Овчи кожуси, подплатени наметала, топли панталони, всичко беше хвърлено, едно след друго, от етап до етап. Повечето войници дори нямаха шинели.

В голямата сутрешна битка никой не почувства студа, но сега той удряше в лицето, хапеше тялото под леката униформа.

Вражеската авиация веднага се възползва от ясното небе. Тя се спускаше на ревящи вълни до самата повърхност над голите ни хълмове. Всеки път, докато куршумите около нас разбиваха скали и малки клони, трябваше да се срастваме с все още неутвърдената земя.

В селото непрекъснато една след друга продължаваха атаки и контраатаки. Почти нямахме боеприпаси. В картечниците имаше средно по около петдесет патрона – колкото да пуснем няколкосекунден откос.

Няколко решителни отряда опитаха да подобрят ситуацията ни със смели ръкопашни боеве. Командирът ни - подполковник Лусиен Липерт, който единствен от целия щаб не беше раняван сам ръководеше тези атаки.

Още млад, от офицерския елит на белгийската армия бе завършил военно образование в Брюкселското военно училище, начело на своя випуск, той тръгна на кръстоносния поход на антиболшевишката кампания като истински християнски рицар. Имаше красиво чисто и

свежо лице, сериозни и ясни очи. Подполковник на двадесет и девет години, той живееше само за саможертва.

В този ден Лусиен Липерт, като истински герой показва куража си. Въпреки това, той беше изключително тих човек, който не казваше нищо излишно, не правеше ненужен жест. Но чувстваше, че всичко е поставено на карта.

С шепя валонци заобиколи централната част на Ново Буда и спечели няколко къщи на югоизток. Врагът избяга, но после започна да се появява на десетки места, на всеки ъгъл, зад всяко дърво, зад всяко хълмче. Снайперистите не оставяха войниците ни в покой. Трябваше да пресекат последните няколко метра пространство и да се доберат до една къща. Лусиен Липерт се втурна напред и стигна до вратата. В този момент той издаде ужасен вик, чул се от другата страна на Ново Буда - вик на човек, чийто живот е изтръгнат. С гърди, пробити от разривен куршум, Лусиен Липерт се срути като сноп, на колене...

Прокара ръка по челото си - все още имаше ясно съзнание. Вдигна шапката си от земята и я сложи на главата си за да посрещне смъртта чисто, с достойнство, според устава...

Докато войниците го вмъкваха вътре, къщата трябваше да се защитава ожесточено. Врагът отново завземаше околните къщи.

Но Валонският легион не искаше да остави мъртвия си командир в ръцете на руснаците. През нощта лейтенант Тисен, чиято пробита на 6 февруари от куршум ръка гноеше, заедно с няколко доброволци пропълзя, хвърли се върху противника, отвоюва къщата, извлякоха трупа и под огъня го донесоха до нашите позиции.

Поставихме командира на няколко груби дъски. Решихме да направим пробив, като вземем тялото с нас - ако пробив все още беше възможен. Или навярно и паметта за него ще умре с нас.

Шендеровка

Обръчът около нас продължаваше да се свива.

В сряда сутринта - 15 февруари 1944 г. ситуацията не се беше подобрила. За сметка на три дни и две нощи драматичен ръкопашен бой Шендеровка бе изцяло в ръцете на заобиколените части, но това не

променяше нищо към по-добро. Спешно трябваше да пробием съветските бойни редици и да стигнем до германските танкове, които идваха от югозапад и се опитваха да ни спасят.

Нашите дивизии не се придвижиха на повече от три километра на юг от Шендеровка. Но в тила ни врагът вече бе заобиколил Корсун – в северния участък от 12 февруари той завзе трикратно по-голям плацдарм, отколкото бе загубил на юг.

Вече бяхме свити върху парче земя от по-малко от шестдесет квадратни километра. Истинското човешко море се вливаше в това малко пристанище. На един сражаващ се в тази долина, имаше седем или осем чакащи битката. Това бяха шофьорите на хилядите камиони, загубени в калта при отстъплението, това бяха спомагателните служби - чиновници, оръжейници, медицински персонал, ремонтни работници, полевата поща.

Село Шендеровка беше своеобразна столица на тази преследвана вече осемнадесет дни армия. В тази микроскопична столица, разкъсвана от шестдесет часа битки вече имаше само паднали колиби с разбити прозорци. В тези колиби беше разположен командния пункт на дивизия Викинг, всеки от нейните полкове, нашата бригада. В къщата ни без отопление и стъкла, само с две стаи и без под, бяха натъпкани осемдесет души - няколко оцелели щабни офицери, свързочници, тежко ранени и много заблудили се германци.

Раната ми гореше и имах четиридесет градуса температура. Лежейки в ъгъла и покрит с овчи кожи, аз ръководех бригада Валония - командването, на която ми бе поверено предишния ден.

Вече няха адютант, нито заместник командир на батальон. С всеки следващ час пристигнаха все по-катастрофални новини, денем и нощем идваха куриери - зашеметени от изтощение хора, които като олово падаха на пода или плачеха като деца.

Заповедите бяха неумолими. Нашата бригада трябваше да стои на поста си като страничен авангард в Ново Буда, докато пробивът на югозапад не стигне последния си етап.

Ротите ни - десет пъти, изтласквани от врага и десет пъти връщали се с контраатаки, заемаха импровизирани, както дойде, случайни позиции. Някои взводове бяха изнесени далеч на изток. Половината от

свързочниците, които им предаваха заповедите бяха заловени от монголите, които се криеха в засада.

Офицерите ми подаваха безумни записки, които ме информираха, че всичко е свършено. Всеки виждаше десет танка там, където имаше два. Трябваше да се гневя, да хвърлям гръм и мълнии, да изпращам официални заповеди и да правя остри упреци.

Командирът на Викинг се бе разположил в съседната къща. Всяка минута той получаваше песимистични доклади от частите, които се сражаваха до нашите. Естествено, всеки се опитваше да обвинява съседа за всички неуспехи на собствения си участък.

Извикаха ме в щаба. Заварих генерал Гиле със строг поглед и силно стиснати челюсти. Той ми даде трудни за изпълнение заповеди: - Забранявам оттегляне! Вие сте отговорен за офицерите и войниците си."

Той беше прав да дава такива заповеди. Само желязната воля можеше все още да ни спаси. Но не беше лесно.

Моите заповеди към офицерите излизаха остри като стрели. Нещастните и скъпи момчета, все така предани и смели, с жълто-сива кожа, разрошени коси, увиснали очи, на края на нервните си сили и трябваше да продължават непрекъснато да хвърлят в битка стотици войници, докарани до границата на човешката издържливост...

Успях да получа още петдесет хиляди патрона. Смелите доставчици с парашути непрекъснато ни предоставиха боеприпаси, но границите ни бяха такива, че беше установен истински регламент за спускане на парашутите. Когато в определения час самолетите започнеха да кръжат над нас, във въздуха се изстрелваха четири ракети. Те обозначаваха нашата малка територия. Дебелите сребърни пури с патрони се спускаха. За няколко часа ние бяхме спасени. Но най-тежко беше с доставката на храна. Абсолютно нищо! Дивизията омете всичките си запаси още в Корсун. Хората без сън, треперещи в студа, не получиха нищо друго в продължение на три дни. Най-младите припадаха с глава върху картечницата.

На нашата височина в Ново Буда мислехме, че пробивът трябва да се извърши в понеделник.

Но във вторник все още не бе започнал.

Кога ще започне?

Щяхме ли да умрем от глад, ако случайно куршумите ни пощадят?

Взех конете, които теглеха фургоните с ранени в Шендеровка и качих на тях техните най-находчиви валонци. Сред персонала намерих няколко хлебаря. В колибата ни имаше развалена фурна. Те я приведоха в ред. След няколко часа нашите кавалеристи се върнаха с няколко чувала брашно, прехвърлени напърно на конете. Все още трябваше да намерим мая. Никой нямаше грам. Отнякъде се намери малка торбичка захар. Със захар и брашно изглежда работата можеше да стане. Без забавяне в пещта запламтя огън.

Към края на деня изпратих на позициите кръгли хлябове със странен вкус и плоски като плочи. Всеки получи четвъртина от този странен пай.

Други войници докараха няколко бездомни крави. Те бяха незабавно заклани, изкормени, одрани и нарязани на стотици груби парчета. Беше невъзможно да се намери печка. До вратата запалихме огън от гредите. Леко ранените и негодни за битка войници получиха по един щик. Трябваше да изпекат кървавите парчета на огъня.

Естествено, нямаше сол, нямаше подправки. Но по два пъти на ден всеки боец получаваше парче краве месо - повече или по-малко изпечено, което той разкъсваше със зъби - като тигър.

Дори опитах да дам на бригадата супа.

На два километра на север от Шендеровка, в калта, сред стотици камиони лежеше полевата ни кухня. Нашите готвачи я вдигнаха, довякоха и от немислими подръчни продукти направиха потресаващо вариво. За да транспортираме тази изискана помия успяхме да намерим само две бъчви без капази. Натоварихме бъчвите на двуколесна количка, която изгуби осем часа, за да покрие трите километра кал, която от студа стана ужасно лепкава. Когато в края на нощта количката най-накрая влезе в Ново Буда, варелите - тръскани във всички посоки, бяха три четвърти празни.

Останалата част от пълното с лед съдържание беше отвратително. Скромно хапнахме от сладкия хляб и пърженото кравешко.

Където и да заемехме позиция - врагът стреляше по нас. Шендеровка беше обсипвана ден и нощ от „органиите на Сталин“. Навсякъде трябваше

да прескачаме убити коне, счупени коли и трупове, които дори не се погребяха.

Превърнахме сградата на колхоза в полева болница, отворена за всички ветрове, но където нашите войници с кървави рани имаха поне покрив. Вече нямаше лекарства. Дори нямаше и превръзки. За да спират кръвта от раните, нашите санитарии трябваше да хващат селските жени и да взимат бельото им - подарък за германската армия.

Те пицяха, бягаха, притискаха полите си с ръце. Ние не им пречехме да крещят. Така двама или трима тежко ранени получаваха превръзка. Гротескното се смесваше с трагичното и ужасното.

Гроздове снаряди се взривяваха над колхозните постройки. Покривът се срути и десетки ранени бяха убити. Другите бяха обезумели и страшно крещяха.

Трябваше да ги евакуираме. Наложихме се нашите ранени да останат на улицата-като нас

Повече от хиляда и двеста ранени от други части вече много дни лежаха под открито небе, много дни и нощи на стотици дървени носилки. Лежали на напоената от дъжда през миналата седмица слама, сега бяха дадени на властта на острия мразовит въздух.

От сутринта температурата беше двадесет градуса под нулата. Ранените, чиито лица представляваха ужасни виолетови физиономии, с ампутирани крака или ръце, умиращи с потрепващи очи, със стотици лежаха пред вратите в ужасно състояние.

В двадесет и три часа

Вечерта в Шедеровка валеше безкраен сняг, достигащ двацет и пет сантиметра дебелина. Двадесет-тридесет хиляди войника чакаха в селото военното разрешение на драмата и нямаха никакъв подслон. Представяхме си се като пред Березина, сред отстъпващата армия на Наполеон.

Навсякъде, въпреки опасността, хората се събираха на групи покрай огньовете в снега. Невъзможно беше да се спи - да легнеш на открито при такъв студ означава смърт.

Къщите горяха като големи огньове. В долината горяха стотици малки лагерни огньове и извисяваха пламъците си, заобиколени от сенките на войници с червени очи, с десетдневни бради и протягащи към огъня подутите си жълти пръсти. Те чакаха.

Нищо не се случваше, нищо не се променяше. Сутринта ги намери в мълчание. Дори не се опитваха да търсят храна. Очите им гледаха на югозапад.

Бродеха луди слухове, но войниците едва ги чуваха. Разривите на снаряди брутално нарушаваха мълчанието и очакването. Всеки се хвърляше с лице на земята, после с трудност се изправяше. Ранените крещяха от болка и студ. Лекарите се грижеха за тях по инерция на съвестта.

Хиляди ранени хора все още лежаха на носилките си. Много се бяха отказали да питат и да узнаят нещо. Те се свиваха под жалките одеяла и събираха цялата си енергия, за да не умрат.

Караха ги стотици каруци. Скелетоподобните коне гризяха дъските пред себе си. Ту тук, ту там се надигаше дълъг вик или стенание на някой ранен. Обезумели хора се изправяха с коси, покрити със сняг. Беше безполезно да мислим с какво да се хранят тези нещастници. Те лежаха с глави под одеялата. От време на време здравите отхвърляха снега, който покриваше неподвижните тела.

Много от тях лежаха така в продължение на десетки дни и чувстваха как изгниват живи. Страданията им от раните бяха ужасни, но нищо не можеше да ги притъпи, тъй като и нямаше нищо. Нищо! Нищо! Просто трябваше да чакаме - да чакаме смъртта или чудото.

Редицата трупове с цвят на слонова кост до каруците растеше. Нищо вече не изненадваше или притесняваше хората. Твърде много им се беше наложило да видят.

И най-големите ужаси не предизвикаха никакво чувство.

Врагът все още нападна височината на Ново Буда. Калните танкове се открояваха на бялото небе. Хората се държаха, защото беше невъзможно повече да се действа по друг начин. Оттеглянето от това голо място означаваше непременно да бъдем убити от съветските картечници.

Нашите роти бяха раздалечени на разстояние от много километри - тук пет, там двадесет души. Няма телефон. Няма радио. Трябваше да чакаме тъмнината, за да изтеглим по снега ранените и десетките момчета с измръзнали стъпала с цвят на восък. Разкъсаните от маршовете през калта обувки вече не защитаваха краката - дупки от всички страни, пропускащи вода, станали като ледени блокове. Спускахме тези нещастници долу в долината. Привечер те бяха качвани в каруците на мястото на вкочанените мъртви, които се слагаха на снега до пътя или близо до колелата.

Те ни гледаха със стъклени очи. Бяха силно обрасли с бради като железни четки. Те стенеха, възмущаваха се, негодуваха. Но какво да се направи? Какво да се отговори? Развързката идваше. Те го знаеха толкова добре, колкото и ние. В крайна сметка се навеждахме и мълчахме.

В сряда следобед стана ясно, че танковете, които приближават от югозапада няма да стигнат до нас или ще стигнат, когато вече сме мъртви. Те не се движеха вече два дни. Защо? Не знаехме това.

Пробивът в съветските бойни редове бе насрочен за събота 12 февруари.

После за неделя.

После за понеделник.

Минаха пет дни.

Сега всички виждаха, че тези усилия са били недостатъчни или напразни. Пламенните телеграми бяха просто литература. Танкове нямаше.

Обкръжените части се държаха, докато имаше надежда. Сега всичко трябваше да рухне. Патроните свършваха последните. От неделя нямаше никаква храна. Ранените - окървавени и замръзващи, умираха със стотици. Ние се задушавашме в хватката на врага.

На север пристигналите от Корсун сили на болшевиките ни прекъснаха пътя за отстъпление и към 16 февруари вече се намираха на три километра от Шендеровка.

Съпротивата ни в Ново Буда беше само агония. В тясната долина смачканите германски дивизии бяха подложени на лавинен обстрел от

ракети Катюша, все по-яростни. Още ден, максимум два и последните центрове на съпротива ще бъдат смазани. На предела на глада и студа армията ще се предаде или ще бъде унищожена.

Между войските все още се носеха оптимистични слухове, които се пускаха от милосърдие, да подкрепят надеждата. Но пред лицето на трагедията командирите се чувстваха в пълно емоционално опустошение. Беше необходимо да се вземе решение, незабавно решение.

Бях извикан от генерал Гиле. Присъстваха всички висши офицери от сектора на Шендеровка. Нямаше дълги речи:

- Само отчаяно усилие може да ни спаси. Чакането е безполезно. Утре сутринта в пет часа петдесет хиляди души ще се втурнем през всички бариери на югозапад. Трябва да пробием или да умрем. Няма друг изход. Днес в двадесет и три часа войниците ще започнат да се придвижват.

И двамата армейски генерали и генерал Гиле умишлено избягваха въпроса как наистина изглежда ситуацията. По техния замисъл трябваше да преодолеем само пет и половина километра, за да се свържем с освободителната армия, идваща на помощ. Те – казваха - от вчера са се придвижили напред. Утре ще продължат. Като хвърлехме петдесет хиляди души наведнъж, можехме да победим врага.

Всеки от нас – командир или войник , беше на границата на нервите си.

Горещата вълна на надеждата ни развълнува. Върнахме се в частите си, за да даваме заповеди на войниците и да им предадем свещения боен огън.

Заповедите, дадени на валонската щурмова бригада, не бяха лесни за изпълнение - трябваше да останем в ариергарда на височините на Ново Буда до самия край.

В единадесет часа вечерта отправих по пътя на югозапад леко ранените, способни да се движат. В един през нощта валонските пехотинци трябваше да започнат подготовката за изтегляне по линията изток-запад, но трябваше да се държим здраво на позицията си в Ново Буда до четири часа сутринта.

В този час десетките хиляди войници, събрани в долината трябваше да са приближили на три километра югозападно от Шендеровка. Чак

тогава нашият ариергард можеше да се оттегли, заблуждавайки врага със силен огън до последната минута.

Бригада Валония ще се прегрупира по време на похода и ще премине начело на колоните - този път, вливайки се в авангарда на ударните части.

В ситуацията, в която бяхме, беше по-добре да правим всичко, но да не се застояваме. Армията знаеше, че тъпченето на място означава смърт. Хората вече не можеха да чакат със стомаси, измъчвани от глад, с треперещи от умора тела, с разтревожен ум.

Новината, че в зората на следващия ден цялата армия ще се хвърли на пробив, премина като електрическа искра през частите. И най-слабите усетиха прилив на жизнени сили. Измъчени, доведени почти до сълзи, всички ние бяхме обхванати от този ентузиазъм. Омаяни, с празни очи, повтаряхме едни и същи думи:

- Утре ще бъдем свободни! Свободни!

Последната нощ

Така или иначе, епопеята под Черкаси приключваше. Щом сумракът се спусна в долината, германските колони тръгнаха на югозапад. Трябваше да прекосят Шендеровка, а след това да минат по моста. Зад този мост се простираше степ на разстояние от около три километра до други две села, разположени на юг и запад.

Тези две села бяха завзети след ожесточена битка. В пет сутринта оттук щеше да започне атаката на нашите дивизии. Преди разсъмване всички трябваше да се концентрират на запад от тези селища.

Машините ни бяха постоянно мъчение. Още от първия ден армията трябваше да се освободи от петнадесет хиляди мъртви товари, каквито бяха тези камиони. Тогава петдесет–шестдесетте хиляди обкръжени войници, свободни в своето движение и организирани в силни пехотни колони, биха могли лесно да се противопоставят на съветския натиск.

Преди всичко трябваше да запазим територията си. Но върховното главнокомандване смяташе, че е въпрос на чест да се спасяват тези приказни кервани.

Заповедта на генерал Гиле да ги изгорим, беше рязко оттеглена. Загубихме три седмици да ги теглим – великолепни машини за рентген, хирургични операции, командирски коли, огромни и непрактични камиони, натоварени с милиони килограми различни предмети - документи, всякакви сандъци, сейфове, запаси деликатеси, съдове, лични вещи, дори акордеони и устни хармоники, хигиенни материали и игри на открито.

От Петсамо до Черно море германската армия се задущаваше под тежестта на прекомерното оборудване и багаж, които нарастваха от година на година. Трябваше да се взривят три четвърти от този обоз и да се борят като азиатци, да спят като азиатци, да ядат като азиатци, да напредват като азиатци - просто и сурово като тях, без комфорт и излишен лукс.

Мъкнехме със себе си препятствието на цивилизацията, а ордата беше като котка, която ни преследва - притежаваше лекотата и упоритостта на варвари. Звярът побеждава машината, защото звярът ще премине там, където колата не може. Поражението на германската армия в снега и калта през 1943 и 1944 г. до голяма степен беше поражение на добре оборудвана армия, заплетена в своя багаж.

Беше безполезно да обсъждаме тези проблеми сега, когато командирът си скубеше косата. Имаше заповед да се спаси оборудването и бяха загубени безценни дни за теглене на хиляди камиони в ужасната кал, удавени в блатисти коловози или разбити от снарядите на леката артилерия или танковете на съветите.

До вечерта на 16 февруари 1944 г. все още имахме двадесетина танка, хиляда мотоциклета (от петнадесет хиляди) и стотици реквизирани от селата каруци, на които лежах хилда и двеста ранени.

За нас тези ранени бяха свещени. За да защитават тази жалка колона по време на пробива на югозапад, войските формираха каре около нея. Трябваше да се направи всичко, за да се спасят тези нещастници, чието страдание бе надминало всичко, което може да си представи човешкия мозък. Ако утре вечерта преодолеем тази адска бариера, каква ще бъде радостта в сърцата ни! Какво щастие ще е да ги настаним в болница, да видим как тези нещастни разкъсани и замръзнали тела получават лечение и грижи, как болезнено туптящите под обсипаните със снежни покривала сърца отново намират спокойният ритъм на човек, който може да търпи и да се надява.

След девет часа вечерта задръстванията по пътя в Шендеровка станаха невъобразими. По това време трябваше да следя методично за оттеглянето на бригадата ми от Ново Буда - взвод след взвод, част след част. Ако рухнеше нашия ариергард, цялата маневра под Шендеровка щеше да се срине.

Стойки в снега и изгарян от четиридесет градусовата температура, която не ме оставяше, изпратих куриери, за да получавам доклади и да отбелязвам всяка подробност.

Всички хълмове бяха осветени от битката.

В единадесет вечерта опитах да напредна през Шендеровка, за да мога по пътя да помогна на ранените от моята бригада и да проверя сложната диспозиция преди събирането на нашите войници на разсъмване.

След петдесет метра се наложи да изоставя и последната кола, останала при нас. По разбития път и в селото се движеше огромен керван. Колоната от по четири-пет камиона и каруци, които безрезултатно се опитваха да се преместят от място на място Тичах до всяка кола с ранени валонци и убеждавах всеки от нашите другари, който все още има крака да предприеме последни усилия и да опита да се движи пеша - без значение какви са раните и мъките му. Събрах петдесет човека и с тях се промъкнахме между камионите и каруците.

Предстоеше ни да видим ужасна гледка. Напредващият от север неприятел бе успял да изведе танковете и артилерията си в покрайнините на Шендеровка. В десет часа вечерта съветските батареи откриха тежък огън по центъра на селото. Къщите избухваха, като напълно осветяваха придвижването на войските ни.

Съветските артилеристи имаха добър ден. Снарядите падаха върху огромната колона методично, с математическа прецизност. Катюшите заливаха с огнена вълна всякакви превозни средства и техните екипажи. Бензиновозите избухваха. По цялата дължина на тесния път колите горяха.

Трябваше всяка минута да падаме снега, толкова силен беше огънят от Катюшите. Сред десетки горящи каруци в ужасни гърчове в снега хриптяха все още впрегнати коне. До тях в снега стенеха няколко войници, поразени от автоматични откоси. Огънят правеше лицата им почти мистични – червени от кръвта, с някакъв медно-червен блясък, който

засилваше ужаса. Някои се опитваха да пълзят, други се гърчеха от болка с ужасни гримаси на лицата си. Колоната беше кошмарна месомелачка, осветена от огъня, червенеещ в гъстия сняг.

Горящите между оградените канавки камиони правеха напредването почти невъзможно. Пехотинците, обстрелвани от врага, едва успяваха да се промъкват между тези огромни факли, тези умиращи тела, тези разкъсани коне, чиито черва пълзяха по леда като кафяви и зелени змии.

Напразно водачите опитваха да карат напред колите си. Няколко тежки камиона, без да гледат нищо пред тях се движеха напред, смазваха конете, които се бореха и хриптяха в пламъците. Въпреки това, тези диви усилия не довеждаха до нищо. В рева на двигатели, експлозии, яростни викове и молби за помощ, тапата стана още по-чудовищна.

Накрая видяхме причината за това огромно задръстване. За да се измъкне от долината, армията от Шендеровка трябваше да пресече дървения мост. Един огромен немски танк бе пропаднал през моста и го бе разрушил, напълно отсичайки движението на югозапад.

Когато видяхме пропадналото между дъските чудовище вече вярвахме, че всичко е свършило. Бреговете бяха високи и абсолютно непроходими. Мостът беше взривен от болшевиките при изтеглянето им преди два дни и германците го бяха преправили набързо. Леката бронетехника бе успяла да излезе от Шендеровка, след това и един тежък танк бе преминал без усилия. Но вторият тежък танк пропадна.

Два дни работа на сапъорите за минута бяха изтрити от тази четиридесет тонна маса, сега забита като копие в моста.

Беше светло като ден. Пехотинците и ранените биха могли да заобиколят този фатален танк. Оттам се виждаше цялата Шендеровка - в червена и златна светлина, сред искрящия сняг. Чувах се непрекъснати писъци. От тези трагични отблясъци и писъци се надигаха някакви горещи вълни безумие.

Щом нашите ранени се оказаха от другата страна на моста ги поверих на един от нашите лекари. Заповядах му да се придържа към първите части, които след три километра ще се хвърлят в атака. Преминах през степта там, където сумракът не се докосваше от пламъците на горящите коли.

В тази атмосфера на бедствие и за сметка на огромни усилия, германските инженери най-накрая успяха да избутат танка надолу и да прехвърлят през зеещия отвор големи греди и да възобновиха движението под все по-ужасната бомбардировка.

Минахме през мъртви и агонизиращи, но все пак минахме.

За да напреднат хората биха прескочили когото и да е - те искаха да живеят.

На северозапад, на ледения склон на Ново Буда, нашите валонци – верни на отдадените заповеди се съпротивляваха и отново и отново отхвърляха атаките. Те бяха видели в огъня блокираните и смачкани колони. До ушите им достигаха ужасяващия шум от хилядите натъпкани между огъня, танковете и снарядите хора.

От един до пет сутринта един по един нашите взводове се изтеглиха от позициите си. Тихо се промъкнаха по снега. Предстоящото беше трудно. Стигнаха до една падина на югоизток и се прегрупираха. Имаха три километра до Шендеровка. Можеше и да не търсят пътя – над искрящото село танцуваха огнени оранжеви факли. Нашите хора преминаха между горящи коли, мъртви коне и топящи се в огъня сгърчени трупове.

През цялата нощ, на малки групи, валонците минаха през тази буря.

Непоклатим, нашият ариергард се държеше на поста си до Ново Буда, непрекъснато обстрелвайки врага, притискайки го към билото. В пет часа сутринта, след като изпълнихме последната част от плана се оттеглихме плавно и тихо се присъединихме към последната позиция на СС на северния изход от Шендеровка и след последните машини пресякохме злополучния мост.

Двукилометрова колона от камиони и каруци, широка петдесет метра се придвижи до самата линия за атака. Качих се на купчина сандъци с боеприпаси и с викове събирах валонците си – пъргави и бдителни.

Кашата от машини и транспорт беше невероятна. Сутрешните лъчи вече от няколко минути проблясваха в тази заплетена маса от танкове, коли, каруци, омешани с цивилни, украинци и съветски военнопленници батальони.

Изведнъж един снаряд падна право в това стълпотворение.

След това десет снаряда.

След това сто снаряда.

Танковете и оръдията на врага бяха стигнали до склоновете на Шендеровка срещу нас! Бяхме точно пред очите им - великолепна мишена!

Двадесетте последни германски танка рязко напуснаха колоната и се втурнаха, смазвайки като сламки всичко, което се намираше на пътя им. Шофьорите на коли и водачите на каруци се втурнаха във всички посоки. Конете се понесоха с луда скорост. Други, с натрошени от танковете крака, пронизително цвилеха. Хиляди взривове се вдигаха във въздуха като сиви и черни фонтани, поръсващи снега с розови искри.

През всичко

Заповедта беше на разсъмване валонската щурмова бригада да бъде на острието на атаката, която би решила - нашето спасение или унищожение.

В невероятната суматоха, предизвикана от съветските танкове, изникнали от нищото, бързо се придвижвахме на югозапад между последните хиляди немски машини.

Зад нас шумът беше оглушителен. Шендеровка нямаше да издържи повече от час. Руснаците вече бяха минали през селото и техните бронирани машини се движеха в нашата посока за последния си удар.

Германските танкове бяха изпратени в самоубийствена контраатака - един срещу десет - точно както кавалеристите на маршал Ней на изток от Березина преди век.

Видях ги, когато се готвеха да се хвърлят към врага. Тези млади танкисти имаха красиви лица. Облечени бяха в къси якета, целите черни, с розов кант, показали се до гърди от куполите. Знаеха, че ще загинат. Много от тях имаха трицветна лента и голям, черен сребърен Рицарски кръст за храброст - отлична мишена за врага. Никой от тези прекрасни воители не изглеждаше нервнен или дори развълнуван. Те режиха снега с веригите си и се движеха през бъркотията на отстъпващата армия.

Никой от тях не се върна.

Нито един танк. Нито един човек.

Заповедта си е заповед. Жертвата беше пълна.

За да спечелят още час, един час, в който все още можеха да се спасят десетки хиляди войници на Райха и Европа, германските танкисти загинаха до един. Южно от Шендердовка, сутринта на 17 февруари 1944 година.

Под прикритието на тези герои, армията се устреми на югозапад.

Снегът падаше на големи парцали. Този сняг плътно покриваше небето да самите ни глави. Ако небето беше чисто, вражеската авиация щеше ни унищожи. Защитени от този снежен воал, бягахме, доколкото можем. Коридорът беше изключително тесен. Първите части, които освободиха пътя пред нас, пробиха проход само от няколко метра.

Теренът беше хълмист. Местехме се от хълм на хълм. Всяка падина беше пълна с ужасни купчини разбити коли, десетки убити войници, изоставени на червения сняг. Вражеските оръдия диво обстрелваха нашето придвижване. Падахме направо върху кървавите ранени. Трябваше да използваме мъртвите като прикритие. Каруците се обръщаха, падналите коне ритяха въздуха с копита, докато някой откос не разпръснеше топлите им вътрешности върху мръсния сняг.

Веднага щом излезехме от някоя падина, снайперистите, които стояха и от двете ни страни, започваха да ни повалят. Убитите бяха бързо затрупвани от снега. След пет минути все още можеше да се видят бузите, носа, нишките на косата. След десет минути имаше само бели хълмчета, върху които падаха други бягащи мъже.

В този луд бяг стотиците каруци ужасно тресяха ранените. Конете падаха в замръзналите дупки. Каруци и коли се обръщаха, изсипвайки ранените на купчина. Въпреки това, общата колона запазваше някакъв ред.

Тогава вълната от съветски танкове достигна последните коли и унищожи половината от колоната. Водачите скачаха от седалките си. Нямахме нито един немски танк. Безразсъдно се хвърлихме срещу танковете, за да опитаме да предотвратим катастрофата. Нищо не и попречи.

Съветските машини с ужасна жестокост вървяха през каруците и ги мачкаха една по една като кутии кибрит, мачкаха коне, ранени, умиращи.

Бутахме леко ранените напред. Доколкото можяхме прикрихме изтеглянето на каруците, които успяха да избегнат танковете.

Но навсякъде падаха хора, с носа напред като сноп или падаха на колене, простреляни през белите дробове от куршумите. От двете страни на коридора с лудо свистене летяха куршуми.

Докато съветските танкове се заплитаха в смачканите коли и каруци и се опитваха да се освободят и да се престроят, получихме малка почивка. Втурнахме се в гората - красива червена и лилава гора и стигнахме до долината.

Едва успели да стигнем до склона се обърнахме и видяхме стотици кавалеристи, които се спускаха от югоизточния склон. Отначало си помислихме, че е немската кавалерия. Взех бинокъла и ясно различих униформата на кавалеристите – това бяха казаци! Видях ниските, бързи, предпазливи коне. Те се устремиха към тила ни, от всички посоки. Вкаменихме се от ужас. Съветската пехота ни обстрелваше, танковете ни преследваха, а сега и казаците се хвърлиха в атака.

Кога, кога ще се появят германските танкове от югозапад? Бяхме пробягали най-малко десет километра, но не видяхме нищо!

Трябваше да бягаме, да бягаме по-бързо!

Подобно на много ранени, не можех да го направя. Треската бе съсипала силите ми. Но трябваше да продължим да бягаме на всяка цена. С моите валонци, се втурнах към началото на колоната, за да ободря другарите си. Склонът беше стръмен. От лявата ни страна се отвори падина, широка четири метра и дълбока петнадесет.

Почти стигнахме върха на хълма и видяхме идващите директно към нас три танка и за миг бяхме доволни: „Наши!“. Но ни посипа градушка от снаряди, която помиташе редиците ни. Това бяха съветски танкове!

Танковете на врага ни преследваха по петите. Пехотинците му стреляха от всички страни. Казаците му се вмъкваха в нашите редици. И сега пред нас вместо спасение - други съветски танкове!

Вече не можехме да чакаме – хванати неподготвени на този гол слон ще бъдем пометени за няколко секунди. Погледнах падината и изкрещях на другарите си:

- Скачай!

Паднах от височина петнадесет метра. На дъното имаше метър слой сняг и се забих в него като торпедо. Всичките ми другари също скочиха. За миг скочиха стотици войници. Всеки момент чакахме появата на монголите отгоре и да започнат да хвърлят гранати. Нашата съдба беше решена.

Някои опитаха да продължат напред. Минаха до южния край на падината, показаха се на повърхността и веднага се превърнаха в ужасна топла каша, разкъсани от залповете на танковете. Техните трупове образуваха могила висока два метра, върху която отново започва да пада сняг.

Събрах валонците, които бяха близо и ги подготвих за най-лошата развръзка. Прилепихме се един до друг, за да не умрем от студ. Всеки хвърляше документи, халки, пръстени. Утешавах другарите си, доколкото можех.

Каква надежда ни оставаше да оживеем или да излезем от тази тясна падина, когато вражеските танкове ни блокираха от юг? Връщането ни назад означаваше да попаднем на пътя на първите съветски танкове, пехота и кавалерия, които се спускаха от север, помитайки последните препятствия.

И тогава се случи невероятното. В падината се движеха двама изтощени германски войници, всеки от които държеше Панцерфауст. Те бяха толкова разбити от умора, че изглежда не разбираха нищо и механично носеха оръжията си, както носят и главите на раменете си.

Цели два!

Хвърлихме се към тях. Един немски и един валонски доброволец ги грабнаха и се изкачиха на гребена. Успяха да преминат незабелязано и да се прицелят. Чуха се два мощни взрива - двата най-близки танка бяха ударени почти от упор и избухнаха!

Един млад немски офицер се беше изкатерил по другия склон и видя взривовете. Като ученик скачаше от радост и надаваше триумфално победоносни викове. Видях как изведнъж буквално се разлетя на парчета – бе получил снаряда от третия танк право в гърдите.

Минаха няколко секунди на ужас. След това малки парченца плът започнаха да падат в снега, бавно, от всички страни, до нас и около нас.

Шляп..., Шляп...

Това беше всичко останало от радостния лейтенант, който допреди миг празнуваше временната победа...

Не трябваше да губим и секунда. Грабнах автомата и се затичах към огромната купчина мъртви в края на дерето. На колана си имах шест пълнителя по тридесет и два патрона, още шест в ботушите, а в раницата още триста резервни. С огъня успях да задържа казаците, които вече достигнаха платото, където стотици германски войници и валонци излизаха от падината.

Долу на склона, чувайки нашите викове, се движеха последните каруци с ранени. На четиридесет метра от тях бе останал един съветски танк. Можеше да направи много, но няхаме друг изход. Трябваше да се спасим всичко, което можем и да тръгнем право напред, защото да останем в падината беше бедствие. Да се промъкнем напред означаваше да използваме шанса си или да загинем.

Знаех наизуст картата на цялата страна. В продължение на седмици я изучавах и можех без външна помощ да достигна румънската граница на триста километра от Черкаси.

Реших да не попадам жив в ръцете на съветите и взех всички предпазни мерки. Имах всичко, за да се боря в гората в продължение на месеци - стига да беше необходимо.

След като излязохме от падината, забелязах голямата гора в другия край на платото, позната ми от картата. Най-малкото там можехме да се скрием от вражеските танкове и малко да починем.

Нашите войници се затичаха към нея от всички посоки, но преди това трябваше да пресечем около осемстотин метра чисто поле. Оцелелите каруци бяха достигнали нашата височина. С тях ние се втурнахме напред.

Но съветският танк, заобиколен от рояк от казаци, също приближаваше. Трябваше да избягаме, стреляйки с автоматите и падайки десетки пъти от разрывите на снарядите, падащи около нас.

Задъхвахме се, дробовете ни се пръскаха и не можехме повече да бягаме. Пред нашите пълни с ужас очи съветският танк вървеше през каруците с ранени, обръщаше ги и ги мачкаше. Раздаваха се ужасни викове - викове на умиращи, нечувано цвилене на смачкани коне, размахващи конвулсивно крака.

Полумъртви стигнахме до гората. Зад нас снегът беше покрит с трупове. Танкът, заобиколен от орда казаци завършваше безумната си въртележка!

Лусянка

Танковете и многочислената кавалерия не можеха да ни преследват в гъстите гори. Една пътека се спускаше до края на гората, където някакъв стар полковник от интендантството, седящ на кон, напразно се опитваше да извика някого. Хиляди мъже се срутиха в снега. Районът под дърветата беше пот непрекъснат обстрел. Не можеш да оставиш тези хиляди войници на случайността, когато вече са се отървали от най-ужасната опасност. Представих се на стария полковник. Той много се зарадва да се запознаем, слезе от коня си и седна в снега. Видях млад немски офицер, който говореше френски. Преведох думите му в кратка реч пред войниците:

- Знам много добре къде сме. На не повече от три километра от южната колона, но в момента тичането към нея означава самоубийство. Аз се задължавам да преведа всички през нощта. Можем да минем. Но в очакване на тъмнината трябва да се формира квадрат по краищата на гората и да не оставяме да бъдем нападнати от съветската пехота. Попитах за доброволци - интересувах се само от тях. Съставих бойни групи от по десет души, сред които поставих по един валонец, който щеше да ми служи като свръзка.

Взех оръжието и боеприпасите от всички, които не можеха да се бият и разположих германците и валонците по краищата на гората.

Руснаците, които изтласкахме на югоизток ни нападаха яростно. Нашите хора получиха заповед да се съпротивляват възможно най-упорито, защото през нощта трябваше да пробием в тази посока.

Картата ми показваше, че на три километра на югозапад е градчето Лусянка. Бях убеден, че е в ръцете на германците, които се движат към нас. Беше невъзможно това голямо село - разположено на двадесет километра от мястото, където започна пробивът ни, все още да е заето от руснаците. Разбира се, че германските бронирани сили до момента са го достигнали. На картата видях, че градът се пресича от река. Така, че беше достатъчно да стигнем до първите къщи. Тогава ще намерим или построим импровизиран мост.

Нашата гора се спускаше към Лусянка. Под прикритието на нощта трябваше да се придвижим възможно най-далече. Разузнавачите вече бяха изпратени, за да разузнаят терена.

Но в западната част на гората бяхме изложени на голяма опасност. На триста метра от ръба на склона срещу нас виждахме впечатляващата колона от съветски танкове, които ни бяха изпратили час по-рано трите танка, опитали да ни унищожат.

Тези танкове заемаха позиции по пътя към Лусянка. От височината на хълма те контролираха цялата територия, държейки под огън западния сектор, откъдето се изтегляше друга група заобиколени части. Също контролираха и низината, които ги отделяше от гората ни.

Тази низина - абсолютно чиста, беше постоянно изкушение. Тя водеше към Лусянка. Един последен скок и ние сме спасени!

Танковете на червените бяха заобиколени от многочислена пехота. Тези от нас, които биха се втурнали в тази гола низина, щяха да бъдат избити и смазани - беше ясно като бял ден!

Преминах през всички позиции, за да успокоя нетърпението на хората. За съжаление, можах да удържа само своите подчинени.

На десния ни фланг в северозападния край на гората се показва вълна от стотици германски войници, които излязоха на платото след нас. Вместо да минат през гората, те се промъкваха покрай нея. Мощен вик полетя във въздуха и ни разтърси до мозъка на костите - те не отиваха в атака, а в открит гроб!

-Ура, Германия! – и те се втурнаха напред.

От края на гората видяхме цялата касапница. Никой от тях, нито един не мина. Вражеските танкове изсипаха върху тях яростен огън. Нещастниците падаха в снега на цели групи. Това беше истинско клане.

Тогава съветската пехота се втурна към останките на ранените и убитите за последната плячка. Укрити в картечните ни гнезда на стотина метра от кланицата не изпуснахме нито една подробност от ужасната сцена. Въоръжени с ножове, болшевишките касapi се съревноваваха да режат пръстите на мъртви и умиращи. Очевидно е било твърде трудно да свалят пръстените. Те режиха пръстите, пъхаха ги в джобовете си с кърпави шепи и се затичваха по-нататък.

Потресени от ужас, мълчаливо присъствахме на тези кошмари сцени. Дадох заповед да не се дава нито един изстрел, който не би спасил никой лежащ на снега, а напротив - би предизвикал огромна атака от ордите срещу нашата гора.

Исках да спася трите хиляди души, за които отговарях. Не бих могъл, ако ги хвърлех сяпo, без артилерия и танкове в безсмислена касапница. По-разумно беше да чакаме нощта, която ще се скрие долината и щеше да неутрализира танковата колона на врага.

Сутринта петдесет хиляди души, объркани в подразделенията си, се бяха втурнали напред. Що се отнася до нас - до момента успяхме да избегнем атаката от танковете срещу няколкото ни хиляди души, като използвахме защитата на гъстата гора.

Но за една голяма група войници от Райха, които се движеха отдясно и отляво на нас, ситуацията беше много по-лоша. По шума на битката определихме, че многочисления поток от немски съседи се спуска в западната част на пътя, заемаан от сталинските танкове. Те обърнаха куполите си към този пробив и отприщиха непрекъснатa стрелба. Друга вълна германци, още по-голяма се изля в югоизточната част на гората, опитвайки се да достигне до Лусянка през степта.

И за нас и за тях сериозната трудност беше преминаването през реката. На картата внимателно проучих конфигурацията на това препятствие и реших да го избегна, като през нощта слезем направо в Лусянка, построено от двете страни на реката. Така освобождавах войниците от необходимостта да форсират тази дълбока и бърза река на открит терен при петнадесет или двадесет градуса под нулата.

В бъркотията бяхме имали достатъчно късмет навреме да влезем в тази спасителна гора, което ще ни помогне в тъмното да стигнем до покрайнините на селото. Бях готов да търпя, колкото трябва, но в точния момент да се възползвам максимално от изгодите на нашата позиция.

За съжаление останалите - т.е. десетки хиляди войници, трябваше да се насочат на запад и югоизток. Югоизточният фланг се командваше от един армейски генерал, който бе убит сред войниците си. Веднага бе заменен с генерал Гиле.

До 13 часа тази вълна, преследвана по петите от съветските танкове, стигна до реката. Трите седмици размразяване бяха вдигнали силно нивото на реката, достигайки два метра дълбочина и осем широчина. Студът от последните дни я бе осеял с ледени блокове, които бързото течение удряше един в друг.

За по-малко от половин час двадесет хиляди души се оказаха приковани към брега. Артилерията на конска тяга, избегнала унищожение, първа се втурна към ледената вода и леда. Брегът беше стръмен - конете се преобръщаха и се давеха. Тогава хората скачаха да плуват, но щом се изкачеха на брега, веднага се превръщаха в ледени блокове, дрехите им замръзваха направо върху тялото.

Някои се сринаха мъртви - не можеха да издържат на хипотермията. Мнозинството от войниците предпочетоха да се съблекат. Опитваха се да прехвърлят дрехите си през реката, но често униформата падаше във водата. Скоро стотици абсолютно голи войници – червени като раци, се тъпяха на другия бряг.

Танковете на противника ожесточено обстрелваха тази човешка маса на брега, превръщайки действието в кърваво клане.

Много войници не можеха да плуват, но обезумели от приближаването на танковете, се хвърляха във водата. Мнозина избегнаха смъртта като се хващаха за набързо отсечени дървета, но стотици се удавиха. Бреговете бяха осеяни с ботуши, оръжия, колани. Навсякъде лежаха ранени, неспособни да пресекат реката. Но все пак по-голямата част от армията премина.

Под огъня на танковете хиляди войници - полуголи, блестящи от леденостудена вода или голи и полуоблечени, бягаха през снега към далечните колиби на Лусянка.

На пътя на триста метра от нас вражеските танкове, както и преди държаха куполите си насочени на северозапад в посока втората зона на пробив. Там натискът също беше силен и в продължение на много часове частично задържахше танковете и пехотата на съветите. Това разсейване на врага ни спаси.

Нощта се спускаше над тази трагедия. Отчаяни писъци направо разбиваха сърцето - Другари, другари, другари! - призоваваха за помощ, но не намираха отговор. Това бяха нещастните ни събратя, с които сутринта започнахме битката. Сега вечерта и снега ги покриваха, а в безкрайната степ кървавите им ръце все още се бореха срещу ужасната смърт.

Очаквайки пълната тъмнина, събрахме оцелелите войници, разпръснати в гората. Смесиха се всякакви части. С нас водехме дори тридесетина съветски военнопленници. Без да осъзнават нищо те преминаха през гранатите и казаците, без да опитват да избягат или да ни създадат никакви проблеми.

Също така в гората имаше и много цивилни - особено млади жени. Тези красиви украинки с бледосини очи и пшенична коса не искаха да попадат в ръцете на руснаците. Предпочитаха урагана на тези битки за пробив пред робството. Много от тези бегълки бяха ударени от куршуми. Една от тях - прекрасно, високо, блестящо момиче в красив синьо-бял шал, по време на последното изкачване по склона бягаше с нас. Пъргава и гъвкава като кошута. Видях я да пада като кегла с разкъсана глава от танков снаряд. Някои притискаха към гърдите си светлоруси деца, ужасени от грохота и кошмара.

Без каквато и да е храна или течност от сутринта, смучехме сняг от шепите, но снегът правеше жаждата още по-силна. Ранените, които успяхме да спасим, трепереха в треска. Доколкото можехме се притискахме един към друг, за да се стоплим.

Но преди всичко с особена тревога чакахме изхода от този ден. Едва когато танковете нямаше да могат да виждат нашите движения, колоната ни ще може да напусне укритието си.

В пет и половина започнахме да се приготвяме. В далечината все още се чуваха стотици мрачни викове от умиращите, разпръснати из степта. По цялото плато, под прицел на съветските танкове, от дълбините на долината, премината от нас сутринта се носеха викове и молби за помощ, които снежната нощ носеше с трагична яснота...

Каква ужасна агония беше това! Стотици черни точки неумолимо избеляваха от непрекъснато падащия сняг. Стотици тела оставаха в агония. Стотици хора стеноеха в това ледено пространство, в тази пълна пустота...

Другари, другари! - молбите за помощ, последните искрици надежда отлитаха без отговор в безчувствената степ.

Затваряйки сърцата си за тези жалби ние се движехме към освобождението. Преминахме по тесен път в края на гората. Нощта стана по-ясна. Колоната мълчеше в някаква невероятна тишина. Нито един, дори и най-приглушеният звук не излизаше от тази маса от три хиляди души. Не се чуваше дори дишане.

Други ужасяващи викове ни достигнаха в замиращия здрач. Идваха отдясно. Смъртоносната долина, която ни отделяше от съветските танкове, се простираше до огромно блато.

По време на първия пробив, няколко германски каруци с пълна сила се бяха втурнали към тях и бяха попаднали в лепкавите ями. Конете бяха напълно затънали в калта. В бледата светлина на луната се виждаха само главите и шиите на нещастните животни. Те все още пръхтяха. Тяхното мрачно, гробовно цвилене се смесваше с безумните викове на каруцарите, също виждащи, че блатото ги засмуква. Те се придържаха към горните части на колелата на каруците почти напълно потънали в калта.

С цялата ярост на инстинкта за самосъхранение ние ги проклинахме за техните силни викове, които привличаха вниманието на руснаците. Те трябваше, да загиват мълчаливо, бедните нещастници.

Беше безполезно да се опитваме да ги спасим. Можеше да изпратим на смърт в тази отвратителна каша двадесет или трийсет души без изгледи за ни най-малък успех.

Трябваше да оставим тези нещастници, бавно поглъщани от нощната сянка, както трябваше да оставим и разкъсващите душата гласове на ранените в степите, отделени от нас от врага, агонизиращи в самота - още по-жестока и ужасна от стоманата, разкъсала телата им, от калта, която ги засмуква, от безжалостния сняг, който ги затрупва...

Водени от разузнавачите след два километра излязохме на маркиран с колове дълъг и обиколен проход през блатото. Дори там имаше кал до колене. Никой руснак не ни забеляза.

Изкачихме заснежения склон. От другата страна на лунната светлина блестеше един ръкав на реката. Прекосихме го един по един друг по дебела хлъзгава греда. Сред още петдесет метра получихме шок, спиращ сърцето - три сенки в стоманени каски се появиха пред нас! Ние се втурнахме и се хвърлихме един друг в обятията си, скачахме, смеехме се, плачехме - вече бяхме свободни и всякаква тревога и болка изведнъж падна от раменете ни.

Това беше първият германски пост на група „Юг“. Вече не бяхме преследвана жертва, вече не бяхме временно живи! Сега всичко минало беше като един ужасен сън!

Спасени! Да ние бяхме спасени!

Гърловината

След като преминахме предния пост на германците в Лусянка, стигнахме до един път, минаващ между два хълма. Имаше виелица, намаляваща видимостта до един метър. Някак си се устроихме в крайните къщи. Все още бяхме близо до руснаците. Но къде да тръгнем да бягаме посред нощ, заслепявани от тази свирепа буря?

Петдесет души влязохме в една колиба и се настанихме. От време на време някой скачаше, започваше силно да крещи и размахваше юмруци във въздуха. През следващите месеци аз самия всяка вечер имах ужасни кошмари, крещях, удрях с юмруци стената, мебелите, всичко, което беше в тъмното около мен. По време на тези три седмици обкръжение, аз лично участвах в седемнадесет ръкопашни битки. Предстоеше ми по време на тези болезнени нощи още дълго да виждам физиономии на татари, киргизи, самоеди и умопомрачаващи монголи, от които защитавах живота си почти всеки ден.

Дори и сега се замайвам, когато си припомням тези дни на ужас, тези гримаси, тези тичащи тела и сухите звуци на откосите от моя нажежен автомат.

В пет сутринта събудих всички. Изпълязахме от дебелия сняг и тръгнахме по пътя. В средата на Лусянка стигнахме до много широка река, придошла и със сковани от лед брегове.

Червените бяха унищожили моста. Хиляди хора чакаха реда си за да преминат по импровизирания мост. Дъските бяха положени върху огромни варели с гориво, които служеха като опори.

Имаше заповед веднага да напуснем Лусянка и да се движим колкото е възможно по-бързо и по-дълго. Нашата колона представляваше огромна лента в снега. Около осем хиляди войници загинаха по време на пробива, но повече от четиридесет хиляди бяха спасени.

Само ударните единици като СС дивизията Викинг и щурмова СС бригада Валония, сражаваща се в ариергарда имаха много големи загуби.

При пристигането ни на Днепър през ноември 1943 г., бяхме две хиляди души, а до края пробива на 18 февруари 1944 г., бяхме останали точно шестстотин тридесет и двама.

Разбира се, ранените ни през декември и януари бяха евакуирани със самолети в първите дни на обкръжението, но въпреки това загубихме половината от нашите другари. Този процент беше най-високия сред всички подразделения, участвали в Черкаската епопея.

След падането на Корсун съветите смятаха, че са свършили с нас. Техните доклади вече тръбяха за победата, която им се струваше сигурна. По време на тези невероятни битки, отнели толкова много животи - като при Ватерло, най-накрая пробихме коридор, което ни позволи да излезем от обръча.

Надиграният враг измести лошото си настроение върху пътя ни на отстъпление под формата на яростни бомбардировки. Този тесен коридор, тази гърловина беше обстрелвана с някаква нелепа ярост от артилерията на руснаците. Техните оръдия бяха поставени в линии от двете страни на пътя.

Едва се придвижвахме в дълбокия сняг. Но всеки, колкото и да беше изтощен ускоряваше крачка, защото снарядите долитаха на всяка половин минута, вдигайки снега и изхвърляйки снопове пръст.

Пехотата също започна да ни преследва. Фланговете на нашето изтегляне се покриваха от германските танкове - непрекъснато браздящи полето. Видяхме как танковете се втурват към насипа, приличащи на копи сено покрай пътя. Руските войници се изправиха с вдигнати ръце. Танковете ги докараха до нашата колона. Бяха се наблъскали в снега навсякъде като плъхове, готови за всякакви злини.

Германските генерали вървяха заедно с войниците и ядяха каквото и те - въздуха на степите. Трябваше да изминем много километри до първите складове с храна, но не можахме да се доберем до тях - бяхме четиридесет хиляди души - всички гладни и жадни.

Хиляда-две хиляди души обсаждаха един-единствен нещастен готвач, рискуващ под натиска на тълпата всеки момент да падне в котела си. Беше безполезно да губиш време на опашката. Можехме само да налеем няколко бидона вода от чешмата. Водата беше освежаващо ледена. За ранените, които имаха треска това беше чудо - поне временно.

Но да държим водата беше невъзможно. След пет минути гърлото на бидона замръзна и се запуши, а водата вътре звънтеше като кристална камбана.

По време на похода видяхме какво е струвало напредването на танковете от юг, за да се срещнат с нас.

Степта беше истинско гробище на танкове - за трите седмици борба за освобождаването ни осемстотин руски и триста германски танка бяха унищожени. В снега бяха захвърлени Катюши, като във въздуха стърчаха двойните им редици тръби с цвят на паднали листа.

По време на размразяването, веригите на много германски танкове бяха засмукани в калта. Студът се бе върнал, калта се бе втвърдила и блокирала танковете в ледена броня.

Беше ясно, че веднъж излезли от обкръжението, коридорът, пробит в нашата посока, изживява последните си дни. Незабавно тези сраснали се с твърдите като чугун лед и земя машини трябваше да се освободят. Екипите разбиваха с брадви лед, сняг и земя, палеха огромни огньове около неподвижните си машини, изливаха по земята гориво - всички се опитваха да размразят калта и да освободят веригите. Но усилията им изглеждаха малко ефективни.

Ние се чувствахме под надеждната защита на десетките Тигри и Пантери - най-мощните германски танкове, оборудвани със здрави брони. Те непрекъснато отблъскваха врага, притискащ ни по фланговете и в тила, но открехнатия път трябваше да остане открехнат. Трябваше да се движим бързо.

Четиридесет хиляди мъже трябваше да починат през нощта. От дълго време се скитяхме из степите. Виелицата се усилваше. Снежните

вълни ни удряха с милиони ледени кристали. Както и преди вървахме, без да знаем къде да завием - наляво или надясно.

На втория ден трябваше да преодолеем още двадесет километра. Виелицата отслабна. Снегът беше дебел, но слънцето го позлати и го направи блестящ. Коридорът се разширяваше. Артилерията млъкна. Наоколо се преливаха сини, лилави и бледозелени отражения. Красиви вятърни мелници с широки черни крила стояха сред белите полета.

Стигнахме едно голямо село. Там коридорът свършваше. Германският ред незабавно встъпи в своите права. Десетки запъхтени пълнички момчета от тила с бузи като пържоли, държаха големи табели с написани върху тях имена на всяка от частите. Трябваше да се групират взводове, роти. Подофицерите високо крещяха заповеди. Ако те наистина крещяха така, означаваше, че наистина нашите нещастия са свършили!

Събрах моите валонци, както можах - по-малко дисциплинирани от техните пруски другари, те продължаваха да се наслаждават на свободата по-дълго.

Изведнъж имаше някакво раздвижване. До мен приближи генерал от армейския корпус. Бях рошав, раздърпан, покрит с остатъци прилепнала кал. Заставах в стойка „мирно“.

- Да вървим - каза ми той. – Фюрерът се обажда три пъти - очаква ви. Вече два дни ви търсят навсякъде.

Той ме изведе навън.

С първите лъчи на слънцето в небето се появи самолет и се кацна на ските си. Другарите ми ме набутах в кабината, както си бях - с дебели валенки и в овча кожа.

При Хитлер

Малкият Физелир Щорх, който ме вдигна от степта, сега летеше над тила на фронта. Безкрайните ленти на отстъпващите части се открояваха на белотата на селския пейзаж. Вериги камиони, войнишки роти, малки като мухи се движеха в този поток. Селата гъмжаха от войници. Природата беше възхитителна - безкраен блестящ сняг, белязан от рижи букети от градини, жълти сламени покриви на къщи, дълги огради от

почернели дъски, кръгли кладенци и големи вятърни мелници, които въртяха крилата си по хълмовете в синьо-сребърното небе.

В Уман се преместих в специалния самолет на фюрера, придружен от дивизионния генерал Либ и СС генерал Гиле – славният командир на Викинг.

Тримоторният самолет летя половин час над степите, после се издигна много високо и изцяло влезе в облаците и Украйна изчезна под машината. Това беше всичко. Никога вече няма да видя бялата и жълта степ, нито дългите села, погребани в зимния сняг и където през лятото комарите пеят, нито боядисаните с вар колиби със зелени и кафяви капаци на прозорците, украсени с гълъби, нито великолепните залези с пухкави гребени, нито високите момичета с румени бузи, реките сред милиони жълти слънчогледи...

Прелетяхме през опаловия памук на небето над блатата на басейна на Припят. Небето постепенно се изчистваше. През пролуките в облаците понякога се откриваха борови гори, тополови насаждения, някои селца с червени покриви. Това беше Европа.

Накрая видяхме сини езера, разцъфнали островчета, белеещи като лунни води. Бяхме близо до Литва, северно от главния щаб на Хитлер.

Отначало почаках при Химлер.

В колата, с която ме откараха от летището, почувствах как стотици въшки изяждат кожата ми. Военната ми униформа беше отвратителна. Можеше да се предположи, че в Генералния щаб хората са прилично облечени и от диваците от предната линия се очакваше да се освежат.

Така че влязох във ваната и един час киснах като парче старо твърдо месо.

Химлер ми подари прекрасна зелена риза. Това ме спаси от вдигането на старата, хвърлена в ъгъла на банята и пълна с внезапно зашеметените от такава впечатляваща атмосфера славни въшки на Украйна! Изглежда, в обкръжението на райхсфюрера на СС те бяха обсъждани дълго.

Един подофицер поправи яката на куртката ми, разкъсана по време на една ръкопашна схватка. Останах с моята полева униформа, която бяха остърпали, почистили и изгладили, обух огромните си ботуши и седнах в

голямата зелена кола до Химлер, която той шофираше лично и с която ме закара на четиридесет километра до командния пункт на Фюрера.

Главният щаб на Фюрера бе разположен в източната част на Източна Прусия и в началото на 1944 г. представляваше строителна площадка.

Пристигнахме там в полунощ. Фаровете осветяваха стотици работещи хора. Те строяха фантастични бетонни укрития. Фюрерът живееше в скромна дървена къща. Влязохме в квадратен вестибюл. Вдясно имаше гардероб. Отляво широка врата ни отделяше от кабинета на Хитлер. Почакахме малко. От време на време Химлер радостно говореше с няколкото френски думи, които знаеше.

Вратата се отвори. Не успях да видя и да не помисля за нищо - Хитлер дойде при мен, взе дясната ми ръка в неговата и чувствено я разтърси.

Светлините на магнезия осветиха стаята. Камерите записваха срещата. Виждах само очите на Хитлер - изключително живи и любезни. Чувствах само онези ръце, които бяха хванали моята, чувах само този глас - дрезгав, който ме поздравява, повтаряйки скъпите думи. – „Много се притеснявах за теб“.

Седяхме на дървени столове пред огромна камина. С изумление гледах Фюрерът. Очите му още пазеха странния си блясък - откровен и хипнотизиращ. Тревогите от четирите години война му бяха придали впечатляващо величие. Косата му бе посивяла. Гърба, безкрайно навеждан при изучаването на картите и носенето на бремето на целия свят беше приведен.

Фюрерът отпреди войната изчезна - огненият Фюрер, кестениявият, с прав като алпийски смърч гръб. В ръката си държеше очила с рогови рамки.

Всичко във външния му вид изразяваше загриженост, безпокойство. Но енергията остана - жива като огън. Той говореше за волята към победа през всякакви изпитания. Помоли да разкажа с подробности за всеки етап от нашата трагедия.

Той се умисли за около пет минути - без да каже нито дума. Само челюстите му леко се движеха, сякаш в мълчанието си преодоляваше някакво препятствие. След това Фюрерът продължи с въпросите. Всички мълчаха.

Той ни заведе до картата на фронта, за да разбере с пълна яснота одисеята при Черкаси. Поиска да повтори всички движения на обкръжените войски ден по ден, следвайки картата. Огромната стая бе изпълнена само с този глас, спокойно разпитващ и нашите гласове, отговарящи със зле прикрито вълнение.

Всеки детайл в тази стая говореше за простотата и яснотата на реда - дълги маси от светло дърво, голи като в манастир стени, лампи с метални абажури, боядисани в зелено, които се спускаха до самите карти. Фюрерът работеше по цяла нощ в пълна концентрация. Той продължи да крачи в бараката до сутринта, размишляваше, готвеше своите заповеди. С него живееше само огъня в широката камина, вдъхновена от германската история и голямото червено куче, разположено до масата.

Благородното животно тихо следеше с поглед движенията на господаря си, който ходеше бавно, приведен, сивокос, давайки на неговите размишления и мечти да узреят през нощта...

Хитлер ми връчи панделката на Рицарския кръст за храброст. Аз се бях бил като истински войник и Хитлер го бе признал. Бях горд. Но това, което ме вдъхнови в тази вълнуваща нощ беше престижа, завоюван от моите войници в очите на Хитлер. Той ми каза, че всичките ми офицери са повишени в звания и че е наградил сто и петдесет мои другари с Железни кръстове.

Отдохме на антиболшевишкия кръстоносен поход в името на нашата Родина - победена през май 1940 г., но отново засияло, издигнато с триумф, слава и чест. Като войници на Европа ние искахме нашата стара държава да заеме място, подходящо за своето минало в тази Европа, която беше строена по този болезнен начин.

Бяхме хора на държавата на Карл Велики, на херцозите на Бургундия и на Карл V. След двадесет века сияние тази страна не може да потъне в посредственост и забвение! Ние се втурнахме да посрещнем страданието, за да може от жертвата ни отново да се възроди величието и правото на живот!

В тази барака, пред този гений в пълната му сила си казах, че на следващия ден целият свят ще разбере какво са направили белгийците в Черкаси, ще разберете за най-високата чест, с която Райхът почете войниците ни!

Усещах, че тялото ми е сломено, изтощено от тези ужасни седмици. Но душата ми пееше! Славата беше с мен, славата за нашия героичен легион, славата, която беше път към възраждането на нашата родина!

На разсъмване единият от самолетите на Фюрера ме закара в Берлин, където говорих пред група европейски журналисти. Те от своя страна, щяха да повторят пред своите читатели на сто ежедневни издания разказът за подвизите на щурмова бригада Валония. След това отидох в Париж, където говорих пред десет хиляди души, събрали се в двореца Шайо. Френските вестници бяха изпълнени с истории за нашата одисея. Вестник Евр отпечата в три колони тези прости думи за нас: „Леон Дегрел направи така, че Белгия да се гордее“. И вярно - ние направихме всичко това за Белгия. Не беше вярно само защото това не беше само моя победа, а бе платена със страданията на всичките ми войници и жертвата на всички наши загинали. Но, затова пък в метежното небе на 1944 г. името на нашия народ блесна още веднъж.

Брюксел

През нощта на 20 февруари до 21 февруари научих от Фюрера, че щурмова бригада Валония получава двадесет дни отпуск. От Генералния щаб веднага телеграфирах разпореждането. Знаех, че моите момчета са на път и не бях много притеснен за тях.

Този отпуск беше истинско благословение, защото, веднага щом нашите оцелели от обкръжението се качиха на влака на отпускарите, като цяло Украинския фронт се разцепи като стар дъб от мълния.

Това обаче не ме изненада. Бях видял колко трудно мощното танково обединение от южното направление на германците успя да пробие изхода ни от обкръжението. Дори не стигна до нас - трябваше да се хвърлим срещу врага и да покрием последните двадесет километра, пред които танковете на Райха се оказаха безсилни.

Освободените войски едва успяха да стигнат до местата си за прегрупиране. Натискът на съветските войски заля и наводни цяла Украйна навсякъде и във всички посоки, като в рамките на няколко дни достигна Днестър на румънската граница!

Това беше буря. Цялата Украйна, красивата Украйна със златни полета, сини села в средата на полетата, като кошници с цветя. Украйна в царевича и пшеница, където за две години бяха построени стотици нови

фабрики - Украйна се удави в лаещата вълна на монголи и калмици, макроцефали с мокри мустаци, със зъби от бял метал, с големи автомати с плоски барабани, зашеметени от факта, че в продължение на година и половина преминаха от Волга до Галиция и Бесарабия. В джобовите си имаха много златни халки. Бяха хранени добре и убиха много врагове. Те бяха щастливи.

След много трудности и проблеми, срещнах моите първи момчета на старата полска граница при Вълтава. Червените вече бяха срещу нас – идващи през блатата на Припят като амфибийна инвазия.

Спряхме в баварския лагер Вилдфлексен, откъдето някога бяхме тръгнали на 11 ноември 1943 г. Връщаме се осакатена бригада, но отново легион нови валонски доброволци чакаха победителите от Черкаси, за да заемат мястото на ранените и убитите. Две седмици по-късно новата щурмова бригада Валония щеше да бъде по-силна от първата и щеше да има три хиляди души, вдъхновени също като предишните, сериозно подготвени и с горещо желание да влязат в битка.

Преди да потърсим други бойни полета оставаше да минем през нашата Родина, където славата, спечелена от валонските доброволци край Черкаси сериозно повдигнаха националната гордост. Ние, разбира се, не бяхме обичани от англофилските и комунистическите кръгове, но дори и нашите хулители не можеха да отрекат, че войниците ни останаха верни на войнската чест, традиции и на смелостта на нашия народ.

Сутринта на 2 април 1944 г. пристигнахме на холандско-белгийската граница. Оттам започнахме марша си през страната. Нашата бронирана колона беше дълга седемнадесет километра. От височината на мощните си машини нашите млади войници гледаха, смеейки се красивите ни села със сини покриви. Ето за тези градове, за тази стара земя, която носи толкова много слава те минаха през степите, изстрадаха толкова много мъчения и предизвикваха съдбата.

По обяд бригадата триумфално влезе в работническото градче Шарлероа и на големия площад повтори клетвата си на лоялност към националсоциализма. След това стотиците танкове се устремиха към валонския Брабант. От височината на хълма си, докато минавахме ни гледаше Великият лъв от Ватерло. Мислехме за всички онези герои, които някога в тези плодородни поля са понасяли същите изпитания, както ние в руската кал.

Но тази кал остана далеч. Нашите бронирани коли бяха покрити с цветя, венци от дъбови клонки с височина два метра украсяваха броните. Кортeж от прелестни млади момичета с блестящи очи ни чакаше на прага на Брюксел.

Центърът на столицата представляваше приказна въртележка от лица и знамена. Машините ни с труд си пробиваха път през многочислените тълпи от хиляди хора, тичащи да поздравят с добре дошли нашите войници. Тълпата с викове се надигаше като море, хвърляйки хиляди рози – първите и най-нежни рози, възвещаващи светлината и топлината на пролетта.

Моят танк спря пред колоните на борсата. В машината качих весела група деца. Усещах в ръцете си малките горещи длани. Гледах този прекрасен празник, чувството на общност, съпричастността на народа - така податлив на славата на моите войници. Непрекъснато и с грохот по пътя продължаваха да се появяват нови танкове, обсипани с цветя.

Точно по същия път след пет месеца в Брюксел щяха да влязат в англо-американските танкове.

VII. Естонската епопея

През май 1944 г. нашият легион отиде в Полша за преформиране, на огромното поле на град Дебица между Краков и Лемберг. След моята агитация повече от осемстотин белгийски работници от заводите на Райха доброволно се записаха в нашата бригада.

Първият контингент от триста мои съотечественици едва бе пристигнал в лагера, когато през юли 1944 г. започна нова офанзива на съветските войски.

Беше завзет Минск. В рамките на две седмици мощна вълна от войски проби германския фронт и навлезе на дълбочина триста километра. През същия месец съветските войски приближиха границите на Литва и Прусия. След като превзеха половината от Полша, стигнаха до предградията на Варшава. Пътят до Берлин бе отворен. С нови танкове. дивизия „Викинг“ бе прехвърлена във Варшава, разкъсвана от въстанието на полската армия.

Вторият мощен удар на съветите разтърси фронта - този път бе естонския сектор на Източния фронт до линията на Финския залив. На острието на позициите при Нарва се държеше от сборен СС корпус - трета танкова дивизия и доброволци от всички германски страни - фламандци, холандци, датчани, шведи, норвежци, латвийци. Всички отчаяно се съпротивляваха, но понесоха големи загуба.

По това направление дупките трябваше да се запълнят спешно.

Но с какво?

Някои военни ведомства в Берлин, образно казано - дръпнаха магарето за опашката и разпратиха нечувани телеграми до войските. По-специално - на лагерът край Дебица бе заповядано да същия ден да изпрати на естонския фронт тристата нови доброволци, пристигнали току-що. Стотици от тях бяха мобилизирани само преди четири дни, а две трети от останалите бяха на служба от само три седмици и едва знаеха как да се справят с една пушка, а никой не се беше занимавал с картечница.

По това време бях извикан в Белгия, където току-що брат ми бе зверски убит от терористи. Когато ми доложиха за тези луди заповеди, триста момчета вече се насочваха към Балтийско море, придружени от

стотиците ветерани, които трябваше да ги обучават в Дебица. Всички бяха смесени. В последната минута им бяха дали картечници и им бяха заповядали да се научат как да се справят с това сложно оръжие по пътя!

Отначало не повярвах. Обадох се в Берлин, откъдето ми потвърдиха новините. Подобни заповеди бяха дадени и на други части. Фламандските доброволци бяха изпратени точно при същите условия като валонците.

Бях изумен, защото тези триста доброволци щяха да ме вземат за измамник. Те дойдоха в нашия легион и ми се довериха. Едва пристигнали на мястото очакваха да получат сериозно бойно обучение, а отиваха на безсмислена авантюра!

Това, което ме тревожеше допълнително е, че след Черкаси Хитлер ми забрани да се връщам на фронта. Какво можех да направя, за да спася моите новобранци или най-малкото да споделя съдбата им? Решително се обадох в генералния щаб на Химлер, остро протестирайки срещу това изпращане и изисквайки отмяна на тази заповед, или ако това не е възможно - да ми бъде позволено да се присъединя към моите хора.

Нямаше отговор.

Краката ми горяха. След три дни чакане изпратих нова телеграма:

-„С разрешение или без разрешение утре ще замина за Естонския фронт.“ След няколко часа от Берлин ми отговориха сухо.

-„Това е подсъдно военно престъпление.“

Отговорих:

-„Подсъдно военно престъпление е изпращането на войници на четири дни да се бият“.

През нощта от Берлин дойде окончателния отговор:

-„Направете, каквото пожелаете.“

На разсъмване колата ми беше готова. Вечерта пристигнах в Берлин, който преминах предпазливо, страхувайки се да не получа лична контразаповед. Отидох до Данциг. Когато пристигнах там разбрах, че моите войници са преминали на територията на Литва - точно преди железопътната линия до Рига да бъде прекъсната от авангарда на

съветските войски и вече през балтийските държави не можеше да се стигне до Естония. Нямаше и самолет, който да използвам.

Накрая на едно вътрешно пристанище във Финландия намерих кораб. По пътя назад трябваше да спрем в Ревел. След силни пререкания качих стария Ситроен на палубата. По обяд нашият кораб вдигна котва и напусна пристанището. Тогава в синьо-златното небе над нас се появи съветска ескадрила.

Под Нарва

Нашият кораб - стара бананова лодка от Гвинея, бавно се движеше покрай североизточното крайбрежие на Прусия. Това беше един от последните кораби до Финландия, която няколко дни по-късно капитулира.

На борда имаше хиляда души от различни родове войски. Очите ни се вираха в морската шир с гълъбов цвят. Понякога вместо русалка излизаше перископ на подводница и самата подводница, блестяща като труп на кит. Това беше наш подводен ловец, постоянен пазач.

Но и подводниците са като хората - повече зли, отколкото добри и не един транспорт с войници беше потопен в Балтийско море. Имахме спасителни жилетки и спяхме на палубата до люковете, подобно на пингвини.

Минахме покрай Литва и Латвия. Последната нощ на бреговия ни лощман бе наредено да спрем в Ревел, където трябваше да натоварим на кораба стотици ранени.

В пет часа сутринта пристигнахме в спокоен залив, преливащ в стоманено сини цветове вход пред столицата на Естония - знаменития Ревел на тевтонските рицари, разпръснат по склона, осян с остри камбанарии и където се извисяваха могъщите укрепления на един великолепен град.

Всеки стар град в Балтийския регион беше белязан със следи от миналото - тук имаше великолепен замък, който от векове излъчваше германска цивилизация и ред. Имаше бели катедрали със сини камбанарии, изящни като стрели, търговски къщи от полиран вековен наред здрав пясъчник - с любов украсени със скулптури - красиви и

величествени, като техните Сестри в Любек, Бремен или Брюж - цветя на богатство и изкуството на Средните векове.

Като полет на мечтите, Ревел се простираше на голямо разстояние по брега, покрит с огромни червеникави камъни. В далечината имаше златни полета, а сред тях се очертаваха мъгливите руини на огромна готическа крепост като тези, които все още можете да видите на брега на Фландрия.

Един генерал ми обясни къде би трябвало да бъдат моите войници - някъде пред Нарва. Един час по-късно се отправих по разбит пясъчен път край Финския залив по посока Ленинград.

Селският пейзаж изглеждаше беден - земя и храсти, диви цветя, приличащи на розови птици. От време на време се показваше морето - синьо и блестящо. Къщите бяха покрити с дървени керемиди. Хора се срещаха рядко, но момичетата бяха великолепни – големи момичета със силни крака и свежи рокли от муселин или органза.

След няколко часа по прашния път видях преграда от четиридесетина големи варела. Те защитаваха огромна фабрика, където инженерите на Райха раздробяваха шисти и получаваха огромни количества шистов нефт. Точно както в Кавказ воювахме за нефт за самолети, тук воювахме за петрол за подводници.

Фронтът беше наблизо. Селата, през които минавах бяха в развалини. Дърветата покрай пътя бяха отрязани, повалени или овъглени. Въздухът беше сивкав на цвят. Чуваше се силна канонада.

В крайна сметка намерих моите войници. Те бяха разположени на четири километра от фронтовата линия. Офицерът, който ги бе довел знаеше, че никога валонци не бяха влизали в битка без моето участие. Уверен в своята правота, той бе съобщил на генерала - командващ армейския корпус, че хората не са готови и че докато чакат пристигането ми, той сваля от себе си всякаква отговорност. Командирът на корпуса беше прекрасен човек - генерал Щайнер, с когото се познавахме от Кавказ. Беше взел решение да изчака.

Пристигнах в моя команден пункт в края на деня. Генералът имаше бяла вратовръзка - като на Пиер Лавал. Винаги изгладен и благоухаещ, ме прегърна с ентузиазъм. В нощта, в която се върнах при моите хора успях да уговоря три седмици отлагане и право на избор на инструктори.

Разположихме се на върха на пясъчна планина, откъдето се откриваше величествената панорама на Финския залив. На сто метра вдясно в краката ни покрай цялата линия на водата имаше странна панделка от черни дървета, долепени до самия бряг.

В топлата августовска вечер се спуснахме се в заливчето. Хвърлихме се в морето и нашите силни голи тела плуваха дълго в пеещата вода.

Финският залив

Естонският фронт беше рисков. Руснаците бяха на портата на Варшава, а няколко десетки хиляди доброволци от всички германски държави още се държаха за опустошените гори край Ленинград!

Нарва обозначава границата на старата Европа и Изтока. От двете страни на малката река, пресичаща града, стояха два различни свята. На западната се издига старият замък на тевтонските рицари, а точно срещу него руският град простира зелените си градини и православни църкви.

Трети германски корпус, в който германците бяха малцинство, обезпечаваше това ключово място, което през юли 1944 година едва не бе превзето. Повече от хиляда руски танка бяха унищожени по време на ожесточените боеве. Легиони европейски доброволци бяха почти унищожени - в един от холандските полкове от три хиляди души, бяха оцелели само двадесетина. Други - след многодневно обкръжение, бяха избити там, където стояха.

Офанзивата на съветите се провали - трети корпус даде само петнадесет километра от фронта. Но трябваше нова кръв. Нашата - съвсем прясна беше там, пред идващите битки.

Оръдията стреляха непрекъснато. Изглеждаше, че нощта идва някак странно. Често се появяваха съветски кораби, обръщайки се с кърмата към Финландия. Нашите оръдия откриха огън и ги принудиха да се оттеглят. Бреговата артилерия беше добре замаскирана и беше разположена в строг ред.

Войниците и офицерите се намираха в здрави укрития, изкопани над брега. На петдесет, осемдесет метра под тези орлови гнезда, вълните се удряха в скалите и се плъзгаха по пясъка. Докато взорът стигаше - морето блестеше. На ярката слънчева светлина далечината можеше да се види тънката, като крило на чайка линия на един бял остров.

Здрачът чудесно оцветяваше с горяща оранжева светлина розово-златните облаци. Тези преливащи вечери, умиращи в объркани лилави и червени тонове, осеяните с призоваващи се една-друга звездни нощи, свежата самота на бисерните зори ни бяха дадени несъмнено по право на свидетели на красотата, за да могат душите ни да бъдат помирени преди деня, когато телата ни ще бъдат разкъсани и когато дъхът на душите затихва пред раздялата с другите...

В средата на август съветите предприеха широка обходна маневра, за да смажат окончателно естонския фронт. Неуспели да го пробият между Нарва и северния край на езерото Пайпус, те започнаха голяма офанзива в южната част на това езеро, започвайки от граничния град Псков.

Беше очевидно, че целта на тази офанзива е да се пробие до Дорпат, а оттам до Ревел, заобикаляйки целия сектор на Финския залив.

Авиацията на Райха всеки ден следеше масовите придвижвания на съветските войски до Нарва. Трети корпус получи заповед да копира движенията и да стои срещу врага. Трябваше да бъде изпратен незабавно в южната част в мощна военна групировка. Тя трябваше да препречи пътя на Червената армия, движеща се в ускорен марш на северозапад почти, без да среща съпротива.

Генерал Щайнер пресметна всичките си възможности - трябваше да използва всичко, което можеше. Той реши да остави за обучение още няколко дни нашите най-малко обучени доброволци. Но триста войници - теоретично готови, бяха добавени към бойния списък.

През нощта на 15 август срещу 16 август получих заповедите си. Камиионите ни откараха в пет сутринта. Пеейки старинните песни на нашата родина, поехме към малката червена точка, отбелязана на немските карти като Дорпат, а на естонските като Тарту.

Тарту! Древната духовна столица на балтийските страни - известният Тарту, чиято библиотека още същия месец щеше да изгори пред очите ни, къщите - толкова красиво изрисувани, огнища на изкуството, типография, дъвен университет – гигантски люлеещи се черни факли между опушената земя и неприятното небе. В течение само на седмица.

Лице в лице

Езерото Пайпус, от двете страни, на което се решаваше съдбата на Естония, дълго отделяше страната от територията на СССР. През река Нарва езерото се свързваше с град Нарва и Финския залив. То представляваше истинско вътрешно море, в което бяха браздили корабите, чиито червени скелети видяхме по златната повърхност на водата през август 1944 г. До езерото Пайпус може да се стигне чрез спускане от север, минавайки през ароматни борови гори с розови петна от светлина. На брега на езерото имаше сух плаж с камъни и хилава трева. Няколко сравнително големи селища се виждаха в дълбините на осветения от бисерното небе залив, но къщите почти напълно бяха разбити от авиацията. Бяха останали само пробити лодки и руини, в които бяха разположени немските постове.

По принцип това езеро беше най-дългата част от естонския фронт. От другата страна на водата бяха руснаците. Достатъчно бе една нощ да се гребе с веслата, за да сте сред тях.

Нашият бряг беше почти незащитен. Тук-там и от време на време се виждаше бункер от трупи, част от окопи в пясъка, но войници, каквито и да бяха - нямаше. Веднага щом се разположихме на юг от езерото, левият ни фланг щеше да бъде напълно открит за съветски десант.

По заповед на Върховното главнокомандване, основната линия на бойната групировка трябваше да бъде от езерото Вирц - почти в средата на Естония, до югозападната част на езерото Пайпус. Ако врагът успееше да доближи до Дорпат, река Ембах - свързваща тези две езера, образуваше естествена отбранителна линия.

Тръгнах към стария университет за новини. Там помежду си говореха няколко висши офицери. Положението беше изключително объркващо. Пристигна и командващият бойната групировка - генерал Вагнер от Вафен СС.

Човекът беше гигант – кавалер на Рицарски кръст, с утвърдена репутация на умен и смел войн, мощен - истински лидер като от епохата на Ренесанса, весел, неуморен, контактен. Накратко това беше човекът, необходим за предстоящата твърда борба.

Колоната на бойната групировка се простираше на над тридесет километра. Представляваше колона бронирани коли на разузнавателните подразделения, танкове, изцяло моторизирани ударни части. С генерала

всъщност имаше малко хора, но всички бяха първокласни бойци. В Дорпат му бяха дали разнородни войскови части, които той трябваше да организира набързо – сбор от разпръснати германски части, естонски гвардейци с цивилни дрехи и с ленти на ръкава - случайно пристигнали, зле въоръжени, със своите съпруги, с лица изпотени от страх и умора от прашните пътища.

Генерал Вагнер разумно реши да спре колоната си на север от Дорпат и първо да проучи терена и наличните сили.

Камионите ни спряха в село, наречено Мария Магдалена.

Сутринта бях събуден набързо - трябваше веднага се придвижим напред. На югоизток от Дорпат по посока Псков имаше път. Друг път отиваше на югозапад в посока Рига. В триъгълника, очертан от тези два пътя разположих шест поста на двадесет и пет километра от Дорпат и река Ембах. Никога преди не сме имали и не сме получавали такава неясна задача.

Попитах кой ще бъде между моите нещастни постове и основните сили на настъпващия враг. Отговорът беше обезкуражаващ – на теория две наши дивизии бяха в контакт с нас, но на практика за тях не се знаеше нищо. Несъмнено се бяха разпаднали някъде там - на запад към Рига.

Да бъдеш готов да затвориш участък от четиридесет километра с шест шепи войници!

По цялата останала част от фронта също трябваше да се импровизира. Бойната група на Вагнер се хвърли да посрещне противника с разузнавателна бронетехника. Ден и нощ кръстосвах многобройните пътища, по които напредваше авангардът на руснаците.

Вместо да се промъкне между двата основни пътя, противникът нападна фронтално - без да се отдалечава от езерото Пайпус и от големия път Псков-Дорпат. Търсейки най-слабата ни точка, той я намери на източния участък на пътя и в понеделник - 19 август 1944 г., извърши пробив дълбок осем километра и широк десет - на разстояние пушечен изстрел от левия ни фланг.

Камионите пристигнаха едновременно с куриера, който ми предаде заповед за атака. В пет вечерта трябваше да се хвърля с целия си персонал от запад на изток към пробива, отворен от съветите.

Идващите от изток на запад срещу нас германски звена щяха да ни срещнат на половината разстояние. Трябваше да се съединим в село Патска, разположено върху върха на гол хълм с голяма мелница. Щяха да ни подкрепят четири танка.

Това беше добра идея. Противникът се бе събрал в долината. Ако нашата контраатака успееше, неговото настъпление щеше да бъде блокирано в продължение на много дни, но сега трябваше да се печели време. Немските сапъори и хиляди цивилни бързо строяха укрепена линия, която трябваше да мине под формата на полумесец на осем километра южно от Дорпат. Там командирът искаше да създаде плацдарм, който да затвори входа към града.

Този плацдарм на запад и изток опираше в река Ембах - естествено дълбоко укрепление.

Но защитата не беше завършена. Подкрепленията бяха на път и не можехме да заемем бойни позиции по-рано от няколко дни, а сутрешният пробив доведе врага на няколко километра от мястото на работа по линията за отбрана. Ако контраатаката не запушеше техния пробив, утре или вдругиден руснаците щяха да пробият и там.

В четири следобяд камионите разтовариха моите хора на шест километра Патска. Разполагах с прекрасни млади офицери, току-що излезли от военното училище в Бад Тьолц в Бавария. Те бяха нетърпеливи да се докажат.

Танковете ни чакаха, прикрити в овощна градина. Погледнах плана на атаката - точно в пет часа и придружени от четирите танка трябваше да настъпим.

Ротите трябваше незабавно да заемат позиции, без да се разкриват. Врагът беше на един километър. На всеки командир посочих началното място за коридора на неговата атака.

С приведени гърбове нашите войници се плъзнаха през зрелите пшенични полета, съхнещи в горещия следобед.

Мелницата на Патска

Минутите преди ръкопашен бой винаги са много тежки, тягостни. Колко от всичките момчета, замръзнали в очакване, ще паднат на земята

с широко отворени очи? Колко други ще влачат окървавени тела, докато опитват да избегнат куршумите?

Чувахме шума от приближаването на врага. Руснаците вече трябваше да виждат кулите на Дорпат. От върха на склона село Патска на изглеждаше плътно заето и укрепено.

Промъкнах се зад храстите, откъдето с бинокъла гледах придвижването на съветските войски. Значителен болшевишки контингент, подкрепян от артилерия, заемаше двата склона на пътя, който ние трябваше да заемем на дълбочина пет километра.

Местността беше напълно гола, но заетите от противника хълмове вляво и вдясно бяха покрити с гора. Моите войници тихо заеха позиции по насипа край полето и замръзнаха като сухи трупи.

В пет часа тръгнахме напред с танковете - нашите хора се развърнаха и се втурнаха в атака. При шума на танковете, движещи се по долината, врагът бе обхванат от обща суматоха. Войниците тичаха към окопите, към оръдията, минохвъргачките. Един гигантски руски офицер се бе изправил в цял ръст на откритото пространство и без да ни обръща внимание даваше заповеди.

Първите снаряди на нашите танкове удариха мелницата Гигантът остана невъзмутим. Една след друга всички близки къщи излетяха във въздуха, но когато димът се разсея, той беше там, както и преди - като каменен блок.

Нашите роти се катереха по склона. Върху нашите танкове се изля железен потоп - съветските картечници обстрелваха долината. Един танк, улучен с право мерене продължи да се движи.

Нашите смелчаци като вятър пробягаха деветстотин метра по полегатия склон. Мелницата се защитаваеше отчаяно. Двама наши офицери се добрах до нея през всичко и всички. И двамата паднаха на самия вход на сградата - единият умря на място, а другия бе тежко ранен. Но ротата се хвърли през телата им. Руският гигант падна на свой ред. Мелницата беше наша.

Другата рота, настъпваща по десния фланг със същия напор, се хвърли към неприятелските позиции с цената на същите жертви. Командирът на ротата беше ранен три пъти и вече не можеше да се движи. Тогава хвана оръдието, заловено от руснаците и с последни усилия

го насочи срещу тях. Той ги обстрелва повече от двадесет минути - докато накрая падна върху купчината гилзи.

След петдесет минути нашият петкилометров пробив беше направен. Патска беше превзета и прочистена, а съветската артилерия - заловена.

За съжаление няхаме новини за положението с поддържащата атака, която трябваше да идва от изток, за се съедини с нас при мелницата. Не трябваше да се дава възможност на противника да се възстанови и прегрупира и хвърлих хората си в атака от другата страна на Патска и навлязохме в петкилометровата зона, определена за нападението на нашите братя по оръжие. Операцията в Патска имаше смисъл, само ако стрелата на вражеския удар бъде напълно отрязана. В противен случай щяха да отрежат нас.

Напреднахме още два километра. Така ние сами преминахме седем километра от всичките десет. Нашите загуби бяха огромни - трима от четирите ми нови офицери от Бад Тьолц бяха убити, а четвъртият беше сериозно ранен. Във войските на СС средната продължителност на живота на един фронтови офицер беше три месеца.

Моят офицер за свръзка бе с простреляна лява ръка и бе евакуиран. Стотици мои войници бяха убити или ранени.

Какво се беше случило с войниците, която вървяха към нас от изток, докато ние напредвахме към тях? Отчаяно се бихме и на двата склона, а врагът непрекъснато се опитваше да ни обкръжи. Опитвайки се да продължим напред би означавало да паднем в капан. Фактът, че нямаше движение от изток ме разтревожи много. В осем вечерта все още бяхме сами. Нашите танкове, извикани на друго място, ни оставиха.

В девет часа бях информиран за пълното поражение на нашите братя - твърде малочислени, те дори не бяха успели да преодолеят линията на своите позиции. Получихме заповед да се закрепим западно от село Патска. Оттам най-малкото бихме могли да блокираме подхода на новите съветски подкрепления.

Но острието на руската офанзива не беше отрязано.

След разгрома през деня руснаците се оттеглиха и се прегрупираха, за да ни смажат. Със сто и петдесет другари държах плацдарм в самото

сърце на врага - в края на тесен насип. И двата ни фланга се покриваха само от картечници. Нямахме нито едно оръдие. И танковете не се върнаха.

Врагът докара „Сталинови органи“⁴. В течение на цялата нощ ни обсипваше с ураганния огън от двойните релси с по тридесет и шест ракетни снаряда.

После дойде зората. Росата овлажняваше тревата и ни поглъщаше с ледена студенина. Разположих няколко картечници на ръба на една брезова гора. Оттам можеше да се контролира преминаването на съветите към Дорпат.

Катюшите обработваха терена метра по метър, но заели окопите ние не отстъпихме позициите си. Преминаването на врага през село Патска беше невъзможно – голия път беше постоянно под нашия огън.

Куриерите носеха странни новини. Червените вече бяха на много километри зад нас, на запад и напълно ни заобикаляха. Появяваха се в покрайнините на гората от всички посоки. Много от техните войници бяха убити точно на пътя - на три километра зад гърба ни.

Генерал Вагнер ни изпрати възторжени поздравления като обяви, че сме цитирани в комюникето на Генералния щаб. Но трябваше да продължаваме да се държим, докато командването не завърши организацията по защита на южната част на Дорпат.

Бяхме разсейвани от притесненията си от стотици сребърни лисици, които притичваха между краката ни. Отдясно имаше ферма за развъждане на около две хиляди от тези грациозни животни. Преди да избягат, стопаните бяха отворили вратите на всички клетки. Между взривовите лисиците елегантно сновяха, помитайки земята с дългите си, блестящи опашки.

На запад врагът разшири настъплението си. Следобяд беше завзел пътя към Псков. Още по на запад от пътя - в самия център на участъка на Вагнер атакува и успя да пробие клин до село Камбия.

---

⁴ Германците са наричали руските реактивни артилерийски установки „Катюша” с името „Сталинови органи” – бел. ред.

Един мотоциклетист, който се беше промъкнал през вражеската гора ни донесе заповед незабавно да заемем това село, откъдето опасността от пробив беше все по-очевидна.

Като змии се плъзнахме между дърветата. След двадесет километра - в два часа сутринта ние се сблъскахме лице в лице с друга вълна руснаци, които вече бяха заели село Камбия.

Камбия

Сутринта на 21 август 1944 г. ситуацията на естонския фронт беше следната - отбраната пред Дорпат между езерото Пайпус и пътя до Псков беше разбита - руснаците даже масово се концентрираха на западния бряг на езерото. Централната позиция бе тежко атакувана от съветските войници, които бяха завзели Камбия. Западното крило на фронта - от Камбия до пътя Рига-Дорпат и до езерото Вирц все още беше спокойно.

Накратко - когато генерал Вагнер наблюдаваше неприятеля видя смачкания си ляв фланг и сериозната заплаха за своя център. Само десния му фланг все още бе спокоен, тъй като беше най-отдалечен от руснаците.

Селският път - свързващ Камбия с големия път към Псков бе на петнадесет километра южно от Дорпат, но бе под заплахата на съветските войски, идващи от югоизток.

Първо - трябваше със силите от петстотин души пехота, взвод минохвъргачки и няколко германски оръдия да задържа врага в Камбия. Второ - да осигурия защита на кръстовището Псков-Дорпат и пътя Камбия-Дорпат. Напредващият враг приближи до този пътен възел на един километър - на напълно открита и равна като длан местност. Артилерията, минохвъргачките и Катюшите на врага заемаха гората вляво от нас. За да затворя прохода имах само три противотанкови оръдия.

Установих моя команден пункт в една малка ферма до кръстовището. Там руснаците непрекъснато ни бомбардираха. През нощта във всеки момент очаквахме появата на большевишки танкове на територията на фермата. Не спяхме повече от десет минути – без да сваляхме обувките си и с гранати и автомати на разстояние една ръка. По три-четири пъти и денем и нощем бягах от кръстовището до позициите ни в Камбия на четири километра на югозапад. Навсякъде гъмжеше от руснаци. Малката

ми кола трябваше да се движи с бясна скорост сред куршуми, свирещи като комари.

Когато бях в Камбия се безпокоях за нашите оръдия на кръстопътя. Когато бях на кръстопътя се страхувах от възможна катастрофа в Камбия и с ужас гледах към пътя, очаквайки, че всеки момент оттам ще се появят останките на моята разбита част, следвана по петите от киргизи и калмици.

Зад нас зрелището късаше сърцето. Пред руснаците в паника и където и видят очите, побягна цяла Естония. Жива душа не остана в къщите. Тези хора бяха научили какво са съветите - не тези от 1918 г., а така да се каже - усъвършенстваните, цивилизованите и демократизирани от 1940 г. -. Те бяха ужасени от тях.

Тази обща паника ни възпитаваше по-добре от всяка политическа реч.

И не само буржоазните граждани бягаха, а и десетки хиляди работници, занаятчии, дребни фермери и дървари, бягащи от боровите гори. Изтощени жените влачеха по пътищата по едно прасе или две-три овци. На бедните животни краката кървяха. Едно момиче мъкнеше прасенце като го беше хванало за задните крака. Всички животни бяха объркани – квичаха, мучаха, блееха, грухтяха. Умряха много хора. Жегата беше отвратителна. По-възрастните жени бяха смъртно уморени.

Изведнъж долетяха съветски самолети, спуснаха се към тези цивилни колони и започнаха диво да ги обстрелват - сред ужасените писъци на жените и децата, сред пронизителното цвилене от падналите във въпряговете си коне с разкъсани от осколките кореми.

Цялата покъщнина на двадесет-петдесет семейства лежеше на земята – разкъсани дрехи, храна. Нещастниците се обливаха в пот, жените конвулсивно притискаха бебетата си, бягаха с подбитите си крака към далечните камбанарии. Старите хора клатеха глави, прибираха покъщнината си и със сила повличаха кравите си.

Къде ще отидат? Къде ще ги изгонят? Или къде ще умрат? До самия край на страната пътищата гъмжаха от същата тълпа бежанци и същите бойни самолети ги обстрелваха.

След като бях отишъл с доклад до генерал Вагнер в предградието на Дорпат, за да се върна в моя команден пункт трябваше да се провирам през тези обози на страдание, тези хора с вид, който разбива сърцето.

Всичко напред беше в пламъци - големи ферми със стотици черно-бели крави, богати и добре развити села, красиви бели замъци до сини езера, покриви на къщи, покрити с тънки борови плочки и дори беседките на гробищата, спускащи се надолу по хълмовете, облагородени с кипариси и цветни груби пейки, откъдето хората живели толкова мирно гледаха полетата, спомняйки си за своите мъртви.

Страната умираше. Прекрасните августови нощи бяха осветени от факлите на горящите села. Крави, прасета, пилета, гъски - всичко беше изоставено по пасищата и фермите. Нито една жива душа. Пред съветската окупация всеки предпочиташе пътя, изхода, обстрела.

Получих трета бойна задача - да взривя железопътната линия Псков – Дорпат. Това беше още един нов занаят, който трябваше да изучим. На помощ дойде един млад смел немски офицер и няколко решителни сапъори. Те минираха линията и чакаха заповедите ми да взривят 200-500 метра от нея.

Но можех да жертвам релсите само в краен случай. Командването в Дорпат пазеше надеждата да се хвърли отново в контраатака, така че трябваше да чакаме последната секунда - в противен случай червените щяха да завладеят релсите непокътнати.

Тези експлозии – една след друга, особено през нощта, бяха много зрелищни. За няколко дни взривихме мостове, железопътни прелези и жп стрелки, така че досега звучат в главата ми.

Но трябваше да печелим време. Постоянната кратка фраза от другия край на телефона беше: - „Печелете време.“ Да спечелим време, жертвайки всичко - уви, без сметка за човешкия живот.

На десет километра зад нас населението на Дорпат завършваше изграждането на голям защитен пояс – беше почти готов. Но се обезпокоих, когато минавайки по рубежа видях ордите от защитници, натъпкани в черните окопи - батальони лесничей, полицаи, най-различни цивилни - мобилизирани посредством неясна жълта лента на ръкава и стара френска пушка от времето на Наполеон III.

Изпитвахме огромен натиск от руските войски. Кога на помощ да се противопоставим ще дойдат сериозни военни части - истински дивизии?

Съветските танкове се страхуваха от нашите оръдия. Те стреляха точно и стояха твърдо на позициите си.

Повечето време бях в Камбия, тъй като на нашите хора там не им беше лесно. Заемахме височините на северния изход от селото. Там претърпяхме най-силните удари от Катюши, но нашите бойци не се пречупиха. Нашите картечници бяха разположени на благоприятни позиции. Маскираните минохвъргачки също вършеха солидна работа.

Моралът на войниците беше много висок. Награждавах най-достоините ранени направо на земята - където те паднеха, ударени от разривни куршуми, причиняващи ужасни рани, които не ги спираха същевременно да се шегуват и да дърпат от цигарата, която приятелите им слагаха в устата, очертана от розова кръв.

Тези момчета бяха непобедими. Където бяха поставени – там руснаците спираха. Бях изумен и развълнуван от простата им усмивка, защото думите им звучаха толкова нелепо, смеейки са на самите себе си по време на проявата на високия им героизъм.

Руснаците трябваше да бъдат спрени. Спряха ги. На 21 август врагът не се придвижи напред. На 22 август също. До 22 август по обяд, когато нашите войници бяха сменени, руснаците не можаха да напреднат и десет метра северно от Камбия. Те дори трябваше да напуснат селото, което беше обстрелвано от нашите танкове и германската артилерия, прехвърлена под мое командване.

Сто и петдесетте новобранци, оставени за обучение край Тойла пристигнаха в базата. Получих заповед да подсиля частта си с тях. Срегнахме се в село Мария Магдалена.

Теоретично седмицата трябваше да бъде посветена на прегрупиране и формиране на части. Но едва бяхме излезли от централния сектор, когато десния фланг на германците на запад беше атакуван. Руснаците пробиха и отрязаха пътя Рига-Дорпат. Нашата противотанкова батарея дори нямаше време да се оттегли от позициите в посока Мария Магдалена. Вече ми беше заповядано да изпратя артилерията на друго критично място. Същата вечер нашите оръдия стояха на входа на селото със странно име Нио.

След вечеря отидох в командния пункт на генерал Вагнер. Той беше с ужасно възпалени очи. Непрекъснато хвърляше леката си артилерия по направленията пред напредващия враг. Можеше да се каже, че той нямаше истинска пехота, а беше затрупан от хиляди естонци от всякакъв вид - орди с шапки с пера, въоръжени с разширяващи се нагоре ловни пушки или бердани - всичките с огромно желание да се махнат.

- Grosse Scheisse! Grosse Scheisse! - неуморно ругаеше генералът.

- Grosse Scheisse! – убедено твърдеше началник щаба.

- Grosse Scheisse! – потвърждаваше ординарецът, донасяйки ни сандвичи.

Имах впечатлението, че моята компания няма да остане дълго в Мария Магдалена.

Същата вечер исках да тръгна по пътя към Рига, за да видя моите артилеристи при Нио. Но по повод факта, че ме бяха споменали в комюникето на Генералния щаб, генерал Вагнер току-що бе получил телеграма от Химлер, с която го предупреждаваше, че отговаря за живота ми. Той се възползва от това и официално ми забранени нощния рейд, който се готвех да направя. Престорих се, че се подчинявам. Но това, което важи за през нощта, не е задължително за през деня... политиката ме бе научила на изкуството на тънкостите и по никакъв конкретен начин не просто така бях праплеменник на шестте йезуитски отци.

Ето защо послушно се върнах в Мария Магдалена. В пет сутринта свърших с диктуването на заповеди за незабавна реорганизация на батальона. В шест часа, прясно обръснат, отново прекосих Дорпат в южна посока.

Всъщност трябваше да отида при генерал Вагнер, за да разбера дали ситуацията се променила през деня, но бях сигурен, че в така отново ще бъда обект на нова забрана и като не рискувах с това посещение, насочих колата си по пътя към Рига.

Но новина имаше. Сутринта руснаците бяха завзели Нио. Дори бяха отишли по-нататък.

Тръгнах към сблъсък с тях, без да знам за ситуацията.

Лемнасте

До смъртта си ще помня сутринта на 23 август 1944 година. Веднага, след като напуснах Дорпат, бях изумен от вида на големия брой камиони, които се движеха към града. Войници висяха от всичките им страни. Видях и отделни изгубили се войници, които тичаха презглава. Куршумите свиреха. един от тях удари в предното стъкло точно на нивото на рамото.

Изскочих от Фолксвагена с автомата в ръка и застанах на пътя. На врата ми висеше лентата с Рицарският кръст, което винаги произвеждаше правилния ефект. Като добавка – моят автомат и първият автомобил спря.

- Руснаците са там! Руснаците са там!

- Къде? - попитах аз.

- На петстотин метра, те са навсякъде!

На петстотин метра! Веднага видях бедствието. Болшевиките не само бяха превзели Нио на петнадесет километра югозападно от Дорпат, но и с бърз марш приближаваха Дорпат. Линията на отбрана беше разкъсана и превзета. Как? Не знаех нищо и нямах време да научавам.

Виждах само едно - фактът, че Дорпат беше пълен със стотици отстъпващи камиони и нищо не бе евакуирано поради простата причина, че през нощта нямаше боеве дори на десет километра от предградията. След половин час мъжиците щяха да влязат в Дорпат, да го завземат целия, да форсират Ембах и тогава целият сектор излиташе във въздуха!

Заповядах на всичките войници от първите три камиона да слязат. За щастие един младши немски подофицер разбираше перфектно френски. Той преведе моята заповед:

- „Веднага контраатакуваме.“ Още довечера железните кръстове ще бъдат на гърдите на най-смелите. В момента руснаците не очакват такава реакция и това е удобен момент да ги обърнем. Ще видите това. Сега всичко зависи от нашата смелост. - Напред, другари!

Увеличайки срещу течението тези шестдесетина войници, които преди пет минути отстъпваха, се втурнахме към мястото, където болшевиките напредваха. Според стария си навик носех дванадесет резервни пълнителя - шест на колана и шест в ботушите - т.е. около четиристотин патрона.

Получи се добра битка. След четвърт час съветските войници, които бяха силни, докато не бяха срещнали препятствие бяха разчистени пред нас, разпръснати. Стигнахме до отбранителната линия, където сутринта хиляди цивилни с превръзки и пера не можаха да устоят и една секунда. Стремително се нахвърлихме върху бягащите руснаци и отново заехме целия западен сектор на пред Дорпат.

Но какво беше положението! В окопа с дължина половин километър, който по принцип трябваше здраво да задържа атаките на врага - нападащ от страна на пътя към Рига, по волята на случая бях командир на импровизирана отбрана, командващ разностранни отряди от германци и естонци, подбрани в бъркотията и паниката!

Веднага инструктирах няколко от най-умните и ги хвърлих да преследват руснаците през съседните храсти и пасища. На място намерих едно красиво и голямо руско оръдие. То безмилостно доминираше над пътя, но за съжаление нямаше нито един снаряд. Само един успокояващ вид на това оръдие – това беше всичко.

На известно разстояние в долината забелязах две съветски оръдия.. Когато изпратените хора се завтекоха натам, руските артилеристи избягаха, защото бягаха всички други. На тяхно разположение имаше сто и двадесет и пет изстрела. Беше чудесно.

Но това, което се случи, не беше толкова прекрасно. През нощта руснаците излязоха между Нио и Дорпат, атакуваха от север, отново обкръжиха Нио, като сееха паника сред обозното задръстване. Шофьорите спели спокойно, мислейки, че предната линия ги защитава. Изненадата беше катастрофална.

Бегълците тичаха към нас през блатата и боровите горички, бягайки дори от самото Нио. Нямаше никакво съмнение – портата беше отворена. Но беше трудно определим размера на бедствието.

Линията, която току-що заехме се спускаше в котловина, на дъното, на която имаше рекичка. По време на съветския пробив никой не мислеше да взривява моста, а сега беше твърде късно. Няколко малки ферми и околните горички бяха заети от врага. Да превземем долината с моята малка разнородна група беше нереалистично. Бих хвърлил на смърт три четвърти от хората си, за да загубим цялата линия един час по-късно.

Пътят прерязваше района на две. Спускаше се надолу, правеше широк завой, пресичаше реката по бялата арка на непокътнатия мост,

изкачваше хълма зад къщите, прекосяваше нивите и влизаше в гората срещу нас.

Руснаците бяха заели позиция за отбрана близо до водата. Все още се надявах, че от гората на югозапад ще излязат отстъпващите от Нио. Заедно можехме да смажем врага в долината. Но оцелелите войници ни казаха, че оттеглянето на частите от Нио беше невъзможно - врагът беше навсякъде.

Трябваше незабавно да се предупреди генерал Вагнер. Беше ли той информиран за положението?

Но от Дорпат не идваше нищо. Един войник намери телефонен кабел. Артилеристите имаха необходимото, за да се включат. Обадих се в комендатурата, после на генерала, който беше абсолютно изумен от това, което се случваше и че аз бях там. И аз и той знаехме, че съдбата на Дорпат се решаваше на моя хълм и нямаше нужда да ми обяснява много. Обещах му, че докато съм жив руснаците няма да минат.

Но руските танкове всяка минута можеха да ме изтласкат. Имахме нужда от хора и танкове – при това много!

- Дръж се! Дръж се! - крещеше по телефона генерал Вагнер, сипейки потоци „Grosse Scheisse! Grosse Scheisse!“ - в случая по-подходящи от всичко друго.

Веднага огледах силите си. В крайна сметка всички бягащи, които успях да изловя бяха сто души. Разделих ги на два взвода и ги разположих край пътя. Левия фланг командваше млад офицер от снабдяването, завъртян от суматохата, когато сутринта безгрижно отивал да разпределя стотиците самуни хляб в Нио. На фронта никога не бе стрелял. Дясното крило командваше германски адютант.

За защита на нашите флангове изпратих два патрула да заемат позиции в трънките и леските доста далече на изток и на запад. Разтоварих камионите и взех от тях картечници и боеприпаси. Войниците ми се поободриха. Минавах от един на друг, подкрепяйки ги на полунемски-полуфренски. Повечето от тях бяха виждали снимката ми по вестниците и вярваха, че случая ще има интересен обрат.

Руснаците ни обстрелваха тежко. Стоях на бруствера на окопа така, че никой от хората ми да не се поддава на паниката. Но моята заслуга не беше толкова голяма - има дни, когато със сигурност знаеш, че няма да

загинеш. Това беше моят случай. Можеш да стреляш по мен, колкото щеш – без сянка на съмнение всичко ще пропуснеш.

Бях взел един естонски офицер. Искях да го използвам да командва своите сънародници, разпръснати сред моите хора. Но той беше обзет от страх и паника. Чувайки непрекъснатото свистенето на куршумите бе позеленял и изпънат като дъска беше легнал по корем точно до моите ботуши.

Един куршум вместо да ме удари в крака го удари го право в лицето, мина през тялото му от край до край и излезе през задника му.

Извиваше като червей, лигавеше се, викаше, изпускаше екскременти. Но беше твърде късно - куршумът си свърши работата твърде бързо - след десет минути беше мъртъв.

Руснаците получаваха все повече и повече подкрепления. Те се придържаха към брезовите гори на югоизток и в групи от по шест до осем души се промъкваха покрай реката.

Забраних да се стреля за щяло и нещяло. Трябваше да пазим боеприпасите за ръкопашния бой, неизбежността, на който беше безспорна.

Внезапно, в единайсет сутринта видях нещо да излиза от гората на юг.

Танк!

Искях да повярвам, че е немски, измъкнал се от Нио. Зад него вървеше друг танк. И още един. Скоро станаха осем. Руски? Немски? От това разстояние не можехме да определим какви са.

Затаихме дъх. Танковете се спуснаха по склона. Вече знаехме как ще определим какви са - ако руската пехота, концентрирана в канавката започне да стреля по тях, значи са немски.

Танковете стигнаха до първата къща отвъд реката. Нямаше нито един изстрел. Това бяха съветски танкове!

Какъв дуел! Имах само две нещастни оръдия. Оставих танковете да приближат. Те видимо бяха уверени в себе си. Едва когато под яркото

слънце цялата верига дойде под носа ми и първият танк се оказа на няколко метра от моста, открих по колоната огън и с двете оръдия.

Водещия танк веднага бе спрял от пряко попадение. Другите, обхванати от десетки облаци взривяващи се снаряди се втурнаха на другата страна към малките ферми. Един от тях се преобърна прекрасно и заби дулото на оръдието си в калта. Прекратих огъня чак когато стана ясно, че дезориентираният враг само търсеше убежище. Даже им изпратих последна порция снаряди за да покажем, че имаме предостатъчно боеприпаси.

В действителност от сто и двадесетте снаряда ми бяха останали точно двадесет. Аз им се показах като богаташ, бях щедър. Но ако скоро не дойдеше солидна помощ – очевидно бяхме изгубени.

Разбира се, получих подкрепления. В Дорпат, където новините за събитията произведоха голям ефект, щабът набързо събираше всичко, което можеше да носи униформа и го отправяше в моята посока. Наследих апоплектична колекция от болни стари ветерани, капитани-свещеници, охранители, конвойни, затворници - всякакви. Униформите се пукаха на коремите им, потяха се с оборудването си, изтощаваха се, ако ходеха осем километра пеш. Около тях се движеше тълпа от очилати писари и пътни регулировчици. Впрочем бяха много смели и се държаха с достойнство - искаха само да изпълнят своя дълг,, но въпреки това не знаех как тези експерти по писането могат да спрат шестте танка, ръмжащи срещу нас.

Донякъде покрих фланговете с тези новобранци. Изпратих ги на най-отдалечените линии за избягване на евентуално обкръжаване от съветската пехота.

Дърпах генерал Вагнер по телефона:

- Танкове и Шуки, за Бога!

- Правим всичко възможно, за да ви помогнем. Но трябва време! Дръжте се! Дръжте се! – крещеше в отговор.

Разбира се, ще се държим! Но какво ще стане, когато излетят последните двадесет снаряда?

Беше дванадесет и половина. Вече пет часа стоях на бруствера, ходех навсякъде да насърчавам моите германци и естонци с добри думи.

Вглеждах се в няколко ферми в долината. Червените имаха повече от час за да забележат, че не сме толкова силни.

От първата ферма излезе един съветски танк, натоварен с двадесетина пехотинци. Последваха го и другите пет танка. Успях пак да викна на генерал Вагнер по телефона:

- Това е! Руските танкове идват!

С пълна скорост минаха през моста и се изкачиха по склона. На тридесет метра от нас пехотата скочи на земята. Това беше финалната атака!

Нямаше какво друго да направим, освен да изстреляме останалите боеприпаси и да загинем. В момента, когато последните ни снаряди се взривяваха, небето се разтресе от мощен рев – появиха се немските Шуки! Четиридесет! Четиридесет бомбардировача с вой пикираха към земята. Всичко полетя във въздуха! Дори и ние бяхме разхвърляни в различни посоки, тъй като вражеските танкове бяха точно до нас, а Щуките ги бяха нахвърляли на купчина, като демони! Три руски танка горяха, другите обръщаха и отстъпваха към гората.

Оцелелите ни от урагана картечници косяха отстъпващата съветска пехота. Крещяхме като луди! Бяхме спечелили битката!

На свой ред дойдоха и огромни немски танкове. Вечерта цвета на щабното командване в пълен състав беше на предната линия. Един германски полковник ме освободи и влязох в колата си, защото ме извикаха в командния пункт на генерал Вагнер. Следобедът беше наистина горещ. До самия връх на командването генералите следяха със затаен дъх нашия двубой, от който зависеше от съдбата на Дорпат, Ембах и косвено - Естония.

В полунощ телеграма от Генералния щаб ми съобщи, че Фюрерът ме награждава с „Дъбови листа“.

Така на 23 август 1944 г. приключи малката ми разходка по главния път от Естония към Латвия.

Ембах

Но какво се бе случило с трите ни оръдия и валонският взвод при суматохата в Нио? Смятахме, че оръдията и момчетата ни са загубени. Единственият, който бе оцелял, се добра до нас при язовира в Лемнасте. Той беше оцелял след ужасен ръкопашен бой. Въпреки това, нашите хора не бяха позволили лесно да бъдат победени. Те бяха добри картечари и отчаяно използваха оръдията, стреляйки с право мерене – от упор. На зазоряване на 24-ти, командирът им лейтенант Жилис ми каза, че неговите хора и оръдия са преминали през обкръжението на руснаците и са заели позиции пред река Ембах на запад от Дорпат. Те се гордееха с подвига си и само чакаха да го повторят.

Бързо получиха тази възможност. В четири следобед десет съветски танка от най-тежък тип – ИС, се движеха към тях. Тези танкове бяха почти неуязвими, но Жилис - старата лисица от руския фронт ги бе допуснал да приближат на двадесет метра. Оръдията му били добре прикрити.

Руснаците вече се смятали за господари на зоната на пресичане на Ембах. Когато се оказали нос в нос, дуло в дуло - нашите оръдия открили огън.

Това беше яростна битка. Руските танкове пренесоха своята стрелба по нашите бойни групи и едно от нашите оръдия беше унищожено. След това, заедно с разкъсаните трупове на нашите хора и второто полетя във въздуха. Лейтенант Жилис получи силно изгаряне, но все още продължаваше да крещи своите заповеди. Оцелелите войници, задържащи последното си оръдие, яростно стреляха, изпълнени с решителност да продадат живота си скъпо.

Танковете не обичат двубой с оръдия. Два от тях се запалиха. Това беше голяма загуба за врага. Другите танкове излязоха от битката и се оттеглиха на запад. Оставаше ни само едно оръдие. Повечето от артилеристите бяха на земята - убити или ранени. Но честта не беше невредима - съветските танкове не ни бяха победили!

Когато няколко месеца по-късно Жилис се върна от болницата с големи черни очила на очите, той носеше на врата си лентата на Рицарския кръст, с който Хитлер го бе наградил за неговия подвиг.

До трийсет километра северно от Дорпат животът стана истински ад. Съветската авиация - някога несъществуваща, сега беше господар в небето. Имаше изобилие от американски самолети. Тези ескадри като рояци

оси браздяха небето и непрекъснато обстреляха всяко шосе. Навсякъде горяха пожари - камиони с гориво и боеприпаси и нещастни селски конски каруци сред коне, подути като балони.

И най-малкото селце беше атакувано по десет пъти на ден. Дори и в нашето скромно село - Мария Магдалена, встрани от големите пътища, живеехме повече, лежейки на земята, отколкото прави. Самолетите ловко обикаляха около камбанариите, пикираха, обливаха ни с градушка запалителни бомби, след което се изправяха вертикално - пъргави като лястовици под прекрасното лятно слънце. Можехме да разберем къде има села на двадесет километра наоколо – трябваше само да видим огромните сиво-черни стълбове, вертикално издигащи се в синьото небе.

Движението беше почти невъзможно – толкова ни притискаше авиацията. Трябваше да се преодоляват цели полоси пожари. Стотици снаряди обсипваха пътя около червеникавите надупчени камиони.

Едва успях да се добера до командния пункт на генерал Вагнер, който ме повика спешно. Камионите му бяха прикрити в горичка до Дорпат.

Той ме информира, че ситуацията се влошава, както следва:

– Grosse Scheisse! Grosse Scheisse! – летеше като купчина чинии.

Бързо ме запознаха със ситуацията. Атаката на съветските танкове, спряна през деня благодарение на героичната съпротива на нашата батарея, бе възобновена на четири километра западно. Там имаше един важен мост над Ембах, който бе охраняван от над хиляда естонци. Появиха се две колони от танкове ИС и хилядата души побягнаха без дори да разрушат моста. Накратко - вражеските танкове пресичаха реката. В седем вечерта те вече заемаха кръстопътя на петстотин метра северно от Ембах. Зад тях идваха два батальона съветска пехота и вече напредваха с тях.

Получих заповед да неутрализирам бедствието. Трябваше през нощта с подкрепата на германските танкове да стигна кръстопътя, да хвърля хората в атака, да стигнем до моста и да го взривим.

- Мостът трябва да бъде взривен, разбирате ли? Трябва да взривим моста!

– Grosse Scheisse! Grosse Scheisse! – повтаряше в монолог генерал Вагнер с наляти, както никога досега с кръв очи.

Беше по-лесно да се каже, отколкото да се направи. Трябваше да се върна в Мария-Магдалена, да вдигна батальона под тревога, който за първи ден беше в нов състав и да се качим на камионите, които обещаха да ми дадат до десет часа вечерта. След това ще се отправим с колоната на запад. Едва ли щяхме да приближим врага до дванадесет и един часа през нощта. Къде тогава ще бъдат болшевиките?

Много преди здрачаване два батальона и петнадесет съветски танка бяха стигнали до главния кръстопът на петстотин метра отсам Ембах - това бе всичко, което се знаеше.

Но топографската карта позволяваше лесно да се предположи продължението. Един път минаваше от завзетото кръстовище почти успоредно на реката, а след това влизаше в смърчовата гора. Тази гора се простираше на около десет километър. Пътят минаваше през няколко села. От седем вечерта до полунощ врагът, разбира се, ще опита да подобри и да укрепи позицията си, завземайки, колкото е възможно повече от територията на тези гори и селища, които в краен случай ще му служат като отбранителна линия. За него най-важното беше завземат тази зона за сигурност възможно най-рано, така че през нощта да бъде обезпечено масово прехвърляне на хора и тежка техника.

Аз се осмелих да попитам Вагнер – „Някой прави ли нещо за да се спрат червените? Има ли наши сили, които да им пречат на придвижването от моста към гората?“ Единствения отговор, който получих бе нов потоп от Grosse Scheisse! Grosse Scheisse!:

Пробивът беше факт. Там, сред големите елхи червените нямаше да губят време.

В девет часа вечерта батальонът ни беше събран. Голяма част бяха новобранци, но с голямо желание в сърцата да се втурнат в боя. Опитните прехвърляха свещения си плам и вдъхновение на новациите. Духът ни през тази вечер наистина беше наелектризиран!

Имах своеобразен маниер да започвам боя - той озадачаваше смелите германци, които ни придружаваха заради комуникацията чрез радиовръзка и куриери – в началото държах реч!

Нашите хора се събраха на полето. Денят умираше, но навсякъде в небето се издигаха розовите гладиоли на горящите села. От височината на насипа призовах моите другари, да бъдем достойни за нашия стар легион. „Руснаците ще видят какво означава валонска атака.“

Моите момчета шумно изразяваха волята си да победят. За пореден път ще се хвърлим в ръкопашен бой. Но този път в дълбоката нощ, през терен, за който ние не знаехме нищо, в пълна тъмнина.

Колоната камиони тръгна и веднага разбрахме, че няма да е лесно.

Нощта в Нойла

Нощната атака никога не е лесна. Докато нашите камиони се движеха на запад в посока към село Нойла, аз се опитвах да обмислям план за битката. Нямах никаква представа какво се е случило в края на деня. Къде беше разположен врага? Какви бяха силите му? Пълна мистерия!

От мислите ми ме откъснаха съветските самолети. Хвърляха над пътя снопове светещи парашути. Пълния с камиони път се освети като през деня. Имахме десет секунди да се хвърлим на земята - удариха ни стотици бомби, раняваха хора, удряха по колите. Нашето придвижване бе открито – беше съвсем ясно.

Из целия район наблюдавахме същите люлеещи се в небето парашути. От взривовете земята се тресеше, селата горяха, като открояваха на червено-златен фон гредите на покривите.

В единадесет вечерта се срещнахме с половин дузината германски танка, които трябваше да подкрепят нашата атака. Един изпратен да разузнае местността офицер за свързка развълнувано дотича до мен. Той налетял на руснаците. Вече бяха напреднали на повече от десет километра от моста на Ембах. Бяха прекосили голямата смърчова гора и бяха завзели три села по протежение на пътя! Техните многобройни танкове вървяха и през нощта.

Внезапно изникнаха в село Нойла - точно пред нас. Само присъствието на духа на стрелците от батареите на противотанковите оръдия, които веднага насочиха оръдията си към танковете, съдържаше натиска им на изхода от селото.

Имах на разположение камион с много добра радиовръзка. Предадох тази важна информация в щаба на бойната група. Малко по-късно получих неизбежния отговор:

- Веднага атакувайте!

Моите четири роти от по шестдесет човека се намираха на входа на селото. Изложих пред офицерите най-близките им задачи. Първо трябваше да си върнем Нойла и да поемем по пътя, водещ към следващото село. Този път влизаше направо в гората. Офицерите трябваше да дават пример и да стоят начело на войниците си.

Бяха необходими бързи действия. Започнахме атаката.

Беше един през нощта. Силно поддържана от шестте ни танка, нашите хора отблъснаха предните части на врага. Танковете им се отдръпнаха, тъй като не знаеха силата на нашата контраатака. Както обикновено, ротите ни бързо нахлуха в Нойла, отвоювайки с гранати къщите и заловиха много пленници.

Тези пленници бяха момчета с детски лица, предимно около шестнадесетгодишни, мършави и изтощени от походите и липсата на сън. Те бяха дошли пеша от Псков, като бяха преодолели за четири дни двеста километра, задвижвани от прикладите на офицерите, веднага щом се забавят. Но използваха хитрост – повечето бяха облечени в пъстри немски маскировъчни наметала. Бяха ги облекли тайно, с цел да объркат германските войници - тази измама беше очевидна. Но все пак тези момчета бяха много уплашени. Притискаха се един в друг като кученца.

Танковете ни яростно се хвърлиха срещу вражеските танкове, няколко от които изгоряха. Други се оттегляха с максимална скорост. Това объркване трябваше да се използва.

Дадох заповед да продължим към втория етап на атаката - да се втурнем по пътя към гората.

Руската пехота държеше здраво края на гората. Беше тъмно и можехме да видим само картечниците, чиито сребърни и розови изблици излизаха навсякъде от гъсталаците. С виковете войниците ни се втурнаха към врага. Един от моите лейтенанти - командир на взвод, когото бях наказал предишния ден, ми отговори:

-Кълна се, ще го направя!

Той беше гигант с лице с цвят на тухла, сини очи и коса като от лен. Той се втурна като болид, мина през всичко, което беше на пътя му и в тъмнината, победителят, се хвърли върху съветската картечница. Той беше надупчен като решето, ранен в ръката, гърдите и краката. Той спази

думата си и направи пробив, през който хората му нахлуха. С опипване закачих Железния кръст на заятата му с кръв куртка.

Руснаците бягаха. Нашите хора напредваха от двете страни на пътя.

Танковете ни, уверени във флангове си, прочистиха пътя в дълбочина. В три часа през нощта и второто село беше завзето, а защитниците му се разпръснаха.

Завзехме две села от три, отвоювахме от съветите половината територия. Още пет километра усилия, с автомати и гранати да превземем още едно село и можехме да атакуваме моста.

При условие, че веднага развием успеха си, това беше реалистично. Но за това имах нужда от поне петстотин души. За два часа загубих осемдесет души и в момента нямах повече от сто и петдесет. Също така ми трябваша и двадесет танка. В началото имах шест. Един от тях беше бе ударен в бъркотията под Нойла, а се приближавахме до най-сериозните препятствия.

Тази нощ битката беше успешна само защото врагът - изтощен в края на продължително напрежение, беше отхвърлен със силен удар. Въпреки че бяхме много малко, постигнахме целта си. Всъщност нашата цел не беше да унищожим целия враг, а да пробием през редиците му до моста с поне двадесетина оцелели.

Всеки от нашите взводове трябваше сам да опита щастието си каквато и да бъде съдбата на останалите. Дадох им зарядите, необходими за експлозията. Прекрасно разбирахме, че бяхме жертвани в името на тази задача.

Бяхме готови.

Сред нас имаше десет пъти повече доброволци, отколкото трябваша за решаващия удар. Една бърза атака в тъмнината, изненадващ ефект, паника в редиците на врага - само това можеше да ни помогне да свършим делото си до край.

За съжаление за момента бяхме спрени в селото. Имаше много съветски противотанкови оръдия, които стреляха по нас. При приближаването до гората с многото и капани трябваше да пристъпим към отчаяни ръкопашни боеве. Половината ни офицери бяха убити, но другите отново увлякоха след себе си войниците. Драматичната битка се

водеше в продължение на половин час. Навсякъде се виждаха руски танкове. И втори германски танк беше ударен. Германското командване вече много се скъпеше за военното си оборудване и командирите на танкове имаха заповед да бъдат предпазливи. Въпреки това, за да спечелим тук трябваше да се поемат рискове и без съмнение да се жертват тези четири танка – едва тогава няколко от нашите хора можеха да успеят да пробият до моста и да го взривят.

Гледахме с ужас оттеглянето на четирите германски танка. Навсякъде по земята лежаха нашите мъртви, ранените се влачеха без стон. Виждайки отстъплението на нашите танкове, червените дойдоха на себе си и се прегрупираха. След децата-войници от преди, сега трябваше да се справим с батальон затворници - гиганти със сплескани носове и главорези с обръснати черепи. Но и те не сломиха нашите момчета, твърди и упорити като мулета.

Но съветските танкове излязоха и разкъсаха въздуха с ужасна стрелба. И отново петнадесет от тях влязоха в горящото село. Германските танкове не отговориха – изобщо и не спряха при напускането на селото. Те бързаха към Нойла, опитвайки се да се измъкнат възможно най-скоро от този дълъг и катастрофален изкоп, който представляваше прорязания в гората път.

Вече разсъмваше. Нашите войници, заобиколени отдалеч от съветските танкове с голяма трудност се върнаха през трите километра гора до селото, откъдето започна нашата атака. Там бръмчаха и четирите германски танка, правейки всичко възможно да устоят на натиска на танковете на червените. Пред тях установих импровизирано укритие.

Нашата атака се провали. Бяха ми останали само сто и десет души. Четирите ни германски танка бяха нашето единствено тежко подкрепление. Разпитаните от мен пленници от различни вражески батальони потвърдиха, че

повече от тридесет съветски танка са прекосили река Ембах за една нощ. Петнадесет от тях - сякаш при игра на кегли разбиха една по една къщите, покрай които се биехме.

Тридесет и двама

25 август 1944 г. беше най-драматичният ден в цялата битка за Дорпат.

Беше само пет и половина сутринта. Въпреки нощната ни контраатака, войниците и техниката на съветите надделяха. Сега те нанасяха мощни удари на десет километра северно от Ембах. Но Дорпат беше на южния бряг на реката.

Всичко обещавахе необичайни трудности. Как ще се съпротивяваме със стоте войници на нашите импровизирани позиции в Нойла? Дори ако можахме да се съпротивяваме - няма ли да попаднем в обкръжение?

Изпратих радиосообщение до генерал Вагнер за нашата критична ситуация. Нямаше отговор. Беше разбираемо - руснаците току-що бяха форсирали Ембах, но този път в източния сектор! В девет сутринта Дорпат -центъра на съпротивата с един удар беше превзет руснаците. Без да бързат се устремиха от другата страна на реката.

Самите ние бяхме затънали така, че не можехме и да мислим за останалата част от фронта. Командният ми пункт беше ударен два пъти за два часа. Оцелях, като получих по каската няколко дървени греди и мазилка. Но радиопредавателят ми беше счупен, колата ми също беше с четири пробити от осколки гуми.

Установих се в лагера си, откъдето можех да командвам остатъците от хората си само с помощта на свързочници, които като катерици пробягваха между дърветата. Гледах как един по един минаваха ранените ми другари - осакатени, окървавени - и въпреки това с усмивка. Зад нас минаваше пътят от Дорпат до Ревел - стигаха до него, качваха се на камионите и изчезваха в сивите вихрушки прах.

Всяка рота бе обградена с бодлива тел в опит да се блокира офанзивата на съветите, които работеха като волове, влачейки през гората малките си противотанкови оръдия, за да ги установят зад гърба ни.

Главното за нас беше да блокираме основните пътища. Армията не може да влачи тежко оборудване през борове и дерета. Само два съветски танка успяха да минат. Те застанаха на левия ни фланг като два слона, на около двадесет метра един от друг.

Оставихме ги. Те трябваше да отрежат пътя до Дорпат, но както трябва да се очаква, в крайна сметка бяха унищожени.

Дойде пладне. Все още се биехме по височините, контролиращи изхода от Нойла, в непосредствена близост до пътя Дорпат-Ревел. Куриер

ми предаде заповед да се явя веднага в командния пункт на генерал Вагнер.

Зрелището, което видях на километър зад нашите позиции, беше апокалиптично. Докъдето виждаха очите цареше ужасна паника. Всички, които Естония считаше за войници от местното население бягаха по пясъчните пътища. Хиляди хора, свалили ботушите си се мъкнеха в невъобразим керван. Хиляди селски каруци, смесени с камиони. Целия път гореше. Жените плачеха, биеха с пръчки изтощените крави, които не можеха да ходят. Канавките бяха пълни с варели, бали, цинкови корита, мъртви овце, кани, клетки за птици. В тази бъркотия цивилни, естонски войници, целия човешки поток се мъкнеше към Ревел в пълна обърканост и в мрачен шум.

Подобно на младите командири и генералите опитваха някак да събират последните останки от немските подразделения, за да организират отпор на неприятеля.

При генерал Вагнер ме чакаше нов студен душ. В допълнение към защитата на Нойла трябваше веднага да организирам върху платото до Дорпат отбрана на линията Парна-Ломби-Кеерду. Имаше опасност силите на руснаците, които бяха от запад и от изток да се обединят. Всичко, което е имало в запас, още същата вечер беше изкарано на платото.

Нямаше други освен леко ранени и щабен персонал. Побягнах към село Мария Магдалена покрай красиви сини езера, искрящи с всички летни отблясъци. Искях само доброволци. Веднага видях как напред излязоха нашите стари момчета от спомагателните тилови служби. За какво друго можеше да се използва тази административна и икономическа част в момента? Счетоводителите затвориха книгите си. Легионери на възраст над шестдесет години, които от 1941 режиха на кръгчета колбаси и преброяваха самуни хляб оставиха ножове и преброителни листа и наравиха Панцерфаусти...

Техният тих кураж ме просълзи. Всички наши ранени, които още можеха да ходят се строиха. От двамата ми останали офицери единият имаше счупена ръка, а другия беше ранен в гърдите от осколка. Но и двамата стояха на първия ред на тази малка героична група. Събраха се всичко шестдесет души.

Аз ги поведох. След два часа те стигнаха в непосредствена близост до съветите и набързо се укрепиха и прикриха. Нощта настъпваше. Те бяха готови.

През деня всичко предвещавахе от бърз и тотален разгром по височините на Нойла. След като привлякохме нашите ранени, свещеници и счетоводители, бързо изтичах до хълма, където се водеше гореща битка, но моите пехотинци продължаваха да се държат.

Тъмнината дойде. Нашите позиции останаха непоклатими. Междувременно командването успя да изведе свежи сили на двата ни фланга. С камиони от Ревел бяха докарани всички германци, способни да воюват.

През нощта ситуацията се бе подобрила. Явно и самите руснаци бяха изтощени. Разбира се, и дума не можеше да става да опитаме отново да пробием до известния мост над Ембах, но катастрофата беше предотвратена. Боевете струваха скъпо на всички – руснаците бяха отблъскани навсякъде.

Онова, което ми остана от четирите ми роти под Нойла, се държа на височината осем дни и осем нощи. Това бяха тридесет и двама души – тридесет и двама от двеста и шестдесетте, които поведох сутринта на 25 август...

През деня картечните и стрелковите позиции не можеха да се видят. Лицата на войниците бяха с цвета на пръстта бяха обрасли с твърди като игли, четки. Бяха се зарили в гнездата си, пълни със сено от близките сеновали и стояха там като някакви нощни птици.

Главнокомандващият армейския корпус - възхитен от техните подвизи ги награди закуп с железни кръстове - почти уникален жест на фронта.

Разнесох наградите в дъждовната нощ, като пълзях по склона. Пролазих във всеки окоп - войниците не спяха, треперейки в мократа слама. Руснаците бяха на десет метра. Закачах лентите с кръстове. Целувах ги по небръснатите бузи. Те прошепваха в ухото ми, че ще се държат толкова дълго, колкото е необходимо и че аз мога да съм сигурен, че руснаците няма да минат.

На десет километра от това място друга рота от ранени, стари готвачи, лафкаджии, счетоводители, свити до размера на един взвод беше

със същата тази вяра и със същите блестящи очи на хора, които са победили врага, но най-важното – победили самите себе си.

Ромел и Монтгомъри

В края на дълга, ожесточена и изтощителна битка обикновено и двете страни са на прага на загубата. Печели този, който по-силно стиска зъби, който в последно усилие е напрягал нервите си.

Така беше през последните августовски дни на 1944 г. и на платото край Дорпат. Болшевиките завладяха града, прекосиха Ембах, заеха площ с дълбочина десетки километри северно от реката. Но не това беше целта на тяхната операция. Тяхната цел, както беше казано в листовката за пропаганда бе да се хвърлят върху Ревел, да заобиколят фронта близо до Нарва, да изтласкат германските войски в морето или да ги принудят да се предадат. В течение на деня на 25 август 1944 г. всичко бе възможно. Естонските части и отстъпиха и се разпаднаха в едно незабравимо бягство. Съветите имаха много танкове. Хиляди съветски войници се катереха по склоновете на хълмовете, завземаха железопътните възли. Руснаците бяха в голям подем.

Всъщност те загубиха, защото бяха блокирани. Имаха работа с германското командване - както винаги невъзмутимо, в абсолютно самообладание, без необмислени стъпки, без минута отпускане, въпреки малкия брой налични средства.

В щаба на генерал Вагнер никой не бе спал от седмица. Редовете щабни камиони бяха маскирани в гората. Врагът беше на петстотин метра разстояние и снарядите на Катюшите се взривяваха навсякъде около командния пункт.

Но камионите останаха.

Генерал Вагнер остана.

И накрая победата остана там - в ръцете на по-интелигентните и упоритите.

Германските части бяха малобройни, но с много високо качество.

Походните подразделения бяха претърпели големи загуби, бяха останали само скелети, бяха разпръснати на малки групи както и ние и също както нас бяха изложени на безумните атаки на противника.

Тежката техника с прекрасния си персонал ни подкрепяше. Танковете и бронираните разузнавателни машини по цяла седмица - ден и нощ бяха в битка. Атакуваха на изток, връщаха се на северозапад - непрекъснато в престрелка. Малки групи от по четири-пет срещу петнадесет-двадесет на врага.

Половината от немската техника беше разбита или неспособна за битка. Но останалата част не даваше миг почивка на врага – по-малко внимателен и по-малко мобилен и чиито загуби бяха огромни - бойното поле под Дорпат беше осяно с черните останки на съветски танкове. Бронечастите на противника бяха изтласкани, объркани и напълно неорганизирани - това беше основната причина за поражението на руснаците.

Нашите войници се качваха на танковете, вклиняващи се в бойните редици на врага и го унищожаваша с гранати.

Внимателните танкови екипажи на Райха и динамичната валонска пехота образуваха приятелски съединения. Всички германци знаеха, че валонците са най-пламенните доброволци на Източния фронт. Те се разбираха помежду си със смешни мимики, дълго спореха, говореха за това и онова. Разбираха се напълно, използвайки невъобразими руско-немски безсмислици - особеното ново есперанто на Източния фронт. Всяка битка засилваше бойното братство.

Докато всеки километър от фронта на Дорпат се оттегляше, от север идваха значителни немски подкрепления.

Трябваше да се задържим още една седмица. Тогава беше подготвено и контранастъплението - свежи сили удариха руснаците и за няколко дни ги изтласкаха зад Ембах. Те принудиха руснаците да прекосят реката в пълно безредие.

Въпреки първоначалния успех, все пак руснаците загубиха битката за Дорпат. По-късно, по заповед на Хитлер, германците ще напуснат Естония и ще прегрупират разпръснатите си сили. Но войските направиха всичко, без да бързат, спокойно, като прекараха един месец в прехвърляне на дивизии и тежка техника в посока на фронта в Литва.

Бойната група на Вагнер отстъпи мястото на нови части. Тя със слава изпълни мисията си и спаси Естония в момент, когато внезапното и падане и евентуалната последваща капитулация на войските и загуба на военна техника би означавало тежко поражение за немската армия.

От нашите храбри роты от началото на август останахме малко. Поглеждайки за последно към платото на Дорпат, ниските елови гори, сивите полета, градът с разбити и все още димящи камбанарии, до себе си видях само шепа другари – като убити, ранени и евакуирани в болници загубих осемдесет процента от моите войници. Не говоря за леко ранените, които отказаха да отидат в тила. Всъщност за няколко седмици деветдесет и шест процента от нашите хора бяха засегнати от вражеския огън.

Тяхното мъжество покри името ни със слава.

По време на тези епични седмици генерал-полковник Щайнер три пъти цитира имената им на заседанията на армейското командване и им връчи повече от двеста железни кръста, като поиска сам да връчи наградите на войниците. Той завърши речта си с тържествената декларация:

- „Валонецът струва, колкото хиляда други войници!“

Беше малко преувеличено, но със силите на четиристотин и петдесетте наши доброволци се свърши огромна работа. Те не се хвалеха с това. Това беше традиция. Те направиха това, което направиха валонците в Донбас, Харков, Дон, Кавказ в Черкаси.

Вече бяха забравили личните си чувства на страдание и слава, като деца попитаха генерал Щайнер знае ли имената на последните войници, които току-що бе наградил. Единият се казваше Ромел - предците на немския маршал са били от нашата Холандия и гроба им с герба на фламандския лъв все още е в Брюж. Другият награден се наричаше Монтгомъри - като английския маршал.

Това бяха двете моментни знаменитости на Легиона - Ромел и Монтгомъри. Валонски доброволци, които рамо до рамо получиха железни кръстове втора степен.

Войниците ни се върнаха в Ревел. Естонските вестници бяха изпълнени със съобщения за техните подвизи. Заляха ги с бутилки

шампанско, което те щастливо пиеха на кораба, който ги пренасяше към бреговете на Райха.

Що се отнася до мен, бях повиках от Хитлер, където получих от ръцете му високи награди - включително и най-високата в пехотата - „Златния знак за близък бой, който се присъждаше на тези, които лично са участвали в петдесет ръкопашни битки - официално и по регистрирани правила.

Летях в малкия Фюзелир Щорх над Тойла и за последен път гледах как зората блестеше върху белите скали и бледосините води на Финския залив. Под самолета плуваха тъжни и безкрайни борови гори, брезови гори със сребърни отблясъци, мелници и колиби, загубени в зелено-червената долина, дървените керемиди на няколкото самотни ферми. Понякога голямо кафяво петно и метален труп напомняха за мъчителното присъствие на съветските изстребители. В ниския си полет нашият самолет прескачаше като хрътка хълмовете по земята.

След това се появи Рига, самолетът на Фюрера зави по литовското крайбрежие, почти напълно окупирано от съветите и накрая до летището на Генералния щаб.

Нашите загинали останаха там - в дълбините на Балтика, за да разказват винаги, че в трагичната битка, която Европа води за живота си, синовете на нашия народ напълно изпълниха задължението си и не чакаха нищо в замяна.

Не ни трябваша е земи, които да спечелим и няхаме никакви материални интереси. Не бяхме разбрани от мнозина, но бяхме убедени и щастливи.

Знаехме, че чистият и пламенен идеал е прекрасното благо, за което всеки млад мъж със силно сърце трябва да може да се бори и да умре.

VIII. В защита на Ардените

По времето, когато се разгръщаше битката за Естония - през август и септември 1944 г., целият Западен фронт се бе разпаднал. Слушахме радиопредаванията, използвайки нашите малки радиостанции - битката на брега на Сена, завладяването на Париж, пробивът на американските танкове при Сома и Реймс...

След това дойде Белгия - Турн, Монс, Брюксел...

Всеки от нашите войници мислеше за бащиното си огнище. Какво ли ставаше с нашите семейства?

След това бе превзет Лиеж. Когато пристигнах при Фюрера, съюзниците бяха в Холандия, в Елзас-Лотарингия и пред Аахен.

Въпреки това намерих всички в добро настроение. На масата Химлер се шегуваше и ми задаваше всякакви въпроси в рамките на десет минути – точно колкото му трябваша да погълне спартанското си ястие и няколко соленки с кимион, намокрени от чашата вода изпита на един дъх.

Заместникът на Фюрера - Мартин Борман, пълен и закръглен шумно спореше с генерала от СС Зеп Дитрих, който бе пристигнал със самолет от Западния фронт.

Застанал на раздалечените си крака и с червено като ряпа лице, Дитрих дълго разказваше за силата на англо-американците и за разрушенията, причинени от съюзниците. Но не беше особено развълнуван - шегуваше се, често отпиваше от коняка си и внимателно подкрепен от четирима гиганти от охраната в пет часа сутринта се оттегли в малката си стая.

Химлер подготвяше двадесетина нови дивизии на Вафен СС. Той ми повери командването на СС дивизия Валония – 28-ма дивизия на СС, която в допълнение към нашата ударна бригада ще включи хиляди наши рексисти, които бяха от окупацията. Като цяло обкръжението на Хитлер се съгласи, че отстъплението на запад беше чувствителен удар, но в мълчание и секретност се подготвяше контранастъпление.

Вечерта Химлер се оттегли за обичайната си нощна работа да приеме петнадесет-двадесет души, понякога чакащи аудиенция до сутринта.

Товага висшите офицери тихичко ме информираха какви изненади подготвяли новите армии. Те се придържаха към непотвърдена информация. – „До 2-3 месеца Германия ще направи голям удар.“ Царуваше атмосфера на доверие.

Бях изненадан да видя как за шест месеца Хитлер бе придобил нова, свежа енергия. Походката му беше спокойна, уверена. Лицето му отпочинало, удивително свежо. От началото на войната той силно бе посивял, гърбът му се бе извил, но цялото му същество излъчваше живот, премереност, дисциплина.

Той ме награди, после ме заведе до малка кръгла маса. Създаваше впечатлението, че никаква грижа - нито натрапчива, нито спешна не го притесняваше. Нито дума на разочарование, нямаше и най-малкото съмнение за крайната победа.

Той бързо свърши с военните си дела и премести въпроса за буржоазния либерализъм. Той ми обясни с прекрасна яснота защо падането на буржоазния либерализъм е неизбежно. Погледът му блестеше с добро настроение. Страстно говореше за бъдещето на социализма. Внимателно избръснатото му лице потрепери. Тънките му правилни ръце правеха прости, но изразителни жестове - живите спътници на оратора.

Този разговор ми вдъхна увереност. Ако Хитлер е зает със социални проблеми до такава степен, че той говори за тях един час, живееше с тях и ясно ги излагаше – това говореше, че е спокоен за останалото - въпреки че тази седмица британските дивизии си опитваха да влязат в Холандия близо до Арнем.

В момента, в който си тръгнах, сякаш искаш да остави завинаги личен спомен, Хитлер взе ръцете ми в своите:

- Ако имах син - каза той бавно и любезно – бих искал той да бъде като теб...

Погледнах в светлите му очи - толкова чувствителни, с прост и светъл огън. Той се отдалечи по пътя под елхите, наситен с игли и клонки. Дълго гледах след него...

Театралният трик

В ниските и кални села около Хановер, се бяха устроили горе-долу хиляди белгийски бежанци, избягали от англо-американските танкове.

Уредих новата ми дивизия да провежда бойните си тренировки в тази провинция на Райха, за да може всеки от нашите войници извън служебните си задължения да подкрепя семейството си в изгнание.

Изведнъж се появи сензационно развитие. Току-що бях говорил на конгреса на европейската преса във Виена. Седмица преди това се бях срещнал с министър фон Рибентроп, който поверително ми каза с мистериозен тон:

- „Запомнете добре какво Ви казвам! Никога не сме били толкова близо до победата.“.

Помислих, че се шегува, защото нямаше нищо, по което да личеше, че предстоят промени в ситуацията. Разбира се, си спомних какво ми бяха казали преди два месеца в обкръжението на Фюрера. Но вече беше зима, валеше сняг, наближаваше Коледа. Какво би могло да се случи? При завръщането си от Виена спрях в хотел Адлон в Берлин.

След вечеря се срещнах с един висш служител от министерството на външните работи. Той имаше лъчезарен поглед.

- Не знаете ли - ме попита: „Ние сме в разгара на настъпление!“

- Настъпление? Къде е това настъпление?

- При вас! В Белгия! Нашите войски вече са в средата на Ардените!

На следващия ден официалните кръгове в Берлин ликуваха. Появиха се невероятни разяснения: - „Лиеж е превзет! Осем хиляди нови германски самолета участваха в настъплението.“

Предадоха ми телеграма от Химлер - това беше заповед незабавно дивизията ми да се отправи към Белгия. Минахме в тактическо подчинение на генерал Модел, който командваше офанзивата и генерала от Вафен СС Зеп Дитрих - командир на групата армии.

Формално ни беше забранено да участваме в битки на наша територия.

Отивахме на фронта, за да помогнем да се избегнат евентуални грешки, както при германската окупация от 1940-1944 г. - Валонците и фламандците имаха задача да реорганизируют Белгия!

Прекарах в колата цялата нощ. Пристигналите сутринта камиони от Хановер натовариха първата партида войници - те трябваше да ме придружат до границата. Останалата част от дивизията скоро ще ни последва с влакове.

Нашите бежанци се втурнаха към прага ми, плачейки от радост, че скоро ще се върнат в страната си... Бедните хора! В какво състояние ще я видят след шест месеца!

На разсъмване тръгнахме към Кьолн.

Коледа в Белгия

През декември 1944 г. Кьолн бе купчина от отломки. Срегнах се с гаулайтер Грое в бункер, построен в покрайнините на предградията, в парк с разпилени и разкъсани на хиляди парчета дървета. Оптимизмът в тези подземни пространства бе по-малък, от тези в Берлин на Вилхелмщрасе.

- Англо-американците? Но те са на тридесет и два километра оттук!

И това беше точно така! Териториалната издатина на съюзниците в Аахен стигаше на няколко километра от Рейн. Гаулайтерът вярваше в реалността - един нов удар по неговия сектор и танковете на янките можеха да стигнат още същия ден малкото му бетонно стълбище!

Всеки мисли, че прагът на дома му е и прага на целия свят. Ако на 24 декември 1944 г. джиповете на съюзниците бяха на тридесет минути северозападно от Кьолнската катедрала беше безспорно, че в същото време на запад и югозапад от Рейнската област британците и американците ще се втурнат в галоп към Маас и Семоа.

Гаулайтерът ни посочи къде трябва да бъде командния пункт на генерал Дитрих - почти на ръба на белгийската граница. Тръгнахме с вълнение в сърцата. Рядко и на къси проблисъци се показваше слънцето. Чувахме силния тътен на английските самолети, но защитени от затвореното небе можахме бързо да се прехвърлим на югозапад.

Стигнахме до хълмовете на Ойпен. Пътят се плъзгаше в очарователна долина. Градчетата със старите къщи покрай реката, средновековните огради, масивните врати и наблюдателните кули все още бяха относително непокътнати. Малките градски площи, притиснати между къщи с дълги стрехи, бяха облагородени от градските зали с техните здрави аркади от изваяни камъни.

В дълбините на долината блестяха виолетови покриви и сини камбанарии. Снегът в полетата беше чист и блестящ. На всяка доминираща височина бяха разположени мощни зенитни батареи.

Бяхме приятно впечатлени - колоните от камиони се движеха напред без проблеми. В четири следобед пристигнахме при Зеп Дитрих. Той се бе върнал от инспекция.

Зеп изобщо не потвърди фалшивите окуражаващи новини, обикалящи над Берлин като листа на вятъра. Лиеж не бе превзет, но германските танкове бяха стигнали до Либрамон и Сент Юбер. Бяха завзели Ла Рош и Марш. Далеч зад тези градове и преминали през Ардените, те вече се намираха на няколко километра от Намюр и Динан. За три дни Арденският масив беше напълно преминат. Урт бе превзет без бой. Офанзивата по посока река Маас беше толкова бърза, колкото и през май 1940г.

Спах в леденостудена къща, над която със зловещ вой постоянно преминаваха дългите червеноопашати комети на германските Фау. Беше много студено.

В десет сутринта бях на Коледната църковна служба. Излязохме от катедралата - стари селяни, войници със замечтан вид, деца с червени носове.

Едва успяхме да се хвърлим в снега - англо-американските изстребители кръжаха около църквата. Бомбардировачите браздяха небето, оставяйки дълги бели ивици, пресичащи се като следи от ски. Бомбите падаха върху горките хора, върху селските къщи. Фермите горяха. Оттам се спасяваха, излизаха жени, момичета, посипани с мазилка и цели в кръв.

Контраатаката на съюзниците току-що започна - но не на земята, а във въздуха. В течение на десет дни щяхме да гледаме едно и също кралско слънце - от зората до нощта. Но и нощите бяха приказно прозрачни - в

долината ясно се различаваше всяка стена и всяка колиба - светли кубчета с отчетливи линии, ясни като пране, проснато на слънце.

Слънцето щеше да бъде по-смъртоносно за германците, отколкото двете хиляди танка, които настъпваха. Благодарение на това слънце хиляди съюзнически самолети можеха систематично да разрушават пътища, села, кръстовища и зенитните батареи, опитващи да ги спрат.

На Коледа командния пункт на Зеп Дитрих се премести между Малмеди и Сен-Вит. Ние също тръгнахме. Изминаха само няколко часа след изгрева на слънцето, а разрушенията вече не можеха да се пресметнат. Разбира се, по-голямата част от бомбите паднаха около целта, безсмислено правейки огромни фунии, сиви в снежните полета. Лееха се на цели редове. Но падаха толкова много бомби, че стотици попадаха точно там, където искаха. Горяха автомобили, по планинските пътища зейваха огромни дупки. Къщите се сриваха и напълно блокира пътя.

Тези бомбардировки не бяха неочаквани и затова големи групи пленници бяха привлечени във всички критични точки. Те бързо разчистваха останките, запълваха дупките от бомбите, но това изискваше много време. Цялата колона на транспорта спря. Английските самолети пикираха и подпалиха много камиони, което създаде допълнителни трудности. От този ден вече беше ясно, че транспортът ще бъде в затруднено положение.

Използвах голям команден автомобил. Той беше с мощен двигател, пропъльзваше като танк през всички бариери, но гълташе своите седемдесет литра гориво на сто километра. На един снабдителен пункт изгубих пет минути, за да получа чрез преговори туба гориво. Тази туба спаси живота ми. Ако не беше тя, щях да бъда в Свети Вит точно в момента, в който целия град полетя във въздуха.

Бях на около триста метра от града. Излязох от гората и се спусках по голяма серпентина, когато видях във въздуха ескадрила на съюзниците.

Беше около шестнадесет и тридесет часа.

Това беше зрелище като от края на света. Едва бяха дадени първите изстрели от противовъздушните оръдия, когато изведнъж цялата улица се вдигна в небето. Не останаха нито къща, нито отломки.

Цялата улица, всичко наведнъж - вдигна се със скок от десет метра, а после се срути с ужасен грохот.

В течение на двадесет минути ескадрилите се сменяха една-друга. Хората - малки сини точки в снега, се отдалечаваха през полето. След това силният рев на самолетните двигатели се оттегли към слънцето, което осветяваше върховете на горите на запад.

Градът беше унищожен.

Виждаха се крака, глави, войнишки или женски тела, които стърчаха от купчините паднали греди. Къщите бяха на нивото на земята, рухнали като бутната с пръст кула от карти.

Успяхме да прережем няколко дебели дървета, които блокираха пътя, но скоро нашите усилия се оказаха напразни. Всичко наоколо беше рухнало и преминаването беше невъзможно за всички и за всичко. Моят всъдеход спря така, както и другите.

Тези двадесет минути донесоха такова разрушение, че селището Сент-Вит щеше да остане непроходимо до края на цялата офанзива.

Опитахме се да заобиколим тези апокалиптични руини през полето. Машината ми повалише живи плетове и тръгна в снега. Стигнах един изкоп на западния хребет на Сент Вит. Там лежеше редица от мъртви американци, положени съвършено в един ред. Бяха запазили здравия цвят на лицата на добре хранени момчета, живели на чист въздух. Бяха поразени от картечните откоси на танкове. На двама души лицата бяха сплескани като пликове, но и така лишени от изпъкналости, бяха запазили изразът на внушително благородство.

В изкопа нямаше празно пространство. Всяко от тези момчета беше останало на своя пост въпреки вълната от петдесет или сто танка, които се бяха появили на склона пред тях, следите на веригите, на които можеха да бъдат проследени върху дебелия слой сняг.

Искахме да стигнем до северния изход на Сент Вит и да стъпим на пътя за Малмеди, но всички изходи бяха непроходими.

Полевата жандармерия беше претоварена, не знаеше накъде и по какъв обиколен път да отправя блокираните колони. През цялата нощ се провирахме по горски пътища, задръстени от криещите се камиони. Чак на зазоряване стигнахме до една загубена в долината ферма - на около осем километра от Сент Вит. Малката църква на хълма бе заобиколена от прости селски гробове.

Северният фронт беше много близо - чувахме яростната канонада на артилерията. В края на гората през нощта бяха изтеглени американски оръдия.

Зеп Дитрих се намираше в бяла къща, стояща сама в горната част на града. Там се запознах с генерал Модел. Той беше възрастен - не много висок мъж, с розови бузи и хитри очи. За смелостта му се носеха легенди. През 1945 г. той се самоуби, за да не види разгрома на своята Родина.

Съпротивата на врага на север от Малмеди до Монсау беше упорита - знаменитият полковник Скорцени, който през септември 1943 г. освободи и откара със самолет Мусолини, с няколкостотин подготвени от самия него хора се опита неочаквано да проникне в Малмеди.

В тази бъркотия той загуби много от войниците си, но победи. Беше ранен. Челото му се пресичаше от дълбока драскотина. Ужасно подутото му черно око придаваше на изпъстреното му с белези лице още по-мрачен вид.

Ден и нощ неуморно виеха ФАУ, като размахваха по небето дългите си, огнени розови опашки. Една от тях описа два кръга над селото като в пристъп на лудост, а след това заби нос в близкото поле.

За три дни ситуацията по карта не се промени много. Това бяха все същите имена: Бастон, Сент Юбер, Марш, Динан, Сини. Германският план беше мащабен – за няколко месеца можеше сериозно да промени ситуацията на запад.

Маневрата беше тройна. Задачата не беше само да стигнем река Маас или Северно море - това беше една от заплануваните операции. Втората операция имаше за цел да обходи и заобиколи съюзниците, които се намираха в източната част на Лиеж, на плацдарма пред Аахен. Това беше работа на Зеп Дитрих, чиито сили бяха разположени в северната част на Ардените. Третият етап на операцията бе да забави и намали съюзническите сили в Елзас.

И там германският фронт беше готов да атакува. Химлер лично се намираше на Рейн, очаквайки успех на пробива в Лиеж и Седан, за да повтори маневрата от 1940 г. на линията Мажино.

Атаката в посока на Лиеж (операция номер две) поначало нямаше сериозен успех. Линията Лиеж – Аахен се съпротивляваше. Ето защо силите на Зеп Дитрих щяха да повторят операцията по-нагоре по

течението на Маас. Реката трябваше да бъде форсирана при Юи. Чак след това щеше се разрази истинската битка, който ще отсече от тила им двеста хиляди англо-американци в района на Аахен и да ги обкръжи заедно с техниката им.

Зеп Дитрих ми показва на картата зоната Тронгерен-Синт-Трьойден, северозападно от Лиеж, после с палец поглед постави палеца си върху името Аахен - свещеният град на империята.

-„Виж, каза той. Тук ще ги затвора. През януари ще бъда в Аахен.“

Същата вечер ударните дивизии на Вафен СС се промъкнаха от северозапад и се разположиха на линията на височините Браво и Лиерньо. Командният пункт на Зеп Дитрих бе в една мелница в село, разположено на второстепенния път между Уфализ и Ла Рош.

Присъствахме на събитията и треперехме от вълнение като зрители на мач. Препминахме през две красиви арденски села с напълно бели ферми, по стените, на които човек все още може да прочете написаните от нас в дните на големите политически битки букви - „REX“.

Слязохме в село Щайнбах, на няколко километра североизточно от Уфализ. Там имаше един стар замък – празен и студен. Спряхме малката си колона до него. Арденските селяни излязоха от къщите си и дойдоха да ни посрещнат с трогателна топлина и любезност.

Всички помнеха дядо ми и баба ми, които живееха тук, помнеха и речите ми. Нагостиха ни в ниските си ферми, осветени от стари газени лампи. Върху красивите чинии с изрисувани цветя димяха пържени картофи с пушена сланина – точно както в детството ми.

Тези груби и благородни лица, носещи отпечатъка на селския труд ми бяха любими. Дишахме с пълни гърди, душите ни сияеха. В затоплените ферми, пълни с мистериозен мрак, край огъня, ние се предадохме на сладостта отново да намерим нашата земя и нашия народ.

Изгубените пътища

Прекрасното слънце продължаваше да гали със златните си лъчи белите долини, големите червени, виолетови и сини гори, катерещи се по склоновете. С все по-яростно постоянство съюзническата авиация

разораваше всеки междуселски път, всяко кръстовище. Стотици бомбардировачи проблясваха във въздуха като ята птици.

Немската армия успя да направи безпрецедентен пробив, но не успя да вземе под контрол нито един от двата основни пътя, свързващи севера с юга - пътят от Аахен до Лиеж и пътя от Трир до Арлон.

Деветстотинте танка и тристате хиляди войници, които взеха участие в немската офанзива се движеха много бавно по второстепенните пътища. Те бяха изрити от веригите на танковете, а след това покрити и с дебел слой сняг. Преминаването на войските през малките села беше неефективно и бавно - къщите бяха струпани една до друга и имаше много остри завои. Върху тези пътища падаха хиляди бомби, разрушавайки ги навсякъде. Така тези села и прекрасни малки градове излитаха във въздуха. Уфализ, който бе останал абсолютно цял в дълбоката си долина между стръмни скали, на брега на пееща река, на два пъти бе подложен на масирани атаки. След първото нападение по главната улица все още можеше да се премине. Прозорците на къщите зееха без стъкла, но пътят бързо бе освободен от отломките. На следващата сутрин съюзническата авиация се върна и причини тотално разрушение. Пътят, спускащ се от изток и правещ завои много високо над долината беше буквално откъснат и спираше над бездната.

Покривът на една заобиколена от невероятни дупки от взривове самотна малка къща дълбоко в долината бе покрит със слой пръст, като градина. Дърветата станаха мръсносиви. Уффайлз беше буквално сравнен със земята. Преминаването през него вече беше невъзможно.

В Ла Рош отстъпващите американци бяха оставили цял мост. Малко по-късно самолетите на съюзниците се върнаха, за да коригират този малък пропуск. С бомбите си превърнаха този очарователен малък град в чудовищна купчина руини, под които лежах мъртвите цивилни.

Ардените бяха обработени за няколко дни. Нито едно селище, нито един кръстопът не можа да избегне трагедията.

Това беше ужасен начин за водене на война - за сметка на жените и децата, смачкани в мазетата. Но това средство - безмилостно използвано от англо-американците бързо се оказа решаващо - за една седмица всички пътища, използвани за преминаването на колоните на Райха станаха практически непроходими.

Трябваша огромни колони за доставка на боеприпаси и горива, но по горските пътища камионите се плъзгаха в снега и създаваха безкрайни задръствания. За една нощ колоните преминаваха едва по пет или шест километра.

Битката при Ардените беше изгубена от германците не само на подходите към Моузе и Бастон, но и в тези смърчови и букови гори, където по невероятните опасно висящи над склоновете горски пътища, препълнени с хиляди блокирани коли,.

Армията побеждава само когато след нея бързо и точно се движи обозът с оръжия, храна, боеприпаси и гориво.

Тази елементарна истина се илюстрира от самото начало, когато танковете, които с лекота се движеха към Динан и можеха лесно да превземат града, бяха принудени да останат в село Келес – на осем километра от Маас. Бяха спрени поради недостиг на гориво, а не както казват от патрулите на съюзниците. Германските екипажи чакаха два дни, техните радиопредаватели безрезултатно предаваха съобщение след съобщение. На мястото не дойде и капка гориво. За да приключат с всичко това трябваше да унищожат прекрасните си танкове.

С всеки ден ситуацията се влошаваше. Трябваше да се възползваме от ефекта на изненадата - както направи Ромел през 1940 година. Плодът беше узрял, всичко беше готово. Тиловите на съюзниците бяха празни, пред нас нямаше препятствия – само да преминем Ардените. Танковете на Райха щяха да превземат Седан и Шарлероа за четиридесет и осем часа.

Но гориво не бе доставено, въпреки че на границата имаше много. Близко до Сент Вит имаше складове с милиони литри! Дивизиите, устремили се в победоносен пробив в един момент се оказаха изолирани и лишени от гориво, защото в продължение на десет дни ослепителното слънце от сутрин до вечер потапяше Ардените в светлина, което позволи на огромния въздушен флот на американските бомбардировачи неукротимо да направят на пух и прах всички възлови комуникации.

За да излязат от това положение на германците им бяха достатъчни - както е обикновено в Ардените, десет дни мъгла. Храни, боеприпаси и милиони литри гориво бяха минали. Но късметът изостави Райха и августовското слънце не напусна снежните пейзажи на декември.

Дори комуникациите с куриери и изолирани транспортни средства през деня стана невъзможно. Щом някой се появеше на пътя, леките

бомбардировачи пикираха. Те браздяха в двойка, после друга двойка, а после две други затваряха групата. Те контролираха всеки километър от пътя. Пътищата бяха белязани от изгорели камиони и коли - това беше ужасна гледка.

Намирайки се много дни без новини от немското командване, аз се опитах да вървя по пътя към командния пункт на генерал Дитрих. Едва бях започнал да се любувам на бяло-кафяво-синята панорама на Арденското плато на половината път от Уфализ и Барак Фраутюр, един самолет се спусна към нас – летеше почти над главите ни. Два куршума – дебели, колкото палец минаха през двигателя. Трети разкъса каската ми, а четвъртият проби документите ми и мина точно между гърдите и лявата ми ръка. Един камион направи луд пирует в канавката и се превърна в истински факел.

От огъня успяхме да извадим един почти невредим войник. ругите, притиснати под колата изгоряха живи. Виждаше се как краката им се подпалваха. В продължение на четвърт час самолетите ни нападаха непрекъснато и всеки път ни изпращаха редове запалителни куршуми. По всички пътища беше едно и също - лов на хора и машини.

Дни на очакване

Посрещнахме Нова година при нашите арденци от Щайнбах. Навсякъде нашите войници бяха приемани като членове на семейството. Селяните ги наричаха по имена, заедно правеха рагу от различни видове месо с кестени и ряпа.

Тези достойни хора искаха само едно - мир. Да им позволят да работят! Да не чуват за политика. Да бъдат спокойни в дома си, за да се занимават със семейството, добитъка, със своите полета. Те, разбира се, бяха прави и просто повтаряха с мекия си напевен диалект желанията и оплакванията си.

Отидох с тях да ям новогодишни вафли. В полунощ хората се прегръщаха и се целуваха - тези селяни и селянки с обгорени от слънцето лица.

Сърцето ме заболя. Гледах как моите другари пееха. Но аз си мислех за снеговете, сред които в подходите към Бастон, покрай Урт, в горите на Лиерн и Ставелот воюваха нашите войници. Мислех си за разкъсаните Ардени, изгарящи в бяло-розовата нощ...

Какво ще ни донесе тази Нова година?

На следващия ден трябваше да дадем ледения си замък за полева болница - да скрие и настани в мрачните зали ранените, пристигащи от сектора в Бастон. Преместихме се до едно богато село на три километра оттам, наречено Лимери.

Теоретично би трябвало да поема административната реорганизация на тези райони. Главнокомандващия военната операция маршал Модел официално - в писмена форма ми даде пълна политическа власт на цялата Белгийска територия, отвоювана от съюзниците.

Но навсякъде всички представители на гражданските власти бяха избягали, свещениците бяха направили същото. Тероризирани от англо-американските бомбардировки от началото на януари, семействата оцеляваха, както могат - най-често зарити в дълбините на мазето. Не беше времето да се излиза с декрети и да се реформира Конституцията!

Ограничих се да дам на жителите на Лимери и Щайнбах молитва за утеха - нашият полкови свещеник от абатството на Свети Трапист Фордж-ле-Шиме, преподобният отец Щокман ни придружаваше. Въпреки вражеските самолети, камбанариите на селските църкви звъняха, призовавайки цивилни и войници в лоното на любовта, към Божия олтар на мир и милосърдие.

Разпратих куриери във всички посоки, за да получа информация за ситуацията в районите, да освободя арестуваните другари, да събера колегиите на списание Монитор и на някои вестници.

Разказите на нашите освободени другари вледеняваха кръвта. Те описаха жестокото третиране, на което са били подложени хиляди мъже и жени, затворени в ужасни условия из цяла Белгия. Те бяха унизявани, изтезавани, обиждани, над тях са издевателствали и дори убивани само защото са изповядвали идеи, различни от съществувалите през септември 1944 г.

Вестниците от Брюксел, Лиеж, Арлон, които нашите пратеници носеха при нас представляваха изключително ненавистни и яростни възвания към най-ниските инстинкти на тълпата. Хранеха читателите си с безкрайни списъци на достойни хора, затворени в политическите килии на победителите само защото някога са споделяли нашите възгледи или са се абонирали за нашите вестници. Около сто хиляди души бяха хвърляни в затвори, казарми и подлагани на насилие от бесните

надзорници. Около половин милион белгийци бяха официално преследвани.

Най-възнуващата гледка, на която бяхме свидетели бе, когато пристигнаха петнадесет деца, избягали от изправителния затвор на Сен-Юбер.

Този изправителен дом за задържани непълнолетни престъпници имаше лоша репутация в Ардените. В безумие и наглост там бяха затворили известен брой деца от семействата на рексисти. Бащите и майките им бяха хвърлени в затворите, децата бяха откъснати от семейната им среда и се бяха отнасяли към тях като с умствено изостанали, смесвайки ги с истински ненормални младежи, изяждани от най-лошите пороци!

Престъпление, което предвиждаше затвор или смърт не беше само фактът на наличие на идеи, различни от тези на властта. Дори момичета и жени бяха затваряни, остригваха косите им, отнасяха се грубо, често ги изнасилваха. Многодетни майки бяха откъсвани от децата си и бяха варварски хвърляни в претъпканите затвори. Възрастните мъже бяха хвърлени в килиите за престъпления на роднини и загиваха в нищета и болка. Малките деца плащаха за всичко по най-незаконен начин! Прехвърляха злобата към семействата, опитваха се да размажат, да покварят и да отдадат на пороци децата, които не разбираха нищо от политика!

И всичко това, разбира се, в името на правосъдието и цивилизацията!

Можехме да отговорим на това срамно отношение към хората и да отмъстим за тези престъпления. Но се заклеваме се пред Бога - бяхме над властта, над злобата и яростта. Макар възмущението да обърна душите ни, ние не проляхме и капка кръв през тези седмици. Всичко, което авторите на брошури, тези журнасти съумяха да разкажат за предполагаемите екзекуции, извършени от нас в белгийските Ардени или с нашето съгласие - всичко това или е полицейски заговор или най-отвратителната клевета. Бяхме свидетели на страданието на нашите сънародници, разтърсени от бомбардировки и заобиколени от всички страни от военни действия и битки. Не можехме да прибавим още нещастия.

Също така знаехме, че от отмъщението не води до нищо. Вместо да продължим кървавите и репресии, искахме да примирим различните

слоеве на нашия народ и да смекчим яростта,. Никой от нас не наруши тези братски задължения.

Една сутрин

Главната цел на германците в края на декември 1944г. беше да отрежат, бързо да заобиколят и да разбият военния потенциал на съюзниците на Западния фронт. За една седмица за немското командване тази битка на унищожение стана нереалистична.

На моторизирани единици на Райха им бяха достатъчни шестдесет часа, за да извършат този прекрасен пробив през целия арденски масив - голямата железопътна линия Люксембург-Брюксел беше пресечена в района на Жемел. На запад гората и планините бяха пресечени от край до край. Немските дивизии влязоха в просторните долини на Кондроз и Ла Фамен.

На третия ден безразборното бягство на съюзниците бе в разгара си. Ако германците бяха успели да попълнят запасите си от гориво и боеприпаси за танковете и далекобойната си артилерия, те спокойно щяха да развият напълно успеха си.

Дори в края на 1944 г. тези дивизии бяха забележително оборудвани. Разбира се, за рутинната работа имаше помощни части. В частност - хвърлените за запълване на дупки гримасничещи дивизии от монголи - с жълти лица, облечени полярна униформа, обърканите тълпи, които хванахме в снеговете на Бастон.

Приближилите до Динан танковете на генерал Мантойфел, Тигрите на Зеп Дитрих и прясно боядисаните камиони на моторизирани части все още бяха в състояние да направят смелия и сензационен рейд.

Разбира се, имаше само деветстотин танка за нападение. Но колко такива имаше Ромел в Абвил през 1940 г. и в Ел Аламейн през 1942 г.? Колко имаха англосаксонците, когато влязоха в Брюксел и Антверпен на 3 и 4 септември 1944 г.?

Изненадата за съюзниците в Ардените беше пълна. Пътищата бяха отворени. На 26 и 27 декември в Намюр, Анден и Юи напреднаха петдесет хиляди моторизирани пехотинци, които веднага можеха да осигурят пресичането на река Маас.

Точно в този момент под отвесните слънчеви лъчи авиацията на съюзниците унищожи възможността за масово придвижване и доставката на гориво на земята.

С всеки ден ситуацията се влошаваше. Германия загуби възможността да запали своите двигатели и дори не успя да осигури достатъчно доставки на хранителни продукти на дивизиите, напреднали със сто и петдесет километра зад линията Зигфрид. Скоро позицията на тези дивизии щеше да стане трагична.

Ако Зеп Дитрих не можа да стегне юмрук в желязна хватка на северната изднина на фронта, то генерал Мантойфел не можа да разгърне достатъчно добре от левия си фланг в южната част на Бастон. Трябваше безпрепятствено да се завземат Арлон и Виртон, за да се разшири зоната за сигурност.

Там, както и под Малмеди имаше няколко хиляди войници на съюзническите сили и те вместо да следват примера на другите да избягат, се съпротивляваха с такава смелост, каквато уважава всеки войник. Въпреки че оставиха да бъдат заобиколени, сдържаха натиска и спечелиха времето, което им трябваше.

Съпротивата на врага при Бастон усложняваше и затрудняваше настъплението на Райха по целия ляв фланг.

Но отново - както Бастон, така и Малмеди, можеха лесно да бъдат превзети, ако бронираните единици, навреме снабдени с гориво и боеприпаси, биха могли да увеличат максимално първоначалния си пробив, да се придвижат още повече, да всеят паника, да завладеят складовете и да премахнат възможността на врага за прегрупиране и противодействие. Поради катастрофалната ситуация, в който слънчевите дни хвърлиха германците - като се започне от третия ден, Малмеди и Бастон - изолирани и практически обречени на съпротива, успяха да изиграят важната си роля.

Почти една седмица по-късно положението при маршал Модел стана абсолютно непоносимо. Дивизиите му напредваха по дълъг коридор от сто и петдесет километра, снабдявани само по второстепенни пътища, методично обстрелвани от врага или на силно затрупани снежни пътища.

От двете страни на тази опъната торба, далеч зад главните германски части, всеки ден англо-американските клещи при Малмеди и Бастон се

стискаха. Планът за близката и двойна контраатака на съюзниците можеше да се види и с просто око. Резултатът от дуела не оставяше място за на съмнение. Германците са реалисти. Те незабавно започнаха маневра за отстъпление.

Тази маневра се провеждаше систематично и с пълното хладнокръвие, с които заповедите на Върховното командване на Райха винаги се отличаваха.

Дивизиите Вафен СС бяха хвърлени на двата фланга в най-горещите точки по време, когато коледните победители методично се оттегляха от района на Мозан, после от св. Юбер и Марш, после от долината на река Урт.

Американските части, надигащи се от юг и британските войски, спускащи се от север все повече се сближаваха, непрекъснато заплашвайки да разрежат по средата ивицата от отстъпващи германски войници, простряла се от Урт до Айфел.

В началото на втората седмица на януари, между двете настъпващи вълни - английска и американска, оставаше един тесен коридор от само двадесет километра. Накрая остана само един единствен път, който осигуряваше отстъплението на германските войски.

Преживяхме дни и нощи в краен стрес, но доминиращо чувство беше възхищението. Никой батальон не се е поддаде на пристъп на панически настроения. Подразделенията, формирани от несравним дух на дисциплина, се оттегляха със същото настроение, с което преди две седмици преминаха през река Ур. Хиляди войници се оттегляха на изток в ледените нощи сред рева на безбройните оръдия на янките и англичаните. На всяко разклонение, като огромни кучета стояха танкове за прикритие. Потрепваха, хвърляйки назад огнените си езици. Колоните вървяха в снега мълчаливо, премерено.

Всичко свърши. Опитахме се – не успяхме. Войникът отстъпваше, както и дойде - да се срещне с нови битки. Един Бог само знаеше къде и към какви нови страдания ги чакат. Нямаше и един звук на ропот.

Това е - службата си е служба.

Докато маршал Модел маневрираше в Ардените със своите отлични подразделения на Вермахта и Вафен СС, други дивизии - с едни и същи

боен дух и също добре оборудвани, напразно чакаха на границата на Елзас заповед за офанзива към източните райони на Франция.

Химлер имаше свой собствен план. Той се придържаше към него до последно - дори след началото на офанзивата в Ардените, защото всяко объркване в действията на врага - дори с цената на големи загуби, всяко объркване в разработките на настъпателните планове на врага имаше повече от всякога несравнима стойност за Райха. Да се спечелят три месеца почивка, три месеца, което все пак биха могли да позволят да се завърши разработването, производството и използването на нови видове оръжия, които да обърнат ситуацията.

С нечовешки героизъм Германия бе управлявана от тази последна надежда, всичко бе поставено на карта - така че офанзивата в Елзас остана само в плановете. Началото и бе насрочено за средата на януари 1945 г. Но в този момент руснаците, ускорявайки офанзивата си минаха през Варшава и се хвърлиха върху Данциг, Познан и Бреслау - смъртна опасност надвисна над Берлин.

Надеждата за успех на запад се срина и разделенията, които се връщаха от Ардените, както и онези, които бяха готови в Елзас начело с Химлер тръгнаха набързо в посока на бруталните битки на Източния фронт.

Останахме в Лимерле, докато не приближиха танковете на съюзниците. Немското командване вече три дни се намираще на територията на Райха.

Трябваше да напуснем нашата Родина, нашата страна, нашите хора. Не можехме да се откъснем от това последно село. И въпреки това, нямаше какво да направим. Всяка надежда за оправяне на ситуацията беше умряла.

Скитахме около къщите, през снега, без да обръщаме внимание на белите полета, пушенето на комините на малките ферми, керемидените покриви на църкви, приличащи на сините църкви от нашето детство. Трябваше да се решим. Целунахме старата добра арденска майка, която ни бе приютила. Това беше последната целувка на нашата Родина.

Последно минахме покрай дълга розова ферма, минахме покрай черни ели - границата беше близо. Синове на Европа – ние бяхме такива - синове на своята малка родина и с болка в сърцето затворихме очите, така че да не виждаме нищо друго...

IX. Смъртоносна битка в Померания

Фантастичният пробив на съветите от средата на януари 1945 г. отбелязваше края на войната на Западния фронт, но борбите продължаваха. Между Аахен и Рейн все още се наблюдаваше отчаяна съпротива, след като възстановилите се от битките през декември 1944 г., съюзници започнаха офанзива. Но положението на Изток беше такова, че германското командване трябваше да избира и жертва Западния фронт, оттегляйки най-мощните дивизии и голяма част от танковете.

На левия бряг на Рейн нямаше нищо повече от части за прикритие. Всичко, което беше ценно беше хвърлено в безмилостната битка, водеща се между Висла и Одер.

Никога преди съветите не бяха включвали толкова много жива сила и такава свършена техника. Когато минеа - всичко се пукаше. Паднаха Лодз, Познан, в Бромберг вървяха хиляди руските танкове. В Източна Прусия Бреслау беше смазан. Преди да бъде взривен известния паметник Тангенберг, спешно трябваше да се спасят тленните останки на Хинденбург. Навсякъде се лееше приливната върна на врага. Хиляди селища бяха в огъня на пожарите. Дивото ръмжение на руските танкове вече се чуваше в самата територия на Райха, сеейки ужас.

Зимата през този месец беше изключително тежка. Жителите на регионите с милиони бягаха пред заплахата от залавянето от болшевиките, чиято бруталност предизвикваше страх у всеки германец. Оцелелите и избягалите, които бяха видели началото на съветската окупация, разказваха отвратителни подробности за мерзостите, извършвани в превзетите села. Цели провинции избягаха. Цялата способна да върви техника извозваше населението на големите градове - десетки хиляди жени и деца трябваше да останат в бурята в продължение на дни и нощи, по петдесет - шестдесет души на откритите платформи на железопътните вагони. Мнозина умряха от студ по пътя. Във всеки влак имаше деца, които замръзваха на майчините гърди. Железопътните насипи бяха осеяни с вкочанени трупове, изхвърлени от влаковете, за да дадат поне още малко място на задъхващите се от теснотията бежанци.

На един път близо до Бреслау стоеше изоставен влак със сто и петдесет и две тела на момчета и момичета, замръзнали в откритите вагони. За да не се разпространява ужас и паника сред жителите на

Берлин, вече почти две седмици ужасните кервани минаваха по външната магистрала.

В края на януари 1945 г. нашата дивизия получи заповед за се отправим за източния фронт през Щетин. Голямата автострада от Берлин до Щетин представляваше гигантска пътека на страдание и болка. Там, на пронизващия студ имаше двеста-триста хиляди жени и деца с помръкнали и опустошени от студа лица.

Колоните от хиляди каруци можеха да заемат само дясната страна на магистралата, тъй като войната продължаваше. Продължаваше до такава степен, че постоянно долитаха кръвожадните ескадрили на съветските самолети, за да обстрелват тези жалки редици, въпреки че беше очевидно, че става въпрос за бедни и беззащитни хора.

Каруците вървяха толкова плътно една до друга, на два реда, че всяко попадение водеше до ужасни жертви. Конете размахваха копита между преобърнатите каруци и разхвърляха червата си по снега. Жените и децата се държаха към останките с кафяви дупки по гърбовете. Кръвта капеше на големи капки.

Нещастните хора, спускали се месец след месец в самите дълбини на адски трагедии, каквито светът още не познаваше...

Те издържаха години на нещастия и нечувани бомбардировки. Те научаваха неизвестно къде в руския сняг за смъртта на син, на двама сина, на баща. Сега те всички бяха изгубени, умираха от студ, с милиони бяха гонени по пътищата от откоси запалителни куршуми, довършващи тези изтезания. Преследваха ги, ловуваха ги!

Поне да бяха на края на страданието... Но, гледайки безкрайното им трагично шествие си помислихме за хилядите съветски танкове, втурнали се по техните стъпки и знаехме, че рано или късно ще попаднат в ръцете на варварите, че тези хубави момичета, толкова чисти, ще бъдат изнасилвани, осквернявани, че хиляди бебета ще умрат от липсата на мляко, че тези стари жени, които се движеха в студения вятър един ден ще се превърнат в жалка, тъмна и безжизнена маса, на ръба на бедността и лишенията...

Защо бягаха? Трябваше да спрат, да чакат, да изчакат, докато монголите със сила разтворят краката им, да изчакат покривът на къщата им да изгори. Но жизнения им инстинкт ги хвърляше плачещи и обезумели в тъпканицата по пътя...

Прекосихме Одер и тръгнахме по пътя на Изток. По върховете на насипи и хълмове трескаво се копаеха километри окопи. Камиионите разтоварваха хиляди нови лопати за хилядите мобилизирани жени.

Започнах да придвижвам моите войници, разтоварени в гарата на Щетин към Щаргард. Превозните средства бяха жалки и нещастни. Те сами влачеха каруците си - като теглителни животни. Не бяхме получили навреме полагащите ни се коне. Войниците се взеха в ръце и със смях се впрегнаха и прекосиха тези тридесет и пет километра сняг, които ни отделяха от врага.

Войниците приветстваха Фолксвагена ми, щастливи от близостта на битката и знаейки, че съм с тях.

Минах покрай езерото Меду, простиращо се далеч на юг, после видях величествените квадратни и червени кули на църквата в Щаргард. Старите дървени входни врати на града излъчваха изящество и величие. Градът водеше историята си от Средновековието. Цяла Померания имаше дълбоко властно и тъжно очарование - с красиво оформени стени, земя и елхови гори, бледи езера с носещи се по водите им лодки.

Населението цялостно и напълно бе в процес на бягство. Щаргард приличаше на непрекъснат шумен пазар - хора бягаха на всички страни. В едно училище намерих командния пункт на генерала, отговарящ за защитата на областта.

- Ето къде си! - извика той.

Той имаше само два танка, остатъци от различни подразделения и няколко батальона възрастни мъже от нестроевите части на Фолксшурма. Сутринта руснаците бяха на петнадесет километра.

Под Щаргард

Пробивът на армиите на СССР в немската провинция Померания през втората половина на януари 1945 г. беше като силен ураган. Смяташе се, че те все още са в Бромберг, когато един от техните разузнавателни танкове, движещ се като бесен, се появи на гара Шнайдемюле!

Съветската офанзива вървеше в три посоки - стрели, които като копия пробиваха древната померанска земя - една на Изток за да отсече

Данциг от Райха. Втората към известния град Колберг на Балтийско море, а третата – Щетин.

Щаргард беше последният голям град по пътя, който трябваше да бъде изминат - само трийсет и пет километра от Долен Одер. Когато сутринта на 6 февруари пристигнахме в Щаргард, положението беше почти отчаяно. Руските танкове бяха направили дълбоки пробиви на югоизток, юг и югозапад от града. Отбраната може да се каже, че е нула - бе поверена на смелите старци от помощните части, те правеха всичко възможно, но в резултат печелеха повече бронхит, отколкото победи.

Беше важно да се запълни пробивът от юг. Незабавно бяхме изпратени до Кремцов и Реплин - селища на няколко километра от Щаргард по пътя за Арнсвалд.

Този път прекосяваше полоса от леко пресечени ливади, широки няколко километра, с население в шест села, между две реки с името Ина. Едната Ина - обикновена, която спокойна като буржоа течеше по своя път без изненадващи настроения. Другата Ина беше явно по-симпатична – мечтаейки по пътя за развлечение забелязваше кое местенце е по-хубаво и правеше натам грациозни извивки. Двете Ини - въпреки различията в характерите накрая се сливаха - като семейство, което в края на краищата постига мир и съгласие. После единствената Ина пресичаше Щаргард, след което минаваше покрай горите на север и се вливаше в Одерския залив под Щетин.

Получих заповедите си. Разчитаха на нас. След няколко дни щяха да дойдат германски танкове, но засега беше необходимо да спасим Щаргард. Ако отстъпехме, съветските танкове щяха да влязат в града след час.

Веднага изпратих хора в края на сектора до село Реплин. Малко след нас там пристигна един съветски отряд.

Позициите ни бяха удобни, защото доминираха над цялата околност. Болшевишкият патрул трябваше да забележи това няколко часа по-рано, когато селото все още беше празно. Затова подразделението на врага дойде небрежно – с навирени носове и с ръце в джобовете.

Нашите хора оставиха колите и войската да влязат навътре в селото и след това атакуваха от всички страни. Един-единствен съветски войник успя да се измъкне през гробището. Тази първа успешна битка придаде сила на духа у хората и ни даде четиридесет и осем часа да се укрепим.

Мъглата ставаше по-гъста. Започна да вали. Калта залепваше по ботушите и ни пречеше да се движим. Барикадирахме се в дългите ями на някакъв силос за цвекло, избягвайки наводняващите се окопи на стрелците.

От югозапад руснаците напредваха заплашително и заемаха големите селища на десния ни фланг. Дъждовните нощи бяха осветявани от мръсно-розови пожари. Смелостта на съветските танкисти беше невероятна. Връщайки се от Щаргард, където бях призован да получа заповедите си, видях един танк идващ право към мен. В този момент бях на седем километра зад нашите позиции. Този танк бе преминал през цялата местност до нашия павиран път и се движеше на открито, сам. За щастие един германец имаше Панцерфауст, скри се в трънаците и когато мина покрай него го удари.

В планшета на младия руски офицер, който умря в танка открих писмо. Той пишеше на семейството си с победоносна гордост: - „През последните дни под мое командване смачкахме много фрицове. Скоро червеният флаг ще се вее над Берлин. „А след това в заключение добавя: - „Тогава ще можем да се върнем в нашите села.“

Най-накрая на нашия участък пристигнаха няколко германски танка. Беше решено, че в петък - 9 февруари 1945г., на разсъмване ще има контраатака между езерото Меду и река Ина. Получихме заповед да форсираме „ленивата“ Ина, да придвижим един от нашите батальони на югозапад, с атака да превземем височините, а след това и пътния възел Линденберг, по който редовно минаваха колони вражески танкове.

Тръгнахме в пет и половина сутринта в абсолютна тишина...

Линденберг

Съветските орди, които нахлуха в Померания и стараещи се да нахлуят в Щаргард, разполагаха с мощна техника и хиляди смели войници, развълнувани и вдъхновени от непрестанните победи.

Контраатаката от 9 февруари в нашия сектор имаше точно определена цел - да намали натиска на руснаците, да спечели няколко километра територия и да отвоюва пътния възел Линденберг.

До него трябваше да стигнем през полето отстрани на село Щребел, а преди да се свържат с нас на кръстопътя, пристигналите от езерото Меду германски танкове щяха да превземат няколко села.

Прикривани от малки групи картечари и според старата ни схема още преди разсъмване се промъкнахме в разположението на врага и лесно успяхме да си проправим път до едно високо място, откъдето на два километра от нас се виждаше смърчовата гора, покриваща кръстопътя.

Врагът бе разположен в храстите отляво. Но светкавичния стил на бой на валонците винаги е бил решаващ елемент в атаките. Артилерията ни изрева, начело на своите подразделения напред се втурнаха нашите млади командири, разгърнати, както бяха атакували и преди.

Бях въоръжен само с излязъл от мода бастун и офицерите ми ме имитираха. Работата не се проточи много. Въпреки калта, в девет и тридесет и пет бяхме стопани на кръглия отрязък от територията, където пътищата се събираха. Руските танкове, очукани от нашите оръжия, спешно се оттеглиха на юг.

Увлякох първата вълна на атаката до края на боровата гора, хвърлих в битката за кръстопътя две групи и бързо разгърнах оръдията ни на южния изход от гората, за да парирам връщането на врага и да се предпазим от пробив на съветски танкове, ако германските танкове ги изтласкат в нашата посока.

Разузнавачите се завърнаха скоро. На осемстотин метра от нас се криеше група вражески танкове. Там нашите хора забелязаха силно съживяване и това не предвещаваше нещо особено спокойно.

Кръстовището не беше лошо разположено. Пътищата се пресичаха зад нас или прекосяваха гората по дълбоки дерета. На изток местността беше издигната и очертана от стръмен ров. Хълмът беше напълно обрасъл със смърч, а на югоизток земята беше блатиста.

За съжаление няхаме друга защита, освен този залесен хълм. Цялата местност около него се простираше гола като длан. Ако ни извадеха от нашата малка борова горичка, то за нас и оръдията ни не оставаше никакъв път за отстъпление с изключение на четири километра в тази разбита долина, по която бяхме дошли.

Такова отстъпление при преследването от вражески танкове би било на практика невъзможно. След като вече бяхме там, трябваше да се

закрепим на височината, защото Линденберг очакваше идването на германските танкове.

Завзехме тази територия много рано. Гледахме с пламтящи очи яростната битка на танковете на Райха, които се движеха от север.

Те стигнаха до най-близкото на нашия кръстопът село. Щуките пикираха над съветските танкове и артилерия, сами чувстващи се в голяма опасност. Пътят за нормално отстъпление в югоизточна посока беше прекъснат. Те не се опитаха да отстъпват към нас. Танковете се подреждаха по пътя на юг, като продължаваха да стрелят. Юнкерсите разбиваха селото с фантастична сила, всичко гореше.

На два или три пъти за по няколко минути ние смятахме, че германците накрая са пречупили съпротивата - всичко стихваше. Но всеки път битката се подновяваше.

По обяд продължаваха да се бият със същата ярост. През бинокъла гледахме как танкове вървяха в розово-златистия ураган на горящото село. Артилерията не се предаваше. Оттеглящата се колона съветски танкове ни даде огромни надежди, но те отново се хвърляха в атака.

В единадесет сутринта два вражески танка излязоха от горичката на югоизток и ни атакуваха. Едно от нашите момчета пропъзля с един Панцерфауст и удари единия танк. Атаката спря.

След час чухме отново шум от вериги. Между елите видяхме пет идващи към нас танка, а скоро след това към тях се присъединиха още три. Едновременно Катюшите ни обсипаха с градушка от снаряди, чиито шрапнели прерязваха стотици клони. Ранените викаха. Танковете стреляха отблизо и беше почти невъзможно да надигнеш глава. Въпреки това трябваше да стреляме, да се отбраняваме с панцерфаустите - в противен случай танковете щяха да ни заобиколят или прекосят гората и да ни обкръжат.

Бяха от една група до друга, за да откъсна от земята онези, които бяха заровили нос в нея или се бяха свили като таралежи, криейки се на дъното на окопите.

Елите - мощни и гъсто засадени, частично ни защитаваха - благодарение на тях са танковете не можеха да се доближат до нас и да ни смажат с теглото си. Нашите противотанкови оръдия стреляха яростно.

Четири пъти руските танкове се приближаваха на няколко метра от нашите окопи в края на гората и четири пъти трябваше да се оттеглят. Два съветски танка бяха ударени от упор. Едно от нашите оръдия беше извън строя.

Наоколо лежаха много мъртви и ранени. Но ние не бяхме нито отрязани, нито обкръжени.

Трябваше да запазим спокойствие – вляво се простираха кални блата, а вдясно имаше двадесетметрова скала. Отстъплението означаваше да загинем.

В петнадесет часа шумът от битката откъм страната на езерото Меду замлъкна. Селото на два километра на северозапад от нашите позиции не беше превзето. Германските танкове превзеха гарата и част от града, но руснаците, фанатично се съпротивляваха, затваряйки пътя. Съединяването ни ставаше все по-проблематично.

Нашият успех би имал значение, само ако напредналият фронт се укрепи, а победата на танковете би осигурила укрепването на нова линия. Но трябваше да останем в пустотата, останахме сами на самотната височина - така че рано или късно щяхме да бъдем заобиколени и унищожени.

Ситният дъжд вледеняваше костите ни, нощта се приближаваше.

Ротния телефон иззвъня - беше генералът от Щаргард. Тъй като атаката им не бе успяла и съединяването с нас не бе осъществимо, под прикритието на тъмнината немските танкове щяха да отстъпят. В единадесет вечерта без шум трябваше да се оттеглим на нашите сутрешни позиции.

Едва завършили тази обходна маневра през гъстата кал, получих телеграма да изпратя една от ротите си в село Крюсов, разположено на десния ни фланг и заето от няколко оскъдни групи от Форксщурма.

Това селище обхващаше и двете страни на пътя Линденберг-Щаргард. Трябваше да изчакаме атаката на руснаците - ободрени и окуражени от тяхната успешна защита от предишния ден.

Нашите момчета пристигнаха в Крюсов едновременно със съветските танкове, които ги смачкаха и ги изтласкаха на другия бряг на река Ина. Беше ужасно. Командирът на ротата организира защита на

десния бряг. Не можеше да направи нищо друго - беше изпратен в Крюсов твърде късно. Но селото беше важен пункт. Нашите офицери не желаеха да приемат поражението. Те бяха горди.

Без всякаква маниерност или позъорство, но с потресена душа, нашият млад ротен командир приведе в ред бойните редици, съобщи ми по телефона своя план, а после сам се затича по пътя към Крюсов и беше убит пред стените му.

Безсмислена смърт, но смърт за честта на пагона, за честта на униформата, за честта на знамето!

На следващия ден немският командващ опита безуспешно да превземе Крюсов с дузина танкове и всички Юнкерси, които бяха на разположение. Всички опити се проваляха, всичко пламна, селото излетя във въздуха, а руснаците останаха закрепени с техните противотанкови оръдия и техните танкове, в твърдите си позиции в руините. Междувременно падна голямото селище Дамиц. Новините бяха все печални.

Бях повикан в Панке, където се намираше щаба на армията. Командирът не беше никой друг, а генерал Щайнер - бившият ми командир на естонския фронт при Нарва и Дорпат.

Поверително ме информира за скорошен опит да се измени положението. Беше подготвена голяма германска офанзива на изток. В определения ден щяха да бъдат пуснати в действие огромни клещи - от едната страна от Померания, а другата от югоизточната част на Райха. По този повод Зеп Дитрих се намираше в Бреслау. Що се отнася до армията, към която принадлежим, трябваше да действаме под личния контрол на Химлер. В нашия сектор трябваше да дойдат няколко бронирани дивизии, като първата им задача беше да направят смел пробив от Щаргард до Ландсберг. С втората атака трябваше да стигнем Ландсберг срещу настъпващите части, спускащи се от словашката граница.

Върнах се в частта си, вдъхновен от огъня на предстоящата битка. Разбира се - всичко ще бъде поставено на карта. Но колко кураж и сила може да има в действията на командир, който е притиснат от всички страни – на това отговаря военната наука и волята от главозамайващото изригване на сила! Каква сензация ще бъде, ако армиите, обединени от север и юг заобиколят и унищожат масата съветски войски на територията на Райха - както в началото на лятото на 1941 г.!

Всичко беше покрито в мрак и мълчание - както в Ардените. Сред командващите като ентузиаст пристигна Гьоринг. Той имаше ярък успех сред войниците ни, към които се обръщаше с подкупващо добродушие. Той беше излишно обемен, облечен с няколко палта, висящи едно над друго, с невероятен цвят на филе от съомга. Можеше да се обърка с огромна медицинска сестра, облечена като сръбски генерал. От джобове на гърдите си вадеше като бутилки с биберон големи пури. Всеки получаваше част от този прекрасен резерв.

В нощта на 15 срещу 16 февруари 1945 година неочаквано се откри неизбежността от големи военни операции – на тънката ни полоса за начало на атаката с непрекъснат грохот пристигнаха три бронирани дивизии, оръдия и камиони.

Досега нашите валонски полкове не знаеха нищо за плана за настъпление. Отначало войниците се споглеждаха с изненадани очи: „Какво става?“ Скоро след това ги обхвана радостен ентузиазъм. По изгрев танковете тръгнаха напред. Това беше настъпление!

Последното настъпление

На 16 февруари 1945 г., върховното немско главнокомандване хвърли в контраатаката на Източния фронт всичко, останало от мобилните си сили и по-специално – бронираните части.

Химлер изнесе огнена реч към войниците. В тази реч той повтаряше и подчертаваше мисълта: - „Напред! Напред през калта! Напред през снега! Напред през деня! Напред през нощта! Напред, за да освободим земите на Райха!“

Достигайки Ландсберг, трябваше да заобиколим огромната съветска армия, която вече беше достигнала и прекосила дер срещу Берлин.

Ако офанзивата на Зеп Дитрих за Бреслау успееше, ако в крайна сметка всички се бяхме съединили в Полша при Лодз, то ехото от тази зимна победа би било оглушително.

Тук Химлер се надяваше на успеха на операцията, която не успя да запази фронта в края на декември 1944 г.; Вместо клещите Ардени-Елзас, трябваше да успеят клещите Померания-Словакия.

Генерал Щайнер, чиято армия трябваше да нанесе най-силния фронтален удар, в навечерието на битката се радваше:

- „Тази година отново ще бъдем на Днепър!“ - повтаряше непрекъснато и ме тупаше по рамото.

Но в щабовеите обръщаха повече внимание на трудностите и препятствията. Атмосферата беше същата като в Монтмирал, когато Наполеон хвърля своите последни мълнии, трепетни като огън - но и най-призрачни и ефимерни.

Военните специалисти не се заблуждават с фантазии. Но всеки - експерт или лаик знаеше, че върху кървавата кърпа ще бъдат хвърлени последните карти.

Като немоторизирани единици, валонците не участвахме в първия удар.

Трябваше да пропуснем вълната на атаката и да я подсигуриим в случай на флангова контраатака на врага. Германският командващ се страхуваше от отговора на съветите с цел отрязване на бронираните дивизии на Райха на западния фланг, като се нахвърлят в контраофанзива в южния край коридора.

За да предотвратим тази опасност, в нощта преди голямата кампания получихме заповед за разширяване на зоната за сигурност - поспециално да отблъснем врага и завоюваме известния хребет Линденберг, превзет от нас на 9 февруари призори и откъдето тръгнахме следващата нощ.

И втория път операцията успя. Усилената с подкрепления рота твърдо се укрепи на хълмовете. Тя се командваше от героя на естонския фронт лейтенант Капел - млад гигант с лице с цвят на тухла, упорит, скромнен, излъчващ най-чистите достойнства и добродетели.

Нашата флангова охрана също се премести в югозападната част на билото по линията на височините и завзе от врага една стратегическа точка на два километра зад основната ни линия.

При обичайната бързина на валонците, в десет сутринта задачите вече бяха изпълнени, така че успях да отида до южната част на Реплин, откъдето трябваше да тръгнат моторизираниите дивизии...

От първите минути бях неприятно изненадан. Атаката не бе започнала в пет сутринта, както е разпоредено. Танковете тръгнаха в атака чак в десет часа.

Устрои се в едно от нашите картечни гнезда и не изпусках от поглед никаква подробност. Германските танкисти все още имаха висок стил. Те бяха с по-малък боезапас, но бяха перфектни в координацията на бойните действия.

Руснаците имаха огромен брой противотанкови оръдия. Много от нашите танкове пламнаха подобно на овощни дървета в разцвет, докато останалите стигнаха до гората, покриваща склона. Но други танкове се движеха по фланговете. Минаха през гората и дойде време пехотата със същата скорост да се хвърли в атаката.

Но тази пехота се оказа бавна. Това вече не бяха същите светкавично атакуващи части от миналото. На Източния фронт бяха паднали милиони войници. За да се запълни празнотата в обезкървените дивизии, отвсякъде бяха събрали помощен персонал и резервисти, които нямаха бойния дух, здравето, вярата, военно-техническата подготовка и тренираността на победителите от първата лятна кампания. Вече нямаше красиви млади офицери, които да командват и обучават новодошлите.

Чак към четиринадесет първото селище - Брелентин беше превзето, като идеята беше да бъде превзето сутринта - с изгрева на слънцето. Заради това отлагане ефектът от изненадата бе изгубен.

От средата на нощта, сред грохота на германските танкове в поход, ние ловяхме руски радиопредавания, които искаха спешна помощ, подкрепления.

Миналите часове позволиха на врага да се прегрупира.

Разпитите на пленниците също ни поразиха. Според тях първата съветска бариера под Брелентин беше укрепена от още две танкови групи на участък от двадесет на двадесет километра. Пленниците казваха, че цялата област наоколо е осеяна с руски танкове. Те назоваваха имената на населените места, където бяха концентрирани тези танкове привеждайки подробности, които не позволиха да се усъмним в тяхната искреност.

Не виждах как е възможно на сутринта всичко това да се обърне със силите на резервисти. Ние също имахме много танкове - само на нашия участък в атака тръгнаха шестдесет. Други двеста и петдесет танка и

щурмови оръдия едновременно се врязаха в съветските бойни редове в Померания. Но им отговориха два-три пъти по-големи сили. Бяха подобри като оборудване и можеха да спечелят само със скорост, но началото на битката не беше такова.

До вечерта бяха завзети още две села. На юг пробивът беше десет километра. И това беше целият резултат.

Но щабовете вече отбелязваха острите контраатаки на руснаците. Червените влязоха в третото село, където се бе разrazil яростен дуел.

С появата на тъмнината самия център на офанзивата - Щаргард, беше подложен масирана атака от руската авиация. В ослепителната светлина на прожекторите в двадесет и два нула нула започна истинска касапница. Скоро горяха огромни пожари. Избухна склад с осемдесет хиляди бутилки от известния шнапс Мампе. След това пламна склад със сто милиона цигари. Избухваха цели улици. Въздушната бомбардировка продължаваше, без да прекъсва - вълна след вълна в продължение на няколко часа.

От нашите малки постове на десет километра южно от града усещахме как земята вибрира - като опънатата кожа на барабан. Над главите ни небето беше розово. Из целия район беше светло като ден.

В два часа сутринта ме извикаха в командния пункт на корпуса и трябваше да прекося този ревящ огън с колата. Генералът се беше разположил в една вила над Щаргард. Получих заповедите си.

Излизайки заставах в някаква градина. Под мен градът представляваше един горящ кораб.

Старите квадратни кули на средновековните църкви, мрачни и прави се открояваха на фона на гигантските факли. Те се съпротивляваха в този ураган - сякаш искаха да хвърлят към небето последния призив на вековете цивилизация, загиваща в този пожар.

Те бяха величествени - черни на червен и златен фон. Те никога не са били толкова красиви, никога не бяха носили такова грандиозно свидетелство. Бедните кули на Щаргард - черните мачти на пламтящ кораб - пет века те бяха божественият стълб на християнска Европа.

Тази Европа - изгорена жива, беше родната страна на всеки един от нас. Тези квадратни мрачни кули на изток бяха сестрите на великите кули

на Сен-Ромбита де Малин и с камбанарията на Брюж. Всички наши страни в Европа отекнаха като камбани. Чух в сърцето си ехото на тези песни на болка. И не можах да удържа сълзите си - сам на това осветено възвишение пред себе си пред лицето на тези стари кули, които все още оставаха над бездната, толкова силни и така черни и силни в скръбта си.

17 февруари 1945 г. трябваше да бъде решаващ. Тъй като диво атакуваха от въздуха, на земята не можехме да губим и минута. Или използваме този час, за да постигнем половината успех, или ще получим ответния удар.

Германските танкове, атакуващи от езерото Меду също се придвижиха напред. Според плана за настъпление се очакваше още първата вечер тези танкове да се съединят с танковете, които идваха от югоизток. Така всички сили на руснаците между река Ина и езерото Меду трябваше да бъдат обкръжени без възможност да реагират.

Всъщност малкият успех от предишния ден се оказа поражение, тъй като маневрата за обкръжаване бе разкрита преди да бъде завършена. Противникът имаше цяла нощ на разположение, за да се постави бариери и в двете посоки. Закъснялата атака определено би било по-трудна.

Но партията не беше загубена. На частите бяха дадени заповеди на всяка цена да се свържат двете линии на настъпление. Едва се беше развиделило, когато дуелът достигна най-горещата си точка. Десетки танкове горяха на бойното поле. Като стрели от небесните височини над нас пикираха цели ескадрони Юнкерси...

Поражение

Според логиката за развитие на ситуацията, под заплахата на две бронирани лапи, които се приближават зад гърба им, войските и техниката на съветите трябваше да отстъпят от вече почти завършеното обкръжение на под Штаргард. Преди началото изходния коридор на руснаците беше намален наполовина - широчината му беше максимум двадесет километра. Тези двадесет километра без съмнение щяха да бъдат отрязани сутринта на втория ден на офанзивата.

През нощта нашите разузнавачи внимателно се вслушваха в тишината, за да различат признаците за отстъпление на врага. Съветските танкове и тежко оборудване от Крюсов, определено трябваше да се изтеглят под прикритието на тъмнината.

Действително, нощните придвижвания бяха интензивни. Но шума, който чувахме, показваха действия противоположни на нашите предположения и желания. Прехвърлянето беше от юг на изток. Явно вместо да избягат от полузатворения обръч, руснаците се укрепваха!

На германската заплаха в тила си, съветите щяха да отговорят, като заплашат немския тил. В края на нощта те яростно атакуваха на петнадесет километра зад настъпващите дивизии на Райха и именно нашия невзрачен опорен пункт под Линденберг трябваше да получи най-тежкия удар.

Това беше разбираемо. Този, който държеше хребетите на Линденберг, държеше под контрол много комуникации в района. Оттегляйки се от този хребет руснаците мислеха, че той скоро ще послужи като отправна точка за втора атака за излизане от обкръжение, веднага щом се затвори на юг.

И двете страни рискуваха максимално сякаш с удоволствие – настъпващите пренесоха цялата си военна мощ на южната издатина, а защитаващите се укрепваха на изток вътре в самия сектор, в който бяха на три четвърти обкръжени.

Този съветски ответен ход не можеше да се хареса на германското командване, ако не беше уверено в успеха. Всичко което искаше, беше да се унищожи и да плени максималното количество жива сила и техника.

На разсъмване войската и техниката на съветите все още беше наполовина съсредоточена, но се чувстваха толкова добре, че ни нападнаха с рев и грохот.

И дума не можеше да става да отстъпваме. Руснаците, като и германците, по цял ден би трябвало да полагат максимални сили. Ще победи този, който хвърли напред последния си танк и последния войник.

Германското командване в Щаргард си даваше сметката, че участта, която очаква стоте и седемдесет войници, защитаващи височините на Линденберг ще бъде особено жестока. Нямаше нито един танк, който да ги подкрепя. Всички танкове, всички противотанкови оръдия и цялата артилерия бяха на юг. Изтеглянето на техника за отбранителни действия по фланговете означаваше да се намалят шансовете да затворят обкръжението и да диктуват волята си на противника.

На 17 февруари на мое разположение наистина нямаше тежка техника, с изключение на два бронирани влака на Луфтвафе. Те не можеха да се придвижат на юг, тъй като железопътната линия бе прекъсната.

Затова ми ги подариха по царски. Те ни помогнаха ефективно, въпреки че бяха бързо открити и поляти с дъжд от ракети Катюша. Но не можах да предотвратят неизбежното.

Съветските танкове обстрелваха нашите другари от всички страни. След няколко часа снабдяването им стана невъзможно. Ужасна бъркотия се простираше по протежение на фланговете и тила. Малкото проходими зони бяха контролирани от съветските танкове. След голяма трудност сутринта евакуирахме ранените, като ги промъкнахме през бъркотията под непрекъснат обстрел. Опитахме да изпратим подкрепления - едва половин дузина войници успяха да минат през баража от куршуми от съветските позиции - останалите бяха покосени и изчезнаха в блатото.

Лейтенант Капел запази пълно хладнокръвие. На всеки четвърт час той ни съобщаваше по радиото кратко обобщение на ситуацията. Руските танкове умело се държаха извън обсега на Панцерфаустите. Метър след метър те помитаха с огън нашите позиции. Вече имахме много убити. Но съпротивата на нашите другари беше достойна за възхищение.

На Капел му беше заповядано да задържи височината за двадесет и четири часа - двадесет и четири часа, които трябваше да решат победата или поражението на цялата операция по обкръжението. Съветските танкове го атакуваха толкова яростно, че трябваше доброволци да напуснат позицията и въоръжени с Панцерфаусти да пълзят на открито срещу вражеските танкове.

Един от нашите млади офицери даде пример на войниците - два пъти ранен и чувстващ, че ще умре, предпочете да се жертва, отколкото да чака смъртта – с изтичаща кръв той пропълзя близо до танка и изстреля фаустпатрона, но неговият снаряд не проникна в бронята и разкъса нашия герой.

През нощта, както и преди Капел остана непоклатим. Бяха унищожени два вражески танка, но другите смазваха и заемаха много от нашите позиции.

На юг немските клещи все още не бяха затворени. Танковете на Райха напредваха, но танковете ИС на съветите бяха почти неуязвими. Един от тях – широк като баобаба блокира пътя и остана около час на пътя при

изхода на селото. Бе застанал до стената на една къща и никой не можа да го помръдне.

В тази отчаяна ситуация в битката влязоха Щуките. Всичките изходи от селото бяха изрити от бомбите и всеки беше сигурен, че този път всичко е свършило. През облаците прах видяхме как през руините пропълзя вражески танк. С парчета от стени и покрив на бронята, той се втурна в атака. Беше обстрелван със снаряди, но той продължи и невредим изчезна в горичката от южната страна.

През нощта оставаше да преодолеем още четири километра. Само четири! И това бе всичко. Тези четири километра!...

Германските танкове от изток и от запад десет, двадесет пъти се хвърляха в атака. Съветските танкове, противотанковите оръдия и пехотата не отстъпиха и с контраатаки не позволиха обкръжението да бъде завършено. Трябваше да се спре и последния удар да се отложи за следващия ден.

Не беше съдено германските танкове да се съберат. И 18-ти премина в отчаяни усилия. Вместо да преодолеят четирите километра, за да се осъществи обкръжението, на сутринта двете немски офанзивни стрели предадоха позициите си.

Врагът успя да изпрати подкрепления. За четиридесет и осем часа пристигнаха много съветски танкове и противотанкови оръдия, които се нахвърлиха върху германците, които бяха изтощени от атаките си и защитата на селата, превзети на много скъпа цена.

Трябваше не само да се откажем от идеята за голямата офанзива при Ландсберг. Дори и първият етап - началната фаза на операцията не беше завършен.

Клеците се разтвориха. От този момент операцията беше обречена.

На своята височина при Линденберг, нашите нещастни другари яростно изпълняваха получената заповед. Никой от тях не допускаше мисълта, че един ден някой би могъл да каже за тях, че не са достигнали границите на саможертва, за да дадат възможност на техните приятели - германците, които се бориха на юг, опитвайки последния си шанс!

Нашите ранени се сражаваха като и останалите и обливайки се в кръв предпочитаха да загинат в битката, отколкото да бъдат доубити с приклади или лопатки.

На лейтенант Капел му бяха останали шейсет и седем войника. Те загинаха на място - борещи се от изгрев до три следобяд. Капел спокойно докладваше за последните фази на агонията. Съветските танкове били навсякъде. Хората се борели отчаяно в малки огнища на съпротива. Накрая останало едно малко островче с командния пункт, заобиколено от вихрена орда бандити.

Когато мелето идвало към края си, Капел - сериозно ранен, но все още стрелящ с пистолета бил изправен, доколкото може в цял ръст пред втурналите се към него руснаци. На метър и половина от тях той се застрелял.

Само четирима от ранените, които бяха забити до шия в блатната вода, бяха видели последните минути на драмата. През нощта, през ужасното блато те стигнаха до нас. Двама от тях умрели от изтощение в калта. Двамата други, полумъртви бяха открити от наш патрул.

Тази саможертва на валонците в Линденберг предизвика силно покачване на духа сред немските дивизии в Померания. За това съобщиха в сводките и цялата армия отчете този героичен подвиг. Героите бяха посочени в съобщението на щаба на Върховното главнокомандване.

Капел бе посмъртно представен за Рицарски кръст. Скромно, тихо, както и шестстотинте героя в историята на Белгия, паднали за Чест и Вярa.

На юг поражението изглеждаше непоправимо. Последният германски опит да се изправи фронта на изток се провали. И все пак можехме да се надяваме, че загубите на бойна техника на противника ще забави атаката им срещу Щаргард.

Тази надежда не беше оправдана. Излезлите от строя съветски танкове бяха заменени с още много нови. Трябваше да се оттеглим от позициите си, потопени в кал.

Бронираните и моторизирани дивизии на Райха също се оттеглиха така бързо, както и бяха дошли - тъй като планът за пробив към Ландсберг беше изоставен, танковете и камионите изчезнаха следващата вечер. Те бяха необходими под Кюстрин и оставиха дълбоки, незакрити проходи, позиции без артилерия и с открита заплаха от юг.

Германската сводка едва спомена за тази неуспешна офанзива - бившата последна надежда на Източния фронт. Тя беше отбелязана с няколко фрази като локална контраатака с местно значение.

Отдохме в предишните си стрелкови гнезда-окопи. Зад гърба ни като разрушено гробище в руини стоеше мрачния, разбит и разкъсан Щаргард.

Потопът

От немската офанзива от 16 февруари 1945 г. в направление Ландсберг, от придвижването на цистерни, камиони и оръдия, които наблюдавахме по време на четири дни, като трофей остана само едно скромно село на име Бралентин и няколко ферми.

Войната ставаше безсмислена. Голямата офанзива на запад в Ардените-Елзас също не успя. На Западния фронт вече нямаше друга възможност да се отвоюва някакво предимство.

На изток аналогичен неуспех претърпя и замислената от Химлер контраатака. Стана очевидно, че всеки опит да се отрежат съветските войски е бил напразен. Руснаците бяха десет пъти по-силни от нас в жива сила и особено във въоръжение. От този момент само магическата употреба на ново оръжие в последната минута можеше да предотврати победата на комунистите и англо-американските им поддръжници.

В момента Райхът държеше тигъра за опашката. Западът беше без войници. Изтокът беше напълно обезкървен. Няколко танкови дивизии все още се носеха насам-натам, за да предприемат нещо от Щетин до Кюстрин, от Кюстрин до Дрезден, рискувайки всичко. Освен тях фронтът представляваше отделни огнища на съпротива. Може да се каже - без танкове и боеприпаси.

Една изключително строга и тежка заповед, предадена по телефона забраняваше на мен и на всички командири на дивизии на фронта в Померания да харчим на ден повече от шест-десет снаряда, в зависимост от калибъра!

Какво? Руснаците настъпваха! Нашите оръдия стреляха няколко минути и след това оставаха мълчаливи до следващия ден!

Армията, разкъсвана от фантастичен дъжд от олово трябваше да понася ударите на вражеските части - почти незасегнати от загубите, съпроводени от танкове пет, десет, двадесет пъти повече от нашите!

На всеки участък дуелът протичаше по един начин – няколкостотин лишени от всичко войници, изтощени от умората, от калта и хилядите снаряди трябваше да устоят на лавината на врага - покачен на бронята на многобройни ревящи танкове, заличаващи всичко по пътя си.

След неуспеха на последната офанзива бяхме по-сами от всякога. Нашият участък приличаше на дълъг рибешки гръб. Опашката беше в Щаргард, главата при селата Кремсов и Реплин на юг. Левия ни фланг минаваше по река Ина (основното течение) и по протежение на направлението Щаргард-Шьонеберг. Десният фланг (запад) беше линията на притока Ина - към село Шребелов и фермата Колин. От момента, в който височините на Линденберг паднаха в ръцете на съветите, двата последни населени пункта постоянно се обстрелваха. Покривите бяха унищожени, последните домашни животни бяха загинали в оборите.

Пътищата бяха практически непроходими - бяха обстрелвани от стотици снаряди. Трябваше да се носим с луда скорост на нашите Фолксвагени, веднага щом по пътя чуем стрелба.

Руснаците ставаха все по-силни. Виждахме го, усещахме го, но нищо не знаехме с точност. В продължение на седмица не бяхме взели никакъв пленник. Вдъхновени от успехите и с танкове до тях, червените бяха неуязвими.

През последните седмици на войната на Изток през 1945г. ни трябваша повече войници, за да пленим един език, отколкото да завладеем цяла провинция в СССР през 1941 г.

Но тези езици - било то космат монгол, калмик или сибирски затворник бяха необходими на командването. Поради това получихме заповед от армейския корпус, според която през нощта вдигнахме двеста души, за да получим един език.

Беше ни дадена цел - голяма ферма, наречена Карлсберг и разположена на запад от Шребелов - просторна четириъгълна тухлена къща с дълга веранда и складови помещения, където руснаците здраво се бяха укрепили.

Трябваше да заобиколим врага, да го примамим в ръкопашен бой, да загубим десет войника, двадесет, ако е необходимо, но така, че един или двама зашеметени, космати и вонящи пленника да бъдат заведени в щаба.

Операцията започна в девет часа вечерта. Част от нашия отряд от Колин тръгна с падането на сумрака, и възможно най-тихо мина през блатата, за да се насочи към западната част на Карлсберг, т.е. към тила на врага. В това време останалите извърши отвличаща атака от север. За такава атака валонците нямаха равни по целия Източен фронт. Втурнаха се към врага с котешка пъргавина. Успехът бе пресметнат с математическа точност.

В двадесет и четиридесет и пет оръдията ни откриха огън по фермата в Карлсберг. Сградата се запали. Тази вечер имаше силен вятър. Помещенията, в които имаше огромно количество вълна избухнаха с феерически огън. Шестстотин овце изгоряха живи в двойните ясли. Повдигнати от вятъра в небето излитаха милиони златни нишки.

В този момент от север и от запад нашите хора се втурнаха, за да изтласкат врага към нашите позиции. Неприятелят фанатично се бореше в този огнен пъкъл. Около всички постройки се виждаха светлините на автоматичните откоси. Всичко беше като театър на сенките - скачаха, бягаха, падаха.

В двадесет и един и четиридесет и пет излетя зелена ракета - сигнал, че езиците са хванати и нашите момчета се оттеглят към позициите ни.

Имахме относително големи загуби. Въпреки че не превзехме нищо, нито педя земя - нашите атаки се разбиваха в защитата на врага. Само свещената душевна искра на нашия народ и неукротимият порив позволиха да свършим работата си. И все пак имаше любопитен случай - в края на битката въпреки пожара, артилерийския грохот и стрелбата от всички страни двама азиатци продължили да спят като мъртви в наблюдателните си укрития пред фермата! Трябваше да ги събудим и да ги заведем на нашите позиции.

Карлсберг горя цялата нощ и огнена виелица метеше линията на хоризонта.

Отидох при генерала в армейския корпус, за да доставя няколкото меднолики мъже, от които имаше нужда. Разпитът ни убеди. Те показаха на германското командване, че атаката срещу Щаргард е подготвена и основният удар ще бъде нанесен на изток от Ина. И наистина –

следващият ден руснаците се отправиха към Бралентин и Реплин, отбранявани от немски и холандски части на СС. Форсираха Ина в основното ѝ течение и се приближиха до Шьонеберг на около двадесет километра югоизточно от Щаргард.

Как може да се удържи фронта, ако си лишен от тежка отбранителна техника? Шьонеберг падна. Няколкото германски танка, загубени в тази тридесет километрова дупка неуспешно се опитаха да спрат потока на настъпление, излязъл на оперативен простор. Съветските танкове отвориха целия сектор на германския фронт на изток от нас и като на състезание се втурнаха по магистралата Шьонеберг-Щаргард.

От тях бяхме разделени само от главната Ина и лек склон. Дебелите гърбове на вражеските танкове се строяваха в боен ред пред очите ни - един по един, достигайки височината на нашия команден пункт. До следващия ден битката се водеше зад гърба ни. Трябваше да се обърнем на североизток, за да наблюдаваме напредъка на руските танкове.

Въпреки урагания шурм, колинските укрепления на югозападната издатина издържаха. От разрушените села, пустинните улици, осеяни с хиляди осколки и отломки миришеше на катастрофа и смърт. Но нашите хора не беше изтласкани от врага нито от разрушените къщи, нито от картечните им гнезда. Но беше напразно да се надяваме, че ситуацията може да се промени към нещо по-добро.

Получихме заповед да се оттеглим от Колин и Щребелов и всички сили от тези населени места да бъдат прехвърлени на плацдарма на Кремсов, който затваряше втория път към Щаргард.

Поверих отбраната на един от най-известните ветерани от Донец и Кавказ - майор Жул Матийо. Въпреки всички шансове, той се държеше с отряда си в този напълно разрушен от врага град.

Руснаците опитаха да заобиколят Кремзов от запад. Там нашите укрепления бяха подготвени набързо и бяха почти открити. Десет пъти бяха пометени, разбити и издухани от врага, но десет пъти отново бяха завземани с ръкопашни схватки. Навсякъде лежаха тежки като олово подути трупове.

Само танкове можеха да ни спасят. Взех от армейския корпус четири немски танка - четири! Те се отправиха да ни помогнат. Преди това събрахме цялото гориво, което ни беше останало. Но едва бяха тръгнали към позицията под Кремзов, когато ни взеха два, а останалите два имаха

само по четири снаряда. Но така и не можахме да ги използваме, защото също така бяха отзовани заедно с всичките им прекрасни боеприпаси, оставяйки ни да се грижим сами за себе си. Те бяха отклонени, защото по пътя към Шьонберг ситуацията ставаше все по-трагична. Всичко се разпадаше, фронтът се рушеше. От нашия команден пункт не изпускахме никакви подробности. Руските танкове се движеха покрай къщите и гробището.

Когато бяха минали много километра зад нашия участък, получихме заповед да напуснем Кремзов и повече или по-малко да изравним линията. Но подравняването беше илюзорно, тъй като в тила ни се чуваше не само грохота на съветските танкове, но се чуваше и стрелбата на пехотата, съпровождаща танковете и преминала през нощта главното течение на Ина. Нямахме никакво съмнение, че за много кратко време нашите войски ще бъдат обкръжени.

Щаргард в ръцете на съветите

В събота, 3 март 1945 г., Щаргард падна.

Между стария померански град и нашата временна, построена, доколкото е могло линия, имаше само едно голямо село – Витишов и кръстопътя близо до Ключов, където имаше захарен завод.

Две седмици преди това цялата територия и хангарите на завода гъмжаха от германските танкове, пристигнали за офанзивата. Сега това беше пустиня, по която вървеше колата ми.

От сутринта вражеските танкове се придвижваха в посока югоизточните предградия на Щаргард. Съветската пехота още веднъж форсира Ина много близо до града и зад гърба ни отрязва пътя до Витишов. Веднага хвърлих натам една рота, но беше твърде късно - пътят беше затворен. Около нас свистяха стотици куршуми. Един от тях проби яката на шинела ми на нивото на врата. Навсякъде боя се водеше от къса дистанция. Измъчвани от умора и безпокойство нашите хора бяха придобили зеленикав тен. Те обстрелваха врага прилепнали към хлъзгавия или скалист насип или потънали в силозна яма за цвекло с тежка миризма.

Враговете излизаха от калните валежи със стотици - като кафяви и виолетови квакащи земноводни.

Сърцето на отбраната под Витишов беше един старши офицер от белгийската армия - майор Хелбо, тогава началник щаб на дивизията, герой и свършен идеалист. Син и внук на двама белгийски генерали - и двамата бяха военни министри, той носеше на униформата си Железния кръст първа степен - боен орден от битката при Исер от 1918 г.

Вдъхновени от смелостта му, на юг от Витисхоф нашите войници не се стреснаха, макар че бяха на осем километра от стените на Щаргард, нападнат сутринта от руски танкове. Останали последни на южния и югоизточния участък, те се впиха и сраснаха със земята, непрекъснато атакувани от изток и под постоянна заплаха от югозапад.

Ротите стоически издържаха на всичко до самия край. Разгромяваха ги една след друга. Разкъсан от шрапнел агонизирал втория лидер на рексистката младеж - младши лейтенант Пол Мезета – поет и пламенна душа, истински рицар, който въпреки ужасните рани от кавказката кампания изрази желание отново да заеме своето място в боя.

От батальона на Дитрих останаха само 100 бойци. Те сипеха проклетия, стреляха, контраатакуваха, търкаляха се в кървавата каша с киргизи и монголи, но нищо не можеше да ги пречупи.

Според шума на танковата битка решихме, че руснаците трябва вече да са в самия Щаргард. Нашето положение беше изключително сложно. Въпреки че се намирахме в края на изолираната южна издатина и под постоянна и все по-голяма заплаха от обкръжение, от средата на деня не бяхме получили никаква заповед от дивизионното командване - нищо, което да ни ориентира.

Стана пет вечерта. Изглеждаше неизбежно да попаднем в ръцете на руснаците. Струваше ми се нечувано, невъзможно просто така да ни изоставят на милостта на съдбата. Скочих в колата си и тръгнах да търся генерала. Без да допускам, че вече всичко е приключило влязох в Щаргард и едва успях да завъртя волана, за да обърна към предградията - по улиците вървяха руски танкове.

До железопътния мост между куфарите си лежаха телата на мъртви жени, поразени от откоси. В северозападната част на града съветските танкове бяха в боен ред от двете страни на пътя към Щетин.

На няколко километра оттук, в армейския корпус научих, че нашият щаб, който се намираше в Щаргард, беше пометен от настъпващия противник през втората половина на деня и генералът изчезнал.

Армейският корпус ни изпратил закъсняла заповед да се оттеглим, но мотоциклетистите за свързка очевидно бяха спрени по пътя.

Рязко обърнах и се понесох към Витишов. Имах късмет да се добера до един от нашите телефонни кабели. Прерязах го и включих преносим телефонен апарат и така успях навреме да изкомандвам и координирам оттеглянето на нашите хора.

За да не попаднат в обкръжение моите войници се отправиха на югоизток и направиха широк обход в западна и северозападна посока по протежение на езерото Меду. Оттам те трябваше да се отправят в посока към Щаргард и да заемат позиция в североизточната част на града.

Уморени и разбити от тези десет дни и десет нощи на борба нещастните бойци трябваше да извършат нощен марш от двадесет и пет километра, в лепкава кал и мек пясък, под постоянната заплаха от обстрела на врага, който можеше да отреже пътя на изтеглянето.

Имаше и забавни истории. Един от нашите взводове, който в нощта се движеше по пътя от Витишов не бе разбрал съвсем точно устната заповед и не бе оценил правилно диспозицията си. Предпочитайки да съкрати пътя си той се бе насочил право към Щаргард, както аз бях направил в края на деня. Взводът бе минал под строй и с оръжието си през града, зает от руснаците вече няколко часа. Тъмнината на нощта била навсякъде. Постове на червените били на железопътния мост. Те взели нашите хора за свои. Нашите, пък взели тях за германци.

Минали през целия град и без нито най-малък вик или аларма излезли от града в северозападна посока. Тогава видели пред тях светлините на руските танкове. По команда ги заобиколили през глината и черните полета.

Пристигнах на новото ни място в девет вечерта и намерих пълен хаос, пълна анархия. Два батальона от организацията на Тод, които бяха изпратени за изграждането на нова линия от укрепления, отстъпваха с луда бързина:

- Танкове! Руснаците са тук! – крещяха.

Един германски танк, отстъпващ от изток бе взет за съветски и бе станал причина за всеобщата суматоха.

Беше много трудно да получим каквато и да е информация. Руснаците действително трябваше да държат широка зона на североизток от Щаргард.

За свръзка с мотоциклети имах един войник, а с мен имаше още двама. Оборудвах командния си пункт в съответствие с получените заповеди и поставих мотоциклетистът на един пуст път на три километра пред селото, за да може да докладва за появата на вражески танкове.

До изгрева на слънцето пътят все още беше празен. Нашите войници идваха от запад разпръснати, на неорганизирани групи, до ушите в кал, клатещи се от едната страна на друга като метрономи, без да знаят нищо, без нищо да съобразяват. Командването на корпуса поиска да ги постави на позиция в рамките на час. Това беше все едно да построиш каменна ограда на върха на планината.

Тези хора не бяха в състояние да се бият и минута. Отправих ги към някакви празни ферми и скоро легионът хъркаше като ескадрила Юнкерси. Чисто символично поставих на югоизток младшите офицери на пост. Врагът трябваше също да е изтощен, тъй като до нощта нямаше никакво движение и от негова страна.

В осем сутринта на следващия ден вдигнах малкото си поободрени войници и ги изпратих на наблюдателните им пунктове. Там те не успяха да поскучайт – към нас като ураган се движеше вълна от петнадесет съветски танка, после друга от двадесет и един.

Преследвани от танкове

На 5 март 1945г. все още бяхме на Ина. Но вместо да бъдем южно от Щтаргард на пясъчния масив, който разделяше двата клона на реката, бяхме на север, оседлали по двата бряга само едната Ина.

Студеното слънце отново се издигаше. Едно срещу друго от двете страни на реката бяха разположени две села - Люебов и Саар. Левият бряг, отчасти бе покрит с висока гора. Десният беше гол - монотонен кафяв пейзаж, леко пресечена местност, нарязана само от насипа на релсите зад къщите на Люебов.

Първата вълна от съветски танкове се движеше към подхода на това село. Когато всичко започна проверявах на картата нашите позиции до Саар. На всеки бряг имахме само по един скелет на батальон.

На участъка ни нямаше нито един танк. В този момент петнадесет тежки съветски танка се втурнаха през Люебов. Нашите войници се съпротивляваха, притичвайки от къща на къща. На сто метра от тях, от другата страна на реката, поставих всички наши оръдия, които да задържат съветската пехота, напредваща заедно с танковете под Саар.

Половин час по-късно нашите войници бяха отблъснати в долината зад фермите - виждахме как се опитват да избягат към железопътния насип, за да формират нова линия за отбрана, а съветските снаряди падаха около тях като дъжд.

След всеки снаряд двама или трима души оставаха да лежат като зелени петна по червеникавата земя. Останали те валонци бяха притиснати към реката и нямаша друг избор, освен да преминат през нея в коритата за пране и така тази импровизирана флотилия стигна до нашия бряг.

Сега към подстъпите към Саар започнаха атака двадесет и един съветски танка. Успяхме само да видим как стените се срутواха около нас - тези чудовища вече бяха влезли центъра на селото.

Един от нашите хора, който се бе скрил зад вратата на църквата успя да прекрати за няколко минути тази атака, удряйки с панцерфауста главния танк.

Но какво можехме да направим! Само тези, които бяха оцелели след тези ужасни седмици в края на войната на Източния фронт можеха да възкресят в паметта си това клане, което последва след това. Ние всъщност нямаше бронирани машини. В нашия трети танков корпус бяха останали само тридесетина танка, от които ние разполагахме с десетина. И тези няколко танка трябваше ден и нощ да контролират участък от седемдесет километра!

Затова пък само на померанското направление руснаците имаха четири хиляди! В този понеделник само към две от нашите височини се движеха тридесет шест. И нямаше нищо, което да ги спре! Нищо друго освен собствените ни гърди и фаустпатроните!

Да се защитава единствено с фаустпатрони е добре само във филмите. Всъщност успешните попадения бяха редки. Трябваше да се изчака танкът да се приближи и да се стреля от упор. Ако снарядът е само един и ако попадне в жизненоважно място – това е си е късмет! Но често танкът оставаше в строя, още повече че танковете често вървяха като

вълна, която предварително помиташе всичко по пътя си. Пламъкът от панцерфауста с дължина от пет метра издаваше стрелеца. Дори ако той унищожеше танк, то друг танк за секунди разстрелваше стрелящия с картечни откоси.

Във всяка част имаше великолепни герои, които до последния ден унищожаваша танковете с фаустпатрони. Това трябваше да се прави, тъй като няхаме нищо друго. Но войникът, поемащ този риск, беше почти сигурен, че ще загине.

Заповедите бяха драконовски трудни. Те не отчитаха никоя страна от нашето положение - нито психологическа, нито морална, нито политическа.

Само едно ужасно нещо – Дръжте се!

Не трябваше да отстъпваме. Дори да бяхме заобиколени от всички страни трябваше да се държим, да се прилепим към земята и да се изложим на унищожение.

Генералът, напуснал позицията си беше обречен. За месец боеве в Померания имаме осемнадесет смени в командването! Командващите армии, корпуси, дивизии излитаха като топки за тенис. В крайна сметка дори не знаехме кой ни командва. Но всеки генерал, чувствайки нестабилността на позицията си даваше жестоки заповеди, независимо дали са изпълними.

Моят батальон под Люебов, преследван от танкове и наполовина разбит беше блокиран на десния бряг на Ина. След оттеглянето от Саар ми оставаха само сто и петдесет войника и нито един танк за отбрана. Командният ми пункт се намираще в едно село на северозапад от двете превзети села. Това село беше абсолютно невъзможно да се запази с шепата войници, останали при мен. И въпреки това от мен се изискваше да се държа.

Цялата долина беше осеяна с нашите ранени.

Пребледнели от болка и ужас виждахме как ги доубиват – съветските пехотинци вървящи сред танковете разбиваха черепите на нашите нещастни другари със сапъорните си лопатки. Един от ранените напразно махаше с бяла кърпичка над главата си – както и на всички останали, черепът му беше разбит.

На моя участък все още имаше няколко немски оръдия. Поставих ги на позиция на входа на селото и по стария си навик заповядах да чакат до последната минута, за да стрелят от упор по вражеските танкове.

Под този огън танковете на червените се оттеглиха в дъбовата гора и временно се заеха с обстрела на къщите, които започнаха да падат върху гърбовете на щабните ми офицери и свързочници.

В югоизточните покрайнини на селото нашите хора импровизираха отбрана. Духът им беше невероятно силен - независимо от катастрофалното положение.

Редовно информирах новото седалище за хода на събитията, което несъмнено щеше да продължи само няколко часа. Щабът ревниво беше оставил при себе си дванадесет танка, определени за югоизточния и източния участък. По телефона щабът категорично твърдеше, че срещу нас няма и един съветски танк!" Накратко - ситуацията беше направо рай.

Но едновременно с получаването на тези официални уверения, със собствените си очи виждах как нашите нещастни ранени бяха в пълната власт на безмилостните танкови снаряди. Те се хвърляха на земята, опитваха се да пълзят, но снарядите не ги пожалиха. Ако врагът може да изразходва толкова много боеприпаси за такава ужасна игра - тогава какво може да ни очаква след това?

Изпратих в щаба един от моите офицери за свръзка - лейтенант Тони Гомбер - висок, с проникателен ум. Теоретично той служеше за свръзка, но всъщност неговата задача беше да се ослушва и да се оглежда.

Докато спокойно ми казваха, че можем да бъдем абсолютно спокойни на височината, където се намирахме, немските разузнавателни самолети току-що бяха информирали щаба, че към нас се движи колона от четиридесет и един танка!

Четиридесет и един танка! Нашият офицер скочил на мотоциклета и полетял, за да предупреди, но вече воювахме сред рухналите къщи. Танковете ни притискаха от всички страни.

Чакаше ни още една изненада. Опитвайки се да се свържем с нашия десен фланг, един от патрулите ни намери мястото празно. Съседите ни бяха изчезнали.

Руснаците пробиха през тази празнина в югозападната част на гората.

На изток левият ни фланг също беше атакуван и напълно разбит, като вечерта съветската пехота мина през Ина доста далеч от нашата линия на отбрана.

Ето при какви обстоятелства поехме удара на ревящата маса от четиридесет и един танка. За десет минути те разбиха нашата линия на отбрана на двадесет места.

Разпръснати в многобройни групи, нашите момчета изстреляха последните си фаустпатрони и под огъня се опитваха с последни сили да се доберат до западния край на гората. Руснаците се втурнаха по улиците на селото. По телефона щабът постоянно ми повтаряше:

- Спокойно! Дръжте се! Всичко е наред!

Здрачът се спусна и видяхме едно невероятно зрелище – съветските танкове запалиха светлините си - като автомобили по магистрала отпреди войната. Те се спуснаха право към гората, откъдето преди няколко часа германската артилерия се бе оттеглила.

В селото руснаците играеха дяволския танц - завзеха всички ферми. Бяха ни останали петнадесет души, укрепили се в северната част на селото, на ръба на гората. Като по чудо успях да домъкна телефона си - все още цял и невредим. Сред този грохот се обадох в щаба:

- Съветската пехота идва от всички страни. Фронтът е напълно разбит.

Вярвате или не, тук има четиридесет танка. Нямаме нито едно оръдие, за да защитаваме гората. Руските танкове ще влязат там. Разбирате ли?

За отговор намериха само една дума:

- Дръж се!

И с помощта на вятъра да спрем четиридесет тежки танка.

В осем часа вечерта при мен бяха останали четирима души. Току що и телефонът ми умря. Цялата комуникация беше загубена. Към нас се

бяха втурнали много танкове, за да преодолеят първата защитна линия в гората. Пожертвахме последния ни останал фаустпатрон. В същия миг това ни струваше разрив на танков снаряд точно пред нас, който повали един от тримата ми оцелели войници и рани друг.

По всякакъв начин трябваше да опитам да събера разпръснатите в гората войници. Шофьорът издърпа ранения и убития до моя Фолксваген, скрит в храстите. През трещящите и пукащи от куршумите клони стигнахме до едно село в края на гората на пет километра северозападно.

По пътя не срещнахме нито един пост, нито едно противотанково заграждение от струпани клони. Въпреки непосредствената опасност, за врага всичко беше чисто и свободно.

Селото беше дълго един-два километра и беше пълно с оборудване за полевите болници и щабове на всички разпръснати части. Никой нищо не подозираше. Във всяка ферма с апетит ядяха вкусна храна, на масите супата димеше.

Исках да продължа да се надявам, че съветските танкове няма да преминат през тази голяма и непозната гора през нощта. Заваля сняг на големи парцали. Какво ставаше с моите войници? Как ще излязат от това клане, разпръснати между тези борове,? Дали навреме ще стигнат до село Августенвалде от другата страна на гората, където бях дал заповед на офицерите да събират войниците си, ако в тъмнината танковете ни отрежат един от друг?

Представих си как минават по компас десетки километри през лабиринта от борове. После отново си представих танковете с техните огромни фарове. Къде бяха те сега?

Августенвалде

Беше единадесет вечерта. Битката беше в разгара си, създавайки голям шум, но не преживяхме за първи път такава бурна нощ. Искахме да си починем няколко часа, до разсъмване да стигнем Августенвалде, после до Алтдам, където в съответствие с получената заповед от корпуса бяха прегрупирани остатъците от нашата дивизия.

Снегът беше още по-дебел. Няколко пъти шофьорът влезе, казвайки, че в стената удрят куршуми. Оставих ги да удрят, щом така им харесва.

До къщата се разнесе мощен рев. О, познавахме този трагичен рев. Само танкове можеха да реват така силно и глухо. Скочих към вратата. По пътя към селото светеха розовите езици на излитащите снаряди. Танковете вече бяха преминали петте километра гора!

На снежния хоризонт се виждаше как навсякъде излитаха букети нощни цветове. Стотици камиони се носеха в двете посоки. Колоната германски автомобили, излизащи от магистралата отиваше право срещу танковете на врага. Друга колона отчаяно искаше да върви срещу течението. Пътят беше тесен. Куршумите рикошираха от металните панели или пронизваха автомобилите. Светлината на пожарите и експлозиите беше такава, че беше светло като ден.

Нямаше никакво съмнение, че скоро този ориенталски керван ще бъде пометен. Съветските танкове вървяха право към нас – чуваше се ужасния им рев.

Успяхме да избутаме моя Фолксваген през покритите със сняг полета и стигнахме до магистралата преди руснаците. Зад нас непрекъснато се сипеха розови светкавици - изстрелите и взривовите на снаряди от съветските танкове. Какъв вид съпротива можеше да им окаже тази смесена и забързана орда от лекари, шофьори, готвачи и писари, които в нощта бягаха, накъдето им видят очите?

Големите камиони от щаба на корпуса, усетили нещо нередно, бяха изчезнали преди 15 минути. Цялата армия беше обречена - нямаше никаква надежда. Не бих дал и пфенинг за съдбата на стотиците струпани закуп коли, срещу която яростно се нахвърляха съветските танкове.

На магистралата се простираше същият, все по-ужасяващ кортеж. Десетки хиляди жени и деца стояха нещастни в каруците си, покрити с прясно навалял сняг. Някои от тях объркано гледаха пламтящите небеса. Те чакаха. Скоро вражеските танкове ще стигнат и до тях. Изглеждаха не разбираха нищо. Очите им бяха празни. Косите и полузатворените им очи вече не се движеха.

Настаних се в една изоставена къща на няколко километра оттук с група войници. На сутринта се приближих колкото може повече до руснаците за да събера ако има някой останал от войниците ми, които може би са били забавени заради спирането на транспорта. На магистралата всичко беше тихо. Най-вероятно руснаците бяха направили обходна маневра, за да продължат напред през гората. Но тези гори бяха трудно проходими. Не можех да си представя как танковете ще посмеят

да минат през дърветата, по тези пясъчни горски пътища - толкова тесни, че само няколко противотанкови оръдия биха могли със сигурност да ги унищожат. И въпреки това съветските танкове трябваше да са някъде наблизо. Но на големия път ги нямаше.

В десет сутринта пристигнахме в Августенвалде. Това село е в североизточната част на страната, на западната дъга на гората, на десетина километра източно от Щетин. То изглеждаше толкова защитено от гората, че снощи звената на армейския корпус бяха спрели там.

Отправих се към генерала. Началник-щаба, полковник Бокелсберг беше прилепен до телефона си и ми правеше отчаяни знаци. Той забодя пръст на картата според това, което му докладваха:

- Двадесет танка тук! Петнадесет танка тук, тридесет танка тук!

После избърса челото си и каза:

- Те са навсякъде и идват отвсякъде..

Но ние познавахме дните, когато всичко се разпада още от битките при Днепър. Камиионите на армейския корпус бяха там - значи няма нищо особено катастрофално. В крайна сметка събрах някои от нашите войници и офицери. Според най-добрите военни традиции вече навсякъде се носеше миризма на печени домашни пилета, внимателно закрепени върху шишове.

По момчешки започнахме да ядем.

Няколко куршума рикошираха от фасадите. Един от тях, най-лудият - счупи чашата ми и се заби в преградата.

- Пропусна! – невъзмутимо отбележи майор Хелъбаут – стрелят по кокошките.

Още тридесет - четиридесет куршума изсвистяха около нас. Позволих си да отбележа:

- Мисля, че избиха много кокошки.

Но този път цялата къща се разтнесе от разрива на снаряда.

Продължих да настоявам, казвайки, че убиват кокошките и със снаряди и подадох на съседа си чиния със сочни плодове, намерени в буркан в мазето на укриващия се домакин.

Приповдигнах се и видях, че навсякъде тичат хора. Приблжихме до вратата и видяхме наоколо хаотично тичане. Големите камиони на армейския корпус се махаха от местата си - дори без да свалят своите десетметрови радио антени. Стреляше се отвсякъде. Притичвайки покрай нас войниците викаха:

- Тук са! Има четиридесет танка!

И наистина- танковете бяха пробии гората в продължение на тридесет километра и не бяха срещнали съпротива.

Гъвкави като катерици нашите войници, се катереха по камионите на армейския корпус. Руснаците вече бяха стигнали до гарата в югозападната част и прочистваха пътя, по който се движеше кервана ни към Аугустенвалде.

Автомобилите спираха рязко и хвърляха с главите напред като жаби снежната мешавица от щабни офицери. Невъзможно бе да се подготви каквато и да е било отбрана - няхаме нито един танк, нито едно противотанково оръдие. Целият участък беше на милостта на врага. Самият път Аугустенвалде-Щетин беше отрязан. Трябваше да се спуснем по южния склон до пътя към Щаргард. Оттам стигнахме Алтдам, където ни чакаше основната част от нашите войници.

Отстъплението беше извършено умело. През нощта загубите бяха малки, но дивизията ни беше в плачевно състояние. Още в Щаргард се наложи да слеем двата ни пехотни полка в един. Сега два батальона от този съставен полк наброяваха само около четиристотин души. Бяха загинали много офицери. Нямаше нито една напълно окомплектована рота.

Руснаците успяха да направят впечатляващ пробив. Сега им трябваша още няколко дни, за да прекарат през гората и военното си оборудване. От Алтдам направихме няколко контраатаки. Следователно можехме да се надяваме на известна почивка.

Имах седмица, за да реорганизирам персонала си, да слея очуканите си сили с току-що пристигналите от гарата в Щетин подкрепления.

Исках да оставя при себе си само най-силните. Събрах всички, благодарих им за изключителното им мъжество. Описах им направо ситуацията и тежките битки, които ги чакаха. Всеки беше свободен да избира между предната линия или да остане в по-голяма безопасност в ротата за реорганизация. Всички бяха дошли в Легиона като доброволци. Не беше останала почти никаква надежда и приемах единствено кръвта, която хората даваха доброволно. Никой не може да каже, че в последните битки някой валонец е бил убит против своята воля.

Осемдесет войници предпочетоха да не се връщат в битка. Аз реагирах със същото уважение, както и преди. Не бях робовладелец. Впрочем, повечето от тези момчета бяха на края на силите си. Аз им осигурих почивка и храна за преход от тридесет километра на северозапад от Одер.

С шестстотинте останали оцелели в този ужасен месец и новобранците формирах един ударен батальон. На шестия ден преди разсъмване, тръгнахме с песен в посока доковете и мостовете на Щетин.

Командирът на този батальон от силни момчета беше майор Диерикс, който беше преминал от девствените гори на Конго до снега в степите. С фуражка на тила – по маниер на диверсантите, той беше най-смелият от смелите, типа герой, минал през Катанга. Той имаше сърцето на дете и отдаваше своята вяност и искреност с чувство, от което очите се изпълваха със сълзи.

Линията на фронта, където разположих батальона си, само за една седмица се беше свила невероятно. От отбрана се нуждаеше част от залива на Одер в североизточната част на Щетин. Тази линия на защита беше по протежение на магистралата на запад от Августенвалде, прикриваше Алтдам и продължаваше до голям бетонен мост.

Заехме позиция в центъра на този фронт в участъка пред Финкенвалде - дълго село, което представляваше продължение на предградията на Алтдам.

Руснаците заемаха много височини на десния бряг на Одер над нас. Там разположиха повече от хиляда оръдия и с непрекъснат огън гromяха позициите ни, къщите и улиците на Алтдам, Финкенвалде, както и трите моста.

Никога след 1941 г. не бяхме виждали такъв удар.

Щетинският мост

В средата на март 1945г. животът на десния бряг на Одер при Щетинския мост стана абсолютно непоносим. Къщите на Алтдам и Финкенвалде бяха разрушени или напълно срутени по улиците, стълбовете на трамвайните линии бяха паднали, дърветата - изкоренени или пречупени, като стъбла папрат. Пътят беше блокиран навсякъде от огромни ями. Съветската артилерия обстрелваше всяка улица, всяко движение.

За да стигнем до нашите позиции, трябваше да минем през летище, на което бяха останали само овъглени скелети на самолети. По стълбите, осеяни с парчета стъкло можехме да се изкачим на терасата на терминала. От там се откриваше впечатляваща панорама - можеше да се види всеки танк на червените, построените по края на гората на изток автомобили, по височините можехме да видим всяка вражеска батарея.

Нашите части вече не владееха нищо освен една дълга ивица на север от Алтдам до моста на магистралата, като тази ивица беше широка само три-четири километра. Руснаците яростно се втурнаха в офанзива, за да отсекаят и заемат тази лагуна и ни изтласкат към Одер.

Дори и през нощта комуникацията с частите беше почти невъзможна. Наоколо непрекъснато се взривяваха хиляди снаряди. Заради движенията назад и напред всеки ротен команден пункт беше бързо откриван и веднага ставаше цел на нечуван обстрел.

Улиците бяха осеяни с трупове на войници.

Заповедите бяха фантастично сурови. Бегълците бяха обесвани незабавно. Военните полицаи ги окачваха в началото на моста, който свързва Алтдам и Щетин.

Беше ужасно да видиш вкочанените трупове на тези немски момчета, физически смазани от тези седмици на ужас и поддали се на моментна слабост.

Телата им с табела „Страхливец“ се люлееха на вятъра. С мъртвешко бледи лица, с изплезени сини езици, те мрачно се клатеха в краищата края на въжетата разклащани от безбройните взривове, които се предаваха към тях по проводниците на трамвайните линии...

Всеки войник знаеше какво го чака, ако побегне. Беше по-добре да останеш отпред под обстрела и сред грохота на танковете.

Загубите бяха ужасни – за три дни шестдесет защитници от нашия сектор бяха убити или ранени. Разположени в дупките си и подавайки на повърхността се само главата и ръцете, често бяха ранявани в главата и лицето от осколки от снаряди или ракети.

Гледах ги с ужасни кървави дупки вместо челюст. Често техните езици все още мърдаха- все още розови, треперещи, ужасно дълги в тази кървава маса.

Понякога имаше по двадесет и пет-тридесет ранени наведнъж. Някои, които бяха ударени от куршум, докато бягат бяха ранени в половите органи. Те ужасно трепереха, а кожата им посиняваше.

Все още трябваше да се командвам, да следя за всичко сред тази миризма на сгъстена кръв и екскременти, размазани по бельото.

Укритията бяха унищожавани едно по едно. От първия ден, когато бях напуснал командния си пункт само преди две минути, директно попадение го беше направило на прах. Леденото мазе във Финкенвалд, където прекарах последната нощ, командвайки боя в светлината на свещ получи снаряд, който пробива тавана и без да се взриви падна сред присъстващите.

Бързо потеглих към малките ни предни постове, тъй като на десния ни фланг руснаците току-що бяха пробивали фронта. Нашите хора се бориха смело, като се придържаха към железопътния насип. Те не отстъпваха. Дойдоха три германски танка - много стар модел, но с героични екипажи. Над насипа можеха да се видят само стволовете на оръдията им. За половин час унищожиха пет руски танка, приближили от другата страна на насипа. Разстоянието беше такова, че можеше да се вика от единия танк на другия. Бяхме напълно заслепени от сребърната светлина на оръдейните залпове.

В края на нощта генералът, ръководещ отбраната ми показва новия команден пункт в друго мазе на Финкенвалде - по-близо до своите, но по-далеч от позициите на валонците. Трябваше да се свързвам с различните ротни командни пунктове под носа на руснаците.

Като дисциплиниран офицер веднага се устрои и изпратих свързочници да намерят персонала на щаба ми, централа, телефонисти и радиопредавател.

Куршумите летяха от всички посоки. Първо видях как във въздуха излетя мостът на магистралата. После руснаците пробиха през Финкенвалде вдясно от нас.

Стигнаха до Одер. Техните картечници, противотанкови оръдия и танкове държаха под огън пътя на евентуалното ни отстъпление.

До преди един час генералът, който беше в командния си пункт на петстотин метра зад мен, не даваше признаци на живот - телефонът му вече не отговаряше. Бях останал сам, напълно безполезен и питащ се какво става. Стараех се да спазвам и следвам заповедите. Това едва не ми излезе през носа.

Бях спасен в последната минута и това само заради присъствието на духа на един фламандски мотоциклетист. След като срещнал отстъпващия генерал, той смело му напомнил, че аз би трябвало да съм на моя изолиран пост. Генералът плеснал с ръце – в суматохата ме бил забравил. Мотоциклетистът се спуснал към мен и ме качи в коша на мотоциклета. По тесния път с лица в пясъка лежах много убити при отстъплението си германски войници. Обстрелвани от картечници и танкови оръдия стигнахме до укритието на генерала точно в момента, в който го отстраниха от командването.

Тази сутрин всичко изглеждаше изгубено, но от новия командир получихме заповед да държим останалите си позиции. Това беше мъдро решение - масовото отстъпление под открито небе при такава бъркотия би довело до истинско клане. Командните пунктове трябваше да останат на десния бряг, като там остана и самият генерал.

Железопътният мост на свой ред също излетя във въздуха. Остана само мостът в самия Щетин. Съветската артилерия го обстрелваше непрекъснато. Някои снаряди рикошираха от капаците на автомобилите, други вдигаха огромни снопове около мостовите арки или разтърсваха обесените като манекени.

Съветската авиация ни заливаше със стотици бомби. Ескадрилите пикираха, връщаха се и прелитаха над самите покриви. Цели части от стените се срутواха и падаха. Зад нас се срина санитарният пост на ротата

- от купчината развалини се чуваха писъците на ранените, погребани живи.

На височината на железопътната линия на Финкенвалде нашите войници, подкрепени от няколко танка, се държаха със същия героизъм като техните немски братя по оръжие сред руините на Алтдам.

И както винаги когато играта беше загубена, валонците се отличаваха със своите ентузиазъм и добро настроение. През къщите се промъкваха към лагера на врага. Някои руснаци бяха заловени в гората при височините на изток. Нашите се възползваха от силния обстрел от немската артилерия, избягаха и след изтощителен бяг достигнаха позициите ни, с изключение на един убит по пътя.

Младшите офицери даваха пример с необикновена смелост. В батальона на Диерикс имаше един блед и крехък млад офицер - лейтенант Лерой от Бинш, който като доброволец на шестнадесетгодишна възраст преди година под Черкаси загуби лявото око и дясната си ръка. Но със сигурност искаше да се върне и се върна на фронта. Той служеше като офицер за свръзка. Наличието на този висок инвалид сред войската беше невероятно вдъхновяващо.

Братът на Лерой беше командир на взвод. Три дни преди края на битката за Одер той бе убит на железопътната линия близо до Финкенвалде. Нашият млад инвалид вместо да скърби за загубата на брат си, незабавно поиска да заеме неговото място. Съгласих се. И видяхме тази чудесна гледка - висок инвалид воюва три дни и три нощи в мелето, стреляше с автомата, който контролираше сръчно с останалата си лява ръка.

На една от нашите белгийски медицински сестри - възхитителна вдовица и тримата сина участваха в битките. И тримата загинаха еднакво героично. Толкова ужасно потресената майка не искаше и за момент да напусне поста си - напротив, искаше да бъде там, където момчетата ѝ паднаха. Помоли ме да ѝ позволя да изпълнява военските си задължения на първа линия. Сред този оловен ураган тя помагаше на ранените ни с такъв кураж, че беше наградена с Железен кръст.

Бойният плам на нашите войници беше такъв, че когато десният бряг беше изоставен, честта да гарантираме безопасността на оттеглянето през последната нощ бе оказана на валонските доброволци. При оттеглянето на останалите части, трябваше да издържат още три часа на железопътния насип, докато и трите дивизии завършат отстъплението.

Тези три дивизии наброяваха не повече от хиляда души!

Битката за Штаргард на Одер продължи пет седмици. През тези тридесет и пет дни червените предприеха сто атаки, загубиха огромно количество военна техника и пожертваха повече от четиристотин танка, за да преодолеят трийсет и петте километра, разделящи ги от Щетин.

Тази последна нощ беше изключително патетична. Нашите доброволци, подкрепени от два танка показва изключително агресивна активност. От левия бряг на реката батареите на Райха хвърлиха върху противника ураган от снаряди. Под тяхното прикритие останките от трите дивизии, извозвайки цялата си техника и въоръжение се оттеглиха до Одер, безшумно достигнаха първия мост и заеха позиции на другия бряг, маскирани под купчините дъски, покриващи първия полуостров.

Голямото пристанище, осветено от пожарите все още издигаше бетонните си докове, високи по седем до девет етажа и които бяха неуязвими за съветските снаряди. В мрачните им мазета, където бяха разположени командните пунктова, върху стари чували, като в гето бяха натъпкани хиляди граждани - руснаци и поляци.

При Щетин Одер се разделя на пет ръкава. Само мостът през първия ръкав - най-широкият щеше да излети във въздуха до края на нощта.

В три часа през нощта всяко подразделение зае позициите си по новия участък. Последният ни взвод от доброволци, останали до този момент три километра зад реката, се качиха на двата танка, които ги докараха. Те бързо слязоха от танковете и като вихрушка прекосиха големия железен мост, който зад гърба им се стовари в кипящата вода с ужасен грохот.

Зазоряваше се. До нас в размразената вода лежаха ръждивите скелети на големи изгорени кораби. От другата страна на залива, Алтдам издигаше в небето няколко от своите красиви тухлени камбанарии. Нагоре се издигаха облаци дим.

Закъснелите от развалините на Финкенвалде германци, които не знаеха за отстъплението, пристигнаха на другия бряг с оглушителни виковете – руснаците ги преследваха по петите. Те се хвърляха във водата. Някои достигнаха до нас, плувайки, други бяха погълнати от течението.

Виждахме как малки групи руснаци се приближаваха до Одер - сякаш се страхуваха от засади, но битката беше свършила. Няколко часа по-късно артилерията и от двете страни спря стрелбата.

Слънцето блестеше. Вятърът ни донасяше миризмата на море. В края на железните греди в началото на моста, които не бяха разкъсвани от експлозията, в мътната светлина мрачно се поклащаха трима обесени.

Между врага и нас бяха само те - с белите си табелки, с изцъклени очи и подпухнали и изкривени, лилави езици.

Х. Агонията на Балтика

В края на март 1945 г. фронтът при Одер беше пометен окончателно. В този момент дивизиите в Померания се групираха между Щетин и Пазевалк, под водното прикритие на Одер, носеща мощната си вече придошла от пролетните води маса между двете рязко спрели армии.

С растящото вълнение слушахме радиото – Рейнската област беше паднала, Рейн е форсиран, превзет е Гурският басейн, американски танкове се надигаха към Касел.

В Хановер все още имахме много валонски войници – новобранци и възстановяващи се ранени. Освен тях имаше и седемстотин войника от нашия артилерийски полк и двеста души от инженерния батальон в тренировъчен лагер край Прага - очевидно тръгнали към нас.

Исках бързо да събера всички. Оставих своите хора и отидох в базата ни в Хановер, като заварих този район в относително спокойствие.

Приближаването на съюзниците изглеждаше на населението само далечна перспектива и за това беше неприлично да се говори. Крайхслайтер Шпринг тихо подготвяше сватбата си, насрочена за събота - 31 март. Но на 29 март американските танкове напреднаха със сто и десет километра. Вечерта те бяха на четиридесет километра от Везер. Още един скок и ще трошат тротоарите на Хановер.

Нашите гарнизонни казарми се намираха в Гронау - индустриален град, откъдето се оказа невъзможно да евакуираме нашите ранени. Аз поех отговорността незабавно да демобилизирам всички възстановени.

Оттам тръгнах на юг до селището Холдсминден – от комендатурата в Хановер бяха заповядали там да разположим двеста млади валонски новобранци въоръжени с панцерфаусти. Но тези момчета бяха дошли да се бият срещу болшеvizма, а не да бъдат хвърляни срещу американци и англичани.

След цял ден спорове и пререкания бе взето решение да се оттеглят.

Успях да ги кача във влака, който пристигна в последната минута на гарата в Гронау и докара моите двеста сапъори и седемстотин артилериисти. Веднага ги отпратих в пълен състав в Щетин.

Вече се чуваше грохотът на съюзнически танкове, опитващи се да форсират Везер. Не трябваше повече да се разчита на факта, че Райхът ще се съпротивлява на Западният фронт. Между американците и Берлин се простираше чиста пустиня - вече нищо не се изправяше на пътя на янките. Магистралите бяха пусати.

Но Източният фронт се съпротивляваше до последна крайност. Върховното германско главнокомандване бе решило да се бием там с яростна решителност.

Побързах да се срещна с моите войници при Щетин. Одер блестеше на слънцето като голяма спяща змия. На предната линия беше спокойно. Фермите бяха изоставени, всичко живо бягаше сред красивия чернозем на полетата. Въздухът беше свеж, мек, пронизван от песента на птиците. Агонията се приближаваше с влажния аромат на астри, иглики и лютичета.

В началото на април 1945 г. танковете на съюзниците завзеха Бавария. От другата страна стигнаха до Елба и се насочиха към Бремен и Хамбург.

Но срещу нас червената армия не се движеше - битката в Померания бе струвала скъпо на руснаците. Наложих им се да оголят фронта при Кюстрин по време на контранастъплението на германците от февруари 1945 г., южно от Щаргард. В продължение на пет седмици те водиха тежки боеве, за да ни притиснат към десния бряг на Одер до Алтдам. Сега те ближеха раните си и привеждаха в ред бойната си техника.

Щетин бе оборудван като самостоятелен плацдарм от осемнадесет батальона. Трети немски корпус, към който бяхме причислени, получи като зона на бойни действия районът на Пенкум. Участъкът, който трябваше да защитаваме, както винаги беше невероятно дълъг.

Върховното главнокомандване не се бе отказало от мечтите си. В средата на април 1945 г. - три седмици преди капитулацията, генерал Щайнер ме информира за пълната реорганизация на моята дивизия - трябваше да получа подкрепления от един пехотен полк, взет от немските части. Така че моята дивизия трябваше да бъде окомплектована до максимум.

Освен това бе решено в близко бъдеще да се създаде армейски корпус с френската дивизия Шарлеман и аз бях назначен за негов главнокомандващ.

Бях скептичен - придържах се към истинските факти. С оцелелите бойци от Померания, с моите инженери без понтони и артилеристи без оръдия имах точно толкова, че да оформя един сериозен пехотен полк. Дадох тази задача на майор Хелбоут.

Останалата част от моята дивизия включих във втория полк - съставен от болни, куци и стари legionери, които беше невъзможно да бъдат използвани на предната линия.

По едно време тази част прие дори стотина работещи в заводите на Райха съотечественици, които бяха облечени в униформи и изпратени с един мрачен бюрократ - без дори да искат мнението им.

Ние бяхме легион от доброволци. На никаква цена не бих изпратил в битка или дори да поставя под оръжие и в униформа добри и хубави момчета, които не споделяха нашите идеи и не бяха дошли при нас доброволно. Произнесох им кратка реч и им казах, че са свободни. Дадох им дажба за три дни и по няколко цигари. Един от офицерите ми ги заведе в тила и ги снабди с документи за демобилизация.

Малко по-късно реших да евакуирам болните и леко ранените.

Съпротивата на Райха наближаваше образно казано – до края на въжето. По-добре беше да спасим и навреме да отделим от съветската бездна онези, които само биха ни обременили в последните битки. Това не беше написано в уставите, но, като подписах набързо куп заповеди успях и без това. Така двеста нестроеваци поеха по пътя към Роцок - старото пристанище на Балтийско море.

Дискретно с всички средства се бях освободил от ненужен товар, опитвайки да огранича размера на окончателното клане.

Берлин, 20 април.

Треперех при мисълта за това, което очаква хилядата добри оцелели бойци от дивизията, които останаха при мен и бяха готови за битката на десния бряг на Одер. Бяхме на най-крайната издатина на Източния фронт и в продължение на два дни отчаяни боеве можеше да бъдем смачкани или обкръжени от руснаците.

От друга страна, зад гърба ни все по-бързо се придвижваха американците и англичаните. Немското командване на нашия сектор

разглеждаше придвижването им доста благосклонно и дори го намираше твърде бавно!

Както и преди илюзиите удивляваха - много германски генерали с трогателно добродушие си въобразяваха, че англо-американците всеки момент ще влязат във война със СССР! При пристигането на съюзниците на Одер всичко - казваха те, ще се нареди по чудесен начин, без съмнение!

Във всеки случай Върховното главнокомандване не предприемаше никакви мерки за отбрана срещу тях. Генерал Щайнер дори говореше в тила да се поставят големи плакати с доброжелателни и обърнати на запад надписи – „Антисъветски фронт“.

Не бях толкова спокоен, колкото германските офицери. Възползвайки се от временното затишие на нашия участък отидох в Берлин, за да запитам министъра на външните работи фон Рибентроп може ли чрез неутрална държава, или чрез Червения кръст да уточни подготвената от англо-американците участ на нашите доброволци, в случай че попаднем в техните ръце.

Седмица по-късно в командния си пункт получих официален отговор Той беше ясен – в случай че попаднат в плен при британците или американците, нашите войници ще бъдат третираны като военнопленници. Така би трябвало да бъде и по отношение на власовците и всички европейски доброволци на Източния фронт.

Беше естествено и правилно. Тези условия окуражиха нашите момчета, така че в деня на капитулацията някои от тях доброволно се довериха на върховенството на закона и военното командване на англо-американците. Уви! Към тях не се отнесоха като към войници. Тези герои от руския фронт, някои от които бяха ранявани по един или няколко пъти бяха дадени на ужасната политическа полиция на Белгия, бяха хвърлени в концентрационни лагери, в килиите за мъчение, предавани на поругаване като обикновени международни престъпници. Стоотици от тях бяха осъдени на смърт от извънредни съдилища, отличаващи се с демоничен формализъм, а много хиляди – на десетки години затвор.

Те бяха само войници, те бяха и великолепни войници. Почти всички имаха бойни награди, завоювани в слава и болка. Те се бяха сражавали с достойнство, чисто, честно, за чист идеал и напълно безкористно. Екстрадицията от съюзниците на тези герои в ръцете на политически мъчители и садисти от морална гледна точка беше низост, а от военна - предателство.

В навечерието на последната съветска офанзива нашият легион получи двойна задача. Един батальон от шестстотин и петдесет войника временно бе изведен от моето командване и беше преместен на шест километра западно от останките на моста на магистралата близо до Одер. Заемаше едно село. В случай на необходимост той ще отиде на помощ на другия полк на германците, който заемаше височините на левия бряг.

На мен ми беше наредено да командвам втората линия на защита на петнадесет километра западно от Одер. Тази линия от четири километра преминаваше през широка блатиста низина. За заемане на тази линия, разположих целия ми втори пехотен батальон и един полк от фламандски доброволци, отделени от дивизията и прехвърлени под мое командване.

Към средата на април руснаците преминаха към последното настъпление. Нашият северен сектор от Щетин до Хохенцолерн остана още няколко дни при странно спокойствие, но Саксония беше превзета и разстоянието пред Берлин беше намалено.

На армейските карти при генерал Щайнер видях червените съветски стрели на настъплението към столицата на Райха. Ако преградата се счупи – а тя на практика беше счупена - как тогава да попречим на влизането на хиляди съветски танкове в Берлин?

Вечерта на 19 април генерал Щайнер ми показва размерите на трагедията – танковете на червените почти стигнаха до Ринга – знаменитата автострада около Берлин.

Няколко от нашите момчета изпълняваха заповеди в Берлин. Дори и в навечерието на обкръжението те публикуваха с необикновено хладнокръвие ежедневникът ни на френски - „L' Avenir” („Бъдещето”).

Скочих в колата, за да ги уведомя за сериозната опасност. Берлин беше на час и половина от командния ми пункт. В девет вечерта, шофирал през жалки колони от бежанци, бягащи във всички посоки влязох в старата пруска метрополия.

Въпреки бомбардировките и снарядите, които вече падаха по улиците, хотел Адлон все още работеше. В блестящо осветения ресторант сервитьори в смокинги тържествено и безпрепятствено продължаваха да обслужват, сервирайки вкусни специалитети в големите сребърни тави от великолепните отминали времена. Всички бяха спокойни, изтънчени, без нервни думи, без никакъв белег за припряност.

Несъмнено утре или вдругиден сградата ще бъде в огън. Или монголи с големи лапи ще се появят в позлатеното фоайе. Но добрия тон все още си оставаше.

Беше впечатляващо. Костюми, самоконтрол, чувство за германска дисциплина - до най-незначителната подробност и до последната минута за всички, които изживяваха последните дни на Третия райх щеше остане благородната човешка памет.

В този Берлин не можеше да се намери и най-малкия признак за паника. Но кой още можеше да се съмнява в резултата от битката? Защитните укрепления при предградията бяха смешни. Пехотата - в минимален състав. Броят на танковете - незначителен.

Точно срещу Кюстрин бяха построени истински укрепления, но те вече бяха разрушени и пътят бе свободен. Цяла нощ пътувах из града, дори се качих до Потсдам. Нямахше следи от плячкосване, нямаше писъци и паника. Със своите Панцерфаусти в ръцете си старците и момчетата от Хитлерюгенд чакаха врага - сериозни като великите рицари на тевтонския род.

На сутринта прекъсна електроподаването и телефоните спряха да работят. Стотици вражески самолети прелитаха над покривите, рисувайки многобройни бели ивици. От всички страни падаха снаряди. Хиляди съветски оръдия водеха луда стрелба, а в предградията ревяха танкове.

Събрах другарите си в движение. В един часа следобед напуснах Адлон. Един от моите немски приятели - висок инвалид, които през 1941 г. под Москва получи двадесет и един куршума в тялото си излезе да ми каже сбогом. Той беше придружен от очарователни берлинчанки, натоварени с поетичната реколта на пролетта. Стотици теменуги със златни сърчица и червени лалета украсиха капака на колата ми. Те се усмихваха - прости и смели момичета.

Райхът се сринаше. Берлин също. Най-лошите унижения чакаха всяка от тях, но те все още носеха цветя - тънки, красиви и страстни.

С цената на големи усилия стигнах до стария път от Прензлау до Щетин. Магистралата вече беше отрязана от руснаците. Танковете на врага я обстрелваха жестоко. Струпването на хиляди коли и каруци на бежанци беше неописуемо - те бяха обречени. Руснаците напредваха.

Когато приближих до Брюсов, където беше моят команден пункт видях издигащ се към небето огромен и страховит стълб дим с ширина от тридесет километра. Последният удар по последния недокоснат участък на Източния фронт.

Руснаците се движеха по пясъчния ляв бряг на Одер точно срещу нашите блатата.

Сбогом, Одер

На 20 април - рожденият ден на Хитлер, в шест часа сутринта, съветската артилерия започна нечуван обстрел на немските позиции, защитаващи руините на стария мост над магистралата в южната част на Щетин.

В продължение на три дни забелязвахме необичайно оживление на десния бряг на Одер - руснаците заемаха един остров около първата арка на разрушения мост. С помощта на огромни понтони, доставяха тежка техника. Бе очевидно, че се подготвяше атака.

Частите за отбрана на този особено опасен участък бяха съставени изключително от полицаи. Над хиляда руски оръдия изведнъж изсипаха огъня си върху селото и дюните, където се бяха окопали тези доблестни воини.

Те не можаха да задържат мощните съветски части, които веднага развиха първия си успех, като изпратиха много ударни батальони да преминат реката с помощта на лодки.

Тъй като не искаше да докладва за неуспехите си, командирът от полицията предпочете да мълчи за това поражение толкова дълго, колкото беше възможно. В резултат от това, когато дивизията, към която бе причислен получи новината за трагедията, болшевиките вече бяха далеч на запад от реката и десантът им бе нараснал значително.

Бедствието бе настъпило още преди седем сутринта, а на батальона, определен от дивизията като резерв бе съобщено чак в два часа следобед. В три часа той беше хвърлен в контраатака.

Изучавайки терена още преди 20 април, аз и моите офицери стигнахме до извода, че в случай на загуба на левия бряг на Одер и ако

нашата контраатака не започне възможно най-скоро – тя ще бъде обречена.

От хълмовете на левия бряг на Одер теренът се спускаше на запад през широка кална земя без гънки и без естествени препятствия. Преминаването по този терен пред разположения на височините враг би означавало да се обречеш на изстребление.

На 20 април 1945 г., в три следобед хиляди руснаци заеха левия бряг, преминаха през пясъчната ивица и стигнаха до хълмиста местност на шест километра на запад.

Според тактиката на действие, валонският батальон вече не беше подчинен на моята дивизия. За разлика от мен, някои луди глави имаха друго мнение по отношение опазването на войниците и издадоха жестока заповед да се тръгне в офанзива посред бял ден и в продължение на цели километри през тези голи полета и обратно да се превземе левия бряг на Одер.

Нашите смели момчета без нито една дума или отчаяние, с обичайното си чувство за дълг и лоялност се подчиниха. До последния ден всеки ще виждат, че клетвата им не е била празна дума.

Би трябвало контраатаката поне да се подкрепи и улесни със сериозна поддръжка от артилерията. Но с какво да се стреля? С какви боеприпаси?

Вече два месеца можехме да изстрелваме само по шест-десет снаряда на ден за всяко оръдие. В тази последна битка за Одер заповедите, които получихме бяха още по-драконовски – стрелбата бе ограничена до един изстрел на оръдие на ден! Един снаряд! Един единствен!

Приблизително същите ограничения важаха и за тежките минохвъргачки – два изстрела на ден! За леките минохвъргачки- един изстрел на ден!

В действителност - нула!

Руснаците пред нас разполагаха с хиляди оръдия и неограничено количество боеприпаси. Фронтът бе напълно удавен от съветската стрелба. Оставаше ни да се противопоставим само с безжизнените тежки оръдия. Наложихме се батальонът ни да се бие само с личното си оръжие. В самото начало на операцията атаката ни подкрепиха половин дузина

танкове - при това много внимателно и отдалеч. И при това руснаците бяха отблъснати - за по-малко от час с ръкопашен бой спечелихме три километра .

Но загубите ни вече бяха изключително големи. Нашият батальон приближаваше дюните на Одер. Битката продължи до вечерта. Червените успяха да изкопаят картечници гнезда на всеки хълм, артилерията им челно разстрелваше нашите другари.

Дотичах до малкия батальонен команден пункт, само, за да окуражавам нашите момчета, защото за съжаление бяха отделени от нашата част. В течение на вечерта видях повече от сто ранени. Много офицери бяха убити. Въпреки това атаката продължи със същата ярост.

Една от ротите ни успя да стигне до селото, доминиращо над Одер - Войниците ни успяха да се изскачат на пясъчните хълмове на двеста метра от водата.

Фанатично изпълнявайки заповедта все пак достигнаха реката! Но какво можеха да направят тези нещастници на този бряг? Трябваше веднага зад гърба им да се вдигнат хиляди войници и особено важно - артилерията и авиацията трябваше да потискат непрекъснато вражеските батареи, както и новите съветски части, които непрекъснато прииждаха на брега.

От тила по пясъчния път идваха няколко литовски роти, но от какво значение бяха тези нищожни подкрепления? Освен това те бяха бомбардирани от съветските самолети - всички кръстовища бяха в огън. От всяко село в полумрака се вдигаха сиви и червени факли. Сред градушката от куршуми нямаше къде да скрием дори ранените.

Всички улици бяха в ями, всяка къща на шест-седем километра от бойното поле беше надупчена от осколки.

През нощта огромен брой руснаците бяха прехвърлени на брега и разтоварваха от лодките много артилерия и техника. Форсирането на реката беше на практика безпрепятствено – артилерията ни без боеприпаси и авиацията ни без гориво вече не можеха да попречат на нищо.

Когато слънцето се показва, съветските танкове - като крокодили бяха на нашия бряг. Предпазливи и без да се опитват да се движат напред бяха образували пред унищожения мост на магистралата мощна бариера.

По време на нощната битка ротата, която се бе укрепила на няколко височини над Одер бе загубила четири пети от личния си състав. Всеки квадратен метър пясък беше обсипван със снаряди или мини.

И все пак заповедите бяха неумолими. Все още трябваше да се контраатакува! Това беше някакво извращение, отклонение! За успеха на подобна работа повече от всякога ротите се нуждаеха от силна подкрепа от артилерия, танкове, самолети и половин дузина ударни батальони.

Но ние не възнамерявахме да не се подчиняваме на заповедите, след като ги изпълнявахме четири години, като при всяка атака понасяхме ужасни загуби.

Капитан Тисен – незабравимия Тисен от Черкаската епопея, един от нашите невероятни специалисти в ръкопашния бой получи три куршума и падна върху купчина трупове на съветски войници. Лейтенант Регибо - седем пъти раняван на Източния фронт, беше поразен от осколки - цялото му тяло беше покрито с кръв. Лейтенант Алберт Верпоортен - млад писател, изпълнен с жив хумор, лежеше на земята недоумяващ с разбито чело: - Вече нямам ръка! – извика ужасен и се срина.

В течение на този ужасен ден - 21 април 1945 г., валонците шест пъти получиха заповед да атакуват левия бряг на Одер. И шест пъти се хвърляха в пъкъла.

Нищо не може да покаже по-добре героизма им от ужасните цифри - от шестстотин и петдесетте валонци, хвърлени в ръкопашния бой сред дюните, до вечерта на 21 април бяха останали невредими само тридесет и пет души.

Шестстотин и петнадесет други - което съставлява 94% от батальона бяха убити или ранени за задача, която още тогава всички са смятали за загубена. Но те вярваха в безсмъртието на своя идеал, пожелаха да останат верни до края, да изпълнят заповедта докрай - ако е необходимо с цената на смъртта, на земя, която дори не беше тяхната земя.

Прекарах деня, като привеждах в ред втората двадесеткилометрова защитна линия на изток от Брюсов. Но скоро и този участък почти опустя - от мен вземаха рота след рота - взеха всичките момчета от Фламандски полк, та на свой ред, да ги хвърлят към Одер върху труповете на нашите валонски войници.

Така защитата и на втората линия стана илюзия. Имах само един батальон валонски доброволци за защита на двадесет километра територия срещу враг, от когото върволици пристигаха на брега на Одер.

Руските инженери прехвърлиха мост през реката и стотици танкове и оръдия, цели дивизии преминаваха през него като ураган. Няколко километра нагоре по течението съветите оборудваха още два моста – дори по-широки от този на автострадата.

Кой сега може да спре този катаклизъм? Германското командване все още беше категорично: - Дръжте се! Трябваше да се пожертва, което оставаше, за да спаси положението, което все още може да бъде спасено.

Но срещу нас се струпваха десетки хиляди руснаци! Цялата област около нас гореше! На 22, 23, 24 и 25 април стояхме непоколебимо на нашите позиции под Брюсов - такава беше заповедта.

Съветската авиация пълновластно царуваше в небето. Пронизвайки пепелявия въздух над нас с рев пикираха самолети със звезди и рушаха стените и вратите на нашите укрития. Командния ни пункт непрекъснато бе обсипван от куршуми. На 25 април цялото крило на сградата избухна, а след това избухна и центърът на село Брюсов. Добитъкът ревеше. На земята се гърчеха жени, пронизани от запалителни куршуми - стискаха пожълтели ръце и нокти, като ноктите на петли.

На всеки петнадесет минути стрелбата се възобновяваше.

В пет часа вечерта пристигна мотоциклетист със съобщение - армейският корпус се отказва от по-нататъшното използване на отбранителната линия под Брюсов – отдалеч заобиколен от врага и по двата фланга. Трябваше да се оттеглим на нов рубеж на северозапад от град Пренцлау.

Веднага заповядах на моите хора да тръгват. Но животът беше непоносим. Последният самолет проби три гуми на колата ми, но бързо я поправихме. Около мен във всички посоки с диво квичане се носеха прасетата, избягали от горящия свинарник.

Руснаците сноваха навсякъде - като полски мишки. Небесните бездни се бяха отворили!

Ще успеем ли да избегнем смъртта този в потоп?

Към Любек

Пренцлау е стар град с подобни на замъци тухлени църкви, но със светли и с възхитителни готически арки. Когато на 25 април 1945 г. минахме през него и там бе започнала истинска агония. В течение на много дни съветската авиация бомбардираше улиците. Рухналите къщи затрудняваха придвижването. Цивилните бежанци напуснаха града на обезумели групи.

Три хиляди офицери от белгийската армия току-що бяха напуснали окупационния лагер в Пренцлау, където бяха интернирани след капитулацията от 28 май 1940 г. Пъпкаха и се потяха по пътя. Генерали с пурпурни дрехи и с фуражки на една страна бършеха потта си, седейки край пътя или подобно на зачервени медицински сестри или бавачки, бутаха пред себе си детски колички, в които бяха сложили боклуците си. От тяхна страна не можехме да очакваме особена спортна и физическа подготовка. Руснаците бързо щяха да ги настигнат.

Трябваше да заемем позиция на няколко километра северозападно от Пренцлау. Оборудвах команден пункт в замъка Холдлендорф, който гъмжеше от стенеци бежанци. Повечето от тях бяха евакуирани от Рейнската област на изток. Сега болшевиките ги бутаха на запад, откъдето бяха дошли!

Тези преживявания ги бяха изтощили напълно. Много жени със страх се оглеждаха наоколо. Една от тях тревожно дърпаше три руси деца, държащи се за полата и. Тя чакаше четвъртото си дете - в тази невероятна тълпа носеше огромен корем пред себе си. Вечерта тя беше обезумяла - легнала по гръб ридаеше, хълцаше и отказваше всякаква помощ.

На сутринта съветските самолети ще я прогонят – разстроена и объркана в потока от обезумели от ужас хора, разлял се безкрай на север и на запад.

За последните битки фламандските и валонските доброволци се смесиха. На следващия ден се опитам да стигна до германския щаб, към който бяхме подчинени тактически. Намерих го далече на запад - в разрушен тухлен замък, скрит в гората.

Както се очакваше, заповедта беше една: - Дръжте се! Това беше всичко ново, което научих. Върнах се в моя команден пункт в Холдлендорф през огнения Пренцлау. В позлатената тъмнина на небето като огромни светлосиви колони се издигаха стълбове дим.

В девет вечерта шумът от битката на югоизток стана особено силен. Стъклата се тресяха. Съветските танкове ревяха на входа на Пренцлау. Градът почти не беше защитен и не издържа повече от час.

На сутринта нашите наблюдатели ми съобщиха, че вражеските танкове са далеч на югозапад - на километри от нашия рубеж.

Бяха ми обещали автобус с радио предавател, но такъв нямаше. Не знаех нищо за решенията на Върховното главнокомандване. В крайна сметка в единадесет сутринта един германски мотоциклетист ми предаде заповед да се оттегля. Заповедта беше датирана от предишния ден в двадесет часа! Куриерът се бе скитал зад вражеските линии и се бе загубил. Пристигна с петнадесет часа закъснение! През нощта руснаците просто ни бяха заобиколили. Сега вече не беше лесно излезем от това гнездо на оси.

Нашите момчета отново показаха героизъм, сражавайки се още от изгрева на слънцето. За да се отърват от врага, те правеха отчаяни контраатаки. Един от нашите млади офицери се втурна сам с пистолет към къщата, превърната от съветите в бункер. Там той устрои кърваво меле, при което загуби едната си ръка.

Вместо да нападнат с всички сили, руснаците се отклониха настрани и напредваха в дълбочина по фланговете, отворени като небето.

Оттеглянето на запад вече не беше възможно - руснаците бяха на десет километра на запад от Пренцлау. Тръгнахме на север, което изглеждаше най-безопасно. Градовете вече оборудваха противотанкови укрепления. Толкова по-лошо за онези нещастници, които като нас се биеха в ариергарда. Трябваше с труд да преодоляваме тези препятствия и заграждения – и то пред ревящите вражески танкове, които ни преследваха.

Немското командване, на което бяхме тактически подчинени в тези дни, в заповедта за отстъпление ми нареждаше да прехвърля командния си пункт в края на гората на десет километра западно от Пренцлау. След безкрайни скитания и приключения пристигнах там в три следобед.

Естествено, на указаното място нямаше никой друг, освен съветските танкове, движещи се по края на гората! След преминаването на полета и склонове, моторът на колата ми беше готов да избухне от прегряване. Цяла седмица вече не бяхме получили и капка бензин. Придвижвах се само защото опустошавах запаса си от картофен спирт, събран от района

и от това изключително бедно гориво двигателя се задъхваше. Скрити в храстите четвърт час, ремонтирах ремъка на вентилатора, докато двигателят се охлажда.

Руските танкове бързо се приближаваха.

По малките междуселски пътища успяхме да стигнем до кръстовището при Скарпин. Там на позицията имаше петстотин френски доброволци с красиви синьо-бяло-червени емблеми на униформите. Французите бяха в много позитивно настроение, въпреки че им предстоеше да се противопоставят с пушки срещу вълните съветски танкове.

Щабът, който търсех трябваше да е някъде наблизо, но през нощта го намерих много трудно. Там ме очакваха нови заповеди за отстъпление! Но този път трябваше наведнъж да преминем петдесет километра до северната част на линията Нойстрелиц-Нойбранденбург.

Знаех, че хората ми са изтощени. Но трябваше да съберем всичките си сили:

- Север! Север! Север! Да избегнем съветите!

Моите офицери за свързка не трябваше да повтарят.

Няколко жени-бежанци се присъединиха към нас. Какво трябваше да направя? Вече нищо не им пречеше да попаднат в ръцете на болшевиките. Децата им падаха от умора. Те умираха от глад и жажда. Младите майки - толкова красиви в отчаянието си, знаеха какво ги чака...

Беше 28 април 1945 г. На пътя наистина цареше огромен хаос. Хиляди политически затворници в бели и сини райета бяха разпръснати в тълпата от камиони, каруци, стотици хиляди жени, деца и колони войници от различни родове войски.

Последните ни два пехотни батальона напредваха трудно, но все пак стигнаха до тази гигантска бъркотия. В осем вечерта в безумното небе зад нас се извисиха кораловите снопове на горящия и вдигнат във въздуха град Нойстерелиц. Струваше ни се, че в продължение на четири години сме виждали най-големите катастрофи, но Нойстрелиц разби всички рекорди. Руснаците не се бяха скъпили в разходите за последните фойерверки на войната. Чуваха се апокалиптични експлозии, като за края на света.

Излязохме на кея на малко сиво езеро, пресичано от ярки феерични светлини. Имаше някаква изоставена лодка. Из мрака се носеше миризмата на мър, забравки и пресни листа. Това беше чудесно местенце - като че ли създадено, за да се четат тихо стихове на някоя копринокоса обитателка на замъка. Но сега в небето летеше пламтящ свят, сипещ замайващи водопади, прекъсване разтърсващи пролетната вечер. На сутринта тук ще има руснаци.

Пристигна заповед да се оттеглим още на северозапад, минавайки нови шестдесет километра. Умората убиваше крайниците ни, но опасността ни даде необходимата енергия за последното усилие. Раздвижихме стария, пронизан от поне двадесет шрапнела Фолксваген.

На югозапад цялото небе гореше с червена светлина...

На следващия ден трябваше да стигнем до град Варен при Мекленбург, да преодолеем големите езера в този район и временно да спрем в района на Тотинер Хютте.

През нощта бяха убити много бежанци и сега лежаха от двете страни на пътя. Десетки хиляди жени, деца, нещастни стари хора лежаха увити в одеяла и се притискаха в мъглата под елхите. Плътно притиснати се движеха три редици коли, зад волана, на които често седяха френски пленници, очевидно живеещи с германското семейство, качено в каросерията.

Войниците ми, без да губят време си пробиха път между автомобилите, спрели в задръстванията. Те не загубиха нищо от хумора си.

Посъветвах ги да ускорят крачката - не хранех и най-малката илюзия. Между коленете ми във Фолксвагена имаше малък радиоприемник, който работеше на батерии. Предаванията от Англия любезно ме информираха за ситуацията - от два дни английския фронт в Германия отново се бе раздвижил. Томитата бяха прекосили Елба в югоизточната част на Хамбург и без съмнение се движеха към Любек. Ако завземеха балтийското пристанище преди да стигнем там, щяхме да бъдем задушени в обкръжение.

Трябваше на всяка цена да стегнем редиците и навреме да стигнем до Любек. След това ще видим. Не трябваше да отпускате ръце като покорни животни и да чакаме изпълнението на безусловния закон на победителя.

От Любек можехме да се придвижим на север. Доколкото можах ободрявах хората, но все още бяхме далече от Балтика, а събитията се развиваха бързо и трескаво.

В осем сутринта на 30 април 1945 г. научих от Радио Лондон удивителни новини – изглежда в околностите на Любек, Химлер водеше някакви преговори за примирие.

Командирът на дивизия Фландрия дойде при мен. Вече два дни безуспешно се опитвахме да установим контакт с армейските корпуси. Отстъплението вървеше с такъв ритъм и в такива задръствания, че за първи път от началото на войната и въпреки цялото хладнокръвие на Върховното командване, връзката бе прекъсната и не можеше да се възстанови. Беше абсолютно невъзможно да разбереш какво трябва да правят нашите дивизии, дори и къде се намира главната квартира на армейския корпус. Радиокамионите изчезнаха. Никаква свръзка с мотоциклет вече не може да преодолее този поток от каруци и бежанци. Бяхме напълно оставени на собствената си съдба.

Фашистка Италия току-що бе рухнала. Бяха убили Мусолини изключително садистично и неговия труп в Милано беше окачен за краката - като мъртво животно.

Бях се подготвил максимално да предпазя войниците си от опасността. Преди да напусна Берлин на 20 април, за най-лошия случай се сдобих с хиляда сертификата за чуждестранни работници. Време беше, без да се смущаваме да се възползваме от всичко, каквото можем. На сутринта на 30 април поверително раздадох тези сертификати на командирите на моите подразделения. Така, ако някои роти попаднат в обкръжение по време на последните битки, онези от нашите хора, които не искат да се предадат, ще могат да се представят за насила докарани в Германия чуждестранни работници и да стигнат до дома си в Белгия или в Райха.

В течение на сто часа нашите доброволци вървяха денонощно - никъде не им дадох да починат. Не трябваше да спираме пред препятствията, не трябваше да се паникьосваме, а да се придържаме към всяка възможност за оцеляване в опитите да стигнем до Дания, после до Норвегия, където може би борбата щеше да продължи в опити да бъде избегнат мрачния колапс от неизвестността на поражението.

Вече не можеше да се мисли, че дори чудо може да спре съветския натиск - вече нямаше никакъв боен рубеж, никаква съпротива. Да спреш по пътя означаваше самоубийство.

Дадох на командирите на моите полкове и батальони заповед за отстъпление към Любек - трябваше да се използват всякакви видове транспорт, за да качат войниците. Поставих валонски постове на всички кръстовища, за да насочват нашите войници от точка до точка и да гонят изоставащите за избягване на усложнения.

Въпреки всичко което ставаше, реших да видя Химлер, за да получа точни и ясни заповеди за моята дивизия и дивизия Фландрия, да му напомня за десетките хиляди доброволци, най-смели сред смелите. Все още ли ги помнеше при преговорите в Любек? Щяха да ги хвърлят в бездната?

Трябваше да използвам всяка възможност да спася момчета си и по обиколни междуселски пътища да изпреваря всички към Любек и Химлер.

„Хитлер е мъртъв“

Пътят до Любек дава точна представа за ситуацията на 30 април 1945 г. До Шверин се разливаше широка и буйна река от цивилни бежанци и военни, идващи от изток. В Шверин всичко се сливаше. Единствено замъкът на херцозите бе запазил керемидения си покрив и чистите камъни, виждали преминаването на хора и векове. Останалата част от града бе удавена в преплетени потоци, търкалящи се от изток на запад.

Това бе мястото, където неизбежността на края на Германия стана за нас заслепяваща реалност. Човешкият поток, спускащ се от Варен се спасяваше от съветските танкове. Друг човешки поток, вливащ се от Елба, бягаше от англичаните. Двете линии на напредване на съюзниците се приближаваха заедно - като две затварящи се крила на врати.

Близостта на англичаните се виждаше в небето. Започвайки от Шверин, с дива ярост над всички пътища патрулираха ескадрилите Тифлайгер. Британските самолети пикираха над колоните по пътищата, откъдето веднага се издигаха десет-петнадесет стълба гъст дим. Резервоарите за гориво, горяха гумите, гореше багажа на бежанците.

В продължение на петстотин, хиляда метра имаше един почти непрекъснат и плътен непроходим огън, прекъсван от експлозии. Вещите на бежанците падаха от разбитите каруци. Неподвижните колони бяха изоставени на милостта на съдбата. Моята кола и колата на началник щаба се движеха с огромен труд през този куп от отломки и огньове.

На всеки пет минути трябваше да се хвърляме в канавката, а над главите ни затрещяваха откосите от английските самолети.

Най-трагичната гледка бяха ранените. Трябваше спешно да евакуират болниците от тази област, но нямаше нито една линейка. По улиците вървяха стотици нещастни момчета с гипсирани ръце, с превързани глави, много от тях ходеха на патерици. Така трябваше да стигнат до Балтийско море – ходейки пеша под картечен огън, сред горящите коли и сред всеобща паника.

Минах как да е тези километри и през втората половина на деня стигнах в щабквартирата на адмирал Дьониц в Любек.

Един от най-близките му помощници ме заведе в един ъгъл на стаята и ми каза шепнешком – беше 30 април 1945 г. в седемнадесет и трийсет вечерта- поверителната новина, която смрази кръвта ми:

- Бъдете внимателни! Утре ще съобщят за смъртта на Фюрера!

Беше ли Хитлер наистина мъртъв? Или се опитваха да спечелят време преди това да публикуват тази ужасна новина? Или подготвят нещо друго?

Във всеки случай, допреди историческото изявление на адмирал Дьониц, съобщението за смъртта на Хитлер ми беше казана на ухо в самия щаб на адмирала. Убедих се още повече в близостта на развръзката след пристигането ми в отдела на щаба на войските на СС в северната част на Любек - никой не знаеше точно къде се намира райхсфюрера от СС. Можеха само да ми посочат на картата замъка, където трябваше да бъде неговия команден пункт. За да стигнем до там най-напред трябваше да се върнем в Любек, след което да преминем четиридесет километра на изток по балтийското крайбрежие по посока на Висмар.

Трябваше с неимоверен труд да мина през хиляди камиони, движейки се на северозапад. Във всеки момент можеха да ни смажат. Когато в два часа сутринта пристигнахме в района на Кладоу, бях поразен от един невероятен феномен дълги бели лъчи на прожектори осветяваха

съседните брегове и небето. Това трябваше да е летището на Химлер. Но ако имаше такава илюминация, то тогава врагът явно я търпеше.

Представих си, че в момента Химлер лети в тъмното небе. Къде беше той всъщност? Когато след дълго лутане в околната гора пристигнах, замъкът, в който се намираше неговия команден пункт беше почти празен.

Това беше мрачно съоръжение в псевдоготическия стил от 1900 г. - истински декор за детективски филми. Слабо осветените тесни коридори и стълби изглеждаха мрачни. Отгоре висяха знамена - като в мрачен параклис. В трапезарията съвременни картини представяна всички категории сътрапезници като карикатури, по маниер на Пикасо. Покрай стените от червени тухли и под трепетликите в парка патрулираха от полицаи с продълговати пепеляви шапки.

В дълбините на този замък открих единствено началника на специалния влак на Химлер – любезен дребен човек с лице, надупчено от стотици сиви точки - сякаш служило като тест на колония от мухи. Той ме заведе в кабинета на един полковник - уморен и с безцветни очи. Поздравих го с обичайния поздрав - „Хайл Хитлер!“

Никакъв „Хайл Хитлер!“ не чух в отговор. Намерих това за странно и внимателно попитах за причината. Стори ми се, че всеки от запитаните изпадаше в силно затруднение. Очевидно темата за Хитлер бе станала тема табу в разговорите в тези пещерообразни зали.

Никой не можеше да ми каже кога ще се върне Химлер. Той бил излетял със самолет на Север.

На сутринта се появи като вихрушка, но остана само няколко минути. Дори нямахме време да го видим. Когато стигнахме стълбището, той вече беше излязъл - блед, небръснат. Видяхме само три коли, подскачащи по пясъчния път.

Но въпреки това Химлер успя да подпише заповедта за отстъпление на дивизии Валония и Фландрия в посока към Бад Сегеберг – село в землището на Шлезвиг-Холщайн в северозападната част на Любек. Така, както я бях приготвил през нощта.

Казал, че искал да ме види. Трябваше да намеря място да се установя и да чакам завръщането му. Веднага качих началник щаба си на една от

двете ни коли с официална заповед и го изпратих да се срещне с валонците и фламандците по пътя към Шверин.

С другата кола изпратих втория си офицер за свръзка до Бад Сегеберг, за да подготви подходящо място за нашите изтощени войници. Освен това този офицер трябваше да информира постове на жандармерията и комендатурата на Любек за заповедите на Химлер.

Останал сам се установих в къщата на ковача по пътя към Висмар. Взех един стол и седнах на прага, както правех, когато бях малък в дома на родителите си вечер в собствения ми град.

Камионите преминаваха със стотици. Английските самолети повече от всякога контролираха небето над пътищата. Откоси трещяха на изток, на север и на запад над безкрайните ивици червено-сиви пламъци.

Умът ми беше като в сън. Очите ми се скитаха в пустотата - сякаш светът, в който аз така интензивно живях вече губи дъха си и се разтваря в тъжни пушеци. Балтийско море беше на половин час път оттук, в края на полетата, където в края на април пшеницата вече е поникнала.

С падането на мрака седнах на голям кафяв камък. Вечерта беше оцветена в розово. От безпрецедентния шум по пътищата не се чуваше нищо. Само от време на време някой немски самолет минаваше покрай брега на морето - почти по гребена на вълните, за да остане невидим за радарите. Може би мечтите ми ще умрат, както това бледо небе, обхващано от нощта?

Станах, влязох в къщата и легнах, без да свалям униформата и оръжието си.

В два часа сутринта вратата се разтrese. Скрочих да отворя. Свещта осветяваше скромната стая с много отражения. Един млад немски полковник с измъчено лице, изпратен от Химлер стоеше пред мен. Разбрах без думи и застанах в стойка „мирно“.

- Фюрерът е мъртъв - измърмори той.

И двамата мълчахме, ковачът също мълчеше.

Тогава две сълзи, сълзи от чисто сърце, се промъкнаха през старческите му набръчкани бузи...

Маленте

Немският полковник добави, че тази вечер Химлер ще напусне този район и ще се установи на север от Любек по посока на Кил, в Маленте. Химлер ще ме чака там в три часа следобяд на 2 май.

Остатъкът от нощта прекарах в мисли за Хитлер. Тогава не знаех какво е казал Дьониц в изявлението си. Не се съмнявах в смъртта на Хитлер.

Виждах го отново - толкова обикновен, с чувствително сърце, изпълнено с трепет и мощ. Неговите хора го обичаха и го последваха докрай. Никакво колебание и никакво съмнение не бе възникнало по време на цялата война. С възхитителна вяроност германските маси следваха този човек, познавайки неговата безкористност, честност и чувство за германско величие.

Това е почти уникален факт в световната история. Разбит и предмет на най-ужасните мъчения, които само хората могат да издържат - този народ не показва никакъв ропот срещу лидера, който го държеше и направляваше по този ужасен път.

Във всяка къща, във всяка каруца на бежанци по пътищата - бях сигурен в това - в този час плачеха или се молеха. Но никой - не се съмнявах в това - не изрече думи на укор. Никой не се оплакваше. Жалеха него.

Изчезна в апотеоза на победените богове, сред грохота на края на света, като че ли идващ от хорозете на Вагнер. Да си тръгнеш така означаваше да възкръснеш с нечовешка сила във въображението на народите. Това означаваше да се впишеш в една ера, която няма да изгасне.

Но какво ще се случи утре? Какъв ще бъде първият ден в тази празнота?

Фюрерът го нямаше. Берлин бе обречен. Южната част на Райха беше на колене, северът беше пометен от огромен прилив.

Армиите вече не се сражаваха не заради липса на достатъчно смелост и дисциплина, а защото вече нямаше фронт, нямаше танкове, нямаше боеприпаси, нямаше връзка. Пътищата представляваха километри от страдание, глад и кръв. Загубата на Хитлер означаваше край на борбата в Германия.

В пет сутринта колата ми спря пред ковачницата. В Бад Сегеберг втория ми офицер вече бе чул по радиото за смъртта на Фюрера и веднага бе разбрал, че скоро всичко ще се срине. Той се бе качил на колата през нощта и през морето от отстъпващи се бе втурнал, за да се опита да ме спасява. След осем часа невероятни усилия бе успял да покрие четиридесетте километра.

Тръгнахме веднага. Хиляди камиони се тъпкаха по пътищата. С приближаването на Любек напредването стана почти невъзможно. А съюзническите танкове като бесни ни натискаха в гърба.

На десет километра от Любек пътят минава през гора и след това приближава града. Там всичко беше фантастична бъркотия. Огромни бяло-сини колони камиони на шведския Червен кръст опитваха да вървят на изток, за да спасяват политическите затворници, които вече бяха освободени и се движеха от Варен и Шверин, за да избягат от войските на СССР.

Тъй като всички искаха да минат, не можеше да мине никой. Предприех крайни мерки и подкарах моя Фолксваген по трамвайната линия наблизо. Така като еквилибристи преодоляхме последните километри - наполовина по релсите и наполовина по траверсите.

Любек беше зает от слънце. Гордият ханзейски град сравнително малко бе пострадал от бомбардировките. Той все още вдигаше в небето, в блестящия си въздух благородни стари тухлени къщи и вековни готически сгради, когато далекоизточните тевтонски моряци са браздели водите на Балтийско и Северно море.

На всяко кръстовище моите постове отправяха валонците и фламандците към Бад Сегеберг. Открих първата им партия в казармите на Любек. Веднага, след като основната част от войските дойде при нас в Бад Сегеберг, щяхме да формираме солидна защита, защото бях взел твърдо решение - или съдбата на доброволците, воювали срещу болшевиките ще бъде ясно решена по време на сключването на примирие или като чуждестранна част ще се считахме обвързани с германците в преговорите. Ние ще се борим, колкото е необходимо, за да ни бъде гарантирана една почтена и хуманна капитулация. За да улесня такова развитие на ситуацията бях готов да се предам на белгийската полиция като създател на Легиона, но при условие че животът ми - даден като данък на омразата, ще заплати спасяването на моите войници от Източния фронт. В противен случай нашата борба ще продължи, както преди - дори след прекратяването на огъня.

Моите войници не бяха само номера в списъците. Нашата последна позиция ще се съпротивлява доблестно.

Уви, само за няколко часа планове ми бяха унищожени от безпрецедентен ураган. Продължавах да упорито да опитвам да ги осъществя в Копенхаген, дори и в Осло, но тайфунът, който ни помете ни задуши с нарастващата си сила.

Останах в казармите на Любек до обяд. Изпратих първия отряд офицери и войници в Бад Сегеберг, където самият аз отидох в края на деня за срещата си с Химлер. След това отидох в Маленте.

Местността беше леко хълмиста, със свежи и хармонични: борови гори, брези, широки тъмнозелени пасища, сини и черни езера с вили и хотели. Първо минах през малкия и красив град Ойтин. С голяма трудност намерих командния пункт на Химлер зад една гора във ферма до Маленте.

Химлер го нямаше. Новините бяха особено катастрофални – британците бяха завзели Шверин и отрязали армията, идваща от Мекленбург.

Атмосферата в къщата беше мрачна – вътре бродеха и си шепнеха шефовете на полицията. Със съкрушен вид ми обясниха, че Химлер е отишъл неизвестно къде и ще се върне неизвестно кога... ако изобщо се върне.

Влязох отново в колата си. Сега моите войници бяха сами. Отново се насочих на юг по пътя към Любек и Бад Сегеберг.

Беше четири следобяд. Едва напуснал горичките около Маленте и катерейки се по магистралата към Ойтин видях размера на препятствията, които ме чакаха.

Всеки километър от пътя, с органическа ярост беше прострелван от британската авиация.

Покрай пътя и на прага на къщите лежах и безуспешно чакаха помощ нещастни жени и момичета със счупени крака или пробити от ужасяващи запалителни куршуми колене.

Когато се измъкнах от Ойтин по пътя към Любек ми се яви зрелище като от Данте. Стотици каруци и стотици санитарни камиони горяха.

Пътят беше една непрекъсната линия от огън. Всички шофьори на камиони лежаха в канавките или се носеха по полетата.

Можеше да се разбере плана на пътищата в района просто, като се погледне небето - разярени като орли самолети се подреждаха по шест, пикираха, стреляха, правеха широк завои и възобновяваха адската си работа.

И все пак исках да мина през това. Промъквах се преди самолетите да започнат да пикират и тогава вмъквах моя Фолксваген между два горящи камиона. Това беше най-доброто място. Във вихрушката от пламъци и дим колата беше повече или по-малко прикрита. Когато обстрела приключеше, аз отново скачах в колата и изминавах петстотин метра, докато не започне нова атака.

Един немски шофьор, с когото се бях хвърлил до един плет ми каза, че в Любек има англичани. Не повярвах. Сутринта германските войски бяха все още в Хамбург. Не, това беше глупост - беше невъзможно.

Достигнахме кръстовището на пътя за Бад Сегеберг. Тук обстрелът беше ужасен. По страничния път, както и по пътя към Любек, като луд се носеха войници. Приблжих се към един майор, който ги направляваше. Навсякъде около нас горяха камиони. Но всички съобщаваха една и същата новина - в четири следобед Любек се беше предал без един изстрел. В болниците на града имаше повече от двадесет хиляди ранени. Мостовите бяха паднали. Английските танкове идваха по пътя срещу нас.

А Бад Сегеберг? Това беше последният фатален удар - Бад Сегеберг също беше паднал. Извиках - „Невъзможно!“ И въпреки това беше така. Хамбург беше обявен за отворен град и същата сутрин британските танкове минаха през него, като преминаха без бой над сто километра на север.

Самолетите унищожаваша всичко пред себе си. Бад Сегеберг беше превзет през втората половина на деня.

Бях обезкуражен, депресиран, убит. По обяд все още бях с моите другари, избягали от клещите при Мекленбург, а в рамките на няколко часа една невероятна буря, един циклон ги изтръгна от мен. В тези ужасни часове не можех да ги спася, нито да бъда с тях. Нямах никой друг освен един войник и двама офицери. Всичко беше рухнало. Това бедствие ми се стовари внезапно - като камбана паднала върху минавач. Нищо не

можеше да се направи, освен да се опитаме сами да избегнем идващата буря.

Въпреки всичко се надявах да намеря някои от моите момчета в Дания. Двеста от тях навреме бяха изпратени към Роцок. Оттам те определено можеха да избягат по море. Други, които не са имали време да се доберат до Любек също би трябвало да са достигнали крайбрежието. Моите момчета бяха майстори по излизане от всякакво положение. Когато никой не минаваше - те винаги минаваха.

Но самият аз бях на четиристотин километра от Копенхаген. Колата ми беше на края на силите си. Имах само тридесет литра картофен спирт, а пътят беше непрекъснат пожар.

Докато имаше надежда исках да се надявам и да се боря. Хванах отново на север. При всяко пикиране на самолети се страхувах за колата си, вече надупчена от няколко куршума, които не бяха засегнали основните части.

Стотици горящи камиони задръстваха целия път. Министър Шпеер, чиято кола също беше в потока, опитваше да освободи пътя си. Той беше заобиколен от членове на кабинета на Тод, облечени в ослепителни зеленикаво-жълти униформи. Тези карнавално облечени момчета изглеждаха смешно сред общия хаос.

С моята малка кола успях да се измъкна в полето и да карам няколко километра по него. Изведнъж видях от страничен път да излиза дълга черна кола. Зад волана седеше на вид енергичен блед човек в кожен шлем.

Познах го. Беше Химлер. Като луд се втурнах след него.

Кил-Копенхаген

Не можех да се меря с мощната машина на Химлер, но разбрах посоката - той се насочваше към Маленте. Моята колица влезе в двора на вилата на Райхсфюрера на СС точно в момента, когато цялата рота полицаи влизаше в колите си.

Химлер даваше разпореждания на двама генерали от СС. Познавах единия от тях - много добър приятел, прочутият професор Гебхард - лекарят на белгийския крал Леополд III. Приближих до Химлер, който показва признаци на искрено приятелство.

Неговото хладнокръвие беше впечатляващо. Всичко беше изгубено - особено за него. Но той оставаше изненадващо спокоен. Попитах го какво възнамерява да направи. – „Аз съм германец – отговори той. Няма да напусна германската земя.“

Сега тялото му лежи в прегръдката на германската земя някъде край пътя за Люнебург.

Посъветва ме веднага да отида в Копенхаген и да събера там моите войници. Германският губернатор на Дания - д-р Бест беше до него и той му даде необходимите разпореждания.

Малките му живи очи проблясваха в полумрака. Винаги толкова дискретен и сух в чувствата си, той стисна силно ръката ми:

- Вие сте сред верните – Вие и валонците ви. Бяхте последните, които останахте на наша страна през битки и нещастия. Един ден Германия ще си спомни това!

Той издаде кратки заповеди и се прибра зад волана. Внезапно той спусна стъклото и произнесе последните си дума към мен:

- Дегрел - това ще ти трябва един ден. Всичко ще се промени бързо и се оттегли за шест месеца. Ти трябва да живееш. Сбогом, приятелю!

Колата му потегли. Пет големи коли потеглиха след колата му на север. Скромната ми машина се опита да следва този мощен рев на двигатели, но скоро се задъха и в тъмнината на нощта остана сама, едва търкаляща се на картофен спирт.

Един час по-късно намерих цялата колона. Опитвайки да се придвижи на юг бе стигнала пътя, блокиран, от стотици кратери от снаряди. На четири километра пред нас - над Кил, плуваше огромен въздушен флот.

Химлер насочи колите по малък страничен път. Бомбени каскади се изсипаха над пристанището.

След кратко спиране колоната започна да се движи отново. Но вече идваше нова вълна бомбардировачи. Бяхме на входа на града. Трябваше да оставя колата на пътя и да се втурна в най-близките градини.

Двете секретарки на Химлер - една висока брюнетка - кокалеста и с дълги крака, а другата малка, пъстра и тънка блондинка, бяха притиснати между генерали и полицаи. Нещастните момичета явно бяха изгубили обувките си в блатото.

Химлер строго нареди всички да влязат в колите, които отново тръгнаха на юг в търсене на някакво укритие. Повече не се върнаха. Така се разделих с Химлер завинаги.

Ударите върху на Кил продължиха много часове. Стотици бомби падаха непосредствено до нас. Земята беше като бушуващо море. Гигантски взривове осветяваха небето.

Накрая успяхме да се промъкнем през купища отломки, скъсани трамвайни проводници и тълпите, излизащи от убежищата в погребално мълчание. Минахме по моста на Кил. Моята малка кола внимателно пълзеше в студената нощ. Тогава двигателят започна да киха, да се дави. Колата беше видяла прекалено много, твърде много бе работила. В крайна сметка тя спря наистина мъртва - с разтопени бутала.

Беше около три сутринта. По това време съюзниците вероятно идваха отвсякъде. Всеки момент можеше да загинем - да загинем глупаво, победени от банална повреда на двигателя. Бяхме се изгубили в нощта, без да имаме карта на тази област. Бяхме на някакъв изоставен път.

За щастие на разсъмване мина една кола. Седнахме на калниците. Моята бедна кола остана на пътя тъжна, загубила войната и чакаща англичаните...

На сутринта пристигнахме във Фленсбург, където един генерал ми даде друг Фолксваген. В един часа излязохме на шосето за Дания, като минахме през влажни ливади с дебела черна почва, в края, на която се издигаха горички от дървета, мелници, бели ферми с малки синьо, зелено и яркочервено оцветени капаци на прозорците.

В Дания също се чувстваше, че всичко е свършило. На отстъпващите германски части бе строго забранено да прекосяват германско-датската граница. Бяхме блокирани от граничната охрана един час. Получи се обаждане лично от маршал Кайтел, та граничната охрана да ни позволи да продължим напред.

Пред нас имаше редица шведски автобуси на Червения кръст със стотици политически затворници, освободени от германските

концентрационни лагери. Във всяко село се събираше огромна тълпа, за да ги поздрави.

Нашият малък СС автомобил в опашката на кортежа определено не се радваше на такъв бурен успех! Мъжете ни показаха юмруци, жените показваха другите си части, глупаво и неприлично, вдигайки отзад полите си!

Само ние бяхме в униформи - неволно смесени с тези непрекъснати демонстрации. Беше невъзможно да се изпревари колоната, така че се наложи да прекосим тревистия Ютланд, да минем по прекрасния мост Федерация над река Малък Белт и след това прекосим целия остров Фумен до пристанището в Ниборг.

Град Ниборг вече беше почти обсаден. Германските войски стояха зад гъсти завеси от бодлива тел, сякаш самите те искаха да бъдат интернирани.

Сега трябваше да пресечем Голям Белт на борда на някой кораб. Атмосферата беше ужасно напрегната. Многобройни немски кораби, натоварени с хиляди бежанци от Райха бяха закотвени в пристанището, но не се осмеляваха да разтоварят хората.

Започнаха да товарят камионите на шведския Червен кръст на фериботи. Освободените затворници бяха приветствани с викове и обсипвани с цветя. Тълпата пееше химни. Очаквахме всяка минута да ни хвърлят в Голям Белт.

Чакането продължи четири часа. Най-сетне прехвърлянето започна. Злобата на персонала беше на границата. Пристигнахме на остров Саяланд късно през нощта. Местността гъмжеше от партизани, а трябваше да покрием още сто километра, за да стигнем до Копенхаген. Беше два сутринта, когато пресякохме оградите от бодлива тел, защитаващи подхода към немските сгради на градския площад.

Моите разчети бяха точни. Вече цяла група валонски войници бе пристигнала по море и се намираше в Копенхаген. Радостно се хвърлихме в обятията си.

Стигнахме до споразумение с генерал Панке - командващия войските на СС в Дания, че нашите хора ще бъдат изпратени при пристигането им в Норвегия, където ще се прегрупираме и ще се подготвим за нови събития - там се намираше последният антиболшевишки фронт. Там бяха

събрани добре въоръжени и хранени триста хиляди германски войници. Те биха могли да се защитават още дълго време. Тяхната капитулация ще бъде последната и без съмнение при по-добри условия.

Определих всички подробности по прехвърлянето на моите хора. Договорено беше заминаването на валонците в посока Осло да започне на следващия ден.

Тези планове ни успокояваха. Слънцето грееше и беше топло. Облегнати на первазите гледахме през прозорците. Голяма част от Копенхаген се оживи - беше пазарен ден. Обществото беше забавлявано от клоуни и жонгльори. Ние гледахме това представление с радостните очи на туристи.

Генералът от СС ми предложи да се настаня в къщата му – Хаус Викинг- в покрайнините на града край морето. Къщата беше свободна и можех малко да си почина. На следващата сутрин самолет щеше ме отведе до Осло.

Денят беше прекрасен. Вилата бе построена с перфектен вкус. Морето мирно се простираше в далечината - осеяно с малки сини и сиви вълни, разбиващи се точно в края на моравата.

Вечерта ни сервираха обилна вечеря. Въпреки войната Дания бе живяла добре - сладкиши, масло, заквасена сметана, яйца, сирена, бекон, най-разнообразни деликатеси - всичко беше в изобилие.

Но бях нащрек. Слушах радиото. Беше около седем и половина вечерта, когато по немското радио чух да се говори за капитулацията на Дания! Тичах от радио до радио и най-накрая чух фаталната фраза за капитулацията. „Армията в Дания се предава безусловно. Сваля оръжията утре в осем сутринта“.

Опитах да се обадя в отдела на СС, но в апарата чувах само лудия вой на тълпата, която атакуваше сградата. Звъняха всички камбани на града. Добре, че се измъкнахме - капанът бе щракнал.

Партизани и британци

Беше петък вечерта на 4 май 1945г.

С двама офицери и шофьора обобщихме един вид резултат - капитулацията на армиите на група Север на Райха в Дания беше факт. Бяхме сами в покрайнините на Копенхаген – в абсолютно непозната местност, а и това, че бяхме заели вилата на генерал-лейтенант от СС определено не подобряваше позицията ни!

Най-младият от моите офицери нервно говореше:

- Утре - повтаряше той - ще бъде твърде късно. Трябва да се намери решение веднага. Веднага ще отида до германския щаб!

Той взе шофьора и сложи автомата в скута си. След четвърт час той се бе хвърлил в лудия басейн на бунта и уличните безредици в центъра на града, където метежниците нападаха отделни объркани войници.

Офицерът, шофьорът и колата потънаха в тази тъмна и мрачна трагедия.

Към единадесет вечерта изходът ставаше все по-ясен - бяхме останали само двама, вече няхаме кола, няхаме никакви адреси.

Ключа изскърца и вратата се отвори. Влезе мъж.

Това беше цивилен германец, който беше лекуван в Копенхаген. Ние не го знаехме, но той живееше в същата вила. Този човек беше отишъл до морето по обяд, за да се разходи и сега се връщаше да спи. Войната била свършила? Това не беше негова работа. Той не беше войник, така че философски чакаше по-нататъшното развитие на събитията. Съблече се, облече бледозелена пижама и атакува остатъците от храната.

Ние го върнахме обратно в реалността. Нашето положение все пак му се стори малко по-трудно от неговото.

- Знаете ли някой, който живее наблизо? - попитахме.

Той бавно дъвчеше яйцето с майонеза и след малко отговори:

- Да, немският губернатор на Дания живее на пет минути оттук.

Не го карахме да повтори. Последният ми офицер за свързка навлече цивилни дрехи и незабавно се отправи към доктор Бест.

Намерихме го в кухнята, скубеше косата си от отчаяние сред деветнадесет куфара. Не виждаше повече никакъв начин да ни измъкване от този мравуняк - Копенхаген.

- Ще опитам всичко - каза той. - Ако все още е възможно след час един морски офицер ще дойде за вас и ще се опита да ви качи на борда.

Чакахме цяла нощ опънати във вестибюла. Никой не дойде.

Сутринта на пилоните на всички съседни вили се вееха червено-бели знамена. В морето пред нашата тераса на петстотин метра патрулираше катер.

По пътя се движеха камиони с въоръжени войници с каски. Всички им сочеха вила Викинг. Очевидно нямаше да чакаме дълго тяхното нападение.

Слугите бяха излезли на разузнаване. Градът силно се вълнуваше. Германците бяха разстрелвани от тълпата. Хиляди партизани бяха господари на улиците. Немските офиси в центъра на Копенхаген бяха заобиколени от яростна тълпа.

И все пак ние почти завиждахме на заобиколените там наши другари. Те поне бяха заедно, биха могли да се съберат в юмрук до пристигането на британските войници, а нас двамата можеха да линчуват всеки момент.

От града дойде шумът от ожесточена битка. Стреляше се с автомати, даже и с оръдия. Това беше някаква шумна капитулация! Питаме се кога и как ще загинем.

Изведнъж една красива синя лимузина с датски номера спря пред вратата. Оттам изтича човек:

- Преобличайте се в цивилни дрехи и бързо скачайте в колата ми!

За няколко секунди надянахме цивилни дрехи над униформите.

- Да се опитаме да пресечем града - каза нашият шофьор – двуметров свършено облечен джентълмен.

- А ако ни нападнат?

- Тогава нищо не може да се направи. Трябва да оставите всичките си оръжия тук - дори личното оръжие. Датските войски капитулираха. Трябва да уважаваме думата на Райха.

Изпразнихме джобовете си. Колата полетя по алеята.

Шофьорът ни беше офицер с цивилни дрехи. Доктор Бест - верен на дълга си му беше заповядал да направи всичко, за да ни спаси. Той рискуваше всичко. Някои германски кораби все още бяха заобиколени в края на пристанището в Копенхаген. Ще се опитаме да стигнем до тях, но за това трябваше да прекосим целия град.

Едва излезли на булевардите, се изправихме пред първите препятствия. На всяко кръстовище стояха по шест партизани с автомати, които блокираха пътя. Водачът ни се преструваше, че спира, а след това правеше знак за поздрав като към стар приятел. Те си мислеха, че имат работа със също такъв партизанин. Възползвайки се от ефекта на изненадата, немският ни офицер натискаше газта.

Така минахме няколко поста. Но колкото се отдалечавахме от центъра, толкова по-голямо беше задръстването. Целият Копенхаген беше на улицата.

Колата се движеше много трудно. Всички ни гледаха някак странно. Завивахме в различни малки улички и накрая излязохме на булевард на петдесет метра от ревяща тълпа, превземаща с щурм една сграда. По земята влачеха цивилни. Партизанските групи бяха заели магистралата. Имахме само секунда, за да завием в перпендикулярната алея.

Когато колата се озова там, вече беше твърде късно да се връщаме - влязохме направо в двора на казармите заети от партизаните.

Нашият шофьор влетя невъзмутимо, после в невероятен завой заобиколи противотанковата бетонна бариера и майсторски излетя от бърлогата.

Минахме покрай отблъскващата тълпа и с пълна газ полетяхме по съседните улици.

Нашият шофьор прекрасно познаваше Копенхаген и успя да стигне до пристанището по страничните улици. Всяка минута виждахме тълпи, плячкосващи къщата на „колаборационист“. Натъпкваха полу-

защеметените хора в камиони. Всеки път трябваше да се правят остри завои, за да не попаднем в средата на тълпата.

За да стигнем до пристанището трябваше да минем през гарата. Как да не закъсаме като се опитваме да минем по дългите охранявани мостове над релсите?

Тогава съдбата ми се усмихна още веднъж. В този момент се чу яростна битка. Датските комунисти се опитваха да овладеят складовете с гориво на пристанищното на няколкостотин метра от нас. Германците отговориха енергично с всички оръдия, с които разполагаха.

Суматоката беше страшна. Граждани, партизани, часови - всички бягаха и се втурваха към къщите. Една секунда от Бога! Нашата кола като стрела прелетя тридесет-четиридесет метровия мост, направи голям завои, спусна се надолу и спря пред бариерата. Бяхме спасени - бяхме на входа на пристанището!

Но дори и там имаше датски партизани с револвери в ръце и разоръжени немски войници. Незабелязано показах на един морски офицер Кръста с дъбовите листа, който държах скрит в дланта на ръката си. Той с невинен вид качи мен и моя адютант в катер, който ни закара до флагманския кораб, командващ осемнадесет миночистачи.

Спектакълът на копенхагенския кей беше впечатляващ. Срещу обезумелия град в синия залив стоеше цяла германска флота, състояща се от отлични бойни единици, като Принц Ойген например. Военните знамена на Кригсмарине все още гордо се вееха по мачтите. Двадесет хиляди души бяха по бордовете. Но тези великолепни кораби тази вечер или утре сутринта щяха да станат жертва на съюзниците. Ако бях избягал от терористите, щях ли да бъда заловен от британците.

Командирът на миночистачите беше решителен човек.

- Нашите армии в Норвегия не бяха включени в капитулацията - повтаряше той - може би все още имаме шанс да стигнем до там!

Но след консултации адмиралът отговори, че всяка мисъл за отплаване към Норвегия трябва да се изостави.

Градът блестеше на слънцето. В три следобед командирът ми показва радиograma - по въздуха скоро трябваше да пристигне британска дивизия.

Четири часа по-късно британски самолет прелетя над мачтите ни, направи завой и кацна пред очите ни на летището в Копенхаген.

В пет часа вечерта небето се изпълни с мощен рев – в безупречен строй летяха стотици тежки транспортни британски самолети. Те кацаха на летището на няколко километра от нас. В шест часа вечерта мотоциклети и камиони излизаха от утробите на самолетите.

Томитата нахлуха в града и бяха посрещнати от развълнувана тълпа. Всяка минута трябваше да ги видим и на кея.

Очите на командира ми горяха. Той по братски ме хвана за раменете:

- Не, не - извика той - Никой няма да каже, че Германия те е изоставила!

Той извика един млад командир на миночистач.

- Ще пробиеш прохода - каза той - искам да стигнеш с Дегрел в Осло!

Дойде красив военен кораб - сив като водата, тънък и тесен - като хрътка. Облякох широкото си палто от овча кожа и се качих на борда. Пред носа на британците – шумно излизащи по улиците и кейовете на пристанището. В шест и половина вечерта се откачихме от кея и с пълна скорост тръгнахме към шведското крайбрежие, а след това право на север.

Осло, 7 май 1945 г.

Стойки на носа на военния кораб, който в последния момент се измъкна от Копенхаген, сред суровата миризма на морето усетих невероятно спокойствие.

Вечерните сенки умираха на шведския бряг. Съвсем близо имаше плаж. Гледах белите стени на къщите, дългите розови комини на покривите, тъмните хълмове в далечината. От страната на датския бряг се появяваха по-романтичните от всякога зелени покриви на Хелсингер.

Морето приличаше на широка река. Нямах търпение да напусна тези вражески води и да стигна до Категат и да видя как се разтопяват цветовете на враждебното вражеско небе.

Вечерта дойде, а британски самолети не дойдоха. Духаше силен северен вятър. Облегнат с лактите си на борда мечтаех, гледайки как под светлината милиони звезди зад кърмата се бореха свежи снопове морска вода. Морето трептеше, проблясваше и блестеше, блестеше до безкрая. Звучите му действаха успокояващо.

Корабът ни се движеше бързо. Ако искахме да избегнем масирана атака от въздуха трябваше да стигнем до норвежките фиорди рано сутринта.

На никого на борда не беше разрешено да спи, защото във всеки момент можеше да попаднем на мина. Но морето беше широко, имаше достатъчно място и за мините и за нас. Не срещнахме нито една.

В течение на нощта чувахме шума на съюзническата авиация над мачтите. Моряците ни обясниха, че авиацията ги е нападнала в морето точно толкова ожесточено, както и по пътищата на сушата.

Нощта беше прекрасна и ярка. Английските самолети всеки път слизаха много ниско, почти до водата. Ние се въздържахме от всякаква реакция. Сигурно са се питали какво правим там в Категат, когато войната в Дания е приключила. Те не настояваха да ни преследват.

В осем сутринта видяхме кафявите и черни скали на Норвегия. Бяхме влезли в ослепителния фиорд на Осло. До хоризонта нямаше нито една лодка, нито една яхта. Водата беше гладка като метал, ледено синя с преливащи сребърни искри. По брега дървените вили бяха боядисани в синьо, в кафяво, в бяло и в зелено. Наполовина бяха потънали в елхите. Мислех си за флотата на Райха, който разтоварваше войници в също така ясната сутрин през април 1940 г. Черните скали бяха великолепни. Те се спуснаха дълбоко във фиорда и с блясък се гмурваха в брилянтната вода.

Нашият малък сив кораб продължи напред два часа. Залетите от слънцето брегове се сближаваха все повече. В далечината се издигаха покриви, кули, църкви, докове, елеватори.

Това беше Осло.

Беше десет сутринта. Отговори ни звук на сирена. Спряхме до две красиви „джобни“ подводници с размери малко по-големи от състезателна яхта, жълтозелени на цвят - като сухи листа от тютюн.

Град Осло е инкрустиран в дълбините на най-сияещия залив в Европа. Той все още спеше. Неделя. Рядко преминаваха трамваи. Обадихме се по телефона и за нас дойде кола да ни закара в планините, простиращи се покрай фиорда на югозапад от Осло. Времето беше прекрасно.

Хиляди момичета с красиви тела, обвити в леки дрехи с нежни цветове въртяха по пътя сред скалите и черните ели педалите на велосипедите си. Всички тези горски нимфи се насочваха към затревените склонове. Водата блестеше в тъмно синьо, блещукаше около огромните камъни и си почиваше спокойно в брилянтните заливи. Два пъти поискахме да ни упътят. Разхождащите се, оглеждайки ни казваха с кимване „не“. Въпреки слънцето, блясъкът на пролетта, кокетливите червени и сини шорти и руси коси, войната и нейната враждебност бяха на първо място...

Стигнахме на върха на планината в замъка на принц Олаф, където трябваше да се срещна с норвежкия немски гаулайтер - д-р Тербовен. Той веднага ме прие със затворено и безизразно лице и с малките си мигачи като на Химлер очи.

Обясних му моя план. Исках незабавно да отида на северния фронт на Норвегия. Докато продължаваше войната с болшевиките, искахме да участваме с нашия легион в битките. Другите валонци веднага ще се присъединят към нас.

Д-р Тербовен явно бе получил много обезкуражаващи новини и поклати глава. Той ми говори за Швеция и Япония. Аз си мислех за Нарвик и за Северния фронт.

Той нареди да донесат стар френски коняк и ми предложи прилични сандвичи. От терасата на замъка се откриваше изглед към залива – огромна незабравима симфония от тъмносини, бели, кафяви и зелени тонове.

Защо, когато земята е толкова красива, яростта толкова измъчва сърцата на хората?

Д-р Тербовен ми бе запазил апартамент в Осло. Той ще ме държи в течение на събитията. Аз отново се спуснах в блестящата долина. Страната беше чудесна, но вече не си представях как ще се махна оттук.

Взех си вана и включих радиото в стаята - съюзниците напиха, но бях уморен и спях цялата нощ.

Когато се събудих на следващия ден - 7 май 1945 г., чувах виковете на войниците по Радио Лондон. Те вече бяха победните барабани – капитулацията на Райха беше решена - въпрос може би за няколко часа или дори на няколко минути!

Норвежкият премиер Квислинг, когото все още не познавах, ме покани при себе си в Кралския дворец. Отидох там в единадесет и тридесет, вече поскитал по улиците на града. Дворецът беше впечатляващ. На главното стълбище от бял мрамор висяха два големи гоблена. Кралските мебели също бяха прекрасни. Пред двореца на огромен зелен бронзов жребец седеше класически монарх.

Квислинг изглеждаше потиснат. Половин час говорихме общи приказки. Тербовен ме бе помолил да го успокоя. Това снемаше повечето от въпросите. Впечатлението беше, че нещо отвътре го гризеше. Лицето му беше подуто, очите се въртяха, пръстите барабанаха по масата. Човекът се чувстваше изгубен.

Аз бях последният му посетител. Следобед отиде на шведската граница, откъдето беше върнат обратно в Осло през нощта - незнаейки в кой фиорд да се хвърли. Няколко месеца по-късно той бе разстрелян.

Бургундското в бутилката не се разваляше от събитията. Следобед изпих цяла възхитителна бутилка, но радиото ми попречи да и се насладя в най-голяма степен - в два часа след обяд съобщиха за изявление на новия министър на външните работи на Райха.

При тези обстоятелства отгатнах всеки абзац от речта на този господин, без да съм чул и една дума!

Капитулацията на войските извън Райха бе пълна - в Бохемия, в Литва, в Крит, във френските пристанища на Атлантика. Триста хиляди войници в Норвегия се предаваха, както и всички останали.

Защо Германия трябваше още да се бори, да жертва живота на германци, когато последните метри от нейната земя бяха завладени от врага - от Шлезвиг до Судетската област?

С войските на Райха в Скандинавия ще се отнесат коректно - бяха им обещали да ги репатрират и освободят. Германските части в Крит също

получаваха военни почести – ще се върнат в земите си с оръжието си на британски кораби.

Но за нас - последните чуждестранни доброволци всичко изглеждаше като катастрофа, като бездна.

През целия следобед седях до прозореца. Защо ми беше тъжно? Бях направил всичко, което можех. Държах се докрай - упорито, без да губя присъствие на духа. Сега вече нямаше начин да продължа – Северния фронт също бе капитулирал.

По улиците се събираше тълпа по-впечатляваща и от тази в Копенхаген.

Момичетата размахваха знамена. Германските войници все още се движеха свободно - никой от норвежците не ги докосна. Сблъсъците, смъртните присъди и самоубийствата щяха да започнат чак след пристигането на партизаните, спуснали се на следващия ден от околните планини.

Чаках новини от д-р Тербовен. В шест часа вечерта ме повика в двореца на княз Олаф.

Отново повторих прекрасната разходка покрай фиорда, видях отново ослепителната панорама на града.

Д-р Тербовен ме прие заедно със своя приятел - генерал Редис.

Те бяха напълно спокойни, въпреки че на следващата сутрин щяха да ги намерят мъртви - с револвери в ледените си ръце, нито единия, нито другия не пожелали да предадат Норвегия на победителите.

Отново гледахме зашеметяващия пейзаж. Главния сервитьор в смокинг ни поднесе напитки сякаш бяхме на невинен пролетен следобеден пикник.

Тогава д-р Тербовен ми каза сериозно:

- Помолих Швеция да ви даде убежище. Те отказаха. Някоя подводница би могла да ви отведе до Япония, но обявената капитулация е пълна -подводниците вече не могат да излизат в морето. Тук долу на летището все още стои един частен самолет. Той е на министър Шпеер. Искате ли да опитате своя шанс тази нощ да отлетите за Испания?

Направихме някои изчисления. От Осло до Пиренеите по права линия имаше две хиляди сто и петдесет километра. Теоретично самолетът може да преодолее две хиляди и сто километра. На голяма височина, за да се пести гориво имаше възможност да стигне дотам.

Нямах избор. Съгласих се.

В продължение на две седмици всеки ден поставях живота си на карта.

Поставих я за последен път.

Отново се върнах в гъмжащият от народ Осло. Хотелът беше абсолютно празен. Всички врати бяха широко отворени. Дори персоналът бе изчезнал.

Трябваше да чакаме – не можехме да излетим преди настъпването на нощта. Тогава всичко ще се превърне в рискована авантюра, приключение. Трябваше тайно да се промъкна на летището. Екипажът бе взел Хайнкела на министър Шпеер в Тронхайм. Самият началник на летището не знаеше истинския курс на двумоторния самолет и за присъствието на двама тайни пътника.

В единадесет вечерта един великолепен пилот с гъста коса и широки като плавници ръце, със златен немски кръст на гърдите дойде с една малка кола до хотела. Влязох при него с последния си офицер.

Навсякъде по улиците имаше тълпи. Все още бях в униформата на Вафен СС и на врата си имах лента с Рицарски кръст с дъбови листа.

Десетки хиляди високи момчета и стройни момичета блокираха улиците, но пропускайки колата се отместваха с усмивка.

Около Осло нямаше противотанкови заграждения. В тъмнината нашият пилот ни закара право под крилете на самолета.

Тримата помощник пилоти заеха местата си. След минута бяхме в небето.

XI. Жребият е хвърлен

Първото ми чувство, когато самолетът напусна Норвегия беше облекчение. Излитайки във въздуха се освободихме от всякаква несигурност. Сега всичко беше ясно - щом самолетът се приземи или ще ни провърви или ще бъдем загубени. Заровете бяха хвърлени - живот или смърт!

Предстоеше ни да узнаем със сигурност кое от двете ни очаква. Нямаше нужда повече да се пресмята, да се обмисля, да се комбинира.

Настъпи полунощ. Войната в действителност беше свършила с предаването по немското радио в четиринадесет нула нула. И все пак капитулацията официално влизаше в сила на следващия ден - 8 май 1945 г. В момента бяхме между войната и мира, както и между земята и небето.

След известно време прелетяхме над Скагерак. От този момент през бурята ще ни води само компасът и чудното умение на пилотите - естествено не можехме да водим самолета по радиомаяк. Дори няхаме карта на Европа.

Германският началник на летището в Осло даде на нашите пилоти чудесна карта на... на Норвегия, тъй като летяхме... до Тронхайм! И те не настояваха.

Единият имаше миниатюрна джобна карта на Франция. Тя по кралски посочваше три главни водни пътища - Сена, Лоара и Рона.

Изкачихме се на четири хиляди метра, за да пестим гориво, но бурята, свирепстваща на тази височина бързо ни накара да летим доста ниско.

Бе очевидно , че един-единствен самолет, летящ без защита през две хиляди километра територия, двадесеткратно бе изложен на риск да бъде свален. Според мен единственият ни шанс за спасение беше грандиозния празник, без съмнение отбелязан от обяд в лагера на съюзниците. На всички западни летища победителите определено бяха в процес на поемане на реки от шампанско и уиски. Докато нашият Хенкел прекосяваше старите им зони на сигурност и наблюдение, освободените от нощните битки хиляди английски и американски пилоти бяха на ръба

или на дъното на опиянението. Това наистина беше уникалната вечер от всички възможни да си опитаме късмета.

И още повече - кой може да си представи, че някакъв самотен самолет със свастика на фюзелажа все още храбро лети над Холандия, Белгия и цяла Франция, когато войната вече е свършила? Всъщност използвахме и друг трик, като първо поехме курс направо към Англия, после над европейския континент, като че ли идвахме от британския бряг.

Погледнах към чернеещата земя, бягаща под нас. В тъмната маса на нощта се движеха автомобили с всички запалени фарове. Блестяха малки градове - като горящи кибритени кутийки. Навсякъде трябваше да пеят и пият...

Беше около един сутринта, когато забелязах тревожен феномен – зад нас се появиха силни светлини и зашариха по небето. Сърцето ми заудря по-силно. Въпреки всички тържества на земята ни бяха открили. Сега светлините се издигаха във височина, други се шареха далеч пред нас. Летищата бяха очертани от огромни квадрати светлина. Излетните полоси блестяха като бели листове. За да избегнем тези проклетни светлини нашият самолет летеше с максимална скорост, но постоянно се запалваха други прожектори, протягайки лапите си да ни грабнат. Светлините им танцуваха по крилата ни. Радиото запращя. Съюзническите служби по летищата ни разпитваха. – „Кой си ти? Какво правиш?“

Ние не отговорихме и полетяхме по-бързо.

Под нас беше Белгия. Там беше Антверпен - блестящ в първата нощ на мира. Мислех си за нашите реки, пътища, за всички тези градове, където бях говорил, за долините, за хълмовете, за тези стари къщи, които толкова много обичах! Целият този народ беше там, под моя тъмен самолет - народът, който исках да възхвалявам, облагородявам и вода по пътя на славата. Отляво видях светлините на Брюксел, голямото черно петно на Суанската гора, където беше моята скъпа къща.

О, какво нещастие е да бъдеш победен и да гледаш как мечтата ти се разпада! Стисках зъби, за да не заплача. Така сред нощта и ветровете, преследван от горчивата съдба се сбогувах с небето на родината ми.

Прелетяхме над Лил. Както и преди прожекторите на летището ни осветиха. Но колкото повече напредвахме на юг, толкова по-голяма беше надеждата да избегнем смъртта. Наближихме Париж, над който Хенкелът

ни прелетя много ниско. Гледах улиците и площадите, сребристи като гъльби.

Все още бяхме живи! Прелетяхме над Бюс, Лоара, Венде. Скоро щяхме да стигнем до Атлантическия океан.

Пилотите обаче се споглеждаха напрегнато. Определено имаше по-малък риск да бъдем свалени от съюзнически зенитни оръдия или нощни изстребители, но горивото привършваше.

Нощта беше ужасно тъмна. С тревога гледах земята. Светещите стрелки на часовника показваха пет сутринта. Призрачна светлина разсея тъмнината. Веднага познах! Това беше устието на Жиронди. Бяхме на правилния курс и летяхме покрай морето. Много слабо различавахме линията на плажа, вълните. На изток линията на хоризонта едва потрепваше.

Оставаше ни все по-малко гориво. В синята светлина на контролния панел се вглеждах в напрегнатите лица на пилотите. Забавяйки скоростта си самолетът се снишаваше.

Преминахме срещу Аркашон. Някога живеех там сред аромата на боровите. Пристанището беше осветено като на 14 юли. Отдалече наблюдавахме черната маса на земята, разбита от блестящото Бискароско езеро.

Хайнkelът започна често да прекъсва. Един от пилотите ни даде спасителни жилетки. Горивото бе стигнало до нулата и всяка минута можехме да попаднем в морето.

С изгарящо нервите ми напрежение проучвах вероятната линия на Пиренеите. Денят бавно се надигаше. Върховете на планините трябваше да се виждат, но не ги виждахме.

Двигателите на самолета все повече губеха ритъм. На югоизток небето очерта синкава крива – това беше билото на Пиринеите! Ще издържим ли до испанското крайбрежие?

Поради бурята бяхме изминали почти две хиляди и триста километра. Наложих се да наклоним самолета първо на лявото крило, а след това и на дясното, за да излеем в двигателите последни литри гориво от резервоарите.

Познавах добре района на Биариц и Сен Жан де Луз. Различих слабо белеещата извивка на Пиренеите в устието на Бидасоа.

Но самолетът не искаше да лети и почти докосваше водата. Предстоеше ни да загинем на двадесет километра от иберийското крайбрежие. Наложих се да пуснем две червени сигнални ракети – откъм френския бряг към нас идваха два военни катера

Каква трагедия! И това, когато виждахме как мига испанския фар!

Беше странно и необичайно да гледаме под нас хребетите на вълните и съвсем близкото развълнувано море, готово да ни погълне! Но все още не бяхме паднали. Брегът се приближаваше и изпращаше към нас скали, черно-зелени камъни, едва изпъкващи в мрака.

Внезапно пилотът изправи самолета вертикално, като почти го преобърна, Двигателите изреваха ужасно, събрали последните капки гориво, после машината се спусна над скалистия склон с ужасен шум, като отрязва няколко червени покрива.

Нямахме време да мислим за нищо. Като мълния проблесна пясъчна ивица. Със скорост от двеста и петдесет километра в час Хайнкелът се плъзна по корем. Видях как десния двигател избухна в огнена топка. Самолетът се преобърна рухна в морето сред вълните.

Водата нахлуваше в натрошената кабина и се вдигна до кръста. Получих пет фрактури. По плажа на Сан Себастиан полицията се носеше между вилите и хотелите.

Някои испанци - голи като таитяни плуваха към нашия паднал самолет. Те ни качиха на едното крило, а след това и на спасителна лодка. Дойде спасителен медицински катер.

Този път войната наистина свърши.

Бях жив. Бог ме спаси.

Дори нараняванията ми бяха благословия. Трябваше да прекарам в болница няколко месеца, но аз запазих силата и вярата си.

Не изпитвах горчивина, че не потънах безполезно в ръцете на враговете си. Останах да свидетелствам за действията на моите войници. Да мога да ги очистя от мръсотията от страна на техните противници -

нечувствителни към героизма. Мога да разкажа какъв бе техният невероятен епос през Донбас и Дон, Кавказ и Черкаси, Естония, Щаргард, на Одер.

Един ден свещените имена на нашите паднали другари ще се повтарят с гордост. Слушайки тези славни истории, нашият народ ще почувства жизненост в кръвта си и ще разбере и признае синовете си.

Без съмнение бяхме победени. Бяхме разпръснати и тормозени по всички краища на Европа, но можем да погледнем бъдещето с високо вдигната глава. Заслугите на хората се претеглят от историята. Ние прекарахме младостта си над светските гнусотии в универсалната жертва. Ние се борихме за Европа, за нейната вяра, за нейната култура. Докрай бяхме напълно искрени в тази жертва. Рано или късно Европа и светът ще трябва да признаят справедливостта на нашата кауза и на чистотата на нашата отдаденост.

Защото ненавистта умира, умира смазана от собствената си глупост и собствената си низост.

Но величието и славата са вечни!

И ние живяхме във величие!

Военна болница

Сан Себастьян (Испания)

Август-декември 1945 г.

КРАЙ